L'escola Torres Jonama i el seu temps

75 anys d'escola pública

JOAN BUSQUETS BIARNES

Quaderns de Palafrugell

Dicta

A un amigo le presté d
ha devuelto _ Si sal
estaré de vuelta el
serán devueltas las
En la verbena tam
se divertía tan bie
Filiberto _ No me

ado.

dinero y aún no me lo
lgo para Huesca hoy,
l viernes y entonces le
llaves a Fabián —
abién vía a Fabio que
m como lo hacía
e encontraba tan bien

L'escola Torres Jonama i el seu temps

75 anys d'escola pública

L'ESCOLA TORRES JONAMA I EL SEU TEMPS

75 anys d'escola pública

JOAN BUSQUETS BIARNES

Ajuntament de Palafrugell
Diputació de Girona

2000

BUSQUETS I BIARNES, Joan

L'escola Torres Jonama i el seu temps, 75 anys d'escola pública

ISBN 84-95187-07-8

I. Palafrugell. Ajuntament II. Girona. Diputació
1. Ensenyament — Història — Palafrugell
37(467.1 EmB Palafrugell)

Núm. 9
Data edició Abril 2000
Tiratge 1.500 exemplars

Edició:
Ajuntament de Palafrugell
Diputació de Girona

© 2000 Joan Busquets

Consell assessor
Joan Badia, Gerard Prohias, Carles Sapena i M. Concepció Saurí

Redacció i administració
Arxiu Municipal i Àrea de Cultura
Ajuntament de Palafrugell

Assessorament lingüístic
Dolors Barceló

Disseny i maquetació
Pep Caballé. Vall de Llémena

Impressió
Impremta Palé SL. Palafrugell

Dipòsit legal
GI-53-2000

ISBN
84-95187-07-8

SIGLES QUE APAREIXEN A L'OBRA

AMP	Arxiu Municipal de Palafrugell
BC	Biblioteca de Catalunya
CEIP	Centre d'educació infantil i primària
MSP	Museu del Suro de Palafrugell
SWBIDC	Southwest Brooklyn Industrial Development Corporation

A l'escola pública Torres Jonama per setanta-cinc anys de treball intens i ininterromput en l'àmbit de l'educació. Felicitats.

Agraïments a:

Javier Brias, Ma. Àngel Baqué, Enric Bruguera, Ivan Costa, Lídia Costa, Maria Fernández, Joan Frigola, Paco Jonama, Joan López, Victòria Marcó, Enric Marquès, Rosa Ma. Martínez, Montserrat Medir, Xavier Pareras, Teresa Plaja, Evarist Puig, Enric Ribas, germanes Rodríguez-Joanola, Jaume Roger, Maria Rubio, Conxa Saurí i, per descomptat, a l'equip directiu, als mestres i als alumnes de l'escola Torres Jonama. Gràcies a tots!

Sumari

Josep Torres i Jonama: Apunts Biogràfics

Orígens familiars 11
La seva joventut 11
Els primers anys als EEUU 12
Poderós industrial del sector surer 12
Costa Blava 15
Aportacions a favor del poble 16
La seva mort 21

Les Noves Escoles: Antecedents i Construcció

L'enseyament públic a Palafrugell durant el primer quart de segle XX 25
Creació i funcionament del Fons Torres 28
Fi del Fons Torres i projecte de construcció de noves escoles 30
La construcció de l'escola: obstacles inicials 30
El constructor 32
Torres busca el suport d'altres industrials 32
L'edifici 34
Els costos 36
Altres escoles subvencionades 36

Inauguració i Primers Anys de Funcionament

Preparatius inicials de l'acte d'inauguració 39
Arribada d'Alfons XIII a Palafrugell i rebuda per part de les autoritats 40
Visita de l'escola i parlaments. 41
Banquet a Sant Sebastià i actes festius posteriors 41
Funcionament de l'escola fins a l'acabament de la Dictadura de Primo de Rivera... 43

Generalitat Republicana i Guerra Civil

El període republicà: noves orientacions 53
Acte d'homenatge a Lluís Vilalta 56
10è. aniversari: l'escola queda petita 57
Esclat de la Guerra Civil espanyola: trasbals inicial 58
L'escola continua l'activitat tot i la Guerra 60
La Guerra i el seu final vistos pels alumnes de l'escola 62

Postguerra

Període crític per a l'escola 67
La importància d'assistir a missa 70
El nou calendari escolar 71
La Memòria Escolar 73

Apogeu de l'Escola Nacional Catòlica

Les Escoles Nacionals 77
L'educació religiosa 83
Campanyes amb fins humanitaris i religiosos 84
Els ensenyaments d'Iniciació Professional 86
Escola Nacional Graduada de Nens 86
Escola Nacional Graduada de Nenes 88
Els ensenyaments del Frente de Juventudes 89
Instrucció política i educació física 89
El mural *Aire Libre* i el cartell *Actualidad* 90
Biblioteca, rober i servei d'alimentació: tres iniciatives de l'època 93
Classes per a adults a l'escola 95
Escola i participació en activitats externes 95

Creació de les mutualitats escolars i important distinció per a Josep Bonay 96
Carpetes, permanències i altres novetats 97
Agrupació Escolar J. Torres Jonama 98
Algunes dades de matrícula, d'assistència i de pressupost 99

Ampliació de l'Escola i Anys de Transició Política
Temps de canvi i d'obertura per a l'escola 104
Dos nous serveis: menjador i transport escolar 108
Ampliació de l'escola 110
Constitució de la Junta Econòmica 112
El català a l'escola 112

L'Escola al Tombant del Segle XX
Principals esdeveniments 115
Els consells escolars 119
Remodelació de l'escola 120
Alguns problemes de disciplina 122
Associació de Pares d'Alumnes (APA) 123
L'Aula d'Informàtica 125
El teatre a l'escola 126
La Coral 127
Any Pla 127
Trobades d'exalumnes i homenatges 129
Les revistes escolars 130
El nom de l'escola i la seva evolució al llarg dels anys 131
Una escola oberta a tots 132

Testimonis
Maria Fernández: alumna de l'escola de 1932 a 1941 133
Evarist Puig: alumne de l'escola de 1947 a 1955 136
Recull de frases: testimoni dels alumnes de 5è i 6è nivell del curs 1999-2000 140
Josep Piferrer, director de l'escola des de 1995: "Passem pel 75 camí del 100" 144

Fons Documentals i Bibliografia 149

Josep Torres i Jonama. Apunts biogràfics

Josep Torres i Jonama va tenir una infància molt difícil. La mort dels pares i un esperit aventurer el van portar a Amèrica de ben jove. Allà va iniciar petits negocis i amb el temps es va convertir en un dels industrials més poderosos del sector surer. Després de quaranta-cinc anys a Nova York, es va instal·lar a Niça, on va continuar l'activitat empresarial en altres àmbits. Al llarg de la seva vida van ser nombrosos els actes benèfics i de filantropia a favor de Palafrugell i els seus habitants, fet que el va portar a ser designat Fill Predilecte de la població.

Orígens familiars

Josep Torres i Jonama va néixer a Palafrugell el 26 de desembre de 1857. Va ser batejat per Joan Arau (prevere vicari), el 3 de gener de 1858 a l'església parroquial de Sant Martí. El seus pares eren Pere Torres i Dolors Jonama, ambdós nascuts l'any 1836. Els Torres eren originaris de Darnius i havien vingut a instal·lar-se a Palafrugell per negocis relacionats amb el comerç de suro l'any 1852. Els Jonama, en canvi, provenien de Mont-ras. Josep va ser el gran de quatre germans. A part d'ell, posteriorment van néixer Maria (1859), Celina (1863) i Anna (1865).

El seu pare, taper, va morir —segons consta a l'acta de defunció— sobtadament, el dia 20 d'octubre de 1868, als trenta-dos anys. A Josep Torres, en aquell moment, encara li faltaven un parell de mesos per fer onze anys.

La seva joventut

Immediatament després de la mort del seu pare l'any 1868, mentre la seva mare intentava recuperar-se del trasbals, el jove Josep Torres va anar a viure, per uns mesos, amb uns oncles de Palafrugell, concretament a casa de la seva tia Carme Jonama, que estava casada amb Joan Dalmau (també taper de professió).

Posteriorment, la mare amb tots els fills —inclòs en Josep— es va instal·lar a casa del seu sogre, que vivia al principi del carrer de la Caritat (1870). Dolors, vídua i amb quatre fills, es va trobar en moments del tot difícils. Varen ser anys durs per a tots ells. La situació es va complicar encara més amb la mort d'ella al cap de poc temps.

Va ser llavors quan Josep Torres —coincidint amb la Tercera Guerra Carlina (1872-1876)— es va fer soldat voluntari de les tropes carlines. Va ser destinat a la població

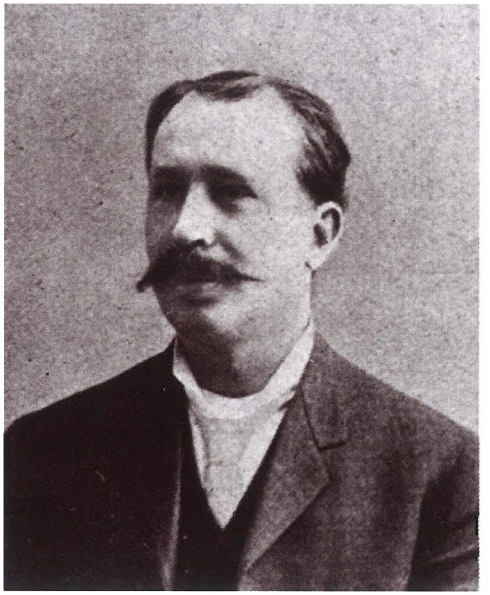

Josep Torres i Jonama

AMP: La Crónica (20-7-1907)

d'Estella (Navarra), i allà fou flautí a la banda de música de Carles VII, pretendent al tron. En acabar la guerra va tornar a Palafrugell, on va intentar durant un temps fer de músic i aprendre l'ofici de barber. Al cap d'uns mesos, descontent de la seva situació i impulsat per un esperit inquiet i aventurer, va decidir trencar amb tot i marxar a les Amèriques.

L'any 1877 —segons consta en el padró d'habitants— continuaven residint al carrer de la Caritat les seves germanes (Maria i Anita) juntament amb el seu avi, però la Celina i ell ja no hi eren. La Celina havia ingressat en un convent baix-empordanès —amb el temps seria monja— i en Josep, amb vint anys, acabava d'arribar a Nova York.

Els primers anys als EEUU

A Nova York es va vincular de seguida a un nucli de gent de Palafrugell. Es té constància que els inicis varen ser difícils per a ell i que sovint anava a casa d'una família palafrugellenca —resident també a Nova York— perquè li arreglessin roba descosida i pantalons trencats (ca la Francisca Boera).

Va començar de zero recollint taps de suro usats en cafès i altres locals. Després els tornava a preparar i un cop arreglats els venia. Aviat va formar una banda amb vailets que li recollien els taps i va iniciar petits negocis en el camp del suro.

Poderós industrial del sector surer

Un cop iniciats amb èxit els negocis a Nova York es va casar amb Sílvia Montovani (americana d'origen italià per part de pare i austríac per part de mare). Com a resultat d'aquesta unió naixerien dues filles: la Carme i l'Anita.

Josep Torres va ser un dels creadors del tap corona. No va tardar gaires anys a muntar empresa a Palafrugell. El 13 d'abril de 1900 l'empresa surera de Vicente Mascort Madí va ser traspassada a Josep Torres i Jonama segons consta en el Llibre d'altes i baixes de contribucions industrials de l'Ajuntament. L'empresa estava ubicada en uns locals del Raval Superior i tenia cinc torns per arrodonir taps. L'any 1902, Torres va duplicar el volum de la seva empresa a Palafrugell i de cinc torns va passar a deu. Al poble aquell any hi havia nou empreses més amb torns, però cap passava dels quatre.

En aquesta època Josep Torres va col·laborar a *La Crónica. Periódico de avisos y noticias*, editada a Palafrugell i de caire comarcal. Des del juliol de 1904 fins al març de 1905 les seves col·laboracions hi van ser periòdiques ja sigui en forma de carta al director, traducció i resums d'articles apareguts en diaris dels Estats Units o en forma d'articles d'opinió escrits per ell

La Crònica (20-7-1907)

Fàbrica de Torres i Jonama a principi de segle XX a Palafrugell

mateix. Generalment, hi aportava dades relacionades amb el món del suro (producció, importació, impostos...) però també va fer alguna referència al comerç exterior. L'encapçalament dels seus escrits solia ser "Des de Nova York...". L'any 1907 tenia a Nova York una de les fàbriques més importants del sector surer d'aquells temps. A Palafrugell, el mes de maig de 1908, Josep Torres es va adherir a una comissió que tenia com a objectiu l'organització i la posada en funcionament d'una associació surera a la vila.

A partir de 1911 i fins a 1914, a part de deu màquines de fer taps a mà, va incorporar quatre màquines mogudes per força motriu. L'any 1912 part dels treballadors de la seva fàbrica van protagonitzar una important vaga que es va iniciar a principi d'abril i que no va finalitzar fins a la darrera setmana de juny. A partir de 1915 la fàbrica va experimentar una nova ampliació, mostra del seu bon rendiment: quinze màquines de fer taps, tres de quadrar a mà, cinc de mogudes per força motriu i dues de llescar, també de força motriu. L'empresa comptava amb més de doscents treballadors. El 1921, Torres tenia fàbriques a Catalunya (Palafrugell), Extremadura (Badajoz) i als EEUU (Brooklyn, Nova York) i produïa a gran escala taps, discs i plantilles de suro.

AMP. col. Joan Corredor

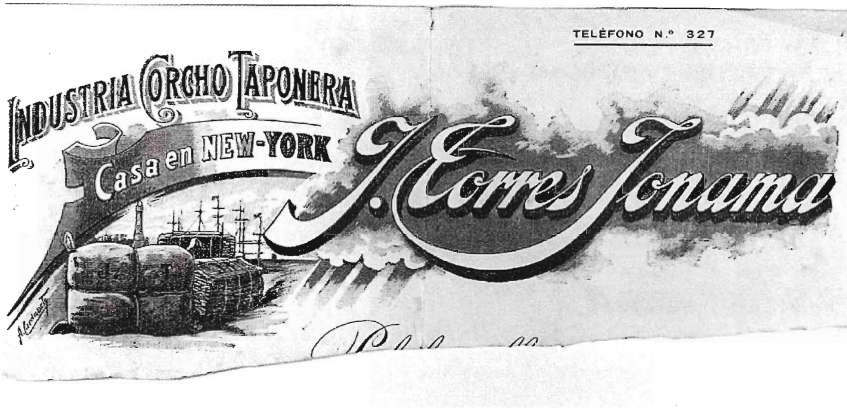

Col. Enric Marquès

Es té constància que cada any (almenys des de 1902 fins a 1913), tot i residir a Nova York, Josep Torres venia diverses setmanes d'estiu a Palafrugell. Solia aprofitar aquests viatges per passar per Extremadura a comprar suro. Hi va haver una interrupció en les seves visites a Palafrugell motivada per l'esclat de la I Guerra Mundial l'any 1914 i els anys de postguerra. No va tornar a terres europees fins a l'estiu de 1921.

Als Estats Units va portar a terme amb èxit importants inversions en borsa. La seva fortuna va arribar a ser considerable. Josep Pla en *El meu país* va escriure referint-se a ell: "era considerat en aquella època, un home d'un milió de dòlars". La seva fàbrica als Estats Units estava ubicada al sud de Brooklyn (Nova York) en una zona industrial anomenada Bush Terminals, coneguda a l'actualitat per Sunset Park. Aquesta àrea de Brooklyn va ser, des de final del segle XIX i fins ben entrada la segona meitat del segle XX, la zona industrial més important de Nova York i una de les més destacades de tot Nord-amèrica. Durant les primeres dècades del segle XX en aquest indret la demanda de mà d'obra va ser constant, fet que va motivar l'arribada de molta població immigrant sobretot holandesos, irlandesos, polonesos, italians, espanyols i asiàtics. Torres va instal·lar la seva fàbrica a l'edifici número 9 de les Bush Terminals, entre els números 21 i 83 de la Thirty-third street (carrer 33) i, com d'altres fabricants destinats a la importació, va poder beneficiar-se de les excel·lents instal·lacions portuàries de la badia (Bay Rigde). Juntament amb altres industrials del suro nord-americans, va mantenir contactes continus amb les autoritats espanyoles demanant facilitats per a la importació de taps elaborats a la península i va exigir mesures per atenuar la crisi en la qual progressivament anava quedant immers el sector surer.

El 1922, arran de la crisi esmentada, Josep Torres va donar ordres al seu representant a Palafrugell de tancar la fàbrica. Torres finalment va decidir no tancar-la, però va donar un gir important al negoci fent una reestructuració de personal, obres a la fàbrica i constituint a efectes legals, a partir de l'1 de juliol de 1922, una nova empresa La Industrial Tapón Corona, SA (INTACO), que agrupava l'activitat de les fàbriques de Palafrugell, Nova York i Barcelona. Aquesta empresa, amb un capital inicial superior a 500.000 pessetes, es va centrar bàsicament en la fabricació de tapes metàl·liques, articles de suro de tot tipus i màquines d'embotellar.

Durant tots aquests anys Torres va comptar amb un equip de persones de confiança que es van ocupar dels seus negocis a la vila. Cal destacar el paper de Cosme Ribas, que va portar la gerència de la fàbrica de Palafrugell aproximadament durant quinze anys; el secretari Lleó Furnet; els representants comercials Enric Tauler i Sebastià Dalmau, i altres col·laboradors com Granés, Galceran, la senyoreta Marina...

Costa Blava

A mitjan anys vint, i en la línia dels setanta anys, Josep Torres —amb problemes importants de bronquitis— va decidir, després de quaranta-cinc anys, deixar Nova York i instal·lar-se amb la seva muller a la Costa Blava (segons els metges, les condicions climàtiques de la Costa Blava eren les òptimes per alleujar els problemes de bronquitis que afectaven la salut de Torres). Es té constància que a Niça va residir al Palais Alphonse XIII, situat en l'actual encreuament de la Rue de France i la Rue de Rivoli. Aquest gran edifici, propietat de Torres, el formaven unes sis plantes amb diferents pisos i comerços. La darrera planta l'ocupava la família Torres, amb qui convivien la Pièrinne (majordoma), François (xòfer particular) i d'altre personal de servei.

Una de les aficions de Josep Torres va ser col·leccionar objectes de vori i pedres precioses. Un dels salons de la casa que connectava directament amb el menjador estava tot decorat amb figures de vori, algunes de les quals eren de dimensions considerables. El matrimoni Torres acostumava a anar a passejar a Menton, poble proper a la frontera amb Itàlia, que en aquells moments era un dels llocs d'estiueig més importants de l'aristocràcia europea.

Josep Torres, tot i anar-se desvinculant progressivament dels negocis del suro, no va renunciar a altres tipus d'inversió, com ho demostra l'obertura d'un cinema a Niça, ben a prop del famós Hotel Negresco. Un cinema en aquells moments era una bona inversió, atès l'èxit del recentment aparegut cinema sonor (1927), que suposava una autèntica revolució, i confirma l'excel·lent visió d'empresa que sempre va demostrar tenir Torres. El cinema s'anomenava Rialto i era d'estètica moderna.

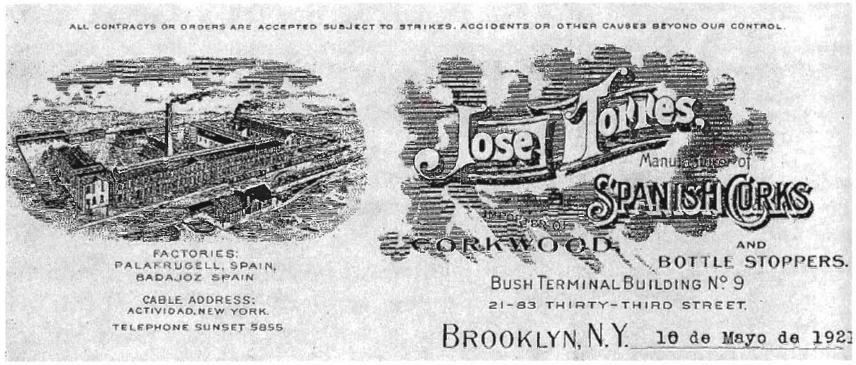

AMP

Encapçalament de cartes de l'època

A Palafrugell, el juliol de 1927, Torres va donar d'alta una nova empresa. Es tractava d'un taller de construcció i reparació de maquinària del sector surer: Talleres Mecánicos de José Torres. El director d'aquest taller va ser Francesc Corredor Martí. En una carta adreçada a Corredor l'abril de 1929 Torres li va manifestar el seu interès per retirar-se i li va oferir la possibilitat de vendre-li el taller. La venda es va fer efectiva just al cap d'un any.

En aquesta mateixa època, Torres va tancar la fàbrica de taps de Palafrugell i va anar venent tota la maquinària (màquines d'embotellar, màquines Shields, màquines de bobinar...). A mitjan 1931 s'havia desprès pràcticament de tot. Només quedava l'edifici on hi havia hagut la fàbrica, que, en realitat, des de feia tres anys ja no era propietat de Torres sinó de les seves dues filles, ja casades, Anita Lochmann Torres i Carme Wheeler Torres. Josep Torres va continuar pagant a l'Ajuntament la contribució d'arbitris sobre motors i maquinària industrial de l'empresa La Industrial Tapón Corona de Palafrugell fins a l'any 1933.

Posteriorment (1937), va muntar negocis vinculats amb el turisme, a Niça. Tots estaven

Marzo de 1905

ural en busto, en fotografía plata con
s, desde 25 ptas. uno.
plazos y al contado
al en PALAFRUGELL:
(Fonda La Marina) Calle S. Martín, 4

DESDE NEW-YORK

Producción Corcho - Taponera

D. José Torres, nuestro paisano y amigo prosigue su plausible tarea, informando á los lectores de LA CRÓNICA de cuanto referíndose á nuestra industria interesa á la comarca. Hoy publicamos gustosos la última información que dicho Sr. Torres nos ha remitido.

Sr. Director de LA CRÓNICA

Muy señor mío: Las importaciones de corcho y tapones á los Estados Unidos desde el 7 de Noviembre á 27 de Febrero han sido: Tapones 159,608 dollars, Corcho 376,346 dollars.

Como quiera que vengo copiando las importaciones de corcho y tapones para los lectores de LA

El impuesto

En el Salón d
celona se efectu
por la noche, la
de la Asamblea
to de Consumos
el «Círculo de
blicano». Presid
aquella capital y
sentaciones de r
líticas, económi
recreativas y g
dos á Cortes, d
ciales y concej
El señor Zul
Cortes, leyó un
jo como preámb
sición siguiente:
«1.° Elevar
al Gobierno de
gencia de que s
to antes el odia
nico impuesto
2.° Invitar á
dades similares
mismo que á los

AMP: La Crónica (30-03-1905)

Josep Torres va col·laborar des dels EEUU en el periòdic palafrugellenc La Crónica.

centralitzats en un mateix edifici, també propietat seva, anomenat Palais de Madrid. El seu home de confiança a Niça —coordinador dels seus negocis— va ser Monsieur Pollessi. Torres va continuar realitzant importants inversions en borsa als Estats Units. Anita, una de les seves filles, era la propietària d'uns grans magatzems de Nova York.

Torres va mantenir contactes, sobretot per carta, amb familiars i amics de Palafrugell entre els quals hi havia Ramon Jonama (cosí). Aquest va ser conserge de l'escola i encarregat del manteniment dels jardins que l'envoltaven, des de la seva inauguració l'any 1925 fins entrats els anys quaranta. Home de confiança de Torres, es va ocupar també durant anys de controlar l'edifici —ubicat entre el carrer del Cementiri i les Cases Noves— on Torres havia tingut la fàbrica, de mantenir-lo en bon estat, de pagar les contribucions corresponents i d'informar Torres de qualsevol incidència. L'edifici va ser incautat durant la Guerra Civil i posat a disposició de la Generalitat. El va ocupar la col·lectivitat de fusters i, durant un temps, va ser habilitat com a escola; finalment, va ser venut per les filles de Torres a l'empresari surer Bertran l'any 1945.

Durant els anys d'estada a la Costa Blava varen passar per casa de Josep Torres alguns palafrugellencs ja sigui convidats (els matrimonis Bertran, Medir i Genís) o, com en algun cas en concret, perquè Torres els va oferir feina en el seu cinema (Maria i Joan, fills de Josep Bertran, que va ser alcalde de Palafrugell entre 1924 i 1930). També va fer estada a casa seva —en aquest cas per vuit mesos— Teresa Plaja, filla d'Emili Plaja, fabricant surer i alcalde de Palafrugell per un breu espai de temps l'any 1909). Per la seva banda, Torres no va perdre mai el contacte amb Palafrugell, on tenia família i molts amics. Fins a l'esclat de la Guerra Civil acostumava a venir-hi almenys un cop a l'any, normalment als estius.

Aportacions a favor del poble

Des que Josep Torres va fer fortuna a Nova York sempre va pensar com ajudar i contribuir a la millora del seu poble natal. Una de les seves primeres idees va ser acabar el campanar de l'església parroquial de la vila. Després es va plantejar comprar i gestionar el tren petit (línia de ferrocarril que cobria el trajecte de Palamós a Girona). Aquestes dues iniciatives no es van arribar a concretar. Finalment, va decidir dedicar els seus esforços vers obres socials i va començar a fer importants aportacions a l'asil i a l'hospital de Palafrugell.

El maig de 1905 Josep Torres, a través de *La Crónica* (18-5-1905), va fer una oferta de 5.000 pessetes amb l'objectiu de contribuir a la construcció d'una nova escola pública a Palafrugell. L'oferta de Torres va tenir un ressò molt important arreu i així es constata en diferents diaris de l'època com els gironins *El Ideal, El Heraldo, La Lucha* i *El Diario de Gerona* o el barceloní *La Publicidad*. La premsa va lloar de manera unànime l'important gest que Torres estava disposat a fer a favor de l'educació dels infants. El Torres per haver fet el seu oferiment a través de *La Crónica* i no directament a l'Ajuntament. Aquest fet va portar durant diversos mesos molta controvèrsia. Torres va decidir oficialitzar el seu oferiment a l'Ajuntament el dia que aquest aprovés la iniciativa de crear una nova escola. Volia tenir el ple compromís de l'Ajuntament.

A *La Crónica* d'1 de juny de 1905 queden clares novament les intencions de Josep Torres: «El Sr. Torres decía que si fuera

millonario, él, por su cuenta, por sí mismo levantaría el edificio y lo regalaría al pueblo, no lo es, pero es liberal, es amante del progreso, quiere entrañablemente a su villa natal y (...) ofrece cinco mil pts. para que los demás sigan su ejemplo». Però els malentesos van continuar i, tot i l'oferta de Torres, l'Ajuntament no veia gaire viable construir en aquells moments un edifici escolar. Finalment, des del consistori es va decidir no construir cap nova escola i continuar pagant un lloguer com es feia des de feia anys. Fins al cap de vint anys (1925), Josep Torres no va poder convertir en una realitat el seu desig de construir una nova escola per a la població.

El mes de juny de 1905 —coincidint amb tots aquests fets— uns lladres van entrar a la seva fàbrica de Palafrugell i van robar certa quantitat en metàl·lic del seu despatx.

El 16 de novembre de 1908 es van produir unes fortes inundacions que varen afectar bona part de l'Empordà. A la comarca es va obrir una subscripció per auxiliar els nombrosos damnificats. Josep Torres va fer una important aportació a favor dels afectats.

Entre 1911 i 1912 els seus ajuts econòmics varen permetre fer obres de millora i modernització de la infermeria i d'altres sales de l'Hospital Municipal. El 8 de novembre de 1912 l'Ajuntament va acordar penjar un retrat de Josep Torres en un dels salons principals de l'hospital com a mostra d'agraïment a les seves aportacions. Aquest retrat actualment el trobem al primer pis de l'hospital.

L'any 1914 Torres va contribuir a la millora d'alguns carrers del poble. Va fer arranjar el ferm de tot el carrer del Sol i l'empedrat dels carrers de Cavallers i de la Font. Arran d'aquests ajuts, l'Ajuntament va acordar, en la sessió d'11 de novembre del mateix any, canviar el nom de carrer del Sol per carrer de Torres i Jonama. Fins al 22 de gener de 1918, però, no se substituiria de manera oficial la placa de carrer del Sol per la de carrer de Torres i Jonama en un acte molt concorregut. Josep Pla anys després escriuria en el volum VII de l'Obra Completa: «Es pot dir que l'única persona important de la vila que té carrer cèntric és el senyor Torres Jonama. És un fet normal, perfectament merescut».

Durant els anys que Torres va estar sense venir a Palafrugell (de 1914 fins a 1921) no va deixar mai —tot i la distància— de col·laborar pel bé del poble. Durant uns mesos va pagar els lloguers de les cases ocupades per famílies que s'havien vist indirectament afectades per la crisi motivada per la I Guerra Mundial. A més, a través de l'Ajuntament, va procurar feina als aturats, molts dels quals varen ser ocupats en l'arranjament dels carrers de la vila.

El novembre de 1918 Torres va sorprendre tothom fent arribar des de Nova

Zona sud de Brooklyn (NY): els tramvies facilitaven l'accés dels treballadors a les diferents fàbriques i indústries.

SWBDC

AMP. Modesto Hernández-Villaescusa. Col. Joan Frigola

Instal·lació de clavegueram al carrer de Cavallers

York part del seu testament a l'alcalde de Palafrugell (el testament constava de quatre parts: una per a la seva dona, la segona i la tercera part per a les seves dues filles i la darrera per a Palafrugell). En el paràgraf desè, Torres disposava deixar a Palafrugell el 30% del capital que, un cop mort ell, resultés de la liquidació dels seus béns. Una institució, anomenada Fons Torres, hauria de gestionar aquest capital a favor de la instrucció pública, de l'asil i dels pobres de la població. El dia 21 de novembre de 1918 l'Ajuntament va convocar una sessió extraordinària per tractar sobre el tema. En aquesta sessió es van repassar les importants aportacions fetes per Torres en els darrers anys: «(...) los hechos llevados a cabo por dicho Sr. en beneficio de esta población han tenido pocos imitadores pues todos recuerdan las importantes mejoras llevadas a cabo en el Hospital debido a su desprendimiento, el importante donativo entregado por el arreglo de las calles de la población al objecto de procurar trabajo a los obreros que carecían de él con motivo de la crisis motivada por la guerra y el no menos importante para que los pobres no fueran deshauciados de sus viviendas por falta de pago de sus alquileres (...) que lo hecho por dicho Sr. es tanto más de alabar por cuanto recuerda en su opulencia las privaciones que tuvo que pasar en su adolescencia». Després es varen prendre una sèrie d'acords respecte al que havia disposat Torres en el testament: «1º hacer constar en acta que queda altamente agradecido del ofrecimiento que hace el Sr. D. José Torres Jonama para fundar la institución benéfica cultural expresada (...). 2º nombrarle hijo predilecto de esta villa a cuyo fin se le entregará un pergamino firmado por este Ayuntamiento. 3º colocar el retrato del expresado Sr. Torres y una lápida de mármol con dedicatoria alusiva, en letras de oro, en sitio distinguido del salón de sesiones del Ayuntamiento y otro retrato en las escuelas nacionales de esta villa. 4º entregarle un álbum con dedicatoria firmado por la corporación, entidades y vecinos de esta población. 5º librar y remitir a dicho Sr. copia certificada de esta acta por su conocimiento y satisfacción». Esdeveniments posteriors van fer que Josep Torres decidís crear el Fons Torres en vida. A les darreries de 1919 el Fons Torres ja era una realitat.

L'escriptor i publicista Carles Rahola i Llorens (1881-1939) escrivia sobre ell l'any 1919: «la fortuna que ha ganado el señor Torres Jonama con su actividad y su trabajo no la disfruta egoístamente, como tantos otros. Diríase que se ha inspirado en el ejemplo de esos legendarios acaudalados de Norte América, que destinan grandes cantidades a fundaciones de cultura y de beneficiencia. En los días prósperos, lo propio que en los adversos, no ha olvidado el señor Torres a su villa

natal. Ha compartido sus alegrías y sus tristezas. Ha contribuido a sus mejoras. Ha aliviado la suerte de sus habitantes menesterosos. El asilo y el hospital han tenido en él a un constante protector. Y en la dura etapa de la guerra, que tanto ha perjudicado a las poblaciones que, como Palafrugell, viven casi exclusivamente de la industria corcho-taponera, ha dado repetidas pruebas de sus sentimientos humanitarios, concediendo importantes donativos para poder sobrellevar la situación». Al final de l'article afegeix: «si todos los poderosos se inspirasen en el ejemplo del señor Torres Jonama, se facilitaría sin duda la solución de algunos de los problemas que hoy agitan a los pueblos; desgraciadamente no abundan en nuestra tierra los que obren en esta forma. Por esto es más necesario poner de relieve actos de altruismo y desinterés como el que ha motivado estas líneas».

En sessió de 24 de març de 1920 el ple de l'Ajuntament va aprovar posar el retrat de Josep Torres a les escoles públiques de la vila. Aquest mateix any, juntament amb Joan Miquel Avellí de Manufacturas del Corcho i l'Ajuntament de Palafrugell, JosepTorres es va erigir en un dels impulsors de la creació i la posada en funcionament de la Casa Bressol. El centre tenia com a objectius principals l'educació i la vetlla dels infants més petits de Palafrugell durant les hores en què els seus pares estaven treballant a la fàbrica. A aquest fi va contribuir amb una aportació econòmica de 3.000 pessetes. També es va plantejar la creació d'una mena d'albergs infantils per a nens més grans.

Després de vuit anys d'absència, el dijous 21 de juliol de 1921, en plena festa major, Josep Torres va tornar a Palafrugell acompanyat de la seva dona i d'una de les seves filles. Va arribar en tren a Flaçà, amb l'anomenat a l'època Exprés de França. Els varen rebre diversos regidors de l'Ajuntament de Palafrugell i l'exdiputat a les Corts Bonaventura Sabater, una germana de Torres i els seus nebots. La rebuda a Palafrugell va ser espectacular. La gent va sortir als carrers per saludar-lo. Els obrers i les obreres de la fàbrica varen dedicar-li unes paraules de benvinguda. Torres va rebre, també, mostres d'agraïment per part dels escolars de la vila: els nens Ramir Bruguera i Josepa Cerdà van llegir un text de rebuda. A més, se li va fer entrega del pergamí que l'acreditava com a fill predilecte de la vila. La seva dona i la seva filla van rebre també tot d'honors, però amb la dificultat que ambdues, en aquells moments, només parlaven l'anglès.

Amb motiu del seu retorn es va publicar a les pàgines del setmanari *Baix Empordà* una entrevista realitzada a Josep Torres. Quan li van preguntar si tenia projectes per a Palafrugell en matèria d'instrucció va respondre:

Part de la portada aparegudа en el setmanari regionalista Baix Empordà *(17-11-1918) amb motiu de fer-se públic el testament de Josep Torres.*

BAIX-EMPORDÀ

SETMANARI REGIONALISTA

Any X — Palafrugell 17 de Novembre de 1918 — Núm. 475

PREUS DE SUSCRIPCIÓ
Palafrugell, trimestre. . . . 1'50 ptes.
Fora, trimestre. . . . 2'00 »
Estranger, un any . . . 12'00 »
Per a anuncis, demanis la tarifa.

REDACCIÓ, ADMINISTRACIÓ I IMPRENTA:
CARRER DE PI I MARGALL, 3
A ONT SE DIRIGIRÀ TOTA LA CORRESPONDÈNCIA

Dels articles firmats ne son responsables llurs autors
No's retornen els originals.

El nobilíssim gest de D. Josep Torres Jonama

La Santa Continuació

D. JOSEP TORRES JONAMA

Sessió extraordinaria

BC. Baix Empordà (17-11-1918)

Ramir Medir acompanyat per part de la família Torres (muller i una filla de Josep Torres). París, 1925.

AMP: col. Montserrat Medir

«Aquesta jo crec que és la necessitat màxima de Palafrugell. Jo penso dotar el meu poble d'edificis esplèndids per a escoles, amb aire, llum, patis d'esbarjo on els infants d'ambdós sexes trobin la salut del cos i l'educació de l'esperit. La idea del *Fondo Torres* no fou més que la iniciació del meu pla general i no estaré content fins que el tingui totalment portat a la pràctica».

El setembre de 1921 l'Ajuntament va organitzar un homenatge a Torres. En el trancurs de l'acte, va reiterar el seu interès per construir unes escoles noves a Palafrugell i va assenyalar que estava portant a terme les gestions necessàries per a l'adquisició d'uns terrenys adequats on poder edificar les escoles. Amb motiu d'aquest homenatge, i en agraïment als continus ajuts de Torres al poble, varen sortir diversos articles dedicats a la seva figura en el setmanari nacionalista *Baix Empordà*. D'aquests destaca una carta, signada per Manel Bofill, titulada «A l'Apòstol D. Josep Torres» i subtitulada «Deixeu que els infants vinguin a mi», que es reprodueix en part: «Visqué en sa infantesa, vida cruel i mísera; angoixes, privacions foren son menjar quotidià. Esperonat per les escabrositats del camí, estimulat pels obstacles que s'interposaven a la seva via i que lluny d'aminorar la seva voluntat la feia augmentar en fortalesa, formà la seva ànima, ànima d'acer que es doblega al pes de la misèria i que no es deixa rompre pel pes de les cobardies i ignonímies contra d'ell dirigides. Com tots els genis, extengué ses branques i enfondí ses arrels per propi impuls. La necessitat l'aconsellà, volgué fer-se home per ajudar a l'home, a l'home que el menyspreava quan el veia espellifat i que avui el venera davant sa magestat. Ell, serè impertorbable, va extenguent ses obres benefactotes, sens mirar al que les fa sinó el perquè les fa, pel fi que les crea, que és el d'endolcir la vida als seus companys i obrir camí als infants, estimats seus, companys venerats del seu cor imponderable (...)».

Els mestres de la població veien amb gran satisfacció el fet que Torres dediqués bona part dels seus esforços a la millora de la instrucció a la vila. Així ho manifestava la professora Carolina Vilavella a les pàgines del mateix setmanari: «jo voldria recullir l'esperit del Magisteri, del Magisteri que comprèn l'altíssima eficàcia de l'acció educativa i la trascendència de l'escola; del Magisteri que s'indigna en veure com l'Estat desatent els serveis escolars emmagatzemant els infantons dintre d'immonds locals i oferint-los un material deficient i miserable. I quan un ciutadà exemplar, model guiador de poble, fixa l'esguard en l'escola, l'acorona una olenada d'optimisme i sent renàixer uns estímuls emmustiuats per l'indeferentisme. Aquesta esperança feconda engendradora d'energies, aquesta íntima satisfacció, difíciment pot expressar-se en unes frases improvitzades (...)».

Durant l'estiu de 1921 Torres va decidir col·laborar novament en l'arranjament i la millora del carrer que portava el seu nom. Així ho va justificar a les pàgines del *Baix Empordà* (núm. 613): «Aquest carrer que per la bondat de l'Ajuntament porta el meu nom, és com el meu fillol i jo estic obligat amb ell». Va fer recobrir el carrer de gresa —dos carros per metre— per tal de fer-lo transitable. Van ser 850 carros de gresa, que li van costar 3.000 ptes. Dos estius després va fer, de nou, una important inversió en el carrer pagant-ne les obres d'empedrat.

L'any 1922 Torres va fer importants aportacions per a la millora del clavegueram de la vila. Aquest mateix any, coincidint amb determinades dates festives, va fer petites donacions a favor dels desvalguts del poble. El dia 4 de juliol amb motiu de la festa de la independència nord-americana va fer portar un xai a l'asil i un altre al menjador de la Junta d'Extinció de la Mendicitat. El Nadal del mateix any va donar 500 ptes. a l'asil.

El 1924 el Fons Torres fou dissolt per Josep Torres en veure que no funcionava de la manera que havia imaginat. L'any 1925 —amb una inversió espectacular i sense precedents a les nostres contrades— va pagar les noves escoles de Palafrugell i va subvencionar, en part, la construcció de les de Pals, Regencós i Mont-ras.

L'1 de setembre de 1927 Josep Torres, com a premi a la seva filantropia, rebria la Creu de Primera Classe de l'Orde de Beneficència. Aquesta distinció, l'havia sol·licitada l'Ajuntament de Palafrugell amb el suport de la Diputació de Girona i d'altres estaments oficials l'any 1916, per les nombroses contribucions fetes per Torres a favor del poble i dels seus habitants. La concessió d'aquesta distinció va ser definitivament aprovada per RO (reial ordre) el dia 25 de novembre de 1925. La corporació municipal va organitzar un acte d'entrega de les insígnies a la sala capitular de l'Ajuntament, al qual van assistir el governador civil de Girona, Prudencio Rodríguez; l'alcalde de Palafrugell, Josep Bertran; tots els regidors de l'Ajuntament, i Josep Torres. Després la festa va continuar amb un dinar a l'ermita de Sant Sebastià.

Posteriorment, encara que en menor mesura, Torres seguiria col·laborant pel bé del poble. Es té constància que durant la República va contribuir a la millora de les instal·lacions de l'escola. Durant els anys difícils de la Guerra Civil es va cartejar amb familiars i amics de Palafrugell. En una de les cartes conservades d'aquesta època es reflecteix l'interès de Josep Torres per saber com es troba la seva germana i el seu intent —sense gaire èxit a causa del conflicte armat— de fer obres de millora a la calefacció de l'escola.

La seva mort

Josep Torres va morir a Niça el 15 de desembre de 1946 a l'edat de vuitanta-vuit anys.

Anunci de la seva mort en el diari La Vanguardia *de 5 de gener de 1947*

†

Don José Torres Jonama

HIJO PREDILECTO DE PALAFRUGELL (GERONA); CONDECORADO CON LA CRUZ DE PRIMERA CLASE DE LA ORDEN CIVIL DE BENEFICENCIA falleció cristianamente en Niza (Francia), a la edad de 88 años, el día 15 de diciembre de 1946

(E. P. D.)

Sus afligidos: esposa doña Silvia Montovani, hijas doña Carmen y doña Anita; nietos, sobrinos y demás familia, al participar a sus amigos y conocidos tan irreparable pérdida, les ruegan le tengan presente en sus oraciones y les agradecerán su asistencia a los funerales que, por el eterno descanso de su alma, se celebrarán el próximo martes, día 7 del actual, a las ocho y media de la mañana, en la iglesia parroquial de Palafrugell.

AMP. La Vanguardia (5-1-1947)

Trasllat de les despulles de Josep Torres i Jonama 22-4-1947

AMP. col. *Lluís Molinas*

El 31 de desembre l'Ajuntament de Palafrugell va prendre una sèrie d'acords sobre el seu enterrament: «1º Hacer constar el profundo sentimiento que tanto al Ayuntamiento como al pueblo de Palafrugell ha producido el fallecimiento de Don José Torres Jonama, hijo predilecto de esta villa ocurrido en Niza (Francia) el día 15 del corriente. 2º Que, como modesto homenaje de gratitud por los muchos actos de filantropía que en vida realizó el expresado Sr. Torres Jonama a favor de las clases humildes de Palafrugell y del vecindario en general y teniendo en consideración que la voluntad de dicho Sr. ha sido, según referencias, la de que su cadáver sea trasladado y enterrado en este su pueblo natal, ofrecer a tal fin a las Sras. viuda e hijas del finado, una cripta del cementerio municipal católico de esta villa (...) el ayuntamiento hará colocar a sus expensas una lápida en la cripta que perpetúe la buena memoria que el pueblo de Palafrugell guarda para con su hijo predilecto. 3º Costear igualmente la celebración de unos funerales en el templo parroquial de esta villa (...). 4º Que este acuerdo se comunique a las Sras. viuda e hijas del difunto D. José Torres Jonama testimoniándoles a la vez el más sentido pésame de la corporación municipal y de toda la población de Palafrugell, por la irreparable pérdida que acaban de experimentar».

A aquests acords, cal sumar-hi els presos en la sessió del dia 4 d'abril de 1947, que establien, en relació amb l'acte de rebuda del cadàver, la seva recepció a la confluència dels carrers de Torroella i de Torres Jonama i el posterior trasllat a la capella ardent ubicada al saló de sessions de l'Ajuntament.

El 22 d'abril de 1947 les seves despulles van ser traslladades a Palafrugell tal com ell havia disposat. Palafrugell va viure una de les manifestacions de dol més impressionants que es recorden. El diari *Los Sitios* de Girona, en la seva edició de 26 d'abril de

AMP

1947, reflectia l'esdeveniment: «El martes 22 del actual a las seis de la tarde, llegó a Palafrugell, procedente de Niza (Francia), el cadáver de don José Torres Jonama, hijo predilecto de esta villa. Le acompañaron es este trayecto su viuda, doña Silvia Montovani, y el hermano de ésta, don Alfredo Montovani.

El Ayuntamiento en Corporación fue a recibir el cadáver en el comienzo del término municipal y al llegar a la calle Torres Jonama se agregaron a la fúnebre comitiva otras representaciones oficiales, muchos amigos del finado y los niños de todas las escuelas de Palafrugell, dirigiéndose el cortejo a las Casas Consistoriales, en las cuales el clero parroquial cantó un responso. Acto seguido el ataúd fué depositado en el salón de sesiones, convertido en capilla ardiente, por la cual aquella tarde y todo el siguiente día desfilaron muchas personas de Palafrugell y su comarca.

El miercoles día 23, a las nueve de la mañana, tuvieron lugar en la iglesia parroquial solemnes funerales por el alma del finado, costeados por el Ayuntamiento y que presidieron todas las autoridades. Fueron muy concurridos, durando largo rato el ofertorio.

A las seis de la tarde se verificó el entierro, que salió del Ayuntamiento y que constituyó una imponente manifestación de duelo (...)».

Amb posterioritat a la mort de Josep Torres la seva dona —Sylvia Torres— es va moure entre Niça, lloc de residència habitual per a ella, i Nova York, on hi havia les seves dues filles. Va fer alguna visita puntual a Palafrugell i va continuar en contacte per carta amb gent de la vila almenys fins entrats els anys cinquanta.

Sala de plens de l'Ajuntament: capella ardent

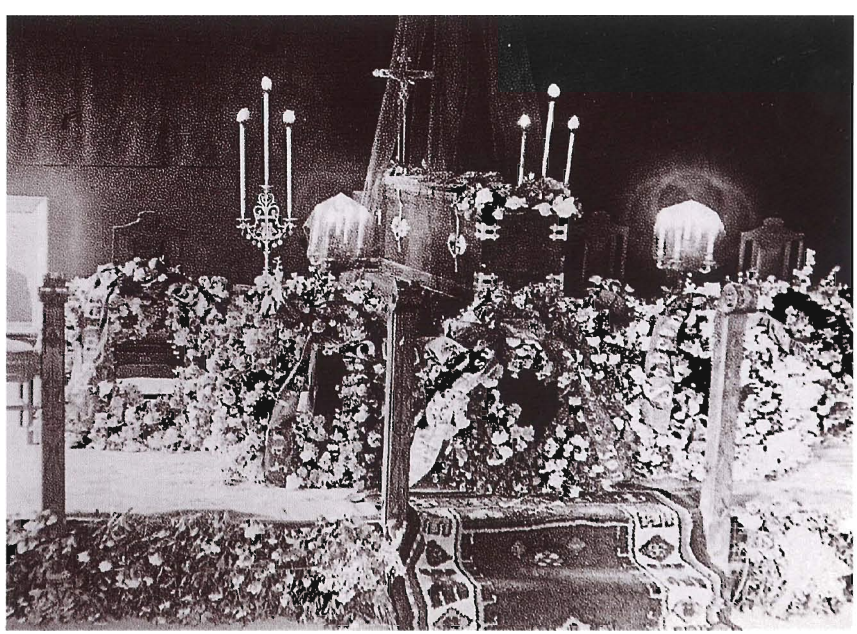
Paco Jonama

Reproducció d'un fragment del *Quadern Gris* on Josep Pla escrivia sobre Josep Torres i Jonama i n'oferia la seva particular visió

(*Obra completa*. Volum I. Ed. Destino. Barcelona, 1966)

26 de novembre.— El senyor Torras Jonama, emigrat del país molt jove, ha fet una gran fortuna als Estats Units i a Cuba, amb el suro. Després, jugà amb sort a la Borsa, a Wall-Street. I ara el tenim ací, convertit en filantrop. Hem posat el seu nom a un carrer i quan arriba l'anem a esperar amb l'orquestra, el bombo i els platerets.

Es veu que s'ha enyorat enormement malgrat la prosperitat de la seva vida —i malgrat, sobretot, la situació de misèria que tenia en el moment de marxar. Aquest país s'enyora —és una realitat. Primer, volgué comprar el tren petit per impulsar la vida del país. Després, proposà de pagar les obres de l'acabament del campanar. Ara, sembla que s'ha decidit a pagar les escoles de Palafrugell i dels poblets de la rodalia i de donar subsidis a les criatures que tenen afició a anar a estudi. Sembla, però que això dels subsidis no ha pas caigut tan bé com hom es pensava.

És un home alt, corpulent, fort, roig de cara, de gran vivacitat, blanc de bigoti i de cabells, admirablement ben vestit i calçat. Els vestits blaus que porta, amb la rojor de la pell, el blanc dels cabells i la vigoria de coll, li donen un aspecte de senador americà. Deu haver menjat molt bé. La seva muller és una italiana de Florència, una mica freda i llunyana.

Com totes les persones d'aquest país que han estat "allà baix", el senyor Torras sembla, de primer antuvi, una mica trastocat. És un fenomen de desproporció. El seu món, el món en el qual s'ha fet home i enriquit, és un món de cents i milers; en contrast amb la petitesa i la misèria d'ací, l'efecte és abrupte i detonant. Ara, com a filantrop, se li perdona tot. Com que ací tothom sembla dormir i estar una mica aturat, el senyor Torras, que té una gran vitalitat, tracta tothom d'ase, de carcamal i d'animal, sense excloure gairebé ningú, el rector comprès, és clar. Potser en fa una mica massa. Però de vegades penso que, si un filantrop no pot permetre's aquests luxes amb els seus filantropats, no sé pas qui podrà fer-ho.

Avui, em deia que, essent molt jove i molt pobre, i, estant dominat per un esperit aventurer de molta vivacitat, assentà plaça de voluntari en les tropes carlistes en temps de la segona guerra civil i anà a parar a Estella (Navarra) a la cort del Pretendent. El destinaren a la banda de música reial, de flautí. Hi havia molts catalans. Les coses anaven malament. No hi havia diners. Ningú no cobrava. El soldat era més pobre que una rata. Tot eren protestes i mala sang. Un dia pels carrers d'Estella sortí una manifestació de soldats catalans, morts de fam, amb un penó al davant que portava aquesta inscripció literal:

Si avui no ens paguen
I demà, tampoc
Quan vingui la columna
No li farem foc!

—Els degueren afusellar tots... —que jo li dic.

—No senyor. No n'afusellaren cap. En aquella època hi havia moltes menys lleis que ara. El cas no estava previst. Ara tot està previst. Davant d'una novetat, s'havia d'inventar i la gent d'aquella època s'estimava més dormir que fer marxar el cap. La manifestació donà resultat. Ens pagaren una friolera i jo vaig continuar tocant el flautí, a la banda.

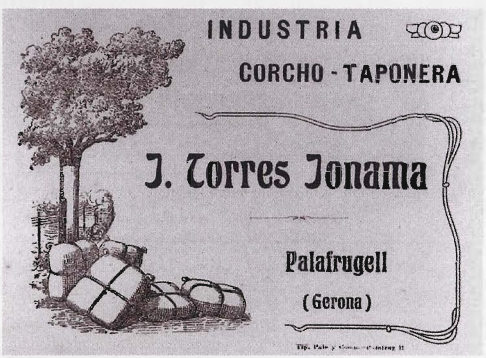

AMP: Imprenta Palé

Activitat empresarial de Josep Torres Jonama al Palafrugell dels anys vint

MSP

AMP: Baix Empordà (16-3-1929)

Les noves escoles: antecedents i construcció

La crisi en la qual estava immers l'ensenyament públic a final del segle XIX i a principi del segle XX es va veure trencada a Palafrugell per l'impuls d'alguns mestres que, com Josep Barceló, van lluitar amb força per a la renovació pedagògica. La marxa de Barceló de Palafrugell va coincidir amb una situació de davallada i d'indefinició a la qual Josep Torres va intentar posar remei amb la creació del Fons Torres. L'any 1925 es produiria un gir radical ja que Torres va decidir pagar la construcció de noves escoles a Palafrugell i subvencionar, en part, les de Mont-ras, Pals i Regencós.

L'ensenyament públic a Palafrugell durant el primer quart de segle XX

A les darreries del segle XIX l'escola pública va patir continus problemes lligats a una manca general de recursos, a la insuficiència de mestres, al seu poc reconeixement social, als locals gens adequats, etc.

Durant els primers anys del segle XX la situació de l'ensenyament públic a Palafrugell va continuar essent complicada. Especialment per la precarietat general dels locals que l'Ajuntament anava llogant. En general, es tractava d'espais petits, mal ventilats, poc il·luminats i sense cap mena de condició higiènica. Les criatures, amuntegades a les classes, en patien les conseqüències. Des de l'escola priva la s'intentava respondre a aquesta situació, de manera que escoles com la dels Maristes, les Monges i altres centres com l'Academia Palafrugellense, el Colegio Mercantil Hispano-Francés o l'escola de mossèn Sebastià van eclipsar durant aquests anys la tasca que portava a terme, amb penes i treballs, l'escola pública.

A partir de 1907 la situació experimentaria un cert canvi, ja que l'Ajuntament va decidir construir una nova escola pública de nenes (entre el carrer dels Valls i el carrer de la Verge Maria) i, a principi de 1908, va llogar uns locals nous i més amplis per a escola pública de nens al carrer del Sol. Aquesta millora en els edificis escolars es va produir gràcies a la pressió constant que alguns mestres van exercir sobre l'Ajuntament. Van ser contínues les peticions de Maria Albertí Vendrell i de Josep Barceló Matas adreçades per escrit a l'Ajuntament demanant locals més adequats, gratuïtat i obligatorietat de l'ensenyament, millora en

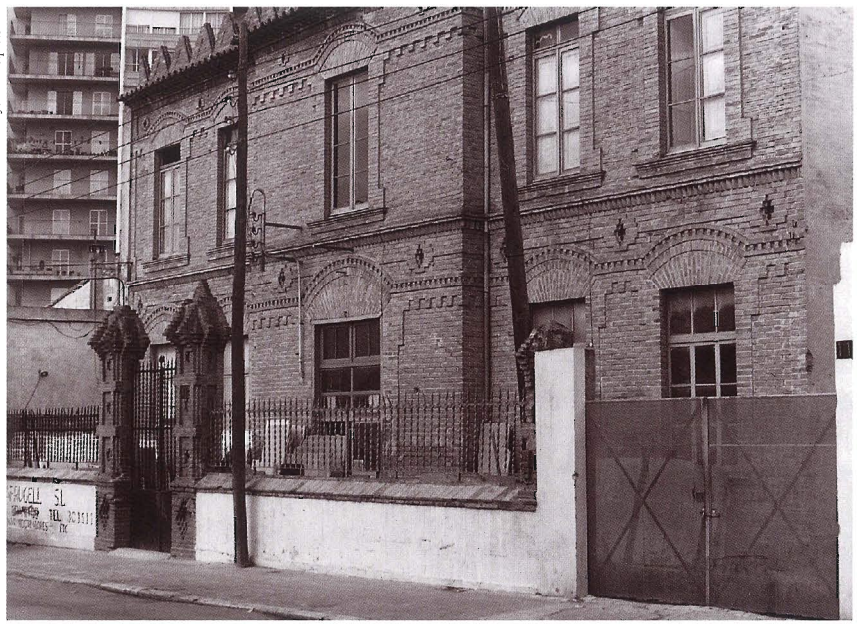

Joan Busquets

Antiga escola pública de nens (1908-1924)

la remuneració dels mestres, escola graduada per cursos i ensenyament ben inspeccionat.

A Catalunya el col·lectiu de mestres es va anar organitzant progressivament i es va veure la necessitat d'introduir millores urgents en l'ensenyament públic. Aviat sorgirien, a la província de Girona, les primeres iniciatives orientades al canvi. Varen ser especialment importants les Converses Pedagògiques (reunions periòdiques de mestres on s'aprofundia i debatia sobre temes d'ensenyament), l'inici de les Escoles d'Estiu i l'aparició de publicacions com el *Defensor del Magisterio*.

La voluntat renovadora dels mestres públics palafrugellencs es va manifestar, també, d'una manera evident. Alguns de molt actius, com Pere Pascuet i Vicenç Roure, van participar en actes relacionats amb l'impuls de l'ensenyament públic a les nostres contrades. Igualment s'ha de valorar la tasca portada a terme a l'escola per mestres com Lluís Vilalta, Pompeio Riera, Baldomer Colomer , Carolina Vilavella , Maria Prat, Anna Riera, etc.

A Palafrugell, de 1908 fins a 1924, l'escola pública de nens va estar ubicada al final de l'actual carrer de Torres i Jonama. Fins a 1917 en va ser director el bisbalenc Josep Barceló i Matas. Aquest mestre i pedagog —un dels màxims exponents de la renovació pedagògica a Catalunya— va ser un gran defensor de l'ensenyament actiu i pràctic; sempre va intentar posar els alumnes en contacte directe amb l'entorn i es va esforçar a interrelacionar les diferents branques de l'ensenyament. Estava totalment en contra de l'aprenentatge memorístic i en les seves classes no hi va haver cap clatellot o cop de palmeta, ni còpies (mètodes força habituals a l'època). La dinàmica general de l'aula era de diàleg i participació. Sempre va dir que no n'hi havia prou d'instruir, calia educar! Per altra banda, Barceló va ser el principal impulsor de l'Ateneu Palafrugellenc, del qual va ser fundador l'any 1910. Amb l'Ateneu es pretenia complementar, amb activitats culturals i de lleure, la formació dels joves un cop deixaven l'escola. Durant la seva estada a Palafrugell, Barceló va combinar l'activitat a l'escola i a l'Ateneu amb la presidència de l'Associació Provincial de Mestres de Girona. Posteriorment, va ser nomenat president de la Federació de Mestres de Catalunya (1921) i va ocupar el càrrec de director en diversos grups escolars barcelonins fins acabada la Guerra Civil.

Inspecció va veure inicialment amb bons ulls l'edifici que ocupava Josep Barceló al carrer del Sol (posteriorment anomenat de Torres i Jonama). Però, amb el pas dels anys, l'escola va anar quedant petita. Així, el curs

AMP. Col. Enric Marquès

Mestres de l'antiga escola pública. Drets d'esquerra a dreta: Riera, Colomer i Orfila. Asseguts: Aulestia, Barceló i Vilalta

1920-1921, el local ja era del tot insuficient per la demanda escolar que hi havia. Es va intentar fer una graduació per cursos, però la limitació de l'espai i la corresponent saturació de les aules no van permetre portar-la a terme de manera efectiva. Van passar per aquesta escola, entre d'altres, mestres com Joan Bassols, Eusebi Gispert, Emili Orfila, Francesc Pellicer, Lluís Vilalta, Baldomer Colomer, Josep Ramon, Samuel Roca, Pau Aulestia, Antolí Tarrats, Bernardí Lite... Mestres, tots ells, que van deixar una important empremta en el Palafrugell de les primeres dècades del segle XX.

Tot i els esforços constants dels mestres, i malgrat el fet que en cercles pedagògics es parlava molt de renovació, la realitat de l'escola pública continuava essent complicada ja que moltes iniciatives quedaven frenades sovint per la manca de recursos i la poca col·laboració dels ajuntaments.

Barceló, amb la seva marxa el juliol de 1917, va deixar un important buit. Era un home actiu i dinàmic que sabia engrescar els altres mestres de la vila i que contínuament engegava inciatives orientades a la millora de l'escola pública a Palafrugell. Quan va marxar, cap altre mestre no va assumir el liderat que ell havia exercit durant gairebé deu anys i moltes propostes i peticions fetes fins llavors van quedar oblidades.

El mestre Bernardí Lite, gran defensor de l'ensenyament públic i republicà convençut —arribat a Palafrugell el febrer de 1921—, va

Els Estatuts del Fons Torres

AMP

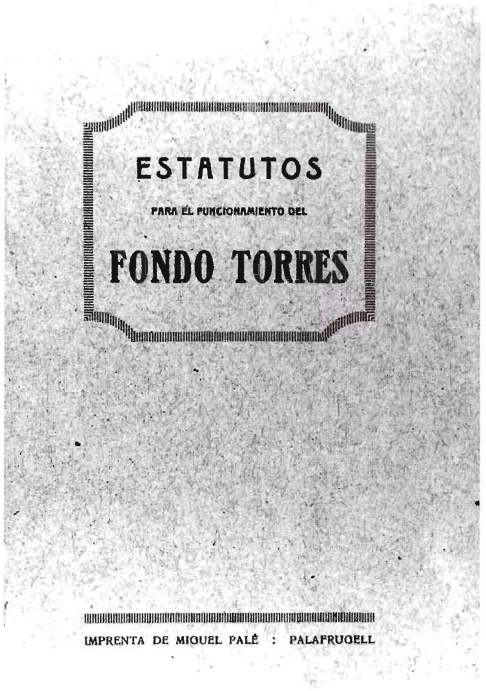
ESTATUTOS

PARA EL FUNCIONAMIENTO DEL

FONDO TORRES

IMPRENTA DE MIGUEL PALÉ : PALAFRUGELL

Agraïment llegit pels alumnes de l'escola pública de Palafrugell a Josep Torres (1921):

«Noble señor,
Al regresar a vuestro país natal, después de largos años de ausencia, queremos que sean nuestros infantiles corazones los primeros que os rindan pleitesía, para ofreceros con toda la nobleza de nuestras puras almas el más alto testimonio de respeto y gratitud por los beneficios a nosotros otorgados con la fundación de la institución benéfica Fondo Torres, hermosa prueba de vuestros humanitarios sentimientos, nuevo ejemplo del amor a vuestra patria y noble galardón de vuestro pecho siempre para nosotros protector.

reflectir en el seu diari personal algunes notes crítiques referents a la situació de l'escola pública a Palafrugell a principi dels anys vint. Repecte a l'escola de nens va escriure:

«Encontré una escuela más arcaica que la que yo había tenido 25 años antes». Referint-se als mestres especificava: «Un joven que pasaba todo el día leyendo novelas y un hombre de edad, pagados por el Ayuntamiento, rendimiento cero. Otro maestro del tiempo de entonces, que tenía una pequeña fábrica de tapones, llegaba siempre tarde y marchaba media hora antes de la hora, para ver que habían hecho en su ausencia tres o cuatro mujeres que tenía empleadas». Lite també va descriure en el seu diari la situació de l'escola pública de nenes atès que la seva muller, Pepita Codina, n'era una de les mestres: «Ella tuvo más suerte que yo. En su grupo había dos auxiliares que eran unos esperpentos pero las tres otras eran bien simpáticas y capaces».

En aquella època Josep Torres, conscient dels importants dèficits de l'ensenyament públic a Palafrugell, va decidir crear el Fons Torres amb el principal objectiu de contribuir a la millora de l'educació pública a la població.

Creació i funcionament del Fons Torres

L'any 1919, Josep Torres va instituir a Palafrugell l'anomenat Fons Torres, que tenia com a principal objectiu el foment de l'ensenyament. Els estatuts del Fons Torres van ser publicats per la impremta Palé el novembre de 1919; se'n van imprimir dos mil exemplars, que es van repartir entre les famílies i institucions de la vila.

L'objectiu del fons quedava ben definit en l'article tercer dels estatuts: «El Fondo Torres tendrá por objeto aumentar el ingreso en las Escuelas nacionales de esta Villa, fomentando así la enseñanza, y conseguir el que los hijos de padres obreros, principalmente, que sean naturales de Palafrugell o que lleven cuando menos cinco años de residencia en la población, continúen instruyéndose en dichos centros docentes hasta la edad en que aquellos puedan ingresar en alguna fábrica para aprender oficio, sin que esto tenga de representar sacrificio alguno para sus padres».

Durant els seus cinc anys d'existència el Fons Torres va ser dirigit per una Junta, que inicialment va estar composta per l'alcalde accidental, J. Bisbe; un jutge, J. Mas; un capellà, J. Bosch; un regidor, J. Gallart; dos mestres, J. Ramon i Ma. Albertí; el director de la Caixa d'Estalvis, F. Sagrera, i el metge més jove, I. Prat.

AMP. col. Ramir Bruguera

Festa d'homentage a Josep Torres. Ermita Sant Sebastià. 1922

Josep Torres estava preocupat pels alts nivells d'analfabetisme de la classe obrera, i considerava essencial el paper de l'escola per tal de consolidar en els joves una formació abans que accedissin al món laboral. Volia evitar que els pares fessin anar a treballar els seus fills massa aviat ja que molts nens, a partir dels deu anys i quan encara no havien rebut una formació escolar suficient, es veien forçats pels pares a deixar l'escola per entrar a la fàbrica.

La lluita contra l'absentisme escolar, la desescolarització i l'analfabetisme van ser les grans prioritats del Fons Torres. Es va idear un sistema de gratificacions per als alumnes majors de deu anys, per tal de motivar-los a continuar a l'escola. Aquests alumnes rebien una quantitat per cada dia complet d'assistència a l'aula. Als nens i nenes de deu a onze anys se'ls donava una pesseta, els d'onze a dotze rebien una pesseta i vint-i-cinc cèntims, i els més grans, de dotze a catorze anys, una pesseta i cinquanta. Els alumnes que durant el curs havien assistit a classe amb assiduïtat seguien rebent els diners els dies laborals de vacances.

Quedaven exempts d'aquestes gratificacions els que no feien els deures, no estudiaven o no assistien a totes les classes. Mitjançant aquest sistema de compensacions econòmiques, Torres pretenia estimular els alumnes perquè anessin a l'escola i aprofitessin al màxim les lliçons dels seus professors. El pagament d'aquests incentius es feia directament als pares el diumenge de cada setmana.

El Fons Torres va atorgar també gratificacions anuals als mestres i als directors de les escoles nacionals. A final de curs, si quedaven diners, es destinaven a l'adquisició de premis que es repartien entre els alumnes més eficients.

Si en vuestro alejamiento de este hermoso país tuvísteis constante su recuerdo y con altruismo sin igual, desde lejanas tierras prodigásteis sobre el mismo con mano pródiga vuestra inagotable caridad, al encontraros hoy nuevamente entre vuestros paisanos, recibid de los niños a quienes amais tanto, y que tanto os aman , este modestísimo homenaje y tened la seguridad de que conservarán imborrable vuestro hermoso recuerdo y si hoy os respetan y os quieren, seguramente mañana, al recoger el fruto de vuestra institución os bendicirán y procurarán imitar vuestro ejemplo.»

AMP: Baix Empordà. Núm. 778

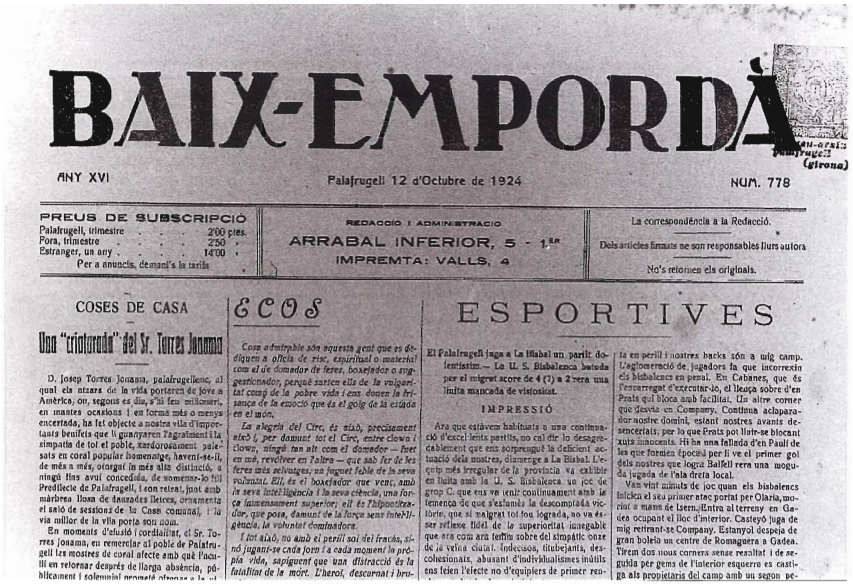

BAIX-EMPORDÀ

ANY XVI — Palafrugell 12 d'Octubre de 1924 — NUM. 778

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ
Palafrugell, trimestre . . . 200 ptes.
Fora, trimestre . . . 250 »
Estranger, un any . . . 1400 »
Per a anuncis, demanl's la tarifa

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ
ARRABAL INFERIOR, 5 - 1.ER
IMPREMTA: VALLS, 4

La corresponDència a la Redacció.
Dels articles firmats ne son responsables llurs autors
No's retornen els originals.

COSES DE CASA

Una "triotorada" del Sr. Torres Jonama

D. Josep Torres Jonama, palafrugellenc, al qual els nizara de la vida porterer de jove a Amèrica, on, segons es diu, s'hi feu milionari, en mantes ocasions i en formes més o menys encertada, ha fet objecte a nostra vila d'importants benifets que li guanyaren l'agraiment i la simpatia de tot el poble, xardorosament patesats en coral popular homenatge, havent-se-li, de més a més, otorgat la més alta distinció, a ningú fins avui concedida, de nomenar-lo fill Predilecte de Palafrugell, i on retirat, just amb mèrbrea llosa de daurades lletres, ornamenta el saló de sessions de la Casa comunal, i la via millor de la vila porta son nom.

En moments d'afluió i cordialitat, el Sr. Torres Jonama, en remerciar al poble de Palafrugell les mostres de coral afecte amb què l'acullí en retornar després de llarga absència, públicament i solemnial prometé ofrenar a la ci-

ECOS

Coses admirable són aquesta gent que es dediquen a oficis de risc, espiritual o material com el de domador de feres, boxejador o suggestionador, perquè sentem ells de la vulgaritat comú de la pobre vida i ens donen la frisança de la emoció que és el goig de la estada en el món.

La alegria del Circ, és allò, precisament allò!, per donant tot el Circ, entre clown i clown, ningú tan alt com el domador — fiera en mà, revolver en l'abra — que sab fer de les feres més selvatges, un joguet fèble de la seva voluntat. Ell, és el boxejador que vencí, amb la seva intel·ligència i la seva ciència, una força laimenament superior, ell és l'hipnotitzador, que posa, damunt de la força sens intel·ligència, la voluntat dominadora.

I tot allò, no amb el perill soi del fracàs, sinó jugant-se cada form la cada moment la pròpia vida, sapiguent que una distracció és la fatalitat de la mort. L'heroi, descornat i bra-

ESPORTIVES

El Palafrugell juga a La Bisbal un partit d'eliminatòria — La U. S. Bisbalenca batuda per el mínimat acore de 4 (7) a 2 vera una lluita mancada de vistositat.

IMPRESSIÓ

Ara que estàvem habituats a una continuació d'excel·lents partits, no cal dir lo desagradablement que ens sorprengué la deficient actuació dels nostres, diumenge a La Bisbal. L'equip més irregular de la provincia va exhibir en lluita amb la U. S. bisbalenca un joc de grup C. que ens va fenir continuament amb la feinetica de que s'estamia la desconfiada victòria, que si malgrat tot fou lograda, no va ésser reflexe fidel de la superioritat innegable que ara com ara tenim sobre del simpàtic onze de la vetlla ciutat. Indecisos, titubejants, desconcentrats, abusant d'individualismes inútils ens feien l'efecte no d'equipiers de primer rengla en perill i nostres backs xòn a mig camp. L'aglomeració de jugadors fa que incorrexin els bisbalencs en penal. En Cabanes, que és l'encarregat d'executar-lo, el llença sobre d'en Prats qui bloca amb facilitat. Un altre corner que desvia en Company. Continua aclaparador nostre domini, estant nostres avants desencertats, per lo que Prats pot lluite-se blocant xuts innocents. Hi ha una falleda d'en Paulí de les que formen época i per fi ve el primer gol dels nostres que logra Balfell rera una moguda jugada de l'ala dreta local.

Van vint minuts de joc quan els bisbalencs inicien el seu primer atac portat per Olaria, mostra a mans de Isern. Entra al terreny en Gaiea ocupant el lloc d'interior. Casteyó juga de mig retirant-se Company. Estanyol despeja de gran bolelà un centre de Romaguera a Gadea. Tirem dos nous corners sense resultat i de segulda per gens de l'interior esquerre es castiga als propietaris del camp amb un segon pe-

Part de la portada del Baix Empordà de 12-10-1924

Carta adreçada per Josep Torres el 3 d'octubre de 1924 a l'Ajuntament de Palafrugell:

«Muy Sres. Míos les participo que con fecha del ppdo. dejó de existir el "FONDO TORRES" que hace años venía operando en este pueblo.
Los motivos que me han impulsado a tomar esta resolución, son varios a saber:
1. Por haber recibido varias quejas de familias muy necesitadas de que este no se administraba con rectitud y con acuerdo a los deseos del donante.

Fi del Fons Torres i projecte de construcció de noves escoles

Però aquesta iniciativa, al cap de cinc anys d'haver-se engegat i amb més de 100.000 pessetes invertides per Torres —quantitat gens menyspreable per a l'època—, va acabar desfent-se. El 3 d'octubre de 1924 Josep Torres va adreçar una carta a l'Ajuntament on prenia la determinació de posar fi a l'existència del fons. Va assenyalar dos factors bàsics motivadors de la seva decisió: les irregularitats en l'administració de les gratificacions i la insignificància del bé produït pel fons. Torres s'havia adonat que, tot i l'existència del fons, la situació escolar continuava essent problemàtica, sobretot per la manca de locals adequats. El va afectar especialment una visita que va fer a l'escola de nenes, on va veure que l'edifici no complia els requisits mínims per ensenyar (poc sa, mal ventilat, sense aigua...). Davant d'aquesta situació deficient, i per eradicar la precarietat de les escoles, Josep Torres va decidir pagar a la vila la construcció d'un nou grup escolar (projecte que tenia *in mente* des de feia vint anys).

Josep Pla en *El meu país* insinua també altres motius que van contribuir a la desaparició del fons: "el bisbe considerà que el Fons Torres anava massa enllà, que afavorir la instrucció estava bé mentre no se'n fes un gra massa. Els Fons Torres hagué d'ésser deixat de banda".

La construcció de l'escola: obstacles inicials

L'abril de 1921 Josep Torres va manifestar per carta a l'alcalde de la població el seu interès per construir unes noves escoles a Palafrugell i, al mateix temps, va iniciar els tràmits per adquirir uns terrenys adequats on edificar-les. Van sorgir, però, una sèrie de dificultats motivades principalment pels preus desorbitats que demanaven els propietaris a Torres. Aquests problemes van quedar reflectits en l'article «Els terrenys per a les escoles Torres», publicat dins l'apartat *Solts i Noves* del setmanari *Baix Empordà* del dia 11 de setembre de 1921: «Les escoles Torres, que seran malgrat tot una realitat, foren ja en aquesta hora començades, si les excessives pretensions dels propietaris dels terrenys, com si tots ells obressin d'acord per anar agombollant dificultats, no anessin fent feixuga la tasca. Amb excepcions rares, que potser un dia explicitarem per a fer-ne elogi, tot propietari al qual directa o indirectament s'ha demanat preu per al seu terreny, s'ha tancat a un preu tant i tant enlairat, que això significava el fer impossible el regateig i la compra. Citem, com a exemple, dos casos, que se'ns acudeixen triats a l'atzar entre molts. D'una horta, que segons confessió del propietari rendeix mil pessetes anyals, se'n

demanaren 85.000 pessetes. D'uns terrenys, que segons càlcul pericial el més favorable, valen a 700 pessetes vessana, se'n demanaren a 4.500 pessetes vessana. Una popular entitat d'aquesta que té sobrants els terrenys més a propòsit va negar-se rodonament a la venda.

Aquestes són les dificultats que priven que a les Escoles Torres no hi sigui ja posada la primera pedra. És cosa molt humana que un venedor, conegut el desig o la necessitat d'un comprador, es valgui de l'ocasió i es faci comprar les ganes, com vulgarment se diu. Però tot té un límit i en els casos que comentem, creiem que aquest límit ha sigut sobradament passat, i més quan el motiu de compra no és pas un caprici o una necessitat particular sinó quelcom que interessa a la essència espiritual palafrugellenca (...).»

Torres, un cop solucionats els problemes amb els terrenys, va adreçar una nova carta a l'Ajuntament (3-11-1924) reiterant les seves intencions de construir un nou grup escolar i especificant detalladament les condicions per portar el projecte endavant: «Sr. Alcalde Presidente del Ayuntamiento de esta Villa. Muy Sr. mío me es grato participar a V. que en mi propósito de dotar a esta Villa de locales-escuelas adecuados a la instrucción primaria tengo adquirido un terreno lindante con la carretera de Calella, detrás de la llamada huerta de Carles, con objeto de levantar en él un grupo escolar para niños y niñas, cuyo grupo una vez edificado traspasaré a este Municipio.

No obstante para la perfecta realización del fin que persigo, es necesario contar previamente con el fácil acceso a los locales expresados por medio de la finca contigua (...) que debe utilizarse para servir de enlace entre la calle de Calella y los edificios escolares. Sin que se proceda a la apertura de esta nueva vía es imposible pensar en la realización de mi proyecto, porque nadie admitirá el que los niños y niñas tuvieran que hacer un largo rodeo por caminos intransitables para asistir a las clases y por otra parte debe el Ayuntamiento procurar tener el terreno necesario para que los alumnos puedan efectuar los ejercicios gimnásticos según previene la Ley (...).

Esta cesión la llevaré a cabo mediante las siguientes condiciones. Primera: que se proceda al arreglo de la Calle de Calella en forma que se pueda transitar por ella sin peligro alguno cuidando especialmente de cubrir el cauce que en dicha calle existe. Segunda: que el municipio se obligue a suministrar a los alumnos los libros y demás material gratuitamente sin distinción de clases. Tercera: queda entendido que el patio que existirá entre los dos edificios se destinará a jardín para el recreo de los profesores y alumnos. Cuarta: el resto de la finca no edificado de la parte sud quedará exclusivamente para solaz de la población, levantando el Ayuntamiento en el linde sud un muro de contención con una verja para aislar la finca de la carretera (...)»

AMP: col. Enric Marquès

Mestres de l'escola pública en un dels darrers actes celebrats a l'antic edifici l'any 1924. Tots ells passarien a l'escola nova . D'esquerra a dreta: Gispert, Vilalta, Ramon, Bassols i Roca

2. Por haberme convencido durante estos años que el bien producido por dicho fondo era insignificante y no guardaba relación con las amplias y arraigadas ideas que tengo respecto a la importancia de la instrucción pública y

3. Porque es preferible escuelas sin fondo que fondo sin escuelas. El deplorable estado de las escuelas para niñas, edificio insano, rehumático, mal ventilado, sin agua y con letrinas sucias y malsanas, distando estas solo 6 metros de las clases me conmovió e impresionó tanto tratándose de niñas jóvenes de

Miquel Brias Torrent (1882-1956), constructor de les noves escoles

L. Casanovas. Col. Javier Brias

clase obrera, que de momento sentí vivos deseos de acabar con esa infamia y construir por mi cuenta escuelas dignas para las hijas de los trabajadores en particular y para todas aquellas, que quieran aprovecharse de aquellas. Los edificios (...) imitación de las escuelas americanas reunirán todos los adelantos modernos y creo merecerán la aprobación de la mayoría de los habitantes de esta villa. Pienso regalarlos al pueblo bajo ciertas condiciones (...).»

Les negociacions per part de l'Ajuntament amb les finques annexes van ser, també, força complicades. L'arquitecte municipal, Isidre Bosch, va presentar un projecte d'accessos del carrer de Calella a la zona on s'havien de construir les escoles, que es va exposar públicament i que després de moltes negociacions seria acceptat pels propietaris afectats. Torres immediatament va donar el vistiplau per començar les obres de contrucció de l'escola.

El constructor

Josep Torres va portar el projecte de les noves escoles directament d'Amèrica. El grup escolar dissenyat era una imitació dels que, en aquells moments, es construïen als Estats Units. De les obres, se'n va encarregar el paleta Miquel Brias Torrent (1882-1956).

Miquel Brias, nascut a Palafrugell i fill d'una nissaga de paletes coneguts com els barcelonins, va ser un dels contructors importants en el Palafrugell dels anys vint i trenta. Va ser responsable de les primeres obres de l'Ajuntament orientades a la creació d'una xarxa de clavegueram a la vila i també es va ocupar, durant dècades, dels arranjaments de l'ermita de Sant Sebastià. A petició de Torres —no es va fer convocatòria pública— va construir, a part de les escoles de Palafrugell, les de Mont-ras, Pals i Regencós.

Torres busca el suport d'altres industrials

Josep Torres, un cop iniciades les obres, va fer un intent per implicar altres industrials de la vila en el sufragament de les despeses de construcció del grup escolar que ell mateix havia projectat. Per a aquest fi va obrir una subscripció que no va comptar amb gaire col·laboració. Aquest fet va indignar Torres. La seva actitud vers els industrials que no hi havien col·laborat va ser motiu de conflicte, tal com va quedar reflectit en l'article titulat «Una criaturada del Sr. Torres Jonama», aparegut en la secció *Coses de la Casa* al diari *Baix Empordà* (núm. 778): «D. Josep Torres Jonama, palafrugellenc, al qual els atzars de la vida portaren de jove a Amèrica, on segons es diu, s'hi feu millonari, en moltes ocasions i en forma més o menys encertada,

ha fet objecte a nostra vila d'importants benifets que li guanyaren l'agraïment i la simpatia de tot el poble, xardorosament palesats en coral popular homenatge, havent-se-li, de més a més, atorgat la més alta distinció, a ningú fins avui concedida, de nomenar-lo fill predilecte de Palafrugell, i son retrat, junt amb la màrbrea llosa de daurades lletres, ornamenta el saló de sessions de la Casa comunal, i la via millor de la vila porta son nom.

En moments d'efusió i cordialitat, el Sr. Torres Jonama, en remerciar al poble de Palafrugell les mostres de coral afecte amb què l'acollí en retornar després de llarga absència, públicament i solemnial prometé ofrenar a la vila uns edificis-escoles.

El Sr. Torres adquirí uns terrenys en la barriada de Sant Pons i començà la construcció d'uns edificis que, segons es diu, seran les escoles que prometé ofrenar a Palafrugell; i quan la construcció tocava a terme, repartí una lletra impresa de signatura impresa, també, en la qual es demanaven diners per tal de regalar a la vila aquelles escoles per ell construïdes on i com ell li plagué.

Com no podia ser altrament, la quantitat recollida pel senyor Torres ha sigut escassa, i el nombre de donants petit, ço que, per lo vist, l'ha mortificat en gran manera i, portat per aquesta mortificació, a cop calent, o potser mal aconsellat, s'ha permès el Sr. Torres Jonama fer repartir una fulla, sense firma, en la qual emmmarcades i en tintes diferents, hi ha dues llistes: una, amb pocs noms, de persones molt honorables que, diu han contribuït a la subscripció destinada als edificis-escoles, i l'altra, en la qual hi ha la gran majoria de ço que a Palafrugell val i representa quelcom, que, diu, han refusat contribuir-hi.

Ço fet pel Sr. Torres Jonama, en l'ànim d'ell no té altra finalitat que presentar als ulls del poble als senyors qui no han respost a la seva crida, com uns egoistes que es neguen a contribuir a millora tan necessària i de tant valer com la construcció d'unes escoles. El Sr. Torres Jonama, ha pretengut posar en evidència a tots aquells senyors, molts dels quals tenen palesament demostrat, amb actes, el llur civisme i el llur amor a Palafrugell, almenys tant com el Sr. Torres Jonama, sense haver cercat mai afalacs a la vanitat i sense bombo ni platets, sinó impulsats per lo que ells creuen el compliment del deure. Més el Sr. Torres Jonama que no sap, o ha oblidat, que no són pas els diners lo que mesura l'alçada espiritual dels homes, amb el seu deplorable gest no ha fet més que empetitir lo que podia i devia ésser gesta hermosa de modèstia, generositat i patriotisme.

El Sr. Torres Jonama no ha capit que aquella negativa de tanta gent, no és pas a contribuir a la construcció d'unes escoles per

AMP: col. Javier Brias

Miquel Brias en els moderns urinaris de l'escola l'any 1925

AMP: col. Enric Marquès

Imatge exterior de l'edifici: un dels principals accessos a l'escola

a la vila, sinó que, senzillament, és una negativa a donar-li diners a ell per a uns edificis que ell ha construït a son caprici i que es diu seran unes escoles que, complint solemnial promesa, donarà a la vila.

Posades, amb ço dit, les coses en son lloc, per la nostra part ben sincerament perdonem al Sr. Torres Jonama la mala intenció de la seva criaturada, i, oblidant les petiteses, no volem veure més en tot això que l'acte altament honrós per al ric qui, generosament, afegeix l'ofrena d'unes escoles a la llista de benifets que Palafrugell té d'ell rebuts, sempre i en tota ocasió lloats per nosaltres com se mereixen.»

L'edifici

Les obres iniciades a les darreries de 1924 als terrenys adquirits per Torres van implicar, a part de l'aixecament dels nous edificis, la compra per part de l'Ajuntament d'un camp annex al de l'escola, l'enderroc d'una barraca i una caldera de bullir suro que hi havia a la zona i la construcció d'una volta per cobrir un antic pou.

Els treballs es van enllestir en poc menys de mig any, encara que no d'una manera

AMP: col. Enric Marquès

Una de les tres edificacions acabades de construir l'any 1925

AMP: col. Enric Marquès

Zona d'esbarjo per als infants

definitiva ja que a partir del novembre de 1925 i fins al març de 1926 es farien en el grup escolar altres obres rellevants: tancament dels jardins —es va aixecar un mur tot al voltant—, construcció d'una reixa i un portal a la part que dóna al carrer de Calella i instal·lació de l'enllumenat elèctric.

El grup escolar el formaven tres edificis d'una planta, d'estètica fina i molt avançada als temps. Cadascun tenia una façana amb grans finestrals, els quals donaven molta lluminositat a les aules. La part interior, la formava un passadís amb les classes a un costat i els serveis a l'altre. Els lavabos van ser considerats els més moderns de la vila, ja que el més habitual en aquella època eren les comunes i Torres havia fet construir a Brias en el cas dels homes uns urinaris a la paret amb unes separacions per cada persona que no s'havien vist mai al poble. A més, l'entrada als urinaris era del tot espectacular atès que la porta d'accés era doble, tipus far-west, amb uns ornaments de fusta a la part superior.

Torres, en una carta adreçada al president del directori militar en data 20 de febrer de 1925, explicava com s'estava construint l'escola: «a estilo norteamericano (...) Las paredes estan hechas de manera que en los locales no se sentirán los efectos del frío ni del calor, estando provistas de corcho aglomerado, que constituye un perfecto aislante, y al mismo tiempo en todas las aulas habrá mucho sol, mucha luz y la debida ventilación, es decir que ninguna de las condiciones que la Higiene y la Pedagogía exigen, está omitida en tales edificios. Cada una de las aulas tiene una superficie de 58'40 m2 las de los niños y 61 las de las niñas, contando además cada edificio los anejos necesarios, como son un largo y espacioso corredor, wáter, despacho para los profesores (...)».

Els murs exteriors, arrebossats amb figuració d'obra de rajola, van causar gran impacte en el Palafrugell de l'època, sobretot pel color vermellós que, tal i com revelaria anys després

AMP: col. Javier Brias

Vista dels jardins del voltant de l'escola

el constructor Miquel Brias al seu fill —continuador del negoci familiar—, tenia un secret. La fórmula per elaborar aquest color contenia calç grassa, arenilla de marbre blanc i un pigment combinació de mangra i sanguina.

Els costos

Josep Torres va fer acte de donació de les escoles davant del notari R. Régulo Cumané el dia 3 de juny de 1925. El cost total va ser de 250.000 pessetes, que van ser aportades, gairebé en la seva totalitat, per Torres.

Les zones enjardinades que envoltaven l'escola —una de les condicions posades per Torres en presentar el projecte de construcció de l'escola— van ser aportació íntegra de l'Ajuntament, que va invertir-hi 50.000 pessetes.

La donació de l'escola per part de Torres a l'Ajuntament no va ser un tema senzill. Legalment, es tractava d'una transmissió entre estranys (Torres i municipi) i això implicava que l'Ajuntament havia de pagar, un cop feta efectiva la donació, una quantitat superior a 60.000 pessetes en concepte d'impost de drets reials i transmissió de béns (24,25% del valor total de les escoles). L'Ajuntament ja va manifestar, a l'inici de la construcció dels edificis, la impossibilitat de pagar aquests diners i per aquest motiu tant Josep Torres com Josep Bertran (alcalde) van demanar a Madrid l'exempció de l'impost tenint en compte el bon fi de la donació (en benefici de la instrucció pública i la cultura): «si el Directorio que tan acertadamente preside V.E, ha proclamado bien alto esta imperiosa necesidad de intensificar la construcción de escuelas en España, se atreve el suscrito a solicitar su alto apoyo para que no se vea malograda una aspiración en el sentido expresado; para que, bien como medida general, o bien como concesión particular, haga desaparecer el obstáculo legal que coarta esta iniciativa». Van posar com a referent les exempcions que s'havien concedit feia poc a Barcelona (Palau Reial de Pedralbes) i a Vigo (donació del Marqués de Alcedo y San Carlos d'un palau per a fins culturals). La condonació de l'esmentat impost finalment va ser concedida.

Altres escoles subvencionades

Josep Torres, quan tenia pràcticament enllestides les obres de l'escola de Palafrugell, va decidir continuar col·laborant a favor del desenvolupament de l'ensenyament públic a altres poblacions de la rodalia. Entenia del tot necessària la creació de nous centres arreu del país i pensava que aquesta era la millor forma d'assolir graus superiors de progrés.

D'aquesta manera, tot just acabada l'escola de Palafrugell, Miquel Brias va

Curiós discurs, escrit per Torres, que va ser llegit en l'acte de posar la primera pedra a les escoles que va subvencionar Josep Torres fora de Palafrugell:

«Con esta fecha, ponemos la primera piedra en las nuevas escuelas costeadas en partes iguales por el Sr. Torras Jonama, y el Ayuntamiento, reinando Don Alfonso XIII, Rey simpático, de buen carácter, emprendedor y progresivo, mucho más liberal y hombre de Estado que todos los políticos que le han precedido.

En este momento la Nación está gobernada por un Directorio Militar y, gracias a éste, es posible que la guerra que sostenemos con los rifeños y que hace 11 años que dura, se acabe pronto en nuestro favor.

El 60 % de los Españoles no saben leer ni escribir y muchos de los que saben apenas entienden la página editorial de un periódico. Sólo el 30% de niños y niñas de 14 años abajo concurren a las Escuelas Nacionales, el resto van a particulares.

El clero tiene mucha influencia política en el país, y debido a esto hay mucha superstición. El motivo de que las escuelas Nacionales no son frecuentadas, es porque no las hay y las que existen son malísimas como verán por la fotografía de la escuela que adjunto.

Hasta hace poco, los maestros apenas ganaban para vivir, hoy se les paga más, pero no lo que merecen. Su sueldo es de Ptas. 3000 al año y casa libre.

España adelanta lentamente, pero si los establecimientos escolares modernos se reproducen , no hay duda que el progreso será mucho más rápido, y la superstición desaparecerá.

La próxima guerra, si no se evita, será una guerra química y mortífera que se librará en el aire por medio de máquinas de volar y dirigibles hoy muy adelantados puesto que han cruzado ya el Atlántico. Si la civilización no desaparece, es opinión del que suscribe estas lineas que antes de un siglo todos los gobiernos de Europa serán socialistas.

Deseo a las nuevas generaciones y en especial a la raza Ibérica, toda clase de felicidades para el porvenir.»

iniciar les obres de les de Mont-ras, Pals i Regencós. En aquests altres pobles Torres va cobrir la meitat dels costos d'edificació i l'altra part, la va aportar l'Ajuntament del municipi implicat.

Totes les escoles tenien un estil molt similar a la de Palafrugell, però evidentment les dimensions van ser més reduïdes per tractar-se de poblacions més petites. Totes les escoles van ser inaugurades al llarg de l'any 1925. Torres, en poc més d'un any, va contribuir a la creació de quatre noves escoles públiques. Aquesta iniciativa es pot considerar una de les més rellevants del segle XX portada a terme per un particular a favor del desenvolupament de l'escola pública a les nostres contrades.

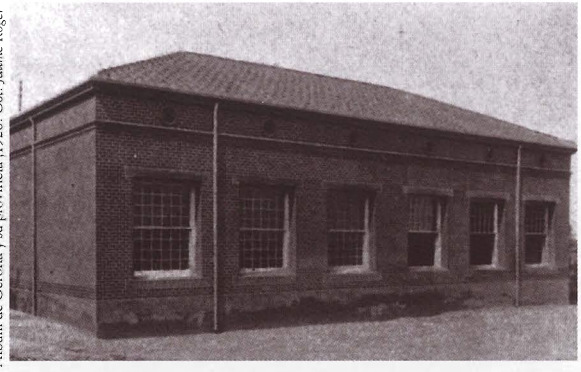

Álbum de Gerona y su provincia ,1926. Col. *Jaume Roger*

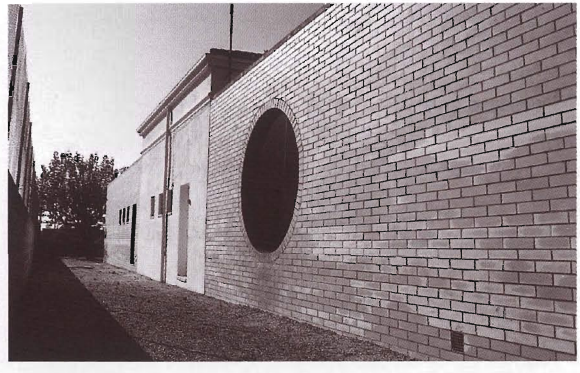

Joan Busquets

Mont-ras

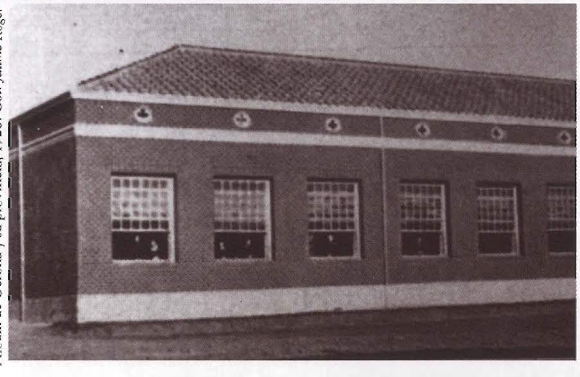

Álbum de Gerona y su provincia, 1926. Col. *Jaume Roger*

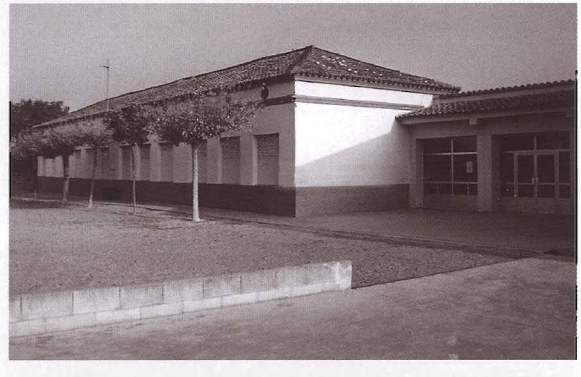

Joan Busquets

Pals

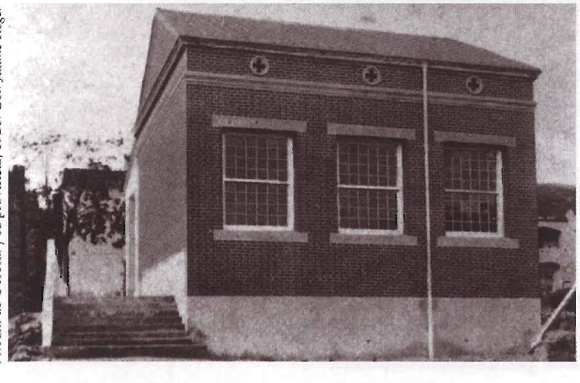

Álbum de Gerona y su provincia, 1926. Col. *Jaume Roger*

Joan Busquets

Regencós

Escoles subvencionades per Josep Torres fora de Palafrugell l'any 1925. *Tot i les ampliacions, conserven actualment part de l'edifici original*

Inauguració i primers anys de funcionament

El 4 de juny de 1925 el rei d'Espanya, Alfons XIII, va visitar Palafrugell per participar en l'acte de benedicció i d'inauguració de les noves escoles ofrenades a la població per Josep Torres i Jonama. Palafrugell va donar la benvinguda al monarca, que amb cotxe va travessar els principals carrers de la vila. Després de la visita a les escoles es va celebrar un banquet a l'ermita de Sant Sebastià i es van organitzar nombrosos actes festius.

Preparatius inicials de l'acte d'inauguració

El mes d'abril de 1925 un cop confirmat el viatge d'Alfons XIII a diferents indrets de Catalunya, entre els quals s'incloïa Palafrugell, l'Ajuntament va començar a plantejar-se l'organització de diferents actes amb motiu de la seva visita prevista per al dia 4 de juny. A les darreries del mes de maig es van intensificar considerablement els preparatius. Es tractava d'enllestir els darrers detalls a l'escola i acabar d'organitzar l'arribada del rei. Es varen enviar cartes de convit a l'acte a nombroses autoritats. Van confirmar l'assistència el governador militar de la província, el bisbe de Girona, el rector de la Universitat de Barcelona, el capità del port de Palamós i els alcaldes de moltes poblacions de la rodalia.

El dia 20 de maig l'Ajuntament va encarregar urgentment a l'empresa Apellaniz de Vitoria —dedicada a la fabricació de mobiliari escolar— quaranta taules bipersonals per acabar d'equipar diverses aules. Es varen penjar, en diferents dependències de l'escola, crucifixs i retrats amb la imatge del rei i la de Primo de Rivera i es van portar a terme els darrers treballs per acondicionar els jardins del voltant de l'escola. Algunes entitats de la vila varen aportar diverses quantitats econòmiques per a l'organització dels actes festius del dia de la inauguració. L'Ajuntament, a final de mes de maig i en plena operació de millora de la imatge del poble, va decidir comprar espardenyes per als nens més pobres perquè cap anés descalç a rebre el rei.

AMP: Imprenta Palé

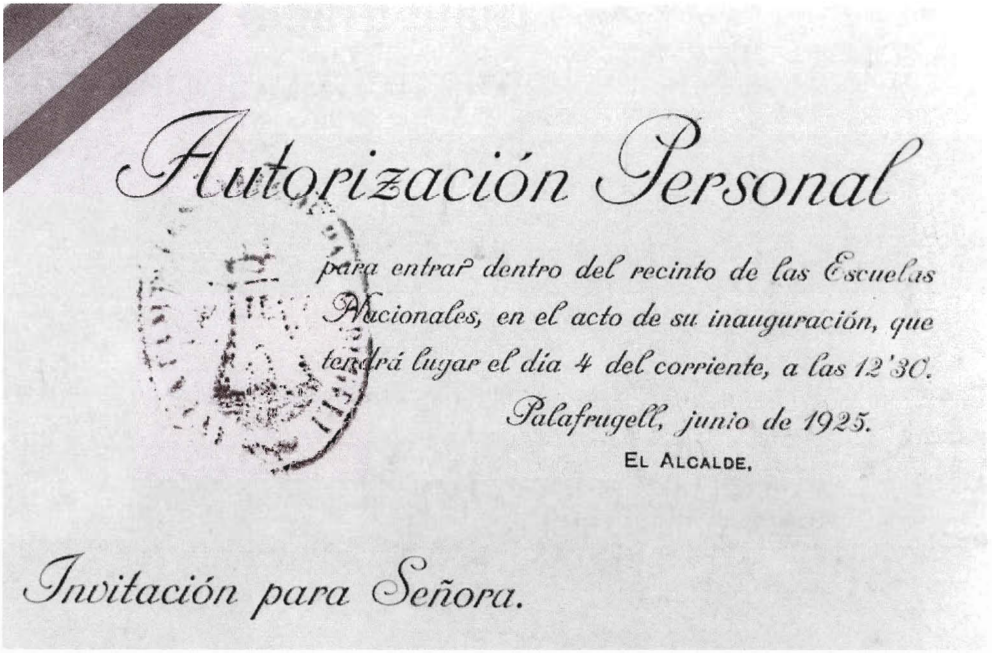
Autorización Personal

para entrar dentro del recinto de las Escuelas Nacionales, en el acto de su inauguración, que tendrá lugar el día 4 del corriente, a las 12'30.

Palafrugell, junio de 1925.

El Alcalde.

Invitación para Señora.

Targeta d'accés a les escoles el dia de la inauguració

Ban de l'Ajuntament amb motiu de la visita reial

«El día 4 de junio próximo, a las 12:30 horas, SS MM los reyes (q.D.g), llegarán a esta villa con objeto de inaugurar los grupos escolares costeados por nuestro patricio D. José Torres Jonama. La circunstancia de ser la primera vez que nuestra querida Villa se verá honrada con la visita de los soberanos, obliga mayormente a todos sus habitantes a tributar a las Augustas Personas el más entusiasta recibimiento, y a ello invito a todos, sin distinción de clases, seguro de que sabréis corresponder cual se merece a esta prueba de consideración de nuestros soberanos.

Els dies previs a l'arribada del rei van ser trepidants. A l'entrada de l'escola van posar una bandera espanyola en la qual es va brodar a corre-cuita l'escut oficial espanyol. El dia 2 es van comprar 350 banderetes espanyoles i van encarregar una quantitat considerable de ginesta i flors, tot per ornamentar els carrers on havia de passar la comitiva. Aquest mateix dia van llogar cadires i reclinatoris per a l'ermita de Sant Sebastià ja que els que hi havia eren insuficients per a la visita. El dia 3 van llogar a l'empresa Miguel Cañet un carro, per als treballs de col·locació de flors i altres ornaments, i a Transportes Artigas un camió per al trasllat de diferents efectes per al banquet de Flassà a l'ermita de Sant Sebastià.

Arribada d'Alfons XIII a Palafrugell i rebuda per part de les autoritats

A un quart de dues de la tarda el rei va arribar a l'entrada del poble acompanyat de tot un seguici format, entre d'altres, pel president interí del directori, marquès de Magaz; el cap de la casa militar del rei, general Zabalza; el cambrer major de palau, duc de Miranda; el capità general, Barrera; el bisbe de la diòcesi, Dr. Llompart; els governadors civil i militar, De Urquia Bermúdez de Castro; el rector de la universitat de Barcelona, Martínez Vargas, i els marquesos de Torreros i de Torres de Mendoza. Les autoritats locals, amb el batlle de Palafrugell Josep Bertran al capdavant, van rebre tota la comitiva. L'alcalde va ser convidat a asseure's a l'automòbil on viatjava el rei. El vehicle es va dirigir cap a les noves escoles i recorregué diferents carrers de la població (de

AMP. col. Francesc Torres

Arribada d'Alfons XIII a l'escola

Torroella, de Torres i Jonama, de Sant Antoni, de Cavallers, la plaça Nova, de Sant Sebastià, de la Lluna, de Sagunto, de Barris i Buixó i dels Forns). Segons la descripció feta en el *Baix Empordà*, en l'edició de 7 de juny de 1925, Palafrugell mostrava per a l'ocasió un aspecte magnífic: «els carrers eren curulls de gent, aparegueren tots els de trànsit adornats amb gallerdets, arcs de triomf i banderes. Les cases aparegueren totes endomassades, lluint moltes d'elles la bandera espanyola. En realitat Palafrugell (...) es tirà al carrer per retre a S.M. un carinyós tribut de simpatia (...) Al seu pas pels carrers de la vila fou carinyosament saludat per la gent apilonada pels carrers (...)».

Visita de l'escola i parlaments

Un cop arribat a l'escola, el rei va recórrer, acompanyat de l'alcalde i de Josep Torres, algunes aules destacant amb els seus comentaris el fet que fossin espaioses i ben il·luminades. Després es va dirigir a la tribuna d'honor des d'on el bisbe de la diòcesi de Girona, Dr. Llompart, auxiliat pel Dr. Trigàs i altres sacerdots, va fer l'acte de benedicció de les escoles.

Seguidament, el governador civil, Juan de Urquía, va fer un discurs en el qual va saludar el rei en nom de l'Ajuntament de Palafrugell i de la província de Girona, i va elogiar Josep Torres per la donació de l'escola i per les seves contínues accions a favor de la població. Després va fer un breu parlament el cap interí del directori, l'almirall Magaz.

Finalment, una nena, Maria Arenas, va saludar el rei i li va oferir un ram de flors. La cloenda de l'acte, en el recinte escolar, va anar a càrrec de la banda de música del Regiment d'Infanteria d'Àsia.

Banquet a Sant Sebastià i actes festius posteriors

Un cop acabats els diferents actes a l'escola, la comitiva es va traslladar a Sant

Igualmente invito a todos los particulares y sociedades de todo género, para que aquel día sean engalanados los balcones y ventanas de los edificios en la forma más brillante posible, y recomiendo muy especialmente que todos los vecinos tengan completamente limpias las calles en todo el frente de sus respectivas casas para hacer más agradable a los Monarcas y Autoridades que los acompañen su visita a esta población.
Así lo espera y os lo agradecerá vuestro Alcalde.»

J. Bertran 1-6-1925

Josep Torres acompanya Alfons XIII en la visita de l'escola

Maria Vila. AMP. col. Ramir Bruguera

Relació de les principals despeses pagades per l'Ajuntament amb motiu de la inauguració de l'escola el dia 4-6-1925

Ornaments i col·locació d'aquests en els carrers de la vila (Comas). 2.500 pessetes
Cobla orquestra La Principal de Palafrugell 125
La Principal de la Bisbal 265
Banquet en honor del rei, autoritats locals i convidats (servit per l'Hotel Ritz a Sant Sebastià) 5.685,50
Menjars i hospedatge per a Guàrdia Civil, policia, secretaris, ajudants...(Hotel Restaurant Sant Sebastià) 673
Menjars per a periodistes, xòfers i tinent de la Guàrdia Civil (Hotel de Oriente) 125
Banda de música del regiment d'infanteria d'Àsia 247
Lloguer carruatges per al trasllat d'efectes diversos (Cañet) 130
Lloguer d'un camió per transportar efectes de Flassà fins a Sant Sebastià i tornada (Transports Artigas) 250
Fotògraf (Josep Ma. Sagarra) . . .132
Focs d'artifici (Benito Solanes)..400

Sebastià, on la cobla La Principal de La Bisbal va interpretar diverses sardanes per amenitzar la visita del monarca a l'ermita. El rei va fer molts elogis als qui l'acompanyaven referents al magnífic panorama marítim que des d'allà es podia albirar. Tot seguit es va celebrar un banquet servit per l'Hotel Ritz de Barcelona que, per a aquest fi, va desplaçar-hi setze persones entre cambrers i d'altre personal de servei.

Cap a les quatre de la tarda es va acabar el dinar. El rei va acomiadar-se amb la promesa que, en una altra ocasió, tornaria a visitar Palafrugell. Tot seguit va dirigir-se a Palamós per a visitar el port i d'allà va retornar a Flassà, on va prendre un tren especial que el va portar directament a Barcelona.

Després de la marxa del rei els actes festius varen continuar, durant tot el dia, a Palafrugell. Al camp de futbol del Palafrugell FC l'equip local es va enfrontar amb una potent selecció de jugadors del FC Barcelona. Del partit, en va sortir victoriós l'equip de Palafrugell, que, segons algunes cròniques esportives de l'època, va demostrar estar en plena forma fent una gran exhibició de joc.

A la tarda la cobla orquestra La Principal de Palafrugell va tocar sardanes a plaça Nova. A la nit, i en un dels camps contigus a les

Álbum de Gerona y su provincia, 1926. Col. Jaume Roger

Acte de benedicció de l'escola

escoles, es van portar a terme uns espectaculars focs d'artifici. La jornada d'actes festius es va cloure amb un ball de fi de festa ofert per La Principal de Palafrugell a tots els assistents.

Funcionament de l'escola fins a l'acabament de la Dictadura de Primo de Rivera

Amb la construcció de l'escola varen quedar resolts els greus problemes de locals que durant molts anys havien afectat l'ensenyament públic a Palafrugell. Inspecció va manifestar de seguida la seva satisfacció per les obres realitzades.

El curs 1925-1926 es va iniciar l'1 de setembre de 1925 amb 140 alumnes. Per a aquest curs es va aprovar un pressupost de 1.225,65 pessetes i als mestres, se'ls va incrementar el sou de 300 pessetes al mes (en concepte d'indemnització per casa habitació). Les classes al matí s'iniciaven a les nou i s'acabaven a dos quarts de dotze. A la tarda es començava a les dues i s'acabava a dos quarts de cinc. De les sis a les vuit del vespre es feia classe per a adults.

El primer acte oficial portat a terme a la nova escola va ser l'elecció, el dia 5 de setembre de 1925, del nou secretari de la Junta de Mestres de la població. El càrrec va recaure en el mestre Samuel Roca.

El dia 1 d'octubre es va realitzar la primera reunió amb l'assistència de tots els mestres de l'escola per valorar quins llibres i d'altre material pedagògic eren els adequats per incloure en la subvenció que cada any oferia l'Ajuntament en matèria educativa.

El dia 26 d'octubre l'inspector d'ensenyament, Josep Junquera, es va queixar perquè l'Ajuntament no havia demanat a la Superioritat permís oficial per fer el trasllat de les escoles velles a les noves. Això va motivar que l'alcalde de la població, el 31 d'octubre de 1925, enviés un escrit urgent a Inspecció de Primer Ensenyament demanant el canvi d'emplaçament de les escoles. Inspecció va

Primer equip de mestres de l'escola

Escuela Nacional Graduada de Niños
Mestres nacionals:
Josep Ramon Miró (director)
Lluís Vilalta Carbó
Joan Bassols Padrós
Samuel Roca Rodó
Eusebi Gispert-Sauch Burch
Auxiliar:
Baldomer Colomer Ros

Escuela Nacional Graduada de Niñas
Mestres nacionals:
Dolors Turmo Capdevila (directora)
Carolina Vilavella Roig
Concepció Perxés Prats
Lluïsa Valls Mercedes
Josefa Aliu Ponjoan
Auxiliar:
Joaquima Codina Riera

Àlbum de Gerona y su provincia, 1926. Col. Jaume Roger

L'asssistència a l'acte d'inauguració va ser massiva

autoritzar aquest canvi el 4 de novembre quan, en realitat, ja feia diversos mesos que s'havia fet efectiu. L'inspector Junquera també va encarregar al director de l'escola de nens la redacció d'un reglament de règim intern. Segons consta en el llibre d'actes de l'escola, el dia 7 de novembre de 1925 l'equip de mestres va aprovar un reglament "tras amplia discusión y común transigencia». Aquest reglament, reproduït íntegrament en l'apèndix d'aquest capítol, establia per escrit els horaris d'entrada i de sortida de classe, les hores d'esbarjo, la manera d'entrar a les aules («el director señalará la hora de entrada con dos toques de campana»), aspectes referents als drets i deures de mestres i alumnes («ningún Maestro debe tratar de singularizarse o sobresalir de los demás de la Escuela (...) Todo alumno tiene derecho a que se le deje beber, cuando menos, una vez por la mañana y otra por la tarde») i els continguts a dominar per passar al curs següent («para pasar del 1er. grado al 2º es necesario que el alumno sepa hacer la señal de la Cruz, el Padre nuestro y el Credo (...) el significado de la bandera y escudo nacionales (...), el orgullo de ser español, etc.»). Aquests continguts responien a les premisses que el directori militar anava imposant en la seva acció de control ideològic de l'ensenyament. Es pretenia, segons el Reial Decret d'octubre de 1925: «impulsar en los

Josep Mta. Sagarra. Col. de Guillem Frigola

Rei i seguici d'autoritats en la seva visita a l'ermita de Sant Sebastià

BAIX-EMPO

ANY XVII — Palafrugell 31 de Maig de 1925

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ
Palafrugell, trimestre . . . 2'00 ptes
Fora, trimestre . . . . 2'50 »
Estranger, un any . . . . 14'00 »
Per a anuncis, demanat's la tarifa

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ
ARRABAL INFERIOR, 5 - 1.
IMPREMTA: CAVALLERS, 12

Els Reis a Palafrugell

El dia 4 de Juny, Ses Majestats Don Alfons i Donya Victòria Engènia honoraran, visitant-la, la vila nostrada. Venen a solemnitzar amb Llur reial presència la benedicció i inauguració del magnífic Grup Escolar que'l palafrugellenc benemèrit Don Josep Torres Jonama, amb hermós gest de patriòtica esplendidesa, ha ofrenat a la vila que'l vegè néixer.

La circumstància d'esser setmanal la nostra publicació, ens obliga a avançar-nos als acontetxements i dir ja avui els mots sincers que la voluntat i el deure ens dicten.

BAIX - EMPORDÀ que té com preuada executòria representar el sentir de la majoria dels palafrugellencs i en tota ocasió ha sabut esser-ne fidel interpret, avui, en ocasió de la visita règia, i amb la llengua amb la qual les nostres mares ens aprengueren alabar a Déu, llengua espanyola com la que més, se complau en retre respectuós i sincer homenatge a Ses Majestats i en nom del poble té l'alt honor de dir-lis:

SENYORS: Benvinguts sigau en aquesta Vostra vila empordanesa que, com totes les de Catalunya, és terra poblada de lealtat.

L'ANALFABETISME A ESPANYA

Fullejant el Cens, publicat pel Ministeri del Treball, Comerç i Indústria, que al·ludia l'altre dia *Freind en* «El Correo Catalán» que dels 21 milions 338 mil, 381 habitants d'Es-

El llibre d'En Jo

La Veu de Catalunya posa aq
al llibre «Coses vistes», de *Jose*

«Sospito — diu Josep Pla en
pròleg del seu llibre «Coses vis
ha d'aparèixer —, que no he
fer llibres, ni novel·les, ni històri
que serveixin realment, da pèr vi
liar, per llegir coses agradables
anar a passeig amb el tassó al l
eret als llavis». Això dia ara i h
sempre ens ha semblat una cosa
grega. Grega com la cigala anaci
tres races d'homes: els que orga
diceen organitzar i els que gerit
a passeig. La civilització la creu
ment i el lercer; i això no vol dir
gon, que és el més nombrós, no
respecte moral considerable.

En Pla és un formidable escri
ulls treacos, la paraula desempe
de «pense» — completament «
murri. Quan es posa a fer de tra
trenta tant fàcilment, que no S'p
mala banda. El gnsqueix dels
mica mongòlica, acompanyat d'
myota, amb espiracions a esquei
tan ràdat escriure els anys elegi
que hom hagi fet vure a Catalu
cobrir com ninga — cosa per a S
cessària una profunda simpatia
calents uns ben desats del cor.
rera, els rassos, l'hàn, certaman
però En Pla és més acolorit que
«grumillant» que Barrès, más es
pas els gents de l'estepa: és un
mement enllentint amb el nom
poder expressiu: ninga no ninga
per donar-i per vendre.

Abundeu en el seu llibre les pa
bles, empordaneses, barcelona
catòliques, i petits alguadiers de
La secció que ell anomena «Ca
wells», és gairebé panyidoramic
fica. Però quin narrador el de l
barret fort» i «Un àngel». I El
dable, de les histories en crèdits d
Fondal i de Carrera però amb un
complicada ciència en el estil, e
amb una més refinada qualitat e
na tinta humana.

Mas d'una regada directament
mena, En Pla al·ludeix la grisen
Té raó de parlar-ne. A totes les
ainó, n'hi ha una mena o altra,

AMP: Baix Empordà (31-5-1925)

pueblos las corrientes de una nueva vida ciudadana y contribuir a ir afinando y fortaleciendo el alma y el cuerpo del ciudadano».

En acabar el curs es va fer una exposició de treballs escolars. L'escola va restar oberta, de l'11 al 15 de juliol, de manera que els pares varen poder anar a veure —en les respectives aules dels seus fills— una selecció dels millors treballs portats a terme al llarg de l'any.

El curs 1926-1927 es va iniciar amb 180 alumnes matriculats i va transcórrer amb tota normalitat. Va ser un any de consolidació durant el qual es van acabar les obres que quedaven pendents a l'escola i, en relació amb el seu funcionament, es van introduir les primeres modificacions en el Reglament de règim intern.

El curs 1927-1928 es va implantar en el centre un nou sistema de rotació adreçat als mestres, de manera que no es quedessin en un determinat curs o en una determinada secció per sempre. D'aquest canvi, en va quedar constància en les actes de l'escola: «el día primero de setiembre próximo, a las nueve de la mañana cada maestro pasará al grado inmediato superior (...) en compañía de los alumnos que deban efectuar el pase. Junto con dichos alumnos cada maestro se llevará las cosas que son de uso directo del profesor. Así pues, se llevará la medalla distintiva, el sillón, el corcho para los pies, la mesa, la escribanía, la cartera, el libro de asistencia, el diccionario de lengua española, el plumiero, la papelera, las reglas, las llaves de la puerta y armarios. Deberá dejar en el grado el crucifijo, el cuadro del sagrado Corazón, el de S.M el Rey, el de Ramón y Cajal, el de Torres Jonama, todas las mesas para los niños, las estanterías, las mesas-armarios, el cántaro, el diccionario castellano-catalán, los libros escolares que se prestan a los alumnos, etc.»

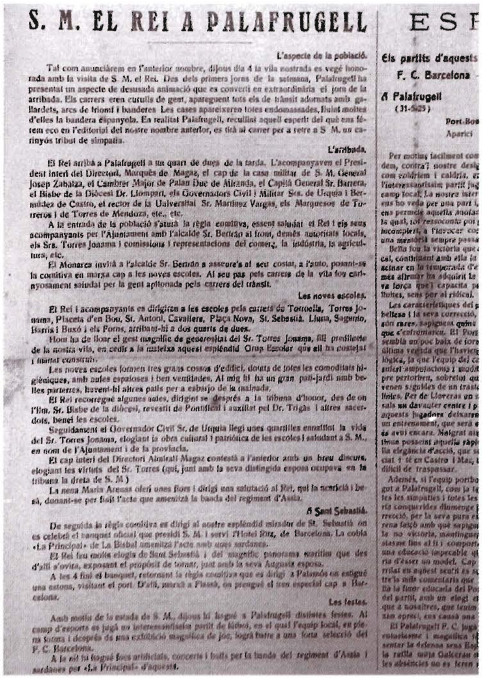

S. M. EL REI A PALAFRUGELL

L'aspecte de la població.

Tal com anunciàrem en l'anterior nombre, dijous dia 4 la vila nostrada es vegé honorada amb la visita de S. M. el Rei. Des dels primers jorns de la setmana, Palafrugell ha presentat un aspecte de desusada animació que es convertí en extraordinària el jorn de la arribada. Els carrers eren curulls de gent, aparegueren tots els de blanc adornats amb girlardets, arcs de triomf i banderes. Les cases aparegueren totes endomassades, llotes moltees d'elles la bandera espanyola. En realitat Palafrugell, recullisi aquell esperit del que ens feren eco en l'editorial del nostre nombre anterior, es féu al correr per a rebre a S. M. un camiyos tribut de simpatia.

L'arribada.

El Rei arribà a Palafrugell a un quart de dues de la tarda. L'acompanyaven el President interi del Directori, Marquès de Magaz, el cap de la casa militar de S. M. General Josep Cabalta, el Cambrer Major de Palau Duc de Alcanda, el Capità General Sr. Barrera, el Bisbe de la Diòcesi Dr. Llompart, els Governadors Civil i Militar Sres. de Urquia i Bernàdes de Castro, el rector de la Universitat Sr. Martínez Vargas, els Marquesos de Torreiro i de Torres de Mendoza, etc., etc.

A la entrada de la població l'atué la règia comitiva, essent saludat el Rei i els seus acompanyants per l'Ajuntament amb l'alcalde Sr. Bertran al front, demés autoritats locals, els Srs. Torres Jonama i comissions i representacions del comerç, la indústria, la agricultura, etc.

El Monarca invità a l'alcalde Sr. Bertran a ascendre'n al seu costat, a l'auto, posant-se la comitiva en marxa cap a les noves escoles. Al seu pas pels carrers de la vila foy carinyosament saludat per la gent aplomada pels carrers del trànsit.

Les noves escoles.

El Rei i acompanyants es dirigiren a les escoles pels carrers de Tonrella, Torres Jonama, Placeta d'en Bou, St. Antoni, Cavallers, Plaça Nova, St. Sebastià, Llauna, Sagunto, Iturra i Bussó i els Forns, arribant-hi a dos quarts de dues.

Hom ha de llouar el gest magnífic de generositat del Sr. Torres Jonama, fill predilecte de la nostra vila, en crèdit a la cultivació aquest esplendid Grup Escolar que ell ha construit i nomat construir.

Les noves escoles formen tres grans cossos d'edifici, dotats de totes les comoditats higiènicques, amb aules espaioses i ben ventilades. Al mig hi ha un gran pati-jardí amb bolles parterres, havent-hi altres pats per a esbaiso de la mainadr.

El Rei recorregué algunes aules, dirigint-se despres a la tribuna d'honor, des de on l'Ilm. Sr. Bisbe de la diòcesi, revestit de Pontifical i auxiliat pel Dr. Tógas i altres sacerdots, benel les escoles.

Seguidament el Governador Civil Sr. de Urquia llegí unes quartilles ennaltint la vida del Sr. Torres Jonama, elogiant la obra cultural i patriòtica de les escoles i saludant a S. M., en nom de l'Ajuntament i de la provincia.

El cap interi del Directori Ministeri Magaz contestà a l'anterior amb un breu discurs, elogiant les virtuts del Sr. Torres (qui, junt amb la seva distingida esposa ocupava en la tribuna la dreta de S. M.)

La nena Maria Arenas oferí unes flors i dirigí una salutació al Rei, qui la sentèrità i besà, donant-se per llòst l'acte que amenitzà la banda del regiment d'Asnia.

A Sant Sebastià.

De seguida la règia comitiva es dirigí al nostre esplendid mirador de St. Sebastià on es celebrà el banquet oficial que presidí S. M. i servi l'Hotel Ritz, de Barcelona. La cobla «Les Principals» de La Bisbal amenitzà l'acte amb unes sardanes.

El Rei feu molts elogis de Sant Sebastià i del magnífic panorama sortitm que des d'allí s'ovira, exposant el propòsit de tornar, junt amb la seva Augusta esposa.

A les 4 féu el banquet, entornat la règia comitiva que es dirigí a Palamós on estigué una estona, visitant el port. D'allà, marxà a Pàsada, on prengué el seu especial cap a Barcelona.

Les festes.

Amb motiu de la estada de S. M., dijous hi hagué a Palafrugell diverses festes. Al camp d'esports es jugà un interessantíssim partit de futbol, en el qual l'equip local, en plena forma i despres de una exhibició magnífica de joc, logrà batre a una forta selecció del F. C. Barcelona.

A la nit hi hagué foc artificials, concerts i balls per la banda del regiment d'Asnia i sardanes per «Les Principals» d'aquesta.

Els partits d'aquest
F. C. Barcelona
A Palafrugell
(31-5-25)
Port-Bo
Aparici

AMP: Baix Empordà (7-6-1925)

Notícies de portada aparegudes al Baix Empordà *amb motiu de la visita del rei*

AMP

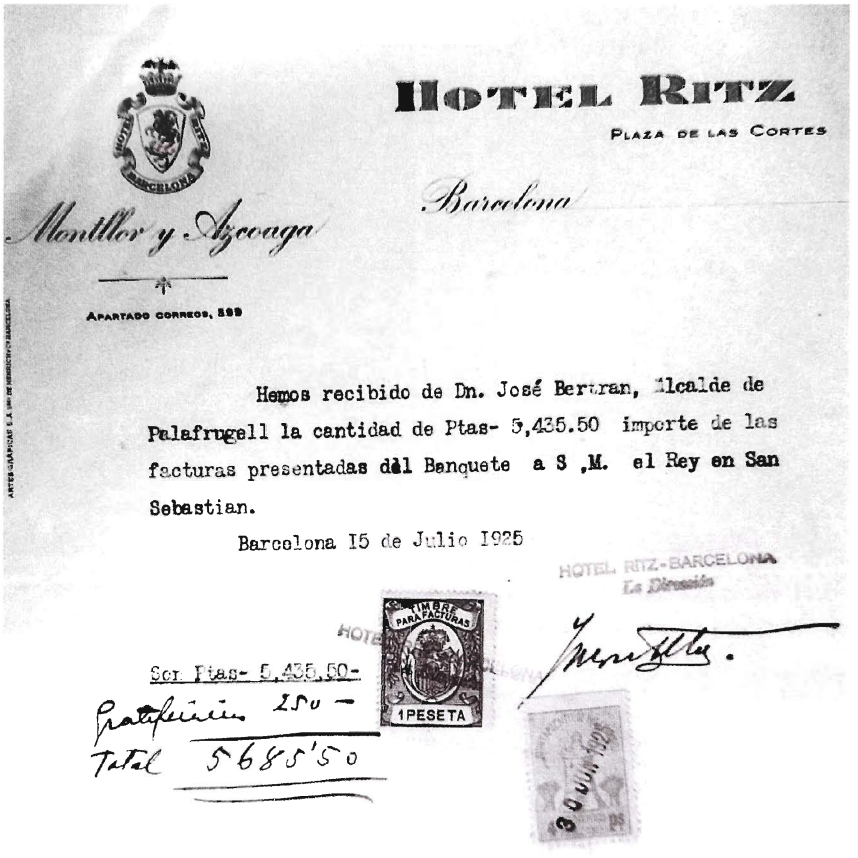

HOTEL RITZ

PLAZA DE LAS CORTES

Barcelona

Montller y Azcaga

APARTADO CORREOS, 599

Hemos recibido de Dn. José Berran, Alcalde de Palafrugell la cantidad de Ptas- 5,435.50 importe de las facturas presentadas dèl Banquete a S .M. el Rey en San Sebastian.

Barcelona 15 de Julio 1925

HOTEL RITZ-BARCELONA
La Dirección

IMBRE PARA FACTURAS 1 PESETA

Ser. Ptas- 5,435.50-
Gratificación 250 —
Total 5685'50

Factura de l'Hotel Ritz enviada a l'Ajuntament de Palafrugell després del banquet celebrat a Sant Sebastià el dia de la visita del rei a l'escola (4-6-1925)

Durant aquest curs es va instal·lar a l'escola el primer telèfon (en la reunió de mestres de 12 d'abril de 1928 s'havia parlat de la conveniència de disposar d'un «aparato receptor de radiotelefonía»). Per recomanació del delegat governatiu, Ricardo Motta, l'escola va obsequiar amb un catecisme de doctrina cristiana tots els alumnes. L'Ajuntament va donar a l'escola una màquina d'escriure —sistema Underwood— i a més va nomenar una professora per fer classes de mecanografia als alumnes de cinquè grau. El pressupost aprovat per a aquest curs va ser de 765,96 pessetes per a les classes diürnes i de 337,57 per a les nocturnes, però poc es podien imaginar els mestres, en aquells moments, que aquesta assignació quedaria congelada fins a l'any 1940!

En l'inici del curs 1928-1929 l'escola va adquirir una nova màquina d'escriure i, a més, l'Ajuntament en va regalar una altra de segona mà. Es van consolidar així les classes de mecanografia. El dia 24 de setembre de 1928 va deixar l'escola de nenes la directora, Dolors Turmo Capdevila, que va preferir continuar la seva tasca docent a l'escola Coll Blanch de Barcelona. Va ser substituïda momentàniament per la interina Maria Trill. La nova directora, a partir del maig següent, va ser Carolina Vilavella Roig. Durant aquest curs, i concretament en la reunió de mestres del 14 de febrer de 1929, l'equip docent de l'escola va acordar testimoniar al rei Alfons XIII el condol per la mort de la seva mare. També es va decidir contestar conjuntament una carta que els mestres havien rebut, individualment, del governador, on se'ls recordava l'obligatorietat de l'ús de la llengua castellana i la prohibició de l´ús de la llengua catalana a les aules. Els mestres en aquesta carta manifestaven que l'ensenyament s'impartia en llengua castellana, però també reconeixien la necessitat d'emprar el català en determinades situacions: «En esta graduada, todas las enseñanzas, sin excepción alguna, todas las órdenes, todos los consejos, todas las advertencias, las damos en lengua castellana y exigimos a los alumnos que el mismo idioma contesten. Sólo cuando son de nuevo ingreso o de corta edad, nos vemos precisados a traducirles al catalán alguna palabra que no entienden, pero haciéndoles fijar bien en su equivalencia castellana (...)». Bandejar el català de les escoles va ser un dels objectius per al qual la Dictadura de Primo de Rivera no va estalviar

Col. Enric Marquès

Lluís Vilalta i els seus alumnes a les noves escoles

esforços. Als mestres, se'ls anaven recordant les seves obligacions en aquest sentit i ensenyar en català podia ser motiu de sanció per propaganda antipatriòtica i per atemptar contra l'ordre social establert.

El curs 1929-1930, gràcies a l'aportació de 500 pessetes de l'Ajuntament, es va realitzar la primera excursió important fora de la província. Seixanta alumnes de l'escola van visitar el 28 de maig de 1930 l'Exposició Nacional que tenia lloc a Barcelona.

Durant aquests primers cursos des de l'Ajuntament es va manifestar en diverses ocasions certa preocupació pels importants índexs d'absentisme escolar. La situació va arribar a ser tan insostenible que el 24 de juny de 1930 l'alcalde de Palafrugell, Joan Miquel, va publicar una carta en el *Baix Empordà* fent referència a aquest problema: «he determinat dirigir-me, a l'ensems dels mestres de la població, a tots els pares que tenen fills compresos en l'edat escolar per a recomanar-los-hi, amb

Detall del pressupost de l'escola, any 1927

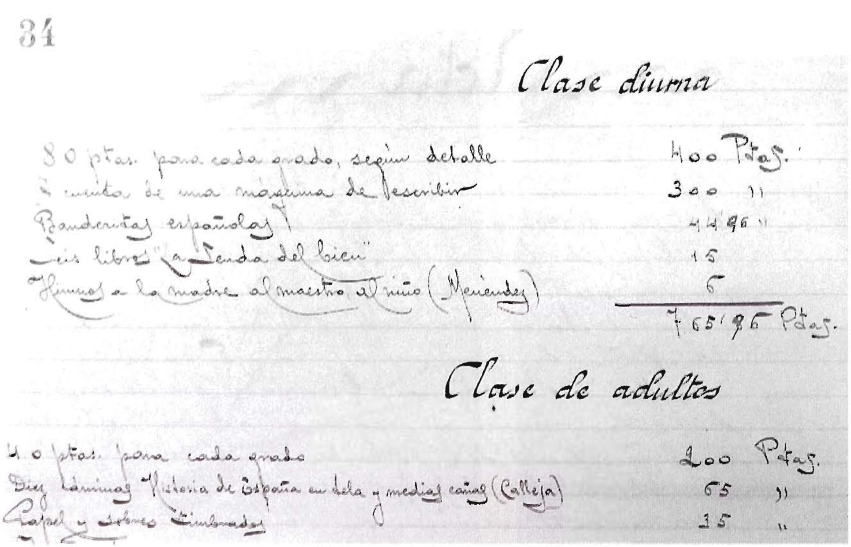

34

Clase diurna

80 ptas. para cada grado, según detalle — 400 Ptas.
2 cuentas de una máquina de escribir — 300 "
Banderitas españolas — 44'96 "
Seis libros "La Senda del bien" — 15
Himnos a la madre al maestro al niño (Menéndez) — 6
765'96 Ptas.

Clase de adultos

40 ptas. para cada grado — 200 Ptas.
Diez láminas Historia de España en tela y medias cañas (Calleja) — 65 "
Papel y sobres timbrados — 35 "

AMP: CEIP Torres Jonama

el major interés, que es preocupin que aquests no faltin cap dia a classe i vigilin, també, que en les hores que no concorrin a les escoles, la seva conducta no pugui donar lloc a queixes de cap mena. Aquesta Alcaldia està disposada a imposar les penyores màximes autoritzades per les lleis vigents als pares d'infants que no acudeixin a les escoles (...).»

Primo de Rivera es va veure obligat a dimitir a final de gener de 1930. La caiguda de la Dictadura va obrir el període de Dictablanda del general Berenguer, que va ser incapaç de redreçar la situació d'inestabilitat política que vivia el país. A poc a poc l'esperit catalanista va anar dominant en molts partits polítics. La Protectora de l'Ensenyança Catalana, la comissió de la qual presidia a Palafrugell J. Sagrera i que havia estat dissolta en iniciar-se el període dictatorial, va revifar l'agost de 1930 sota la direcció de J.Fina i L. Medir.

El novembre de 1930 es va jubilar la mestra de l'escola Concepció Perxés. Durant l'any 1931, en ple període de canvi polític, varen deixar Palafrugell per entrar en escoles barcelonines els mestres Eusebi Gispert (febrer) i Samuel Roca (maig). L'abril de 1931, després de les eleccions municipals espanyoles, es va proclamar la República.

Setmanari Baix Empordà: *els mestres de l'escola són notícia*

AMP: Baix Empordà (14/2/1931)

rers, sota un cel blavissim i un sol de meravella. Febrer curt, pitjor que turc, deien els nostres avis i això cada dia ho veiem més exacte, ja que hom no pot pas fiar-se gens d'un temps com aquest que sembla tencat al fred i de cop i volta es presenta amb tota la seva crudeltat.

—

Oposicions. En les oposicions del Magisteri per a ocupar una de les places en els grups escolars barcelonins, ha guanyat una de les places el Mestre Nacional professor de l'Escola Graduada d'aquesta i bom amic i col·laborador nostre, D. Eusebi Gispert Saüch, al qual felicitem.

—

Una interviu interessant. Dissabte a la nit i per afers cinematogràfics, estigué en aquesta vila el nostre estimat amic D. Josep Vila Cardona, actual Comptador de la Federació Catalana de Fútbol i persona que gaudeix de totes les vives simpaties dels *sportmen* locals.

AMP: Baix Empordà (6/5/1931)

PALAFRUGELL

Clínica a GIRONA,

carrer Sant Francisco, 10, 1.er.

— L'intel·ligent Professor de l'Escola Graduada de Minyons d'aquesta, D. Samuel Roca i Rodó, ha trasladat la seva residència a Barcelona per on ha ja partit.

Abans de fer-ho ens ha pregat el despedim de les moltes amistats, en la impossibilitat d'ell fer-ho particularment i oferim a tots ells el seu domicili a Barcelona, al Poble Nou, carrer de Castanys, 5, 1er., 2.a encàrrec que, al despedir-lo, cumplim gustosos.

—

La Fira de La Bisbal. Dilluns, dia 25, celebra la seva típica Fira la veïna ciutat de La Bisbal i tot fa creure que es veurà com de costum força animada.

—

De teatre. Hom anuncia per al dia 23 de juny propvinent, l'actuació de la companyia de vodevil que dirigeix el

AMP: Baix Empordà (2-4-1932)

BAIX-EMPORDA

Un company menys i una recordança més

La Parca ingrata i cruel, al pas que justa, una vegada més ha segat la vida d'un ésser volgut, la de l'amic En Joan Bassols Padrés, que deixà d'existir el dia 30 de març proppassat, a l'edat de 45 anys, després de curta, però penosa malaltia, suportada amb resignació plena.

El niu dels seus amors era la seva idolatrada família, i, dintre aquest cercle, hi somreia i gaudia, i per la seva bona muller i pels seus tres fillets, gemes de la seva sang, tenia paraules de bon espòs i afectes d'un bon pare, car quotidiàriament hi glatia dintre la seva llar aromes de tranquil·litat i de sacrifici.

Si, En Joan Bassols era un bon espòs, un bon pare i un company honrat.

Mestre fou d'aquesta graduada de Nois, que, durant un interregne de nou anys regí, amb aptitud pedagògica, sengles classes de la mateixa, lloc on hi relluïen el seu gran zel i amor envers llurs deixebles, com també les fineses de moralitat i virtut més agressolades, perquè era un Mestre ideal, ple de ciència i fe en el treball, i ple de voluntat per son comès.

L'amor, aqueix tresor inesgotable

AMP: Didac Ortiz

Alumnes del mestre Bassols l'any 1929
D'esquerra a dreta començant per la filera de dalt: Sindreu, Batlle, desconegut, desconegut, M. Rué, Pericot I, Maldonado, Salgas i Guerrerro. Segona fila: Avellana, germans Ortiz, desconegut, desconegut, germans Casanovas, Teixidor, Cassé i Carles. Tercera fila: Pericot II, Salabert I, Bofill, Borràs, germans Borràs, Moner, Subirana, Cateura I, Jiménez i fill del mestre Bassols. Quarta filera: L. Rué, Salabert II, Cateura II, Grau, germans Avellí, german Ridao

AMP: Baix Empordà (4/5/1929)

lafrugell; kms. 4, 5, 18 al 20 i 24 al 28; i Figueres a Corsà, kilòmetres 17 al 25.

El pressupost és de 3.910.515'64 ptes.

—

Nomenaments de mestres. Han sigut nomenats amb caràcter definitiu: Mestre de Rupià don Tirs Díaz Figuerola; i Mestresses de Viladrau donya Elvira Allaga Lidón; de Juyà donya Dolors Viñas Sagué; de Palafrugell (Direcció de la graduada) donya Carolina Vilavella Roig; de Porqueres donya Josepa Masmitjà Boix; de Bajet donya Antònia Mas Aguilar; de Begudà donya Alberta Pardàs Nadal.

Amb caràcter interí, han sigut nomenats dou Raimond Sanz, don Joaquim Carbó, don Joan Raufió Buscató, donya Maria Mitjà, donya Trinitat Pau, donya Enrica Rovira, donya Pilar Burgués i donya Carme Pagès, per a les escoles nacionals de Port de la Selva, Sant Feliu de Buxalleu, Agullana, La Esparra, Sabanas, San

AMP: Baix Empordà (29/11/1930)

nteriors i
lonar una
però això
o ve pas
núvols, de
uja, però
pas de tal
núvols és
energies
o es més

nteix en-
i si demà
ctible que
fred molt
a es salu-
s que no
mentida
pluja ni
a que pac-

dinari d'autobusos.

—

Xocolates REGINA
MARCA DE QUALITAT
Demaneu-la en tots els establiments

—

Nova mestressa. Ha estat nomenada Mestressa de les Escoles Públiques d'aquesta, amb caràcter interí, D.ª Maria Camps Portillo, en la vagant que ha deixat en ésser jubilada donya Concepció Perxès.

—

Reunió general. Diumenge, dia 7 del propvinent mes de desembre a la tarda, la societat Centre Fraternal celebrarà la seva *reunió* general ordinaria de cada mes i de seguida es celebrarà l'extraordinària a l'objecte de proveïdir a la nomena d'un vocal de la

flor ni pó
filat pels
ni entusi
sar una
més o a
Tetaua és
nyta i ell
el conjun
tatriu no
pectes q
aplaudir.

CU
HE
TRI

El dia
rà a Figu
negat esp

AMP: Baix Empordà (5-4-1930)

Sr. Governador la Comissió nomenada per la Permanent a l'objecte de complir l'acord de la mateixa de parlar-li de la revisió de la comptabilitat municipal durant el passat temps de Dictadura.

—

De Societat. La distingida esposa del Professor Públic d'aquesta Escola Graduada i bon amic nostre D. Eusebi Gispert-Saüch Burch, ha infantat venturosament un bell infant.

Enhorabones.

—

Una nota pintoresca dels temps passats. En la liquidació del Pressupost Municipal de l'any 1927 que en altre lloc d'aquesta mateixa edició publiquem, hi figura una despesa de 833 Pessetes, que deixaria, sens dubte, *in albis* als nostres estimats Regidors si no els esplliquéssim a què és deguda amb el que coneixeran una de

Primer Reglament de règim intern de l'escola (aprovat el 7/11/1925)

«Reglamento interior de la Escuela nacional graduada de niños de Palafrugell, aprobado por unanimidad en reunión celebrada el día 7 de noviembre de 1925, con asistencia de todos los Maestros de ella:

Artículo 1º. La horas de clase serán de 9 a 11 h. y de 2 a 4 h. El director señalará la hora de entrada con dos toques de campana. Al oirlos, cada niño entrará en su grado, se sentará en su sitio y se pondrá a trabajar, esperando las órdenes de su Profesor. Si éste no estuviese todavía dentro del grado, cuidará del orden el alumno a quien, con anterioridad, le hubiere dado este encargo el Maestro.

Artículo 2º. A las 10 h. y a las 3 h. aproximadamente, previa señal hecha por el Director, saldrán los niños al recreo durante unos quince minutos, al término de los cuales dará el Director la señal de entrada. Durante el recreo, no podrá permanecer dentro de la Escuela ningún escolar excepto los que van y vienen del excusado.

Artículo 3º. Todo alumno tiene derecho a que se le deje beber, cuando menos, una vez por la mañana y otra por la tarde, dentro de su grado, o en el patio durante el recreo.

Artículo 4º. Cuando el niño está fuera de su grado (en el pasillo, en el excusado, en el patio, en la calle, etc.) la obligación de premiarlo, mandarlo, amonestarlo o castigarlo, no corresponde a ningún Maestro determinado, sino al Director y, en su defecto, a todos los Maestros de la Escuela. No obstante, cuando la orden que se le dé o el castigo que se le imponga, afecte a las horas que el alumno tenga que estar dentro del grado, deberá comunicarse a su Maestro y al Director. Este último dispondrá entonces lo más conveniente para todos.

Art. 5º. Cuando la Junta de Maestros haya acordado alguna excursión o paseo, los niños estrarán en sus respectivos grados cuando el Director dé las señas. Una vez en ellos, cada Maestro los organizará, les dará las explicaciones y hará las advertencias que su celo le sugiera, y saldrá, con entera independencia de los demás grados, para el sitio designado, que deberá haber sido, con anterioridad, puesto en conocimiento de la Junta. Por ningún concepto podrá quedarse en la Escuela ningún grado, cuando los demás estén verificando algún paseo o excursión. Podrá la Junta permitir a una Sección que salga para sitio, objeto y en día previamente aprobados por ella quedándose los demás grados en la Escuela

Art. 6º. Ningún Maestro debe tratar de singularizarse o sobresalir de los demás de la Escuela, y menos todavía rebajar a ninguno de ellos a los ojos del público. Le ha de ocultar a éste y a los niños toda desaveniencia o antipatía.

Art.7. Excepto cuando se trate de casos graves y urgentes, las reuniones se convocarán, cuando menos con 24 horas de anticipación, y se dirá claramente en la convocatoria el objeto de ellas. Para ser válida se necesita que asistan, de 1ª convocatoria, el director y tres Maestros, de 2ª basta la mayoría de la Junta.

Art.8. Cuando el Secretario, por cualquier causa no asista a la sesión, lo suplirá el Maestro a quien corresponda serlo en el curso siguiente.

Art.9. En la primera decena de julio de cada año, cada Maestro entregará al director una lista, por duplicado, de los alumnos que considere capacitados para pasar al grado inmediato superior. En estas listas no podrá incluirse, por ningún concepto, a ningún

alumno cuyo estado de instrucción sea inferior al de otros niños del mismo grado que no figuren en dicha lista. Si el director está conforme con ellas, pondrá el Vº Bº y devolverá una al Maestro. Este la guardará y en la primera hora de clase del 1º de septiembre siguiente, previo aviso del Director, mandará a los alumnos incluidos en ella al grado immediato superior. Las indicadas listas, para los niños, serán secretas. Hasta 1º de septiembre ningún alumno ha de saber si cambia, o no, de grado.

Artículo 10. Para pasar del 1er. grado al 2º es necesario que el alumno sepa hacer la señal de la Cruz, el Padre nuestro y el Credo, el partido judicial, la provincia, la nación y la parte del mundo que pertenece Palafrugell, la capital de España y el número de sus provincias, el significado de la Bandera y del Escudo nacionales, y de los cuarteles de éste, el nombre del Rey y de la Reina, el orgullo de ser español, etc. Leer y escribir frases cortas y sencillas en caracteres de imprenta.Contar, leer y escribir hasta el número100. Días de la semana, meses del año, puntos cardinales, partes del mundo. Abecedario, vocales y consonantes.

Artículo 11. Para pasar del 2º grado a 3º el niño ha de saber lo siguiente:
Lectura del Camarada y de Infancia.
Escritura cursiva.
Escritura de cantidades hasta cinco cifras.
Sumar de cuatro sumandos, colocando estos.
Restar.
Adecuada ampliación de las demás materias.

Artículo 12º. Para pasar de 3º a 4º deberá el alumno saber leer "Lecciones de Cosas" y "El primer Manuscrito" de D.C; leer, escribir, sumar, restar y multiplicar números de una a ocho cifras; distinguir un nombre de un verbo; conjugar el presente de indicativo de los verbos regulares; descomponer una palabra en sílabas; escribir al dictado, observando las reglas más elementales de la Ortografía; y una adecuada ampliación de las demás materias a base de la Enciclopedia D.C grado preparatorio, de los dos Catecismos y de la Cartilla gimnástica.

Artículo 13. Para pasar del 4º al 5º es necesario que el alumno sepa leer correctamente cualquier impreso y regularmente la "Europa de D.C". Leer, escribir, sumar, restar, multiplicar y dividir (por cuatro cifras) números de uno a diez; conocer a qué parte de la oración pertenecen la mayoría de las palabras; conjugar el verbo cantar; aplicar las principales reglas de Ortografía: saber todo lo esencial de ambos Catecismos y de la Cartilla gimnástica, y una adecuada ampliación de las demás materias, a base de la Enciclopedia D.C grado elemental.

Artículo 14. Cuando surjan cuestiones no previstas en el Reglamento de Graduadas, ni en éste, se reunirá la junta de Maestros y añadirá un nuevo artículo. El mismo procedimiento se seguirá para modificarlos o suprimirlos. Si no hubiere unanimidad, se remitirá al Sr. Inspector una copia del acta, para que él resuelva.

Artículo 15. Una vez el Sr. Inspector se haya dignado aprobar este Reglamento se sacará copia para él y otro para cada maestro.

Firmas que han discutido y aprobado este Reglamento:
José Ramon Miró,
Luis Vilalta,
Juan Bassols,
Eusebio Gispert-Sauch.

Aprobación
del Sr. Inspector
José Junquera Muné».

AMP: Col. Carolina Passarrius

Empar i Pilar Passarrius amb una amiga de Sant Feliu de Guíxols dins el recinte de l'escola durant la Festa Major de l'any 1927

Alumnes de 5è grau, 1928. D'esquerra a dreta començant per la filera de dalt: M. Rué, Batlle, Carbonell, Maldonado, desconegut, desconegut i Bosch. Segona fila: L. Rué, D. Ortiz, Avellana, germans Ruiz, Gubert, Bofill i Avellí. Tercera fila: Teixidor, Salabert, germans Frigola, Salabert, J. Ortiz, germans Borràs i G.Ortiz. Al centre: el mestre Bassols

AMP: Dilac Ortiz

Generalitat republicana i Guerra Civil

El període republicà va suposar el ressorgiment de les institucions catalanes i la consolidació d'una política educativa basada en l'ensenyament actiu, la catalanitat i el laïcisme. L'increment progressiu del nombre d'alumnes a l'escola pública de Palafrugell va portar l'Ajuntament a plantejar-se la creació d'una segona escola pública a la vila. El projecte, aprovat per l'Estat, es va veure truncat per l'esclat de la Guerra Civil. La Guerra va comportar inestabilitat a l'escola amb continus moviments de personal i una clara insuficiència d'espais i de recursos.

El període republicà: noves orientacions

La caiguda de Primo de Rivera, l'adveniment de la Segona República l'abril de 1931 i la posterior restauració de la Generalitat van suposar per a Catalunya canvis importants.

En matèria d'ensenyament es van crear noves disposicions orientades a la reforma de l'escola. Els eixos vertebradors del sistema educatiu republicà van ser: integració escolar per sobre de qualsevol tipus de classisme educatiu, ensenyament actiu centrat en el treball i oposat a ensenyament rutinari i passiu, catalanitat i laïcitat.

L'escola pública va rebre un impuls important. Es van potenciar la formació dels mestres i les publicacions en català adreçades tant a mestres (*El Magisteri Català*, *Revista de Psicologia i Pedagogia...*) com a alumnes (*El meu primer llibre*, *Lliçons de coses*, *Llibre dels infants...*) Després d'anys de prohibició, la llengua catalana reeixia amb força a l'escola.

A Palafrugell es va dissoldre la Junta Local d'Ensenyança i va ser substituïda per un nou òrgan, el Consell Local de Primera Ensenyança, que va entrar en funcionament el desembre de 1931. Aquest consell —renovable cada tres anys— el van constituir inicialment el regidor de l'Ajuntament Jaume Fina, els mestres nacionals Joan Bassols i Carolina Vilavella, el metge Ernest Peya i diversos representants dels pares d'alumnes.

El curs 1931-1932 es va iniciar amb alguns canvis significatius. L'ensenyament va poder tornar a impartir-se lliurement en català i al mateix temps els mestres varen acordar renunciar al sistema de rotació de graus, que s'aplicava a l'escola des de feia tres anys. Es va

AMP. Estanc Joanola

L'escola amb els jardins municipals (anys trenta)

tornar al sistema d'especialització de cada docent en un grau (el mestre roman sempre a la mateixa classe, els qui van variant cada any són els seus alumnes). A la graduada de nenes va cessar la interina Maria Camps —havia entrat per substituir la jubilada Concepció Perxés— i va prendre possessió de la plaça en propietat la mestra Concepció Bosch.

El març de 1932 a les escoles es va reunir la Federació de Mestres del Baix Empordà per tractar de la situació de l'ensenyament a la comarca. A final d'aquest mateix mes va morir —als 45 anys— el mestre Joan Bassols. Persona molt apreciada a Palafrugell, havia estat director de l'antiga escola pública durant nou anys. El curs següent la seva plaça la va cobrir Josep Sanmartín.

En el ple de l'Ajuntament de 13 de juliol de 1932 —set anys després d'haver iniciat l'escola la seva activitat— un dels regidors, el senyor Avellí, va interrogar la resta d'assistents sobre per què encara no s'havia posat a l'escola una placa commemorativa en honor de Josep Torres i Jonama (tal com s'havia acordat en la sessió de 24 de juny de 1931).

Col. Joan Busquets

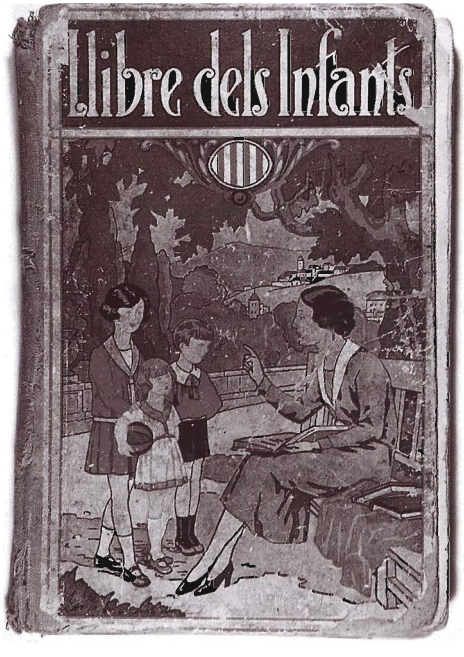

Col. Joan Busquets

Segons consta en el llibre d'actes de l'Ajuntament, se li va constestar en aquests termes: «no es per mala voluntat ja que tothom agraeix el que Torres ha fet pel poble sinó per l'elevat cost de la mateixa». Sorprenentment el tema de la placa va anar quedant oblidat a Palafrugell —no va ser així a Pals i Regencós— i l'acord pres el juny de 1931 per l'Ajuntament no es va arribar a materialitzar.

El curs 1932-1933 es va iniciar amb un petit reajustament d'horaris. Al matí es plegava mitja hora més tard (12 h) i a la tarda es començava, també, mitja hora després (14 h 30 min). Durant aquest curs es va produir a l'escola un incident que va arribar al Consell Local de Primera Ensenyança. Una mare va acusar una mestra de l'escola de maltractar la seva filla. Analitzats els fets, el Consell Local de Primera Ensenyança de Palafrugell va acordar que la directora de l'escola de nenes —CarolinaVilavella— advertís l'esmentada professora de la improcedència i la irrepetibilitat de qualsevol tipus de càstig físic a l'escola.

Al llarg dels anys trenta hi va haver un augment progressiu dels alumnes assistents a l'escola. També s'hi va incorporar nou professorat com és el cas de les mestres Maria Arnau i Ma. Assumpció Soler (octubre i novembre de 1934, respectivament). Davant de l'augment de l'alumnat —constatat de forma clara a partir de 1932— els directors de l'escola van fer una petició conjunta demanant més taules bipersonals. També van ser nombroses les millores que es van fer a l'escola durant aquests anys, bàsicament en l'enllumenat, la calefacció, el mobiliari (més papereres, armaris nous...) i el material pedagògic (lupes, binocles, microscopis, termòmetres, llibres...). Així i tot, de vegades aquestes millores no van ser gaire fàcils d'assolir com ho demostren, per exemple, els fets ocorreguts a principi de 1935 quan sis nenes de l'escola varen anar a visitar

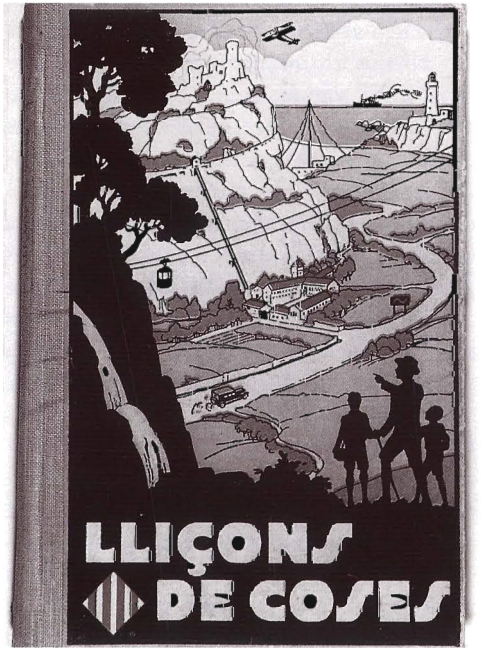

Col. Joan Busquets

Col. Joan Busquets

Portada d'alguns llibres d'ús habitual a l'escola durant el període republicà

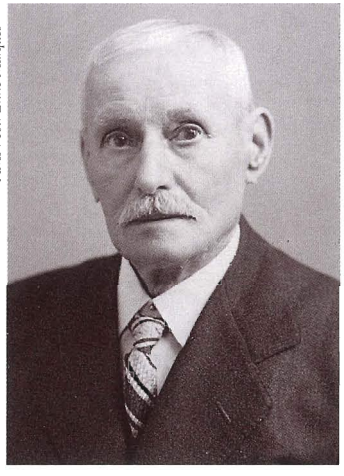

AMP: col. Enric Marquès

Luís Vilalta (1865-1944). Dedicat durant quaranta-tres anys a l'ensenyament dels joves palafrugellencs.

personalment l'alcalde, Josep Girbau, per tal de presentar una queixa formal per la fred que patien dins l'edifici escolar. El fet va transcendir i la notícia va aparèixer al diari *Baix Empordà* (vegeu els apèndixs d'aquest capítol). La reacció per part de l'Ajuntament després dels fets va ser immediata —varen comprar diverses estufes— encara que no definitiva, ja que al desembre del mateix any la Junta de Mestres de l'escola va demanar permís al Consell Provincial per poder invertir 150 pessetes —que en el pressupost inicial estaven destinades a excursions escolars— en l'adquisició de tres estufes més.

El març de 1935 el Consell Local de Primera Ensenyança va donar el seu vistiplau a una excursió que havia proposat el mestre Esteve Masclans. Es tractava d'un viatge d'estudis a Barcelona «con el fin de armar las teorizaciones del aula con la realidad». La sortida de dos dies va permetre als alumnes de tercer, quart i cinquè grau visitar diferents indrets com el parc de la Ciutadella, el palau de la Generalitat, l'Ajuntament de Barcelona, la catedral, el port —incloïa un passeig en vaixell—, Montjuïc, el monestir de Pedralbes, la colònia escolar de Can Puig (Rabassada), l'observatori Fabra, el Tibidabo i Vallvidrera. Masclans, home dinàmic i emprenedor, va portar a terme una excel·lent tasca docent a l'escola, fet que li va merèixer, amb motiu del seu trasllat a Barcelona, l'agraïment de la corporació municipal en la sessió de 24 de gener de 1936.

Poema dedicat al mestre Vilalta amb motiu de la seva jubilació.
Autora: Ma. Assumpció Soler

«D'aquell jardí que envolta nostra escola
una garba de flors hem recollit
són els darrers rebrots d'una florada
que no han pogut ni el sol ni el vent marcir.
Són unes flors que han contemplat mil voltes
passar vostra figura pels camins,
que no han volgut quedar ni un dia soles
perquè tot, sense vós, serà molt trist;
i han volgut mantenir-se ufanes, belles,
amb uns colors que entren ull endins
servant en els seus calzes, cambres xiques,
les animetes dels infants gentils.
Jo us les vinc a portar com una ofrena
que és feta de perfum i de neguit:
perfum de flors, neguit d'infants que us volen,
Per vós... què més hi hauria tan bonic.»

Acte d'homenatge a Lluís Vilalta

A mitjan juliol de 1935 es va jubilar, als seixanta-nou anys, el mestre Lluís Vilalta i Carbó després de quaranta-dos anys dedicat a l'educació dels joves palafrugellencs.

Nascut a Campllong el 14 de setembre de 1865, el van assignar, el 20 d'octubre de 1892, com a mestre auxiliar de l'escola pública de Palafrugell. Va romandre d'auxiliar fins a l'any 1912, que va obtenir la plaça en propietat. L'any d'inauguració de l'escola (1925) Lluís Vilalta va formar part del primer equip de professors i fou el mestre amb més anys d'experiència en l'àmbit de la docència. La seva activitat a la nova escola encara es va perllongar deu anys més.

A mitjan 1935 es va anunciar en el *Baix Empordà* (18 de maig i 22 de juny) la intenció que tenia un grup d'alumnes, d'exalumnes i de mestres de retre-li un homenatge amb motiu de la seva jubilació. En escriure sobre ell, l'autor de l'article destacava la tasca portada a terme per Vilalta a l'escola: «A l'aula, qui no el recorda dels que han

estat deixebles seus? Bondat sense manca de respecte, res d'estridències, ell ens estimava i nosaltres corresponíem a l'amor paternal que es reflexava en la seva manera d'obrar i ensenyar».

Entre els acords presos pel Consell Local de Primera Ensenyança en la sessió d'11 de juliol de 1935 es va decidir fer una agraïment oficial al mestre Vilalta per la seva «fervorosa» i «meritòria» dedicació a la tasca educativa.

L'acte d'homentatge es va celebrar el diumenge dia 14 de juliol a l'acabada d'inaugurar Escola d'Arts i Oficis del carrer de la Tarongeta. Van assistir-hi Josep Girbau, alcalde de Palafrugell; Joaquin Font, secretari del Consell Provincial de Primera Ensenyança i mestre de l'Escola Normal de Mestres de Girona; Arcadi Girona, president del Consell Local de Primera Ensenyança de Palafrugell; una nodrida representació del Magisteri de la província; nombrosos amics, alumnes, exalumnes, i les dues filles del mestre Vilalta, Concepció i Maria.

Josep Girbau i Joaquim Font es van adreçar als presents destacant la qualitat humana del mestre homenatjat i la seva important tasca docent a la vila. Una alumna de l'escola de nenes, Rosa Oliu, va llegir una poesia que la mestra Maria Assumpció Soler havia escrit per a l'ocasió. Tot seguit van regalar al mestre Vilalta un ram de flors. Finalitzat l'acte, part dels assistents es va traslladar amb autocar a l'ermita de Sant Sebastià, on es va servir un dinar.

Uns dies abans Josep Barceló i Mates havia enviat, des de les escoles Francesc Macià de Barcelona que ell dirigia, una carta al Consell Local de Primera Ensenyança demanant excuses per no poder assistir a l'acte d'homenatge: «Us prego, doncs, que em compteu en esperit entre els presents i que dongueu una ben forta abraçada a l'homenatjat fent-li present la meva consideració i afecte». Barceló havia compartit la docència amb el mestre Vilalta durant deu anys a Palafrugell. En la mateixa carta Barceló definia el seu company com a «model de mestre i ciutadà: honradesa acrisolada, rectitud en l'obra, amor als infants i vocació pel mestratge».

AMP. col. Enric Marquès

Acte d'homenatge a Lluís Vilalta el dia 14 de juliol de 1935 a l'Escola d'Arts i Oficis de Palafrugell

10è. aniversari: l'escola queda petita

A les darreries del curs 1934-1935 es va produir un fort increment en les sol·licituds de matrícula. La demanda provenia especialment d'alumnes menors de sis anys. Inspecció va recomanar a l'Ajuntament de Palafrugell la creació immediata de dos nous parvularis públics a la vila. Però l'Ajuntament va desestimar-la al·legant una situació econòmica precària. Aquesta resposta no va ser acceptada per l'inspector Josep Junquera, que, en la sessió del

AMP: col. Enric Marquès

Quadre dedicat pels alumnes de l'escola al mestre Vilalta amb motiu de la seva jubilació

Consell Local de Primera Ensenyança d'11 de juliol de 1935, va manifestar el seu disgust i va obligar que l'escola tanqués la matrícula a tots els infants menors de sis anys. L'enrenou provocat per aquesta mesura va ser important i les queixes dels pares afectats foren nombroses. Finalment, l'Ajuntament va acordar llogar uns locals del carrer de Palamós amb l'objectiu d'instal·lar-hi un nou parvulari.

Al cap d'uns mesos i després d'una anàlisi aprofundida de la situació, Inspecció va recomanar la creació d'una altra escola pública a Palafrugell ja que la que hi havia es trobava saturada d'alumnes i les peticions de matrícula continuaven augmentant cada any. Inpecció i l'Ajuntament varen coincidir a valorar com a molt necessària l'obertura d'una nova escola pública ja que només així bona part de la població escolar de Palafrugell podria gaudir d'un ensenyament gratuït i de més qualitat.

El desembre de 1935 l'Ajuntament va presentar a l'Estat un projecte d'escola graduada per a nens i nenes, que va ser aprovat unes setmanes abans de l'esclat de la Guerra Civil. L'Estat va aprovar l'atorgament d'una subvenció de 240.000 pessetes per a la creació d'una segona escola pública (deu anys enrere les escoles pagades per Torres havien costat 250.000 pessetes). Malauradament, els esdeveniments posteriors van impedir que el nou projecte es portés a terme.

Esclat de la Guerra Civil espanyola: trasbals inicial

La Guerra Civil va començar amb l'alçament militar del 18 de juliol de 1936. Palafrugell es trobava a l'inici de la festa major i els escolars gaudien, feia pocs dies, de les vacances d'estiu. Tot just una setmana enrere diversos alumnes de l'escola havien assistit als exàmens

AMP: col. Elvira Alemany

del Certificat d'Estudis Primaris convocats, en aquesta ocasió, a Palamós. El resultat va ser prou satisfactori atès que varen aprovar tots els alumnes presentats (Pietat Boada, Maria Luïsa Colls, Adelaida Moner, Carme Torres Ramon, Sebastià Borràs, Joan Domènec, Benet Plaja, Alfons Ruiz i Joan Teixidor).

El poble es va veure sosmogut per l'esclat de la Guerra. Es van anul·lar els actes festius i de seguida es va crear un comitè per controlar la situació. El dia 21 de juliol van sortir els primers voluntaris amb destí al front. Aviat es va procedir a la incautació de diversos edificis entre els quals hi havia les escoles religioses dels germans Maristes i de les germanes Carmelites.

Els mestres van fer una reunió el dia 29 de juliol de 1936, en la qual Joan Capellà —nou director de l'escola ja que Josep Ramon havia deixat el càrrec feia mig any per incorporar-se a una escola de Barcelona— va ser designat per assistir a una comissió examinadora. L'acta resultat d'aquesta reunió seria la darrera acta escrita pel Consell Local de Primera Ensenyança. Fins uns mesos després d'acabada la Guerra (1939) no es tornaria a escriure cap tipus d'acta.

A final de juliol de 1936 es va crear a Catalunya el Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU) amb l'objectiu de consolidar una escola inspirada en el principis racionalistes del treball, la igualtat de tots el infants i la catalanitat, laïcitat i gratuïtat de l'ensenyament. A Palafrugell la subdelegació del CENU es va constituir el setembre de 1936 i va treballar especialment per donar resposta al fort increment de mainada que volia ingressar a l'escola pública (produït per la clausura dels col·legis religiosos i l'arribada progressiva de nens refugiats). El CENU es va ocupar d'habilitar nous espais públics d'ensenyament de manera que cap infant quedés desescolaritzat.

AMP: col. Elvira Alemany

Alumnes de l'escola (anys trenta)

Article publicat al *Baix Empordà* el 2 de febrer de 1935. Núm. 1310

LA CALEFACCIÓ A LES ESCOLES

Dimecres al migdia, en el seu despatx oficial, L'Alcalde Sr. Girbau va tenir la sorpresa d'una insòlita ambaixada: sis nenes, alumnes de les Escoles Nacionals, que no aixecaven un pam de terra, demanaven per a ésser rebudes.
Fetes passar immediatament, l'Alcalde i els qui amb ell es trobaven en el seu despatx oficial, vegeren entrar aquelles sis nenes, sense cap altra companyia i en nom de totes va pendre la paraula, una xamosa infanta, una escuterida i entenimentada vaileta que deu tenir uns 12 anys, bufona i graciosa com no hi ha millor qui, amb un aplom magnífic i unes paraules de dona gran, plena de seny, va dir que es deia Maria Rabell Serra; que ells i les seves companyes anaven a les Escoles Nacionals i que venien a parlar en nom de totes les alumnes d'aquelles Escoles, que en les aules escolars patien extraordinàriament de fred, sobretot aquests darrers dies que n'ha fet tanta i que no tenien cap medi de calefacció.
Va afegir aquella gentil nena —a qui tots el presents escoltaven amb gran atenció i simpatia— que s'havia de tenir present que a les Escoles hi anaven, en part, nenes molt i molt pobres, les quals segurament no anaven massa ben alimentades, el que les feia més sensibles al fred i que mentre totes elles no tenien ni un raconet de foc, els nens, en canvi, tenien en el seu pavelló d'edifici unes estufes que els havien posat els Mestres i acabà demanant al Sr. Alcalde si podia fer quelcom per a remeiar el que li exposaven.
El Sr. Girbau i tots els presents, gairebé s'emocionaren davant una exposició tan simple, tan corprenedora, sorgida d'uns llavis innocents que evidenciaven un seny i una decisió que guanyava totes les simpaties i prometé a les nenes que faria tot el possible per a resoldre el cas.
D'acord amb això, foren donades immediates ordres perquè es col·loquessin estufes en els pabellons de les Escoles de noies, ordre que ha estat ja acomplerta i així, gràcies a la meravellosa audàcia d'unes nenes i a la veritable eloqüència de la nena Maria Rabell Serra, qui es guanyà, amb tota justícia, l'assentiment de tots ha estat posant remei al fred que hi havia en els Escoles de noies.

AMP: Ara. Diari d'un Poble

Propaganda extreta del diari Ara (5-5-1934) sobre uns dels models de calefacció més moderns de l'època.

L'escola continua l'activitat tot i la Guerra

El 22 de setembre de 1936, més tard del que era habitual, l'Ajuntament va obrir el període de matriculació. Davant de la gran demanda, es va decidir donar prioritat en la matrícula als alumnes que ja havien assistit a l'escola en cursos anteriors. A la resta no se'ls va poder garantir una plaça a la mateixa escola però sí en altres espais que el CENU anava habilitant.

La manca de mestres preocupava molt l'Ajuntament, que finalment va decidir obrir una borsa de treball on es podia inscriure tot aquell que se sentís capacitat per ensenyar. L'alcalde Ramir Deulofeu va publicar un ban el 22 de setembre per intentar solucionar el problema: «Tots els homes i dones que posseeixin títol professional o que sense posseir-ne es considerin amb aptitud per a dedicar-se a l'ensenyament primari, poden sol·licitar llur inscripció en la llista oberta a l'efecte en la Borsa del Treball instal·lada al carrer Francesc Macià, núm. 1 (excasa Jubert).»

Abans de l'inici del nou curs, alguns mestres —en actiu a l'escola des de la seva obertura— varen ser amenaçats de cessament. Concretament, es va advertir a la senyoreta Codina que, en les seves funcions docents, «atengués a les orientacions del règim constituït» i la mestra Carolina Vilavella va ser acusada directament de «divorci espiritual» amb els corrents polítics i socials imperants en aquells moments a Catalunya.

L'1 d'octubre es va iniciar el nou curs amb alguns canvis significatius: coeducació a les aules —nens i nenes junts— i molts mestres nous.

Josep Riera Bruñol —mestre interí— va ser el primer a deixar l'escola, en ser mobilitzat per l'exèrcit, tot just un mes després

AMP: col. Rosa Busquets

Grup de palafrugellencs retratats durant la Festa Major al pati de les escoles. Aproximadament l'any 1935

d'haver-se iniciat les classes. El 12 de novembre en el seu lloc va entrar Teresa Ferrer. Durant aquest mes varen començar també les classes per a adults de sis a vuit del vespre.

La situació escolar en pocs mesos va complicar-se a causa de l'augment continu del nombre d'alumnes. L'increment del cens escolar es va produir pel tancament de les escoles confessionals i d'algunes acadèmies privades, així com per l'arribada progressiva a Palafrugell de nens i nenes refugiats procedents primer d'Aragó i de Madrid, i després d'Andalusia. Com a conseqüència d'aquests fets, el Consell Local va acordar cedir al mestre Joan Planes els locals de la clausurada escola dels germans Maristes per impartir-hi ensenyament públic, i el gener de 1937 es va inaugurar provisionalment com a escola pública part de l'antiga fàbrica de Josep Torres i Jonama.

El 31 d'agost de 1937 deixava també l'escola, arran de la seva mobilització, el mestre Carles Costart Gubert. El 5 de juny de 1938 cessava per incorporació a files, el mestre Josep Bofill Tauler. Es té constància que Josep Bofill —mestre de l'escola durant un any— posteriorment es va exiliar a Xile. Van exercir la docència a l'escola durant els difícils anys de la Guerra, entre d'altres, Remei Sors, Salvador Saballs, Paquita Viñas, Josep Ma. Martínez, Paquita Sendra, Abelardo Mor, Mercè Sendra, Catalina Dalmau, Victòria Vinyals, Maria Capellà...

Durant el període de la Guerra Civil Josep Torres i Jonama va escriure en diverses ocasions des de Niça als seus coneguts de Palafrugell. D'aquestes cartes es dedueix la profunda preocupació que, tot i viure a l'estranger, sentia per la situació que s'estava vivint a Espanya i especialment a Palafrugell. A principi d'octubre de 1936 s'adreçava per carta a Ramon Jonama en aquests termes: «Siento no haber podido venir este verano para arreglar la calefacción de las

AMP: Estanc Joanola

Plaça Nova l'any 1936

escuelas, lo haremos el año entrante si como es de esperar los Españoles cesan de matarse unos con otros». El 28 de març de 1937 en una altra carta escrivia: «Siento que falte pan en el pueblo hasta ahora no he podido mandar fondos a mi hermana que sin duda le hacen mucha falta». El 17 d'agost de 1938 expressava el seu desig que finalitzés la Guerra: «Esperemos que la guerra se acabe pronto para que nos podamos ver y gozar de tranquilidad».

El 28 de novembre de 1938 l'inspector intercomarcal de Sanitat va fer tancar les escoles durant unes setmanes per haver-se detectat alguns casos de diftèria entre els alumnes. Les classes no es varen reiniciar fins al cap d'un mes i mig, concretament el 13 de gener de 1939.

Durant els anys de guerra, tot i la coeducació a les aules, pel que fa a l'administració i a la gestió, sempre es va continuar tractant l'escola no com un tot únic sinó com dues escoles ben diferenciades (la graduada de nens i la graduada de nenes). El pressupost escolar es va mantenir en el cas de la graduada de nens en les 765,96 pessetes d'anys anteriors. En la graduada de nenes, el curs 1938-1939 hi va haver una reducció de quasi dues-centes pessetes (574,47 pessetes). El sou dels mestres durant aquests anys es va veure també considerablement reduït. Cap a final de la Guerra la situació a l'escola era del tot deficient i insostenible (hi mancava material pedagògic, llibres, mobiliari... i fins i tot mestres!).

Encapçalament del diari Ara. Diari del Poble. *Palafrugell (14-8-1936)*

AMP: Ara-Diari del Poble

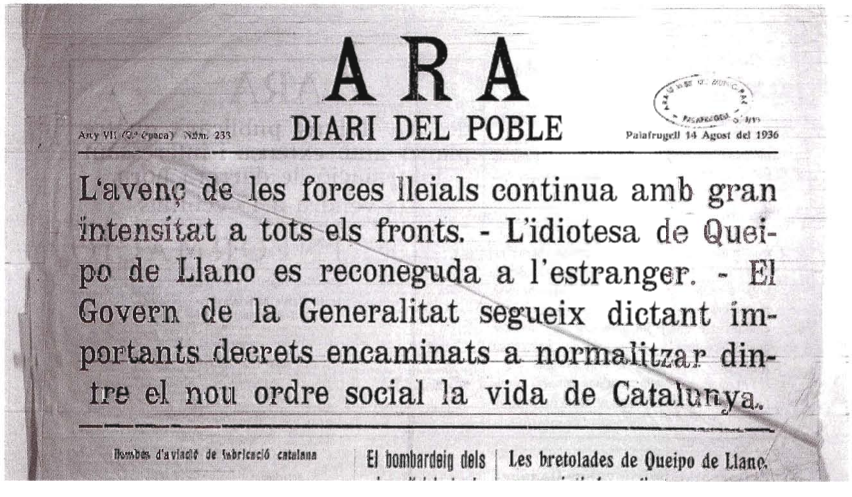

ARA

DIARI DEL POBLE

Any VII (2.ª Epoca) Núm. 233

Palafrugell 14 Agost del 1936

L'avenç de les forces lleials continua amb gran intensitat a tots els fronts. - L'idiotesa de Queipo de Llano es reconeguda a l'estranger. - El Govern de la Generalitat segueix dictant importants decrets encaminats a normalitzar dintre el nou ordre social la vida de Catalunya.

Bombes d'aviació de fabricació catalana | El bombardeig dels | Les bretolades de Queipo de Llano.

La Guerra i el seu final vistos pels alumnes de l'escola

Alguns alumnes de l'escola varen reflectir en els seus treballs de classe la situació de guerra amb tot el que implicava. Tot seguit, se'n reprodueixen alguns fragments d'interès:

«Salimos de la escuela y nos dirigimos a la fuente de Llofriu. Cuando llegamos allí jugamos muy bien, jugamos a guerra, nos fuimos a beber y nos duchamos la cabeza; corríamos de un sitio a otro cuando jugabamos a guerra (...) hacíamos prisioneros, nos escapábamos, es decir nos divertimos mucho»

Quadern de treballs en net.

Alumne: Enric Ribas. Curs 1937-1938

«Rebérem la vostra lletra del 30 del proppassat mes d'agost, en la qual ens comunicàveu que en Juan feia dos dies que havia marxat al front. Aquesta notícia ens va impressionar molt a tots, però d'una manera especial a la meva mare, puix ella, per ésser la padrina, sembla que se l'estima, més que els altres. No cal dir que desitgem que estigui bé i tingui una bona sort»

Diari de Classe. Curs 1937-1938

«Apreciat oncle: (...) Veig que per aquí no falta menjar i que et donen mig Kg. de pa cada dia, així a nosaltres ens el donessin! (...) fa molts dies que hi ha uns cents soldats però no saben a on col·locar-los i sempre passen per plaça de la República, i aviat hi haurà més soldats que gent del poble mateix.»

Quadern de rotació de classe.

Curs 1937-1938

«Apreciado tío: Deseo que al recibir esta carta te encuentres bien de salud como nosotros ahora. El motivo de esta es para decirle si quiere hacer el favor de enviarme un paquete porque aquí en Cataluña no encontramos nada para comer. Si no le molesta, me mande en el paquete jabón, arroz, pan, azúcar y chocolate.

Se despide su sobrina que le manda muchos abrazos y besos»

«Muy señor mío: Acabo de recibir la suya en fecha de 12 del corriente. Me ha alegrado mucho su carta al saber que su hijo Valentín ha llegado con permiso del frente. A mi me gustaría mucho poder venir a verles, pero no puedo, pues ya saben, que la linea está interrumpida; pero me da pena (...) que su hijo tenga que marchar pronto, y ahora creo que en el sitio donde Valentín tiene su empleo, hay mucha sangre»

Llibreta individual de treballs escolars.

Alumna: Lluïsa Juriol. Curs 1938-1939

AMP: col. Francesc Torres

Voluntaris de Palafrugell a Monte Aragón (Osca), 1937

«El día 6 de febrero las Tropas Nacionales entraron victoriosas en Palafrugell.

Primero pasaron los motoristas, más tarde los camiones, infantería, mulos, tanques, etc. (...) Toda la carretera estaba llena de gente. En los balcones y ventanas había banderas o sábanas (...) Pasaron muchos y muchos y también tanques y cañones y cuando pasaron los autos toda la gente saludó. Pero hubo una desgracia, que un niño fue atropellado por un auto. Ellos dijeron que el pueblo palafrugellenc era el que se había portado mejor que ninguno.»

Llibreta en net.

Alumna: Maria Fernández. Febrer 1939

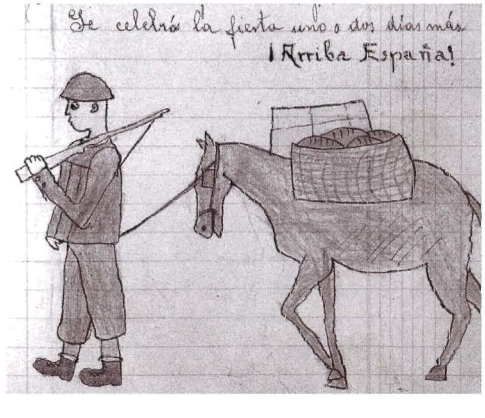

AMP: Lluïsa Juriol

Dibuix que il·lustra la redacció de Lluïsa Juriol on es descriu l'entrada de les tropes franquistes a la vila

«Era el lunes día 6 de febrero del año 1939, cuando vi que ponían en los balcones y ventanas banderas españolas y cubrecamas blancos, nosotros pensábamos ¿qué será eso?. En seguida sentimos la música, vimos que corría mucha gente con banderas. Nos fuimos al balcón y vimos que llegaban algunos militares que los saludaban gritando: ¡Arriba España! ¡Viva el generalísimo Franco! (llegaron a las dos de la tarde).

Seguidamente nos fuimos hacia la carretera por la cual pasaban los soldados, algunos miles, todos llenos de polvo y cansancio, otros comían en un campo con sus mulos muy cargados.

Al día siguiente se celebró Misa de Campaña en la Plaza Nueva en donde todos los balcones estaban llenos. Un sacerdote predicó y el comandante se presentó al pueblo. Se celebró la fiesta uno o dos días más.»

Llibreta de treballs en net.

Lluïsa Juriol. 1 de març de 1939

Des del gener de 1936 fins a l'agost de 1939 el moviment de mestres va ser constant a les escoles

1936

Enero, 23: cesa y pasa a Barcelona el Maestro D. Esteba Masclans Girvés

Febrero, 1: cesa y pasa a Barcelona el Director de esta escuela D. José Ramón Miró

Febrero, 10: toma posesión de su cargo el Maestro Sr. Turón, toma posesión de su cargo el Maestro Sr. Saballs

Febrero, 20: se ausenta de la Escuela el Sr. Turón

Marzo, 3: cesa en su cargo el Maestro Turón

Marzo, 7: toma posesión de su cargo (3º grado) el Maestro Sr. Riera

Mayo, 4: hoy empieza a actuar el sustituto del Sr. Saballs, Sr. Nicolau

Noviembre, 12: .se ausenta de la Escuela, en carácter de movilizado, el Sr. Riera, toma posesión del segundo grado de esta Escuela, la Maestra Dª. Remedios Sors Portas, se encarga del 1º grado como suplente del Sr. Riera, la Srta. Ferrer

1937

Junio, 16: .se encarga del 4º grado el auxiliar D. Abelardo Mor Mur se encarga del 1º grado la auxiliar de Párvulos Dª. Dolors Balaguer

Junio, 21: la auxiliar Dª. Dolores Balaguer pasa a prestar sus servicios en la otra Escuela Nacional de esta villa (Casa Torres)

Junio, 22: el maestro D. Salvador Saballs, empieza a hacer uso de licencia por enfermedad, desempeñando su clase la sustituta Dª. Paquita Viñas Junqué

Julio, 15: toma posesión del 4º grado, el Maestro D. José Mª Martínez Hugas, nombrado en 24/5/1937, quedando un grado servido por dos Maestros

Julio, 20: toma posesión del cargo de Maestro de Sección, D. José Bofill Tauler, con efectos económicos desde 16 de julio de 1937

Agosto, 31: cesa en su cargo el auxiliar D. Carlos Costart Gubert por haberse movilizado (se posesionó el 22/6/37)

Septiembre, 28: toma posesión de su cargo la suplente de la Sra. Sors, Dª. Paquita Sendra Ribas

1938

Febrero, 28: toma posesión del 1º grado la suplente del suplente del Sr. J. Bofill Tauler, Dª. Mercedes Sendra Ribas

Abril, 25: cesa de su cargo (4º grado) el auxiliar D. Abelardo Mor Mur

Junio, 5: con esta fecha cesa de su cargo el Maetro D. José Bofill Tauler, por haber tenido que incorporarse en filas y, por consiguiente, también cesa la auxiliar Dª. Mercedes Sendra Ribas

Junio, 20: toma posesión del 1º grado Dª. Dolores Balaguer Escartell

Julio, 2: cesa Dª. Dolores Balaguer Escartell

Julio, 6: toma posessión del 1º grado Dª. Mercedes Sendra Ribas

Julio, 7: toma posesión del 4º grado Dª. Catalina Dalmau Bonay

1939

Febrero, 10: cesa Dª. Paquita Sendra Ribas

Febrero, 15: cesan de sus cargos D. Catalina Dalmau y Mercedes Sendra

Agosto, 10: es repuesto en su cargo el Maestro propietario provisional D. Ramón Serra Noguer, que ha sido licenciado del Ejército

Postguerra

El franquisme va posar fi a totes les propostes educatives que s'havien conformat durant la República. El nou Estat volia una nova escola, amb mestres i mètodes pedagògics diferents. A l'escola pública de Palafrugell hi va haver una renovació important de professorat, es va prohibir la coeducació i l'ensenyament en llengua catalana; per altra banda, es va donar gran preponderància als valors religiosos. Durant aquests anys l'escola va travessar una situació de manca de recursos i de dèficit absolut, que li va fer perdre molt d'alumnat a favor de l'escola privada.

El règim dictatorial de Franco va eliminar en poc temps tot allò que s'havia fet en matèria d'ensenyament durant la II República. Es tractava de crear una nova escola i amb ella, una nova societat. El col·lectiu de mestres es va veure sotmès a una estricta repressió. Unes comissions provincials depuradores es varen ocupar de revisar la vida de tots els mestres (conviccions ideològiques, creences religioses, conducta moral i passat polític). A la província de Girona aproximadament un 40 % dels mestres va rebre algun tipus de sanció: separació per sempre del magisteri, suspensions temporals de feina i sou, trasllats i inhabilitacions per exercir determinats càrrecs. A l'escola diversos mestres van ser sancionats, però el cas més destacable va ser el de la mestra Victòria Vinyals, que va ser forçada a deixar el magisteri públic —posteriorment es dedicaria a l'ensenyament privat a la Bisbal.

El canvi de règim va comportar la designació de Concepció Bosch com a nova directora de l'escola de nenes —substituïda en el càrrec per Maria Arnau a partir de 1941. Joan Capellà —director de l'escola de nens des del 16 de juny de 1936— ho va continuar essent fins a la seva mort l'any 1945. Tots es van haver d'esforçar per aplicar correctament les directrius del nou règim.

Alguns dels mestres incorporats a l'escola després de la Guerra provenien de l'exèrcit com Ramon Serra o l'alferes Francisco Rodríguez (el Govern havia decretat que qualsevol sergent o alferes provisional, mitjançant un curset de tres mesos podia obtenir el títol de mestre nacional i tenir dret a una plaça en propietat sense haver de presentar-se a oposicions de cap tipus!). Un altre cas destacable

AMP. CEIP Torres Jonama

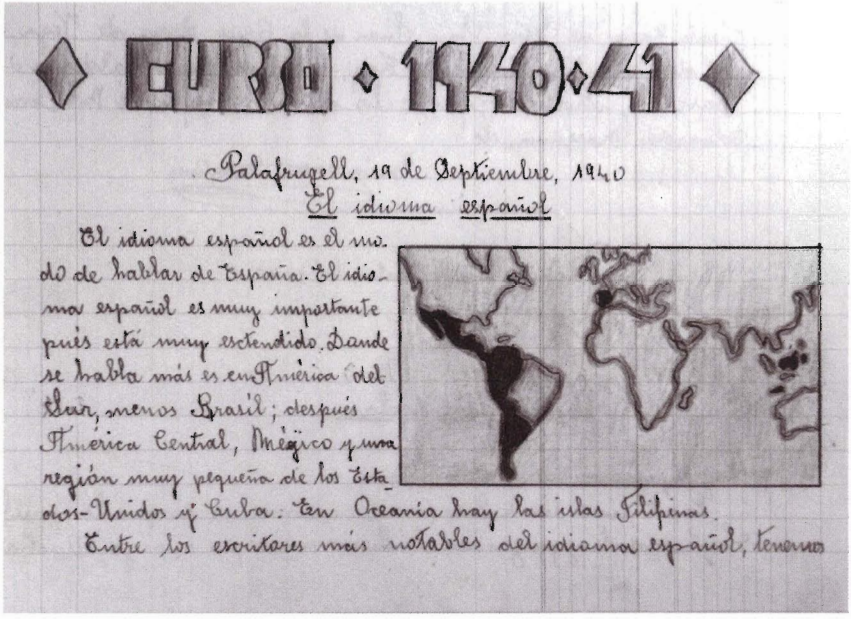
CURSO · 1940·41

Palafrugell, 19 de Septiembre, 1940

El idioma español

El idioma español es el modo de hablar de España. El idioma español es muy importante pues está muy extendido. Donde se habla más es en América del Sur, menos Brasil; después América Central, Méjico y una región muy pequeña de los Estados-Unidos y Cuba. En Oceanía hay las islas Filipinas.

Entre los escritores más notables del idioma español, tenemos

El català es prohibeix a l'escola i s'exalta el valor unificador de la llengua castellana

va ser el del mestre de segon grau Francisco Martín, que va deixar l'escola el desembre de 1941 per incorporar-se a la División Azul (cos de l'exèrcit espanyol que va lluitar juntament amb l'exèrcit alemany a Rússia durant la II Guerra Mundial). Martín va tornar a l'escola al cap d'un any.

Evolució del sou dels mestres a l'escola (1933-1948)

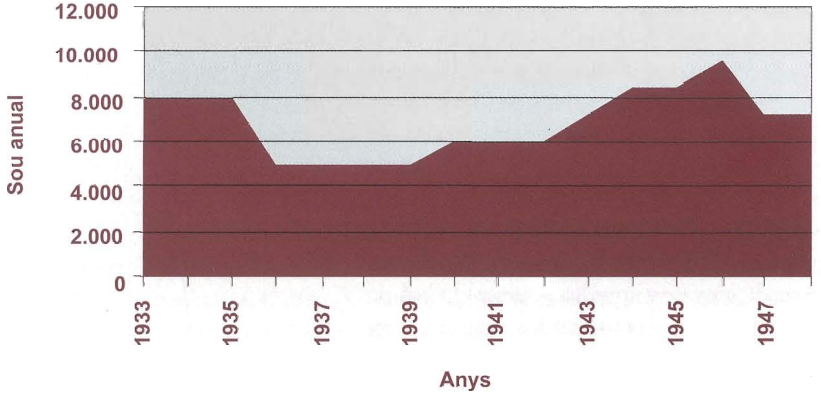

L'ensenyament es va anar orientant cap als valors de l'exaltació de la pàtria, la defensa de la unitat nacional, la religió, la separació de sexes, el monolingüisme, la submissió i el respecte total a l'autoritat. L'Església i la Falange aviat es van convertir en els fonaments de la nova escola.

Des de la Inspecció es van ordenar canvis radicals a l'escola: total separació de sexes a les aules, noves assignatures de contingut religiós i patriòtic, obligació d'assistir a missa, prohibició del català, cant d'himnes, col·locació de retrats de Franco i reposició de crucifixs a les aules. El 6 de maig de 1939 l'inspector Iniesta adreçava a l'escola una circular on quedaven ben clares les noves directrius: «La escuela tiene que recoger el ambiente heroico de las juventudes guiadas por el Caudillo a la victoria (...) La reposición del Santo Crucifijo marca la apertura de curso (...) Además del retrato del Caudillo habrá en el salón de clase una imagen de la Virgen, con preferencia de la Inmaculada (...) El mes de María se celebrará ante su imagen. A la entrada de la Escuela los niños saludarán con el tradicional Ave María Purísima siendo contestados Sin pecado concebida (...) La ceremonia de colocar la bandera antes de empezar las clases y arriarla al terminar, mientras se entona el Himno nacional, es obligatoria (...) La lista de libros escolares permitidos por el Ministerio obra en la sección Administrativa y en la Inspección. Los excluídos de ella no podrán usarse».

Es van prohibir els llibres de text en llengua catalana i, per contra es van convertir en lectures d'ús habitual a les aules llibres com *La Historia de España* de José María Pemán, on s'explicava la història des d'una visió molt particular: Espanya havia aconseguit ser *Una* amb els Reis Catòlics, *Grande* amb l'afany imperialista i *Libre* amb la victòria de Franco a la Guerra Civil.

Període crític per a l'escola

Durant els anys de la postguerra l'ensenyament públic a Palafrugell va travessar una situació extremadament deficitària. El retrocés en l'ensenyament públic va ser evident arreu del país.

A final de desembre de 1939, tant a l'escola de nens com a la de nenes, tenien matriculats aproximadament 215 alumnes, respectivament. Però a partir d'aquell moment es van iniciar uns anys de clara davallada amb índexs de matriculació força baixos, que oscil·laven entre els 80 i els 100 alumnes en cada graduada.

L'any 1945 només un 40% dels escolars de Palafrugell estaven matriculats a l'escola pública i el nombre d'alumnes assistents a les escoles de caire privat continuava augmentant.

Durant aquests anys, a part del descens del nombre de matriculats, un dels altres problemes amb què es va trobar l'escola va ser la baixa assistència de l'alumnat a classe. Hi havia molt d'absentisme escolar. Durant el curs 1940-1941 les dades ens indiquen, partint del total d'alumnes matriculats, una mitjana d'un 70 % d'assistència. La Junta Municipal de Educación Primaria i Inspecció d'Ensenyament de Girona, conscients de la situació, van fer recomanacions en aquest sentit. La sessió de la Junta Municipal de 15 de novembre de 1941 va tenir com a principal objectiu estudiar estratègies per reprimir convenientment les faltes d'assistència no justificades. Es va decidir aplicar una sèrie de sancions a qui incomplís la norma. A partir del curs següent aquestes mesures van tenir el seu efecte i la mitjana d'assistència va augmentar fins a situar-se al voltant del 80% —així es va mantenir durant tota la dècada dels quaranta.

El juliol de 1941, en la memòria de curs reglamentària enviada per l'escola a Inspecció de Primera Ensenyança de Girona, el director de l'escola Joan Capellà intentava justificar així els baixos índexs de matriculació i d'assistència: «Como habrá podido observarse la falta de asistencia es muy considerable, especialmente en los meses de invierno. Ello obedece a diversas causas, de índole muy compleja (...) Una de las principales, y quizás la más grave, es el éxodo de muchos de nuestros alumnos hacia poblaciones rurales, dónde les es más fácil encontrar los elementos de vida de que aquí, desgraciadamente, en sus hogares carecen (...).

También, indirectamente, ha contribuido a la merma de la asistencia, el cambio continuo de personal docente de esta Escuela (...) En años anteriores por diversas y muy razonables circunstancias, estuvo la escuela sometida a un trasiego de educadores, a cuya causa no es aventurado achacar el alejamiento de algunos niños».

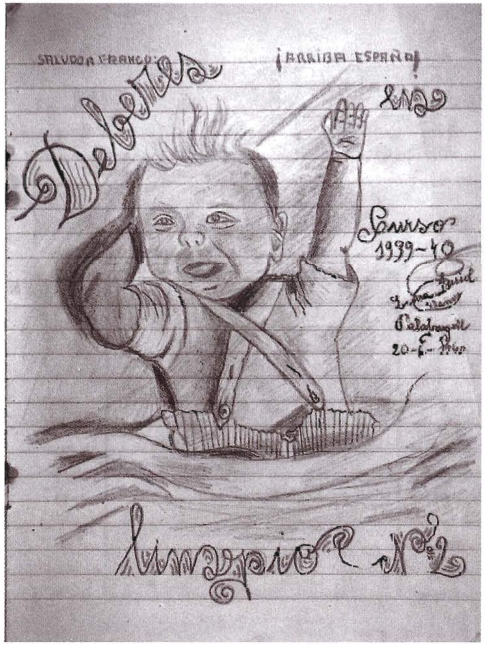

AMP: col. Lluïsa Juriol

Detall d'una llibreta de deures del curs 1939-1940. Els himnes es cantaven a peu dret, amb la mà alçada i ferms. Dibuix de Lluïsa Juriol

AMP: col. Lluïsa Jurjol

Grup d'alumnes amb la mestra Maria Arnau. Curs escolar 1939-1940

Altres causes que s'apunten són la disminució de la natalitat durant el període de Guerra Civil i el desinterès manifest d'alguns pares envers l'escola, els quals preferien posar els seus fills a treballar ben aviat —moltes de les baixes es produïen en alumnes d'entre onze i tretze anys.

Durant aquests anys a l'escola hi van arribar molt pocs diners. El migrat pressupost aprovat no permetia invertir en nou material escolar i pedagògic, ni reparar el mobiliari gastat o fet malbé. La quantitat assignada per any entre 1940 i 1942 va ser per a cada escola —nens i nenes— de 859,25 pessetes. El 1943 el pressupost a l'escola nacional de nens es va veure incrementat a 982 pessetes i, sorprenentment, el de l'escola de nenes va reduir-se a 736,50 pessetes. El 1944 la graduada de nenes va demanar a Inspecció —amb urgència— taules bipersonals noves (les que hi havia estaven tan deteriorades que eren pràcticament inservibles) i el canvi d'algunes pissarres. No van arribar taules noves a l'escola fins al 19 de febrer de 1946 —i només set—; de pissarres no en va arribar cap!

Lliçons generals i credos particulars, 1998

Grup d'alumnes de l'escola al curs escolar 1944-1945. D'esquerra a dreta començant per dalt: Parals, Rovira, Anglada, Avellí, Funelleres, Fus, Juscafresa, Galceran, Gómez, Grau, R.Ponce, Alemany, A.Ponce, Vergonyós, Comas, Alemany, Saguer, Mascort, Pujol, Rueda, Farrerons, Serra, Girona,J.Servià, L. Servià, Martos, i Planas. Els mestres són Joan Capellà (esquerra) i Josep Bonay (dreta)

Model d'horari escolar del curs 1942-1943
Correspon a la classe de primer grau de la graduada de nens

Matí

de 9 a 9.05 h	Hissar la bandera cant d'himne i oració d'entrada
de 9.05 a 9.15 h	Es passa revista als alumnes
de 9.15 a 10.15 h	Lectura individual
de 10.15 a 10.45 h	Càlcul oral i escrit Els dimecres: coneixement de les formes geomètriques
de 10.45 a 11 h	Pati
d'11 a 11.15 h	Eduació física i jocs organitzats
d'11.15 a 11.45 h	Doctrina cristiana Els dijous: història sagrada
d'11.45 a 12 h	Passar llista Oració de sortida per donar gràcies al Senyor

Tarda

de 14 a 14.05 h	Oració d'entrada
de 14.05 a 14.15 h	Es passa revista als alumnes
de 14.15 a 15.15 h	Lectura, escriptura i dibuix Els dissabtes: explicació de l'evangeli i resar el Sant Rosari. «Hora feliç del conte» i cant
de 15.15 a 15.45 h	Els dilluns i els divendres: història d'Espanya Dimarts i dimecres: exercicis de llenguatge i iniciació als primers coneixements gramaticals
de 15.45 a 16.15 h	Jocs lliures Els dissabtes: passar llista, oració de sortida, arriar la bandera i cant d'himne. S'acabava a les 16 h
de 16.15 a 16.45 h	Lliçons de coses
de 16.45 a 17 h	Oració de sortida,cant d'himne,arriar la bandera i sortida

Diumenges al matí: assistir a missa

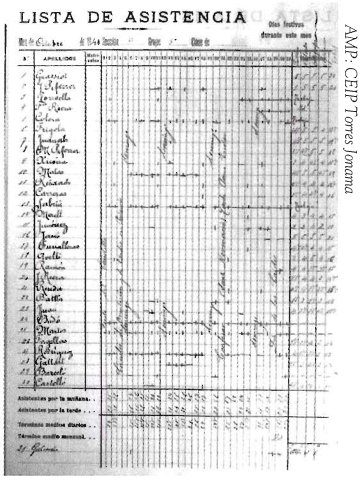

AMP. CEIP Torres Jonama

Llista de control d'assistència a l'escola (1941)

Control d'assistència a la missa de diumenge al matí portat a terme pel director de la graduada de nens l'any 1942

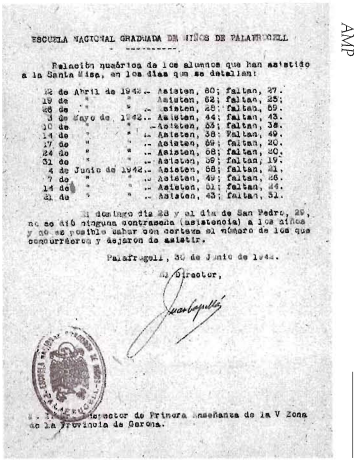

ESCUELA NACIONAL GRADUADA DE NIÑOS DE PALAFRUGELL

Relación cuadros de los alumnos que han asistido a la Santa Misa, en los días que se detallan:

12 de Abril de 1942.- Asisten, 60; faltan, 27.
19 de " " " .- Asisten, 62; faltan, 25;
26 de " " " .- Asisten, 63; faltan, 59.
3 de Mayo de 1942.- Asisten, 44; faltan, 43.
10 de " " " .- Asisten, 53; faltan, 34.
14 de " " " .- Asisten, 38; faltan, 49.
17 de " " " .- Asisten, 69; faltan, 20.
24 de " " " .- Asisten, 68; faltan, 20.
31 de " " " .- Asisten, 56; faltan, 19.
4 de Junio de 1942.- Asisten, 55; faltan, 21.
7 de " " " .- Asisten, 49; faltan, 26.
14 de " " " .- Asisten, 51; faltan, 24.
21 de " " " .- Asisten, 43; faltan, 32.

El día Cuatro día 28 y el día de San Pedro, 29, no se dió ninguna contraseña (asistencia) a los niños y no es posible saber con certeza el número de los que concurrieron y dejaron de asistir.

Palafrugell, 30 de Junio de 1942.

El Director,

Sr. Director de Primera Enseñanza de la V Zona de la Provincia de Gerona.

AMP

La situació de dèficit es feia fins i tot evident en les exposicions de treballs escolars que es realitzaven a final de curs. El juliol de 1943 els directors van demanar disculpes a Inspecció de Girona per la pobresa general dels treballs exposats a l'escola: «Hoy tenemos el gusto de presentar a su distinguida consideración esta exposición. Como tratándose del fruto de una clase de la población sumamente modesta, sus resultados no pueden responder a un lujo de detalles que, quizás otras afortunadas podrán ofrecer. Los tiempos no solamente son difíciles en el terreno estrictamente material, sino que esta penuria puede abarcar también a los útiles de primera enseñanza. Hay materias que casi han desaparecido del mercado nacional; otras, que deben adquirirse a un precio muy superior al que tenían en tiempo normal. Sin el generoso desprendimiento de nuestro Magnífico Ayuntamiento, muchas cosas que exponemos no hubieran pasado de un buen deseo».

Les excursions d'uns anys enrere a Barcelona i a altres indrets van trigar molt a repetirse. Els alumnes s'havien de conformar amb sortides a peu —normalment a les darreries del curs— cap a Calella, Llafranc, Tamariu i Aigua Xellida. L'època no donava per a més.

També era molt baix el sou dels mestres. Fins al curs 1944-1945 els mestres de l'escola

AMP: col. Victòria Marcó

Església de Palafrugell: acte de celebració de la Santa Missió (març de 1947)

no tornarien a cobrar el mateix sou que havien percebut més de deu anys enrere durant el període republicà. Aquesta situació de precarietat general es va mantenir a les escoles graduades durant una bona colla d'anys més! L'escola no va recuperar bona part del prestigi perdut fins ben entrats els anys cinquanta.

La importància d'assistir a missa

Des d'un primer moment, Inspecció es va preocupar d'anar recordant al professorat l'obligatorietat d'assistir els dies de precepte a la missa parroquial. A Palafrugell el 5 de gener de 1940 es va constituir la Junta Municipal de Educación Primaria. Les primeres recomanacions d'aquesta junta, que es reunia un cop al mes i tenia una funció de control de l'ensenyament, eren d'assistència a missa: «que se procure que los alumnos de las Escuelas, tanto nacionales como particulares, cumplan la obligación Escolar de asistencia a la Santa Misa todos los domingos y Fiestas de Precepto, obligando a los Maestros a dar cuenta de los que dejen de cumplir dicha obligación, sancionando con expulsión, tanto temporal como definitiva, de la Escuela a aquellos alumnos que presistan en el incumplimiento de la repetida obligación».

El març de 1941 la Junta Municipal va marcar per als escolars uns horaris d'assistència a missa tots els diumenges i dies festius, a l'hivern (a les deu de matí) i a l'estiu (a tres quarts de nou). Però l'hàbit d'assistir regularment a missa per a alguns alumnes era difícil d'adquirir i això va provocar que s'endurissin les mesures de càstig contra els qui l'incomplien. En la sessió de15 de novembre del mateix any es va acordar prohibir l'entrada al cinema i als festivals esportius que organitzés el Frente de Juventudes als nens i nenes que no complissin els seus deures d'assistència a classe i a missa.

Periòdicament, Joan Capellà —director de la graduada de nens— havia de passar unes llistes a l'alcalde on quedaven reflectits

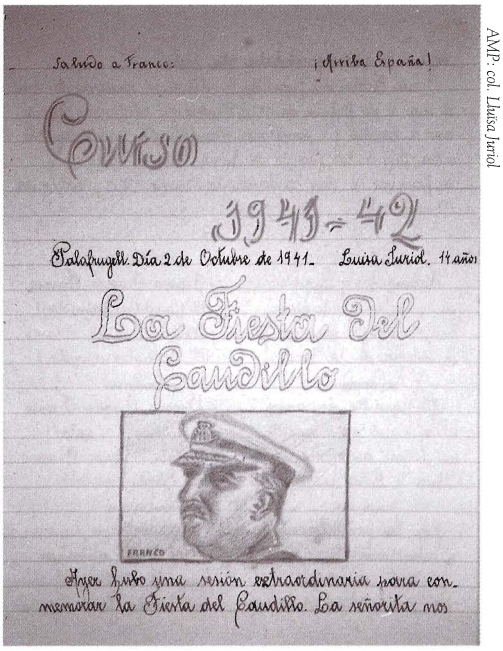

Saludo a Franco: ¡Arriba España!

Curso 1941-42

Palafrugell Día 2 de Octubre de 1941 Luisa Luriol. 11 años

La Fiesta del Caudillo

FRANCO

Ayer hubo una sesión extraordinaria para conmemorar la Fiesta del Caudillo. La señorita nos

AMP: col. Luisa Luriol

Detall d'un quadern del curs 1941-1942: la Fiesta del Caudillo implicava una sèrie d'actes en honor a Franco.

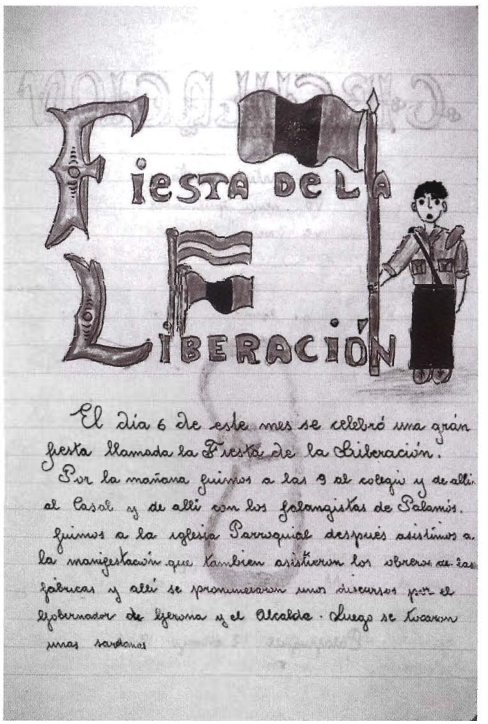

AMP: col. Maria Fernández

Els escolars recordaven cada curs, el 6 de febrer, l'entrada de les tropes franquistes a Palafrugell. Aquesta pàgina correspon a la llibreta de l'alumna Maria Fernández, 1940

els noms dels qui no assistien a missa. Igualment, cada trimestre havia d'enviar a l'inspector de primer ensenyament un resum numèric on constés el grau d'assistència a missa de tots els alumnes. Analitzades globalment les dades, es pot afirmar que durant aquests anys assistia amb regularitat a missa aproximadament un 55 % del total de l'alumnat de l'escola.

Ignacio Salvador Aldea recordava en el seu llibre *Actividades Escolares: commemoraciones religiosas y patrióticas* (1941) quina era l'obligació de qui assistia a missa: «Recomponer el cuadro histórico del acontecimiento de la vida de Jesús o de alguno de sus Santos (...), ofrecer a Dios para su mayor gloria (...) y pedir a Dios el recibir, por los méritos de Jesús y de sus Santos, las gracias y dones que éstos recibieron cuando vivían en el mundo»

La relació de l'escola amb la parròquia va ser una de les constants d'aquesta època. Els mestres sovint col·laboraven amb el rector en l'organització de la missa dels diumenges o en altres actes religiosos... Des de la Inspecció s'insistia que es mantingués aquesta col·laboració mútua: «Escuela y Parroquia son las dos columnas, los dos pilares que han de sostener e impulsar todo progreso, todo mejoramiento en orden a la educación».

El nou calendari escolar

Amb el règim franquista hi va haver una redefinició absoluta del calendari escolar, que estaria molt marcat per actes diversos de tipus religiós i patriòtic. No sempre eren diades en què l'escola tancava portes sinó que es variava l'horari establert de classe perquè alumnes i professors poguessin assistir a missa i a altres actes celebrats habitualment al Casal Popular o al Cinema Victòria (vetllades literàries, musicals, festivals...).

En les circulars que periòdicament enviava Inspecció a l'escola solia aparèixer un requadre titulat *Recordamos*, on es feia memòria de les properes festes religioses i patriòtiques que l'escola havia de celebrar, explicant-ne el significat.

Es tractava, com escrivia l'inspector en el llibre de visites de l'escola nacional graduada de nenes el 30 d'abril de 1941, de «saturar el ambiente» amb l'esperit nacional catòlic. Les que s'indiquen tot seguit són les principals festivitats religioses i patriòtiques celebrades a l'escola durant els primers anys del franquisme:

14 de setembre: inici de curs amb l'acte d'Exaltación a la Santa Cruz y la Escuela Cristiana

Processó infantil pels carrers de Palafrugell (1947)

AMP: col. Victòria Marcó

27 de setembre: commemoració de la Liberación del Alcázar de Toledo
1 d'octubre: Día del Caudillo
4 d'octubre: Sant Francesc d'Assís (sant del Caudillo)
7 d'octubre: Nostra Senyora del Rosari
12 d'octubre: Nostra Senyora del Pilar, Festa de la Hispanitat i Festa de l'Aspirant
27 d'octubre: celebració a l'església parroquial del Sant Novenari (els nens van a confessar-se)
29 d'octubre: Dia dels Caiguts per Déu i per Espanya. A les 10 del matí els nens assisteixen a missa. Després van al teatre a escoltar lectures de discursos patriòtics.
1 de novembre: Festa de Tots Sants
11 de novembre: Festa de Sant Martí
17 de novembre: homenatge missa als palafrugellencs caiguts en la Guerra
20 de novembre: Día de José Antonio Primo de Rivera, fundador de la Falange Española
8 de desembre: Festa de la Immaculada Concepció de Maria Santíssima, patrona d'Espanya
13 de desembre: Festa de Santa Llúcia (a partir de llavors, es feia un pessebre).

Període de vacances de Nadal
6 de gener: Epifania del senyor. Dia dels Reis
20 de gener: Sant Sebastià, copatró de la vila
2 de febrer: Festa de la Candelera
6 de febrer: acte de commemoració de l'entrada de les tropes franquistes a la vila
Mitjan febrer: Dimecres Sant (Santes Cendres) i inici de la Quaresma
20 de febrer: missa en sufragi de l'ànima de José Antonio Primo de Rivera

19 de març: Sant Josep. La Santa Missió. Se celebra a la parròquia el Septenari dels Dolors.
25 de març: Festa de l'Anunciació
30 de març: convidats pels joves d'Acció Catòlica, els alumnes assisteixen al via crucis que es porta a terme pels principals carrers de la vila.
Període de Setmana Santa
23 d'abril: Festa del Llibre, aniversari de la mort de Cervantes
30 d'abril: s'inicien exercicis preparatoris de la devoció al Mes de Maria.
Maig: cada dia del mes de maig es fa ofrena de flors a la Verge —que ocupa un lloc preeminent a l'aula— i es resa. També és el mes de les comunions —sovint coincidint amb el dia de San Fernando —patró del Frente de Juventudes— o amb el dia de l'Ascenció del Senyor.
7 de maig: processó de l'Octava de Corpus
31 de maig: final del mes de Maria
13 de juny: Festa del Sagrat Cor
19 de juny: Octava de Corpus (els alumnes assisteixen a missa).
20 de juny: Corpus
8 de juliol: concurs catequístic diocesà (missa al matí i festival d'activitats al Casal Popular a la tarda)
Mitjan juliol: acte de clausura del curs
Període de vacances estival

La *Memòria Escolar*

A partir del curs 1940-1941 Inspecció va demanar a les escoles que a final de curs trametessin una memòria on constessin els actes rellevants duts a terme a l'escola durant el curs, un resum del nombre de nens i nenes matriculats i dades sobre l'assistència dels alumnes a classe i a missa. Gràcies a l'existència d'una còpia d'aquestes memòries en el fons documental de l'escola —ara conservat a l'Arxiu Municipal— s'ha pogut refer bona part de la història del centre.

AMP: col. Carme Moratò-

Processó de Corpus al seu pas pel carrer de la Garriga

La Memoria Escolar *era un resum de les incidències del curs que es presentava a Inspecció.*

AMP: CEIP Torres Jonama

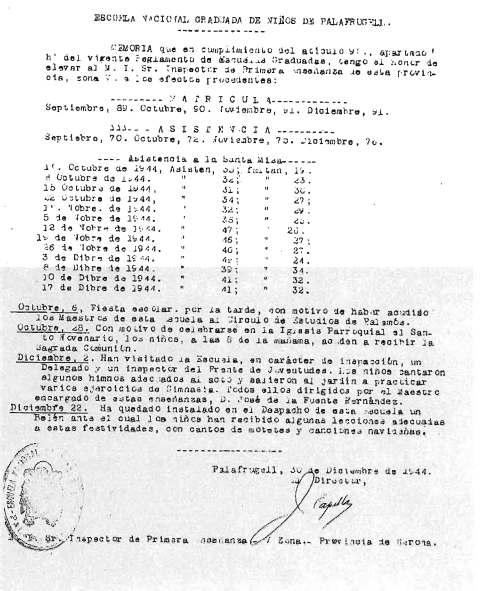

ESCUELA NACIONAL GRADUADA DE NIÑOS DE PALAFRUGELL.

MEMORIA que en cumplimiento del artículo 9º., apartado h' del vigente Reglamento de Escuelas Graduadas, tengo el honor de elevar al M. I. Sr. Inspector de Primera Enseñanza de esta provincia, zona V, a los efectos procedentes:

MATRICULA

Septiembre, 89. Octubre, 90. Noviembre, 91. Diciembre, 91.

ASISTENCIA

Septiembre, 70. Octubre, 72. Noviembre, 70. Diciembre, 70.

Asistencia a la Santa Misa

1º. Octubre de 1944,	Asisten,	50;	faltan,	19.
8 Octubre de 1944.	"	52;	"	23.
15 Octubre de 1944.	"	51;	"	30.
22 Octubre de 1944,	"	54;	"	27;
29. Octubre de 1944.	"	52;	"	29.
5 de Octubre de 1944.	"	55;	"	25.
12 de Octubre de 1944.	"	47;	"	28.
19 de Octubre de 1944,	"	46;	"	27;
26 de Octubre de 1944.	"	46;	"	27.
3 de Diciembre de 1944.	"	45;	"	24.
8 de Diciembre de 1944.	"	39;	"	34.
10 de Diciembre de 1944.	"	41;	"	32.
17 de Diciembre de 1944.	"	41;	"	32.

Octubre, 6. Fiesta escolar, por la tarde, con motivo de haber acudido los Maestros de esta Escuela al Círculo de Estudios de Palamós.
Octubre, 28. Con motivo de celebrarse en la Iglesia Parroquial el Santo Novenario, los niños, a las 8 de la mañana, acuden a recibir la Sagrada Comunión.
Diciembre, 2. Han visitado la Escuela, en carácter de inspección, un Delegado y un Inspector del Frente de Juventudes. Los niños cantaron algunos himnos adecuados al acto y salieron al jardín a practicar varios ejercicios de Gimnasia. Todos ellos dirigidos por el Maestro encargado de estas enseñanzas, D. José de la Fuente Hernández.
Diciembre 22. Ha quedado instalado en el Despacho de esta Escuela un Belén ante el cual los niños han recibido algunas lecciones adecuadas a estas festividades, con cantos de motetes y canciones navideñas.

Palafrugell, 30 de Diciembre de 1944.
El Director,

M. I. Sr. Inspector de Primera Enseñanza - V Zona.- Provincia de Gerona.

Durant el curs 1940-1941 la Junta Municipal d'Educació Primària va acordar oferir 25 llibretes d'estalvi de la Caja de Ahorros de la Diputación Provincial de Gerona amb una imposició inicial de 5 pessetes per premiar els alumnes que haguessin demostrat ser més aplicats i tenir més bon comportament. La Diputació de Girona va oferir també 25 llibretes d'estalvi amb l'objectiu de: «fomentar en los niños no solo el amor al estudio, sinó también la virtud del ahorro». Durant aquest curs va prendre possessió com a mestre propietari provisional del segon grau, Joan Farga Alsedà, que posteriorment va ser fundador de l'Academia privada San Jorge, actual col·legi Sant Jordi —conegut popularment durant molts anys com Can Fargues.

Dins dels actes de commemoració de l'entrada a la vila de les tropes franquistes, el dia 7 de febrer de 1941 tots els alumnes de l'escola varen poder assistir a la projecció al Cinema Victòria de la pel·lícula d'exaltació patriòtica *Sin novedad en el Alcázar*. El 15 de març de 1942 la pel·lícula projectada va ser *Raza*.

Un altre aspecte que des de l'escola es va fomentar durant aquests anys van ser les campanyes, col·lectes i subscripcions amb fins religiosos, polítics i humanitaris. El curs 1940-1941 es va obrir a l'escola una subscripció pro damnificats per les inundacions ocorregudes en alguns pobles de la província. El curs següent se'n va obrir una altra a favor de la División Azul.

Durant aquests anys el director de l'escola va deixar que els alumnes conreessin un terreny petit i estret que quedava darrere del pavelló dels nens. Així, de vegades durant les hores d'esbarjo els nens s'entretenien, amb la supervisió del conserge jardiner Ramon Jonama, a treure males herbes, fangar, cavar... En aquell hort minúscul, s'hi varen plantar enciams, cebes, patates...

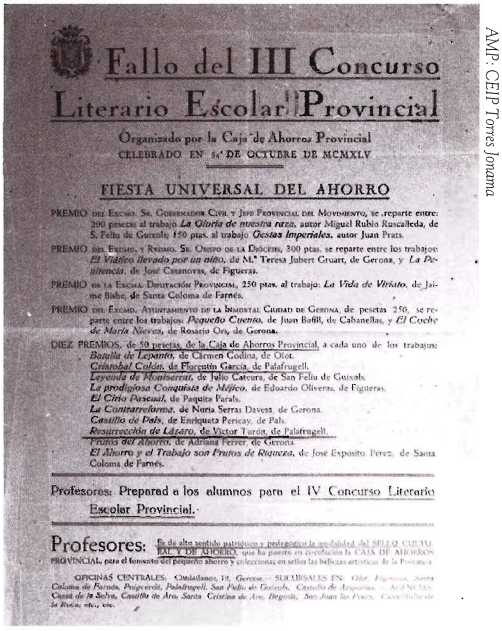

Fallo del III Concurso Literario Escolar Provincial

Organizado por la Caja de Ahorros Provincial
CELEBRADO EN 5.º DE OCTUBRE DE MCMXLV

FIESTA UNIVERSAL DEL AHORRO

PREMIO del Excmo. Sr. Gobernador Civil y Jefe Provincial del Movimiento, se reparte entre: 200 pesetas al trabajo *La Gloria de nuestra raza*, autor Miguel Rubio Ruscalleda, de S. Feliu de Guixols; 150 ptas. al trabajo *Gestas Imperiales*, autor Juan Prats.

PREMIO del Excmo. y Rvdmo. Sr. Obispo de la Diócesis, 300 ptas. se reparte entre los trabajos: *El Vidrio llevado por un niño*, de M.ª Teresa Jubert Cruart, de Gerona, y *La Penitencia*, de José Casanovas, de Figueras.

PREMIO de la Excma. Diputación Provincial, 250 ptas. al trabajo: *La Vida de Viriato*, de Jaime Bube, de Santa Coloma de Farnés.

PREMIO del Excmo. Ayuntamiento de la Noble Ciudad de Gerona, de pesetas 250, se reparte entre los trabajos: *Pequeño Cuento*, de Juan Boffil, de Cabanellas, y *El Coche de María Nieves*, de Rosario Coy, de Gerona.

DIEZ PREMIOS, de 50 pesetas, de la Caja de Ahorros Provincial, a cada uno de los trabajos:
Batalla de Lepanto, de Carmen Codina, de Olot.
Cristobal Colón, de Florentín García, de Palafrugell.
Leyenda de Montserrat, de Julio Cateura, de San Feliu de Guixols.
La prodigiosa Conquista de Méjico, de Eduardo Oliveras, de Figueras.
El Cirio Pascual, de Pasquín Parals.
La Contrarreforma, de Nuria Serras Davesa, de Gerona.
Castillo de Pals, de Enriqueta Pericay, de Pals.
Resurrección de Lázaro, de Víctor Tordi, de Palafrugell.
Fábula del Ahorro, de Adriana Ferrer, de Gerona.
El Ahorro y el Trabajo son Frutos de Riqueza, de José Esposito Perez, de Santa Coloma de Farnés.

Profesores: Preparad a los alumnos para el IV Concurso Literario Escolar Provincial.

Profesores: Es de alto sentido patriótico y pedagógico la popularidad del SELLO CULTURAL Y DE AHORRO, que ha puesto en circulación la CAJA DE AHORROS PROVINCIAL, para el fomento del pequeño ahorro y colecciones en sellos las bellezas artísticas de la Provincia

OFICINAS CENTRALES: Ciudadanos, 19, Gerona. — SUCURSALES EN: Olot, Figueras, Santa Coloma de Farnés, Prosperitat, Palafrugell, San Feliu de Guixols, Castillo de Ampurias. — AGENCIAS: Casas de la Selva, Castillo de Aro, Santa Cristina de Aro, Begur, San Juan las Fonts, Castellfollit de la Roca, etc., etc.

AMP: CEIP Torres Jonama

Els concursos literaris per a escolars es varen instituir durant aquests anys.

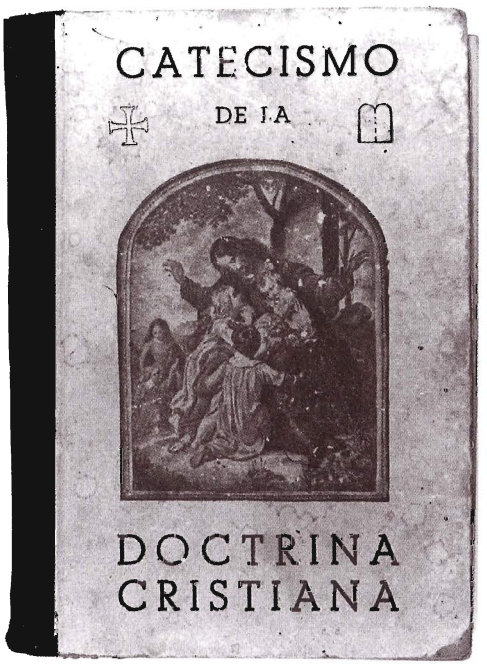

AMP. CEIP Torres Jonama

El 26 de gener de 1943 va arribar a l'escola la circular núm. 50 de la Delegación Provincial del Frente de Juventudes, que feia referència a la Llei de 6 de desembre de 1940 en què es determinava que els alumes de primer ensenyament passaven a formar part obligatòriament del Frente de Juventudes. La nova llei imposava a l'escola l'ensenyament de nous continguts: «Educación Política en el Espíritu de la FET y de las JONS», «Educación física-deportiva» i «Educación Premilitar». A l'escola es va nomenar coordinador d'aquests ensenyaments el mestre Francisco Martín i es va acordar dedicar un espai diari a educació física, impartir lliçons d'educació política i iniciar les nenes en les feines de la llar.

L'any 1943 es va instaurar a Palafrugell el Primer Concurs Literari Escolar Local. Entre el premiats en aquest concurs hi havia diversos alumnes de l'escola: Francisco Funalleras, Albert Fuchs, Jordi Pujol i Manel Piferrer. El treball de Funalleras va ser seleccionat per al concurs provincial. Ambdós concursos —local i provincial— s'anirien repetint amb força èxit cada curs. Al llarg d'aquests anys alguns treballs d'alumnes de l'escola van ser premiats en el concurs provincial, com és el cas dels presentats per Florentí Garcia, Víctor Turón, Javier Jiménez, Guillem Sala i Joan Sabater.

A final de desembre de 1944 es va produir un important moviment de personal a l'escola de nens. Van cessar per trasllat a altres escoles, Joan Farga (4t. grau), Ramon Serra (3r. grau) i Francisco Martín (2n. grau), que varen ser subtituïts per Josep Bonay, mossèn Frederic Tapiola i José de la Fuente. A l'escola de nenes, uns mesos abans Francesca Maset havia cessat i Antònia Bonay Vidal l'havia substituïda. També s'hi havia incorporat com a auxiliar, Antònia Peya.

L'abril de 1945 va arribar a Alcaldia una nota de la Inspecció recordant la prohibició total de la coeducació a les escoles. S'havia d'impedir que nens i nenes compartissin un mateix espai. A més, en la nota, s'insistia que els nens havien de tenir sempre homes com a mestres i les nenes, dones; no s'admetia cap tipus de variació en aquest sentit.

El 5 de novembre de 1945 es va convocar a l'escola una reunió extraordinària motivada per la mort de Joan Capellà (director de la graduada de nens). Aquesta mort va sorprendre a tothom. Alumnes i mestres de l'escola van assistir als actes religiosos que es van portar a terme amb motiu de la seva defunció. Van ser dies de dol i de molta emotivitat perquè Joan Capellà era una persona molt estimada. Com a director li va tocar una de les èpoques de més moviment i canvi que ha viscut l'escola al llarg de la seva història. Des de la Inspecció sempre es va lloar la seva tasca: «Desde hace años co-

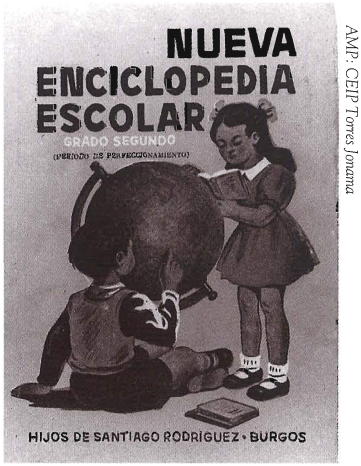

AMP. CEIP Torres Jonama

Portada de llibres habituals a l'escola als anys quaranta

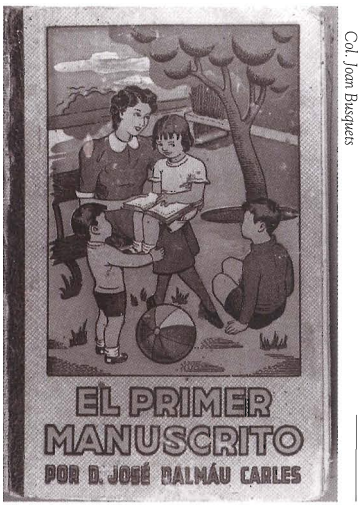

Col. Joan Busquets

nocemos la labor del Sr. Capellà, quien conserva incolmos sus afanes por la escuela, por la que siente como ayer una acentuada vocación». Momentàniament, en substitució seva, es va designar com a director provisional el mestre José de la Fuente. Al cap d'una setmana va arribar de la Inspecció de Girona un comunicat nomenant nou director Josep Bonay Vidal.

Amb la incorporació de Bonay com a director i el paper clau de mestres acabats d'incorporar, com mossèn Tapiola i José de la Fuente, començaria una nova etapa a les escoles nacionals graduades.

Llibres emprats habitualment durant els anys de postguerra a l'escola (relació feta el març de 1944 per Joan Capellà, director de la graduada de nens):

Llibres de text	Llibres de lectura
Primer grau	
Catecismo de la Diócesis (1er. grado)	*El Camarada* (Dalmau Carles) *Iniciaciones*(Enrique González)
Segon grau	
Catecismo de la Diócesis *Enciclopedia de grado preparatorio* (Dalmau Carles)	*Lecturas graduadas:* *1er. libro* (Edelvives) *Iniciaciones: 1ª. Parte* (Enrique González)
Tercer grau	
Catecismo de la Diócesis *Enciclopedia grado elemental* (Dalmau Carles)	*Tercer Libro* (Joaquim Pla)
Quart grau	
Catecismo de la Diócesis *Enciclopedia* (Hijos de S. Rodríguez): 1er grado *Primer grado*, F.T.D *Geografía*, F.T.D *Problemas de aritmética*, F.T.D *Gramática* (Jordà)	*Lecturas graduadas* F.T.D: 2º grado
Cinquè grau	
Catecismo de la Diócesis *Enciclopedia* (Hijos S. Rodríguez): 2º grado	*Enciclopedia* (Hijos S. Rodríguez): 2º grado

Apogeu de l'escola nacional catòlica

Superada la postguerra l'escola nacional va caure en una situació d'estancament i uniformisme. En la dècada dels cinquanta es va produir un increment progressiu del nombre d'alumnes matriculats per diverses causes. En els anys seixanta el que fins llavors legalment havien estat dues escoles separades (Escola Nacional de nenes i Escola Nacional de nens) es van fusionar en una d'única, anomenada Agrupación Escolar J.Torres Jonama i dirigida per Josep Bonay. La massificació escolar d'aquells anys va portar l'Ajuntament a crear una nova escola pública a l'altre extrem de la població.

La Ley de educación primaria de 17 de juliol de 1945 va contribuir a consolidar de manera definitiva la nova escola franquista. La llei —inspirada en molts dels principis consignats anys enrere per Pius XI en l'encíclica *Divini Illius Magistri*— recollia tots els grans temes propis del nacional catolicisme.

Després dels anys de postguerra trobem a Palafrugell una escola pública dotada d'escassos mitjans econòmics, impregnada de simbologia franquista (himnes, resos, banderes, retrats de Franco, crucifixs...) i obsessionada per l'obediència, l'ordre i la disciplina. Els inspectors, en les seves visites, recomanaven repetidament als mestres la intensificació de l'ensenyament de la religió, la llengua castellana i la formació patriòtica. Per altra banda, circulars enviades a l'escola pel Ministeri d'Educació Nacional incidien en el valor preponderant de Déu i d'Espanya en l'educació.

Les Escoles Nacionals

L'any 1947 va ser un any intens a les escoles nacionals de Palafrugell. Va iniciar-se amb una copiosíssima nevada, que va obligar a suspendre les classes durant una setmana. El mes de març es va celebrar al poble la Santa Misión Infantil amb diferents actes religiosos (els alumnes de l'escola van participar en una processó infantil). El 22 d'abril Palafrugell rebia amb tots els honors les restes de Josep Torres i Jonama; van assistir a la recepció del fèretre, a l'enterrament i als funerals diverses autoritats així com una nombrosa representació de mestres i d'alumnes de l'escola. Aquest mateix any Josep Bonay va demanar al Servei Meteorològic Nacional permís per poder

AMP: col. Família Bofill

Benedicció d'un banderí per part dels benjamins d'Acció Catòlica

muntar una estació meteorològica dins el recinte de l'escola. El 30 de setembre, va cessar el mestre José Sanmartín Roca (1r. grau) i el va substituir José Ma. Requena Rentero. Alguns mestres van participar en la Setmana Pedagògica organitzada a Girona pel Sindicat Espanyol del Magisteri entre el 29 d'octubre i el 5 de novembre.

El 20 de maig de 1948 es va contituir a Palafrugell la Junta Municipal d'Ensenyança partint dels articles 108 i 110 de la Llei d'eduació primària (1945) i dels preceptes de l'Estatut del Magisteri (1948). La formaven l'alcalde, un regidor, el director de la Graduada de nens, un capellà, un metge, un representant dels ensenyaments privats de la vila, dos representants del Frente de Juventudes (un per la secció femenina i un per la masculina), dos mestres i dos pares. En la sessió d'aquesta junta del dia 7 de maig de 1949 l'inspector en cap —mossèn Josep Dorca— va donar recomanacions clares sobre la prohibició de la coeducació a les escoles (la Llei de 1945 havia abolit qualsevol tipus de coeducació al·legant raons d'ordre moral i d'eficàcia pedagògica). Dorca va demanar als assistents el següent: «velar cada uno por su

Lliçons generals i credos particulars, 1998

Curs 1950-1951: alumnes de l'escola nacional de nens. Al centre i d'esquerra a dreta els mestres: José de la Fuente, Josep Bonay, Frederic Tapiola, Manel Bofill i José Ma. Requena

parte, con celo y diligencia para que no se establezca ni exista en ninguna escuela la coeducación, prohibida por el Estado en leyes dictadas al efecto y que deben estar en conocimiento de todos y cumplidas por quien deba hacerlo (...) En el caso de transgresión vista y observada, se denunciará el caso».

Josep Bonay —director de l'escola de nens des del mes de novembre de 1945— va posar el seu càrrec a disposició de l'escola el 10 de gener de 1950. Immediatament, es va acordar, amb el vistiplau de l'equip de mestres i el d'Inspecció, la seva continuació en el càrrec. Al cap d'uns mesos, també es va confirmar la continuïtat de Maria Arnau com a directora de l'escola de nenes.

Inspecció sempre va tenir una consideració especial a Josep Bonay. Serveixi d'exemple el que escrivia l'inspector, amb motiu d'una visita a la seva classe, el 4 de juny de 1951: «Aprobar no sería suficiente. Admirar: este es el verbo preciso y justo que debe escribirse en el presente informe, ante la labor docente que viene desarrollando este buen maestro al frente de su sección, el Grado de alumnos adelantados de esta Escuela. Él, además, con su cargo de director, va dando los últimos retoques a la labor religiosa, ética y cultural que en este alumnado inicióse, años ha, en las secciones inferiores. Y esta docencia de recapitulación, de perfeccionamiento, la está realizando, el Sr. Bonay, con la misma ilusión inspirada del artista que en su taller pule con exquisito gusto las obras de arte que saldrán de sus manos camino de la inmortalidad.Y logra hacerlo, el Sr. Bonay, porque su cincel lo mueve un alma inquieta, con los santos hervores de un envidiable empeño: el apostolado confesional católico».

L'estiu de 1950 es van portar a terme una sèrie de millores a les instal·lacions de les escoles nacionals. Bàsicament eren modificacions de la construcció i del desguàs dels vàters —ja que constituïen un focus d'infecció atès el pèssim estat en què es trobaven—, blanqueig de les parets de l'escola, neteja de tots els vidres i arranjament de finestres —algunes no podien tancar-se i d'altres pràcticament es desfeien per l'acció devastadora dels corcs. També es va instal·lar al pati un petit brollador d'aigua perquè els nens poguessin beure. L'equip de mestres es va mostrar molt crític amb la manera com es portava a terme la neteja de l'escola i va presentar una reclamació per escrit a l'Ajuntament per tal de millorar aquest servei: «que se haga con más pulcritud, esmero y cuidado, ya que, de un tiempo a esta parte, dicha obligación deja mucho que desear».

Als anys cinquanta es va constatar un augment de la matrícula a les escoles nacionals, cosa que va obligar a demanar més taules i cadires per a les aules. Aquest augment va

№ 01384

Serie B

MINISTERIO DE EDUCACION NACIONAL

DIRECCION GENERAL DE ENSEÑANZA PRIMARIA

Certificado de Escolaridad

D. José Bonay Vidal, Director de la Agrupación Escolar Mixta "Torres Jonama" de Palafrugell

CERTIFICO: Que Manuel Pozo Ortiz, natural de Barcelona, provincia de Barcelona, nacido el 21 de febrero de 1951, ha completado los cinco años de escolaridad primaria obligatoria, según se desprende de la Cartilla de Escolaridad del interesado y demás antecedentes existentes.

Y para que conste y a los efectos prevenidos en el artículo 42 de la Ley de Educación Primaria y en el Decreto de 21 de marzo de 1958, expido el presente certificado en Palafrugell a 2 de junio de mil novecientos sesenta y cinco

El Interesado. V.º B.º El Inspector. El Director del Centro o Maestro. José Bonay

La posesión del certificado de Escolaridad será requisito para el ejercicio de los derechos públicos y para la celebración de contratos laborales, incluso el de aprendizaje.

AMP: CEIP Torres Jonama

Model de certificat d'escolaritat

AMP: CEIP Torres Jonama

MINISTERIO DE EDUCACIÓN NACIONAL

DIRECCIÓN GENERAL DE ENSEÑANZA PRIMARIA

Por cuanto Don Pedro Mató Bofill, natural de Palafrugell, provincia de Gerona, de 56 años, ha hecho constar su suficiencia en los estudios de Educación Primaria obligatoria, previo el cumplimiento de los requisitos que determinan el artículo 42 de la Ley de Educación Primaria y la Orden ministerial de 13 de mayo de 1950, se le expide el presente

CERTIFICADO DE ESTUDIOS PRIMARIOS

que le habilita para obtener los beneficios señalados en las disposiciones vigentes.

En Palafrugell, a 23 de junio de 1951.

El Interesado. El Inspector de Enseñanza Primaria. El Presidente del Tribunal. El Director del Centro o Maestro.

José Bonay

Registrado al folio 1 con el núm. 9 del libro correspondiente.

Models de certificat d'estudis primaris i de certificat d'escolaritat

coincidir amb certa reactivació dels índexs de natalitat a Palafrugell i amb la recuperació de part del prestigi perdut per l'escola durant els cursos immediatament posteriors a la Guerra.

AMP: CEIP Torres Jonama

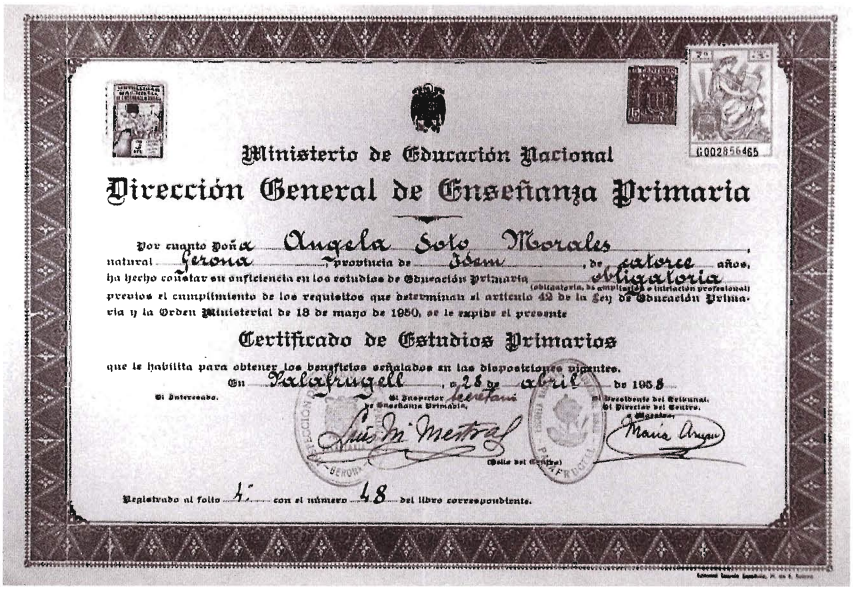

Ministerio de Educación Nacional

Dirección General de Enseñanza Primaria

Por cuanto Doña Angela Soto Morales, natural Gerona, provincia de Idem, de catorce años, ha hecho constar su suficiencia en los estudios de Educación Primaria obligatoria (obligatoria, de ampliación o iniciación profesional) previos el cumplimiento de los requisitos que determinan el artículo 42 de la Ley de Educación Primaria y la Orden Ministerial de 13 de mayo de 1950, se le expide el presente

Certificado de Estudios Primarios

que le habilita para obtener los beneficios señalados en las disposiciones vigentes.

En Palafrugell, a 28 de abril de 1958

El Interesado. El Inspector de Enseñanza Primaria. El Presidente del Tribunal. El Director del Centro o Maestro.

Luis M. Mestral

(Sello del Centro)

Registrado al folio 4 con el número 48 del libro correspondiente.

Al llarg del curs 1952-1953, a part de mobiliari escolar, els mestres van demanar una màquina d'escriure i un aparell de ràdio, així ho justificava el director: «durante la guerra de liberación desapareció la máquina, y el aparato de radio, muy anticuado, quedó inutilizado». També van ser constants les demandes de nou material didàctic (mapes, làmines educatives, figures geomètriques, etc.).

Durant el curs 1953-1954 es va produir un enfrontament entre Inspecció i la mestra de l'escola de nenes Dolors Bofill, a qui es va recriminar no seguir la metodologia recomanada per la Superioritat a l'hora d'ensenyar les seves alumnes a escriure. Sorprenentment, la qüestió va acabar convertint-se en un tema de patriotisme, com queda reflectit en l'informe elaborat per l'inspector: «Y si la Srta. Bofill quisiera seguir nuestro consejo —que a nosotros no nos impuso ningún pedagogo en nuestros tiempos mozos— impondría en su clase la letra vertical española: letra vigorosa, enérgica, de un solo trazo, que no vicia al cuerpo. Hasta por patriotismo los maestros de España deberían de adoptarla».

El 23 de novembre de 1954, en una visita a l'escola de nenes, la inspectora Claudina Quintela es lamentava de l'estat deplorable de l'escola. Quintela es va queixar concretament de manca d'higiene, de manca d'ornamentació a les aules, de mobiliari inadequat... i va demanar a la directora, Maria Arnau, que s'adrecés urgentment a l'alcalde per exposar-li totes les deficiències de l'escola i exigir-li una millora urgent. Durant aquest curs va morir la professora Adela Oliver.

El 27 de juny de 1955 trobem a l'escola la primera acta signada conjuntament pels mestres de la graduada de nens i les mestres de la graduada de nenes. Aquest fet —sobta a l'època, atesa l'estricta separació imposada entre l'escola de nens i la de nenes— es va

produir perquè l'Ajuntament de Palafrugell havia adquirit una propietat al costat de les escoles, i els mestres, assabentats d'aquest fet, van aprofitar per reunir-se i fer una sèrie de propostes a l'Ajuntament per millorar les instal·lacions escolars. Entre les diferents idees exposades destacava la de construir una sala d'actes comuna que unís els pavellons d'ambdues escoles: «Ello permitiría reunir a todo el alumnado para determinadas lecciones, así como, en ciertas circunstancias, a los padres de los alumnos (...)». Per altra banda, també es va proposar de crear diversos espais per desar-hi el material pedagògic d'ambdues escoles. Tot i que des de l'Ajuntament es va valorar el projecte com a interessant, no es va portar a terme —la connexió entre pavellons no va ser una realitat fins a la reforma i l'ampliació de l'edifici feta als anys noranta. La sessió conjunta de 27 de juny de 1955 va servir també per lloar la figura de Josep Torres i Jonama. L'equip de mestres va proposar, per primera vegada, que el seu nom servís per donar nom a l'escola.

El 13 de setembre de 1955 va visitar l'escola per inaugurar el nou curs, el ministre d'educació nacional Joaquín Ruiz-Giménez —amant de la Costa Brava ja que solia estiuejar a Sant Antoni de Calonge. Aprofitant aquesta visita, els mestres van fer, directament al ministre, una sol·licitud de material que es considerava del tot necessari per a l'escola. La seva resposta va ser ràpida ja que el 10 de novembre, des d'Inspecció de Girona, es va comunicar a l'escola que s'hi havia assignat una important partida de material. En una nova sessió conjunta de tots els mestres d'ambdues graduades (19 de novembre) es va acordar fer una distribució equitativa del material rebut. Va ser la partida més important enviada per a l'escola des d'abans de la Guerra Civil: receptors de ràdio, esferes terrestres, col·leccions de mapes, col·leccions de làmines de temes diversos, cossos geomètrics, pissares, banderes nacionals, retrats del Caudillo...

El curs 1956-1957 es va caracteritzar perquè les classes es van haver de suspendre en dues ocasions. La primera vegada va ser de l'1 al 12 d'octubre per una epidèmia de grip i la segona del 20 al 31 de maig per haver-s'hi detectat casos de poliomelitis. Durant les vacances de Setmana Santa s'hi van fer algunes obres per facilitar-hi l'accés. Cap a final d'aquest curs es van realitzar les primeres excursions d'un dia amb autocar —normalment a Girona i a la rodalia.

Aquestes sortides —habituals a final de curs a partir de 1957— van ser possibles gràcies a les subvencions que l'Ajuntament periòdicament atorgava per a aquest fi.

Durant el curs 1958-1959 Bonay, amb la col·laboració de la resta de mestres, va ela-

En el llibre de registre es recollien tots els alumnes amb dret a certificat

LIBRO REGISTRO DE EXPEDICION
DEL
CERTIFICADO DE ESTUDIOS PRIMARIOS

ESCUELA Nacional Graduada de Niños
(denominación del Centro o emplazamiento)

LOCALIDAD Palafrugell MUNICIPIO Idem

Este Libro Registro n.º 1 que consta de 15 folios útiles, se habilita por la Inspección de Enseñanza Primaria de Gerona con fecha 15 de septiembre de 1950.

El Inspector,

Sello de la Inspección

CEIP Torres Jonama

Lliçons generals i credos particulars, 1998

Curs 1954-1955: alumnes de la quarta secció amb el mestre i capellà Frederic Tapiola. L'educació religiosa va anar a càrrec seu durant més de tres dècades.

borar un nou reglament de règim intern de l'escola, que va ser aprovat per Inspecció. Durant el curs 1960-1961 va morir el mestre Manel Bofill. La plaça vacant, la va cobrir Ramon Plujàs. Durant aquests anys l'horari de classe era de nou a dotze del matí i de dos quarts de tres a dos quarts de cinc de la tarda. Les classes complementàries es realitzaven de cinc a sis, i les d'adults, de set a vuit del vespre.

El maig de 1960 un inspector d'ensenyament va venir a Palafrugell per explicar als mestres alguns dels canvis metodològics que es preveia d'introduir a les escoles nacionals a partir del proper curs: canvi de secció dels alumnes el primer dia de classe de setembre —fins llavors no es realitzava fins a l'1 d'octubre ja que els mestres preferien fer, durant els primers quinze dies de setembre, un repàs dels continguts del curs anterior—, realització d'una programació del treball a desenvolupar amb els alumnes durant el curs, rotació de graus per part del professorat i implantació progressiva del sistema d'avaluació trimestral —a base de proves objectives. A part d'aquests canvis, a partir del curs 1961-1962 es va establir per a tots els alumnes de l'escola l'ús obligatori d'uniforme. A començament de curs el mestre Ramon Plujàs, en virtut d'un concurs de trasllats, va deixar l'escola i va ser substituït per Laurentino Belloso, home extraordinàriament habilidós en matèria de dibuix i pintura. Des d'Inspecció es va aconsellar senyalitzar millor tot el voltant de l'escola per tal d'evitar accidents de circulació i es va continuar insistint en la necessitat de solucionar el problema de l'extraordinari increment de la població escolar a Palafrugell. També durant aquest curs es van crear oficialment a l'escola les Mutualitats Escolars, i es varen rebre les primeres beques del Patronat de la Escola d'Arts y Oficis i del Patronat per al Foment del Principi d'Igualtat d'Oportunitats (PIO) perquè nois i noies majors d'onze anys poguessin fer estudis d'ensenyament mitjà (batxillerat elemental).

AMP

Any 1953: a final de novembre se solia dedicar un dia als mestres

Grup d'alumnes de la cinquena classe al curs 1954-1955. Bonay era el mestre dels més grans.

Lliçons generals i credos particulars, 1998

L'educació religiosa

Un dels objectius considerats primordials en matèria educativa de l'Espanya franquista va ser l'educació religiosa i moral dels escolars. Des d'Inspecció es recomanava als mestres fomentar el fet religiós en tot moment.

A Palafrugell, en ambdues graduades, s'ensenyava doctrina i història sagrada, s'aprenia a resar el rosari i altres oracions, també es feien lectures i dictats de l'evangeli. En la visita d'Inspecció de 24 de març de 1948 l'inspector Dorca va assenyalar com a preponderant la formació religiosa a les aules i va recomanar impregnar l'escola de catolicitat: «el mundo de hoy —España, por ende— más necesita de santos que de sabios». L'educació religiosa va tenir un caràcter especialment intens a l'escola de nens, on el director Bonay —de conviccions marcadament religioses— i el mestre i capellà Frederic Tapiola la fomentarien al màxim.

Frederic Tapiola Gironella, antic capellà castrense, es va incorporar a l'escola nacional de nens a final de 1944 provinent del Grup Escolar Joan Bruguera de Girona. Durant el curs, coincidint amb diades significatives, Tapiola oficiava misses a les quals assistien alumnes i mestres de l'escola. Els dissabtes reunia els nens a la secció cinquena per explicar-los l'evangeli i donar-los formació religiosa.

Cada any, gràcies a la feina duta a terme per Tapiola i amb la col·laboració d'altres mestres, es presentaven una sèrie de treballs escolars a l'Exposición Escolar Misional de la província, que tenia lloc a Girona durant les Fires de Sant Narcís. L'octubre de 1948 diversos treballs de l'escola de nens van ser presentats en aquest concurs: «Labor Misionera de España en América» (F. Girona, J. Castelló, J. Oliu i L. Riembau), «Mapa: España Misionera i Madre de veinte naciones» (J. Serra i F. Girona) i «Cuatro Carteles Misionales» (F. Girona, J. Serra, J. Oliu, J. Sabaté i L. Manzanas).

Referint-se a Tapiola, l'inspector escrivia el dia 3 de març de 1949: «Sacerdote y maestro son dos sacerdocios con que ante Dios y España viene consagrado el Sr. Tapiola. Ante el altar su labor apostólica debe ser fecunda, animada por los carismas del Espíritu. En ese otro templo, también de la virtud y el saber que es la escuela, deseamos vehementemente que sean óptimos los frutos que dicho maestro consiga». Cada Nadal, durant diverses dècades, va anar a càrrec seu la coordinació dels alumnes per muntar un pessebre. Tot i que estava prohibit parlar català a les classes, a la seva secció sovint es llegien *Les aventures d'en Massagran* i s'hi cantaven cançons com *Sol, Solet*. Va ser destacable el seu paper com a membre de la Junta Municipal d'Ensenyança, on féu sempre aportacions altament positives, orientades a millorar la situació de l'ensenyament a les escoles de la població.

El 1960 l'inspector d'ensenyament el definia com: «excelente sacerdote y periodista que pone toda su alma en la mejora de sus niños». Tapiola va ser col·laborador del diari *Los Sitios* de Girona i un dels fundadors l'any 1962 de la *Revista de Palafrugell*, de la qual va ser director. Va restar a l'escola exercint la docència fins a les darreries dels setanta.

Campanyes amb fins humanitaris i religiosos

En aquests anys les campanyes i subscripcions —iniciades a les escoles espanyoles durant la postguerra— van continuar essent un element habitual. Algunes —com l'Obra de la Santa Infancia o el DOMUND— es van consolidar amb força i s'han mantingut fins a l'actualitat.

A les escoles nacionals de Palafrugell durant el curs 1946-1947 es van recollir diners per a diverses zones d'Espanya que havien estat afectades per desastres naturals. També es va iniciar la campanya en pro de l'Obra de la Santa Infancia. A part d'almoines, els nens i nenes podien col·laborar apor-

Lliçons generals i credos particulars, 1998

José de la Fuente amb els alumnes de la segona secció. Curs 1954-1955

tant-hi segells i elaborant —sobretot les nenes— petits objectes litúrgics, mocadors i cobretaules de ganxet. En una carta adreçada, des de l'escola de nenes, a Inspecció s'escrivia: «Se ha hecho lo posible para incrementar en el corazón de los niños el cariño hacia aquellos pobrecitos que viven en países infieles, procurando infiltrarles el fervor en las oraciones, el espíritu de sacrificio y la generosa aportación material».

Durant el curs 1948-1949 es van portar a terme, en ambdues escoles, tres campanyes més. La primera «pro emissora de ràdio pontifícia» —es tractava de contribuir econòmicament en el projecte d'instal·lació d'una potent emissora radiofònica al Vaticà—, la segona «pro nens i nenes de Centreeuropa» —campanya organitzada per la branca d'Acció Catòlica del Magisteri gironí per pagar una estada d'un infant pobre de Centreeuropa a Girona— i la tercera «pro víctimes de Vilafant» —l'explosió fortuïta d'uns bidons de gasolina, guardats en un soterrani des de final de la Guerra Civil, va provocar nombroses morts a la població. Per a les dues primeres es va recollir certa quantitat de diners, però per a la tercera l'escola va optar per no recollir res, segons consta en les actes: «ante las deficientes condiciones económicas de la mayor parte de las familias cuyos niños asisten a esta Graduada» .

El 6 de febrer de 1950 es va constituir a l'Escola Nacional Graduada de nens una Lid Escolar Antiblasfema. Es tractava de fer una llista d'actes de caràcter blasfem realitzats pels alumnes de l'escola. Es va nomenar una junta —formada per un president, dos secretaris (ambdós, alumnes de 5è. grau) i vuit vocals (dos per a cada una de les quatre seccions restants). Durant un cert temps aquesta junta, amb la col·laboració dels mestres, es va preocupar de controlar els alumnes en les seves accions dins del recinte escolar i orientar-los cap a la millora. L'escola de nenes, durant aquell curs, va fer una aportació per ajudar a reconstruir l'altar major del temple expiatori del Sagrat Cor de Girona.

Joan Busquets

Dues germanes assistents a l'escola el curs 1949-1950. Adquirir la fotografia valia 8 pessetes.

Primer Periódico Mural *del qual es té notícia a l'escola. Curs 1949-1950*

AMP. CEIP Torres Jonama

AMP: CEIP Torres Jonama

Treball realitzat pels alumnes Dolz, Pareras, Mir i Esteve el gener de 1959

També es va crear, en aquest cas a favor del col·lectiu de mestres, l'Obra Social del Magisteri. Els ajuts a favor del col·lectiu de mestres es van instituir a les escoles a partir d'octubre de 1951 amb la celebració —implantada pel governador civil de la província de Girona— del Día del Maestro. Cada 27 de novembre —coincidint amb la festivitat de Sant Josep de Calassanç, patró dels mestres— se solien recollir diners, que es dipositaven en uns petits sobres i després s'enviaven a la Comissió Provincial del Día del Maestro. Es té constància que a Palafrugell la campanya a favor dels mestres mai va tenir gaire èxit. Un exemple el tenim en la quantitat recollida l'any 1953: de 250 pobles col·laboradors a la província de Girona, Palafrugell va ocupar el lloc 247.

A partir de 1956 es va implantar a Palafrugell la campanya del «Domingo Mundial de las Misiones» (DOMUND). Des d'Inspecció l'any 1960 es va recomanar als mestres insistir als seus alumnes sobre la importància de col·laborar en els actes d'aquesta diada. Calia: «interesar a los niños en los fines de esa jornada, animándoles a contribuir con oraciones, limosnas y aportación personal a los actos que organice la Parroquia». Durant el curs 1957-1958 es va fer una col·lecta per als damnificats de València, província que havia sofert unes importants inundacions.

El curs 1961-1962 es va fer a l'escola un homenatge al papa Joan XXIII amb motiu del seu vuitantè aniversari. Andreu Bachs —director diocesà—, des de les oficines missionals de Girona, demanava més esforç per part de l'escola: «tenemos que hacer todos un esfuerzo todavía mayor: más oración, más difusión de la idea misionera, mayor generosidad». Els alumnes varen fer diferents treballs escolars dedicats al Papa i es varen recollir alguns diners, que varen ser entregats a la parròquia de Palafrugell.

En aquesta mateixa època es van iniciar a l'escola noves campanyes com la del «Grano de Trigo» o la de les «Vocaciones Sacerdotales», ambdues a favor del Seminari. El curs 1962-1963 es va obrir una nova subscripció per compensar els desastres de les inundacions, aquest cop la província afectada havia estat Barcelona.

Els ensenyaments d'Iniciació Professional

Escola Nacional Graduada de Nens

Els antecedents d'aquests ensenyaments, els hem de cercar a partir del curs 1947-1948 amb les anomenades classes complementàries, impartides a l'escola de cinc a sis de la tarda: «se consideró que sería ventajoso para los alumnos, dar una clase especial de 5 a 6 de la tarde. Así previo un descanso de media hora, los niños podrían aprovechar el tiempo hasta

que los padres dejaran el trabajo del taller o de la fábrica». En aquestes classes es van treballar continguts com dibuix lineal, càlcul, tenidoria de llibres, correspondència mercantil i nocions bàsiques de comptabilitat.

Els ensenyaments d'Iniciació Professional van començar a l'escola a partir del curs 1952-1953 amb l'especialitat de tècniques mercantils. Aquestes classes anaven adreçades a tots els alumnes de la cinquena secció que ho sol·licitessin i les impartia Josep Bonay, de dotze a una del matí i de cinc a sis de la tarda. En les classes ordinàries, dins l'horari lectiu, també es donaven continguts d'aquests però no amb el grau d'aprofundiment de les classes especials (extraescolars).

Durant el primer curs, de 24 alumnes d'onze a catorze anys de la cinquena secció van assistir a les classes especials de tècniques mercantils tretze alumnes, que pagaven per aquest concepte unes 25 pessetes cadascun. Els alumnes estaven classificats en tres grups i rebien del mestre Bonay una atenció individual que afavoria, en gran manera, l'aprenentatge dels continguts. El primer grup el van formar Josep Costa, David Dagà, Jordi Suquet i Ramon Albó. El segon grup el formaven Sebastià Vila, Lluís Tauler, Lluís Carbonell i Miquel Espada. El darrer grup d'alumnes el van constituir Lluís Dagà, Jordi Sotelo, Francisco Aracil, Fermí Sàbat i Abelard Rosselló.

Les matèries impartides durant aquests anys a les classes de tècniques mercantils van ser: tenidoria de llibres, comptabilitat, tributació, càlcul, correspondència mercantil i lliçons teòriques sobre terminologia comptable, actes mercantils, llibres obligatoris, inventaris, diaris, comptes corrents... Tot això acompanyat de nocions de francès, llengua que Bonay dominava perfectament. En alguns cursos, si es creia convenient i segons el nivell dels alumnes, també s'impartien lliçons d'ortografia.

AMP: CEIP Torres Jonama

Mural elaborat per Rama, Barnils, Moreno i Parreño l'any 1969

L'objectiu d'aquestes classes per a Bonay era prou clar, tal com ell mateix va escriure en algunes memòries de final de curs de l'època: «Se aspira a que los que posean las cualidades y capacitación indispensables puedan ocupar dignamente algún cargo en una oficina (...) Se pretende asimismo despertar la vocación hacia otros horizontes: la mecánica, la carpintería, etc. y en cualquier oficio que sigan pueden necesitar las técnicas mercantiles ya para servir al empresario con el cual trabajen, ya para llevar bien sus cuentas particulares en el caso de independizarse profesionalmente».

Des de l'inici d'aquestes classes Bonay va demanar amb insistència la necessitat de disposar de diverses màquines d'escriure. El juliol de 1954, cansat de demanar-les sense

èxit, va decidir comprar ell una màquina. La va pagar al comptat amb diners propis i va proposar a Inspecció de cobrar-la a terminis del pressupost destinat a material per a les classes. Inspecció va acceptar la proposta.

Al cap de mig any (25-1-1955), atès l'èxit de les seves classes, va demanar una altra màquina d'escriure i una gramola per a l'ensenyament del francès: «tal vez sería útil seguir los cursos fonobilingües de Francés que ofrece la academia CCC (...). El importe no puedo precisarlo y además convendría adquirir una gramola».

En la memòria del curs de 1955-1956 Bonay lamentava que els nens haguessin de deixar l'escola als catorze anys, ja que així no podien completar la formació en matèria de tècniques mercantils tal com ell hauria volgut: «si los alumnos asistiesen a clase hasta los 15 años cumplidos, podría desarrollarse el segundo grado completo de la Teneduría Edelvives».

Durant el curs 1964-1965 el Ministeri d'Eduació Nacional (MEN) va fer donació a l'escola de dues màquines d'escriure marca Hispano Olivetti, tipus Lexicon 80. Des del MEN es va especificar que la donació responia a l'excel·lent treball portat a terme per Josep Bonay a les classes especials de tècniques mercantils.

Les tècniques mercantils es van impartir a les escoles fins a final dels seixanta. Van ser uns estudis paral·lels a l'anomenat Comerç, de l'escola privada, i, tot i no ser oficials, van gaudir de gran consideració entre les empreses i els despatxos de la rodalia.

En el Periódico Mural *apareixien sovint referències a temes d'actualitat: detall de l'arribada de l'home a la Lluna. Autors: València, Darnaculleta, Lacasa i Flores. Novembre de 1969*

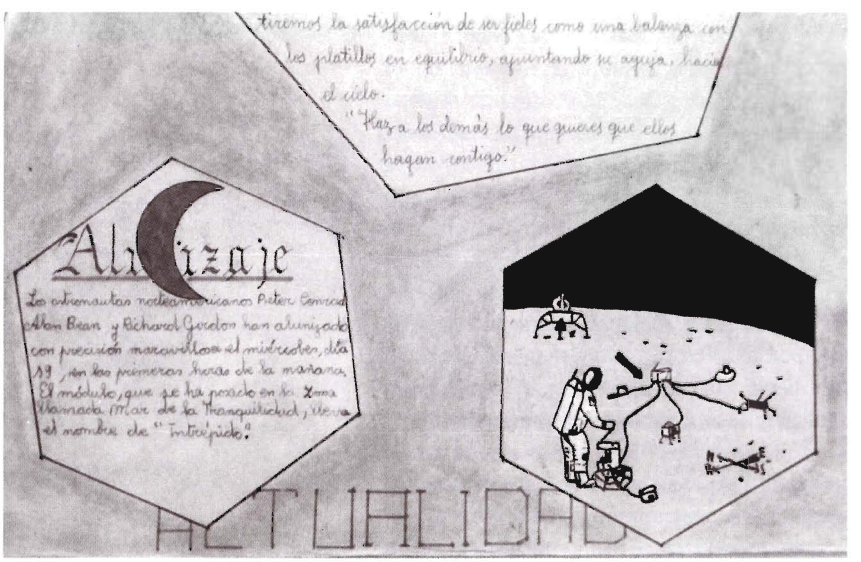

AMP: CEIP Torres Jonama

Escola Nacional Graduada de Nenes

L'any 1949 hi havia hagut per part d'alguns pares —probablement fruit de l'activitat iniciada a la graduada de nens un curs abans— diverses peticions perquè les nenes també poguessin rebre algun tipus d'ensenyament especial en horari extraescolar. La directora, davant d'aquestes demandes, va exposar la situació a Inspecció, que va donar el vistiplau per iniciar classes d'iniciació professional. Es va acordar que s'ocuparia d'aquestes classes la directora Maria Arnau, auxiliada per altres professores.

S'ha trobat poca informació al respecte, però es té constància que inicialment es van impartir tres matèries: francès, mecanografia i dibuix «aplicado a usos femeninos». Les beneficiades d'aquestes classes van ser les alumnes més grans, les de darrer curs (sisena secció).

Així i tot, aquestes classes a l'escola de nenes no es van arribar a consolidar amb tanta força com les de tècniques mercantils de l'escola de nens. A final del curs 1951-1952, en un intent de donar un nou impuls als ensenyaments d'iniciació professional, Maria Arnau va proposar a Inspecció que es poguessin fer classes de comptabilitat, tall i confecció, pirogravat i repujat. Però les difi-

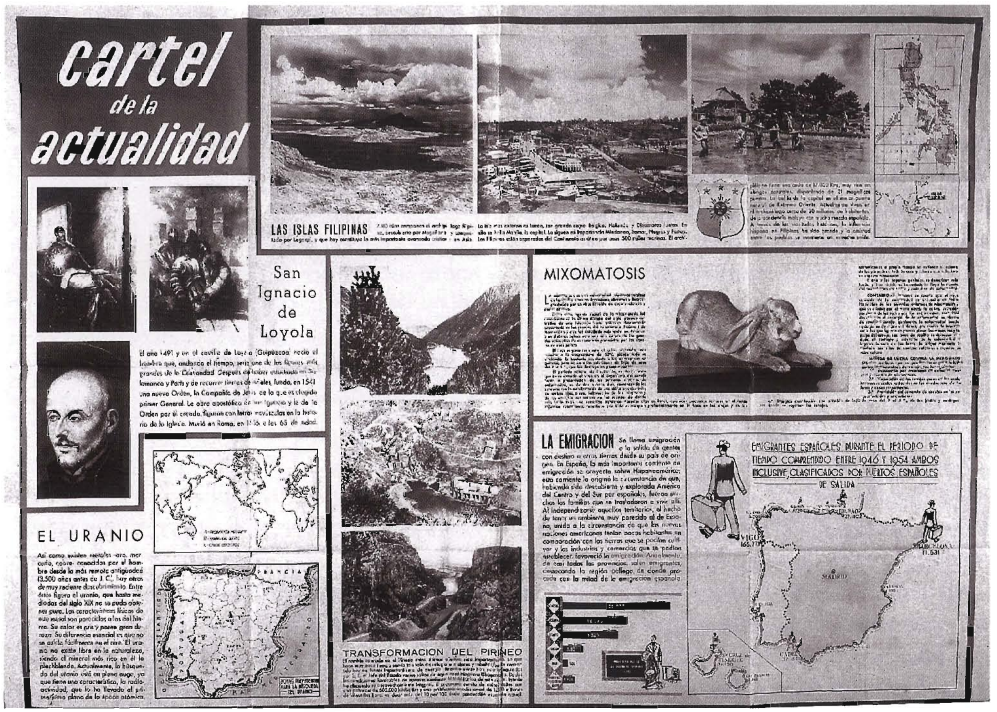

AMP. CEIP Torres Jonama

El Cartel de Actualidad l'enviava el Ministerio de Educación Nacional. Exemplar d'octubre de 1955

cultats econòmiques eren grans i la directora no tenia gaires esperances d'èxit, com queda reflectit en una carta que adreça a Inspecció el 23 de juny de 1952: «no creo que se pueda contar con medios económicos aunque sí, tal vez, se encontraría ayuda o aportación particular». L'any 1956 es va fer un curset d'iniciació professional en l'especialitat de tall i confecció.

Els ensenyaments del Frente de Juventudes

Aquests ensenyaments van ser obligatoris per llei a les escoles des del Decret del Ministeri d'Educació Nacional de 15 d'octubre de 1941. Es tractava d'impartir als alumnes formació física i educació política. Inicialment, els mestres van rebre les orientacions necessàries per poder ensenyar aquestes matèries a través de revistes de subscripció obligatòria per a l'escola com *Mandos* i *Servicio*. Posteriorment, Inspecció va organitzar cursos de capacitació per als mestres (1944).

Instrucció política i educació física

A partir del curs 1947-1948 van començar a impartir-se a l'escola nacional de nens lliçons d'educació física, política i premilitar. El mestre que n'era l'encarregat va ser José de la Fuente, que havia rebut —un parell d'anys enrere— la titulació oficial d'intructor elemental de la FET i de les JONS. El juny de 1951 des d'Inspecció s'exaltava el treball realitzat pel mestre De la Fuente en aquests termes: «Un haz de fervores, diríamos del Sr. De la Fuente, si se nos pidiera su definición. Fer-

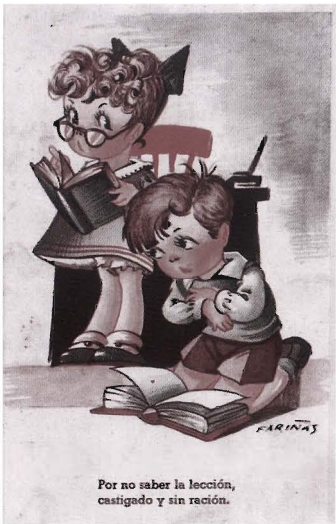

Joan Busquets

L'entrega d'una ració de llet o formatge es portaria a terme a l'escola a partir de 1956. Això si et portaves bé!

vores, color de bandera nacional española. Bandera nacional rematando en cruz. Es decir, que Dios y España, la virtud y la ciencia son los máximos ideales de este buen maestro, que día a día va entregando cachos de su vida en la Escuela Nacional (...) Y es que para ciertos lauros, no hay rosas de calidad en los rosales de esta vida».

L'educació física consistia bàsicament en exercicis de gimnàstica i competicions esportives. En l'educació política i premilitar s'analitzaven consignes i temes de nacional sindicalisme.

A partir del curs 1954-1955 el mestre José Ma. Requena es va afegir a De la Fuente en la tasca d'impartir aquests ensenyaments. Inspecció, al cap de poc temps, valorava també el treball de Josep Ma. Requena a l'escola: «va cumpliendo bien su cometido y sabe que en esa masa informe que es la infancia, hay que poner dentro una buena levadura. La levadura, en nuestro caso, de los principios, de las esencias de Religión y Patria». Més endavant s'hi incorporaria, específicament per a les classes d'educació física, Ramon Plujà.

El mural Aire Libre *i el cartell* Actualidad

El Periódico Mural va ser una pràctica habitual a les escoles en ple període franquista. La realització d'aquest mural era fruit de les recomanacions fetes a les escoles per la secció d'ensenyament del Frente de Juventudes. A l'escola nacional graduada de nens de Palafrugell la pràctica del Periódico Mural es va iniciar el curs 1949-1950 i no va finalitzar fins al curs 1969-1970. El mural, titulat *Aire Libre*, el realitzaven cada mes un grup, generalment de quatre alumnes de la cinquena classe, sobre una cartolina gran —de 60 x 80 centímetres aproximadament. Cada mural constava dels següents apartats: religió, nacional sindicalisme, consigna, activitats, efemèrides i humor.

AMP. col. Enric Solés

Per Corpus els alumnes de les escoles nacionals participaven en diferents activitats. Any 1957

AMP: CEIP Torres Jonama

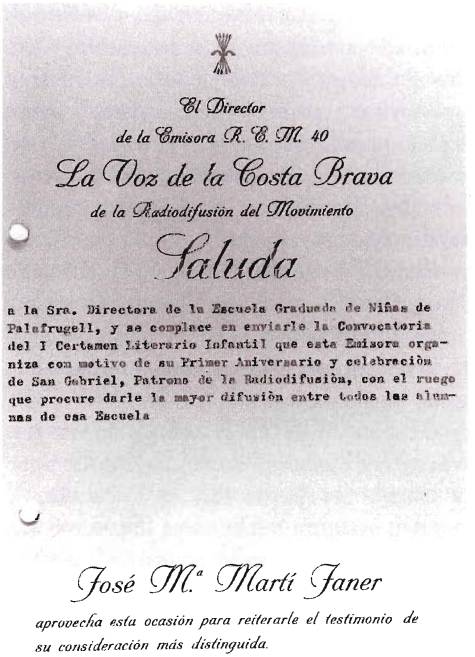

El Director
de la Emisora R. E. M. 40
La Voz de la Costa Brava
de la Radiodifusión del Movimiento
Saluda

a la Sra. Directora de la Escuela Graduada de Niñas de Palafrugell, y se complace en enviarle la Convocatoria del I Certamen Literario Infantil que esta Emisora organiza con motivo de su Primer Aniversario y celebración de San Gabriel, Patrono de la Radiodifusión, con el ruego que procure darle la mayor difusión entre todas las alumnas de esa Escuela

José Mª Martí Janer
aprovecha esta ocasión para reiterarle el testimonio de su consideración más distinguida.

Palamós, 18 de Febrero de 1.955

Alumnes de l'escola van participar sovint en actes organitzats per l'emissora.

L'apartat «Religión» solia consistir en un escrit breu que es dedicava a diades i fets rellevants pel seu contingut religiós (Mes de Maria, Setmana Santa, Nadal, aparicions de la Verge a Lourdes...). L'apartat «Nacional sindicalismo» era un text copiat d'algun llibre «de formación del espíritu nacional» o similar en què s'exaltava la pàtria, la Falange... La secció del mural anomenada «Consigna» era la reproducció d'una frase d'alt contingut patriòtic o religiós sobre la qual els alumnes o lectors calia que reflexionessin. Reproduïm les més repetides al llarg dels vint anys d'existència del Periódico Mural a l'escola nacional de nens de Palafrugell:

«Sin unidad no hay Patria.»
«En la Falange está el modo serio y entero de entender la vida.»
«Campamentos juveniles con la enseña redentora de la Cruz, al viento nuestras banderas, son de la Patria la luz.»
«José Antonio es mi guía.»
«Para que creciera en una Patria hermosa mis hermanos cayeron cara al sol.»
«Los caídos no permiten el olvido ni la traición.»
«No me importa morir si es para bien de España y la Falange.»
«Los niños también pueden ser héroes.»
«Ofrece o muere.»
«La juventud canta el resurgir de la Patria.»
«Hemos de lograr nuestra independencia sobre las pasiones humanas.»
«Ya está alzada la bandera.»
«La unidad hizo grande España.»

El viatge de final de curs amb crucero *era tota una aventura per als infants.*

AMP: col. Paco Dalmau

AMP: CEIP Torres Jonama

Por los méritos contraídos por el 5º Gº de la Escuela Graduada de Palafrugell en el Concurso Provincial de Cuadernos de Rotación. Categoría "B"
se le concede el presente Diploma.
Gerona 27 de Noviembre de 1962

L'escola participava cada any en el concurs de Quaderns de Rotació

L'apartat «Actividades» se solia dedicar a esdeveniments portats a terme pels alumnes com ara partits de futbol, jocs escolars, excursions, etc. A «Efemérides» es reproduïen fets «significatius» de la història d'Espanya, com ara la designació de José Antonio com a cap nacional de la Falange, la celebració del dia dels caiguts, la resistència de Santa María de la Cabeza, l'assassinat de Calvo Soltelo, la mort de l'aviador Joaquín García Morató, la publicació del diari *Arriba*... En el darrer apartat, titulat «Humor», solia aparèixer-hi un acudit acompanyat d'un petit dibuix.

Aquests murals es trametien cada trimestre al cap provincial de la Secció de Centres d'Ensenyament del F. de las J. de Girona. La seva realització a l'escola va estar sempre coordinada pel mestre José de la Fuente. A final dels seixanta també es va implicar en la supervisió d'aquesta activitat, el mestre Jaume Bach-Esteve.

Per altra banda, el Ministeri d'Educació Nacional (MEN) enviava cada mes a l'escola un mural educatiu imprès titulat *Cartel de*

Lliçons generals i credos particulars, 1998

Grup d'alumnes de la primera secció amb el mestre José Ma. Requena. D'esquerra a dreta i començant per dalt: Virgos, Casellas, Aguilera, Reig, Rebollo, Ferrer, Julian, Juscafresa, M.Vergoñós, Flaquer, Bigas, L.Vergoñós, Gómez, (...), Hernández, Rueda, Alberni, Galindo, Rodrigo, Massaguer, Blanco, J.Grau, E.Grau, Palou, García, Plaja, Andreu, Mir i Díaz

Actualidad. Aquest mural anava acompanyat d'uns llibrets per al mestre, on es desenvolupaven els continguts del cartell amb una proposta d'exercicis per treballar amb els alumnes. A l'Arxiu Municipal de Palafrugell es conserven els exemplars del *Cartel de Actualidad* d'octubre de 1954 a febrer de 1956. Els cartells combinaven articles i fotografies de temes de l'actualitat de l'època —com la incipient exploració espacial, els darrers descobriments sobre urani i plutoni, etc.— amb el repàs de fets destacables de la història d'Espanya. També s'informava del paper i de les activitats de la FET y de las JONS.

Amb el pas dels anys, la importància que inicialment s'havia donat als ensenyaments del Frente de Juventudes va anar quedant afeblida. Bonay, en la memòria de final del curs 1960-1961, manifestava una certa queixa en relació amb aquests ensenyaments i lamentava que no es pogués designar, en el cas de l'educació física, un mestre específic independent dels de la plantilla de l'escola: «lo cual permitiría a los Maestros de la Graduada dedicarse íntegramente a las demás actividades escolares». En relació amb l'educació política —tan important quinze anys enrere a l'escola— a l'inici dels anys seixanta ja no es feia un treball gaire definit, segons Bonay: «cada maestro la encauza dentro de su Sección, de la forma que cree más conveniente».

Biblioteca, rober i servei d'alimentació: tres iniciatives de l'època

Es té constància oficial de l'existència d'una biblioteca a les escoles a partir del curs 1946-1947. En la memoria escolar d'aquest any Bonay escrivia: «si las posibilidades del presupuesto lo permitieran interesaría adquirir variados libros de lectura adecuados y recomendables para los Grados superiores, par-

CEIP Torres Jonama

AMP: col. Ramir Medir

A principi dels anys seixanta van estendre's a les escoles nacionals les assegurances voluntàries infantils. El 26 d'abril de 1962 l'alcalde Gich va distribuir llibretes d'estalvi entre els alumnes mutualistes.

Revista de Palafrugell, *maig de 1962*

Imposició de la Cruz de Alfonso X El Sabio a Josep Bonay Vidal (26-4-1962)

Lliçons generals i credos particulars, *1998*

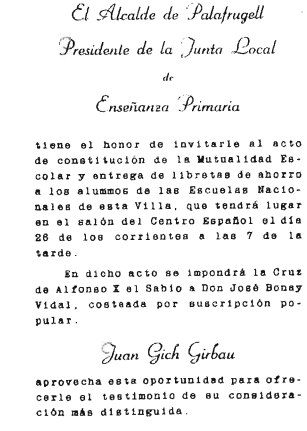

El Alcalde de Palafrugell
Presidente de la Junta Local
de
Enseñanza Primaria

tiene el honor de invitarle al acto de constitución de la Mutualidad Escolar y entrega de libretas de ahorro a los alumnos de las Escuelas Nacionales de esta Villa, que tendrá lugar en el salón del Centro Español el día 26 de los corrientes a las 7 de la tarde.

En dicho acto se impondrá la Cruz de Alfonso X el Sabio a Don José Bonay Vidal, costeada por suscripción popular.

Juan Gich Girbau

aprovecha esta oportunidad para ofrecerle el testimonio de su consideración más distinguida.

Palafrugell, Abril de 1962.

ticularmente». Al final de la mateixa memòria, hi afegia referint-se a la biblioteca: «no puede ampliarse como se quisiera dada la escasa consignación del presupuesto y la carestía de los libros». El curs 1947-1948 la biblioteca la formaven només 43 volums. Durant els anys cinquanta es varen anar adquirint llibres d'una forma lenta però continuada gràcies, en bona part, a les aportacions fetes cada any per l'Ajuntament amb motiu del Dia del Libro. Així, el curs 1957-1958 la biblioteca va arribar a tenir 400 volums entre llibres de lectura, de text i de consulta.

Una altra inciativa engegada aquests anys va ser la dels robers escolars. El 18 de juliol de 1950, l'inspector mossèn Dorca va oferir a l'escola de nens i a la de nenes la possibilitat de muntar un rober escolar a cadascuna. La creació d'aquests robers tenia una finalitat benèfica. La iniciativa estava especialment pensada per als infants més pobres que assistien a l'escola. Es tractava de poder subministrar roba, peces de vestir, sabates... als nens i nenes més necessitats —especialment en dates com la primera comunió, la comunió solemne i el dia de Reis. A les escoles nacionals de Palafrugell, tot i les diferents sol·licituds, no es va rebre cap subvenció per a rober fins a l'any 1952. Les 580 pessetes rebudes van servir a l'escola de nenes per a la confecció de dos vestits de comunió per a les dues alumnes més pobres i per a l'adquisició de calçat. Tal com queda reflectit en les actes de l'escola, l'any següent es va decidir continuar demanant la subvenció: «toda vez que continúa siendo crecida la matrícula escolar y contándose con niños carentes de recursos a los cuales podría beneficiarse con dicha subvención». Però no va arribar. La concessió de subvencions per a rober aquests primers anys va ser bastant irregular. De 1955 a 1958 es van rebre cada any unes 900 pessetes de subvenció. El curs 1958-1959, amb l'obligatorietat de totes les nenes de portar uniforme —l'acord s'havia pres l'any 1953 i la seva implantació va ser progressiva—, el rober escolar va invertir part dels seus esforços en el fet que totes les alumnes poguessin tenir-lo —sobretot aquelles que tenien problemes econòmics. Es tractava d'una bata d'aquestes característiques: «de tejido de algodón, de color azul claro. La forma es muy sencilla: un canesú en la parte superior del cuerpo, con cuellecito vuelto, partido y en la parte izquierda sobre el pecho las letras E. N. bordadas la primera en blanco y la segunda azul fuerte. Esos uniformes se abrocharán en la espalda y llevarán cinturón desde los siete años». Tres cursos més tard (1961-1962) l'ús d'uniforme es faria extensiu als nens.

A mitjan anys cinquanta, també en la línia de millorar l'atenció a l'alumnat, des de l'escola es van fer diverses peticions per poder repartir llet als alumnes que ho desitgessin —pràctica que s'estava començant a estendre a altres escoles de la província. El mes de març de 1956 Inspecció va autoritzar a l'escola el Servei Escolar d'Alimentació (SEA). El dia 20 de març va començar a repartir-se una ració d'1/4 de litre de llet o, en el seu lloc, un tall de formatge a cada nen i nena que en volgués. Aquest complement alimentari no es va deixar de donar fins a l'any 1960, quan des de l'escola es va comunicar oficialment a Girona que deixava d'existir aquest servei. Bonay, en la memòria escolar d'aquell curs, ho justificava així: «debido a las dificultades surgidas para la elaboración de la leche y en vista de que actualmente Cáritas Parroquial cumple eficazmente la misión de distribuir diversos productos alimenticios entre las familias económicamente débiles de la localidad, se ha suprimido la distribución de leche a los

niños, por no considerarlo de absoluta necesisad». A la graduada de nenes aquesta decisió no va semblar gaire correcta i l'equip de professores va lamentar que hagués deixat d'existir aquest servei per considerar-lo especialment beneficiós per a les nenes més petites. L'any 1965 en la sessió de 5 d'octubre es va acordar implantar novament a l'escola un servei d'aquest tipus; es tractava del Botellí Escolar de Llet. Aquest nou servei, creat pel Servei Escolar d'Alimentació i Nutrició, va funcionar a l'escola durant un parell de cursos més.

Classes per a adults a l'escola

L'any 1948 es van començar a impartir regularment classes per a adults al pavelló dels nens. Durant el curs 1949-1950 l'alcalde va destacar la importància de les classes nocturnes d'alfabetització i va demanar la implicació directa dels mestres nacionals per contribuir a extingir l'analfabetisme i millorar la formació cultural dels palafrugellencs. L'any 1953 es va constituir a la vila la Junta local contra el analfabetismo, que va servir per acabar d'impulsar les classes d'adults a la població. José de la Fuente va ser l'encarregat de fer les classes per a homes. L'abril de 1955 van començar les classes per a dones analfabetes.

L'inspector Lluís Ma. Mestres —en la visita de 7 de novembre de 1958— va donar ordres clares referents a l'analfabetisme a Palafrugell: «deberá exterminarse a rajatabla (...) es sólo problema de autoridad y control». Els esforços per part de l'Ajuntament van ser nombrosos. Com a resultat d'aquests esforços, l'any 1963 Palafrugell va ser escollida per Inspecció com una de les primeres poblacions de la província de Girona on establir escoles d'alfabetització. Jaume Ungé va ser nomenat mestre de les classes d'alfabetització per a homes. De les dones, se n'ocuparia Maria Montserrat Batlle

L'any 1965 va quedar establert oficialment a Palafrugell un Servei d'Alfabetització i Promoció Cultural per a adults. Funcionava per a homes, de sis de la tarda a deu del vespre, a les aules de la mateixa escola i per a dones, de set a nou, a l'antic edifici de l'Ajuntament. Els mestres eren Joan Galí i Montserrat Via. Més endavant s'hi van incorporar mestres com Jaume Calvet, Maria Teresa Puigdellosas, Maria Salvador, Maria Junqué...

Escola i participació en activitats externes

L'escola durant tots aquests anys va tenir una especial cura en l'organització de qualsevol acte extern. Els alumnes participaven cada any en les processons del Corpus i del via crucis de Palafrugell.

El 15 de febrer de 1955 l'emissora de Palamós La Voz de la Costa Brava —una de les emissores de radiodifusió del Movimiento— va convocar, amb motiu del seu primer aniversari, un certamen literari infantil. Hi van participar diversos nens i nenes de les escoles nacionals de Palafrugell. Durant els anys seixanta, alumnes de l'escola també van participar en el concurs de cançons de Nadal que anualment organitzava l'emissora. El concurs de nadales tenia, segons el director de la ràdio, un objectiu principal: «exaltar esa costumbre tan cristiana y española cual es la del villancico navideño». L'any 1963 un grup d'alumnes de l'escola va ser obsequiat amb un dels primers premis i va rebre una copa commemorativa.

A principi de juny de 1959, Vicente Condal, representant de l'empresa Cruceros

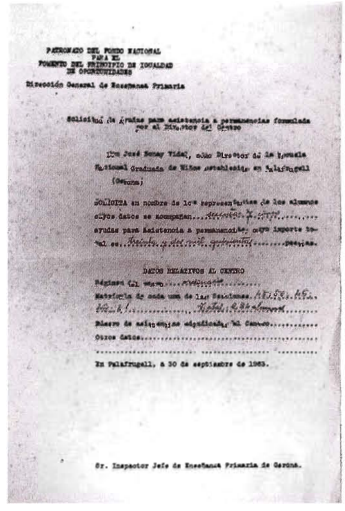
PATRONATO DEL FONDO NACIONAL PARA EL FOMENTO DEL PRINCIPIO DE IGUALDAD DE OPORTUNIDADES

Dirección General de Enseñanza Primaria

Solicitud de ayudas para asistencia a permanencias formulada por el Director del Centro

Don José Serny Vidal, como Director de la Escuela Nacional Graduada de Niños establecida en Palafrugell (Gerona)

SOLICITA en nombre de los representantes de los alumnos cuyos datos se acompañan, ayudas para asistencia a permanencias, cuyo importe total es de ochenta pesetas.

DATOS RELATIVOS AL CENTRO

Régimen del mismo: Graduada

Matrícula de cada uno de las Secciones: A.1.56. A.2.

Número de asignaturas simultáneas en Centro:

Otros datos:

En Palafrugell, a 30 de septiembre de 1963.

Sr. Inspector Jefe de Enseñanza Primaria de Gerona.

AMP. CEIP Torres Jonama

Curs 1963-1964: sol·licitud de beques per assistir a permanències

Les carpetes del PIO contenien material escolar divers per a l'alumne/a.

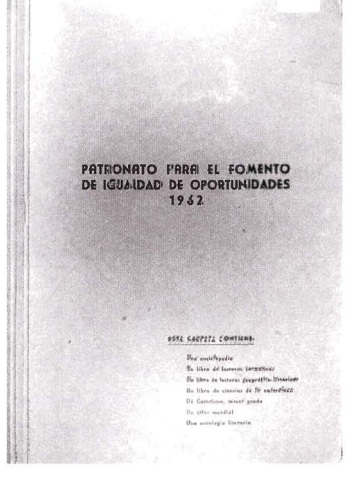

AMP. CEIP Torres Jonama

Joan Busquets

Els mestres sempre van aconsellar l'assistència dels infants a missa. El resultats mai van arribar a ser els esperats.

Costa Brava, va convidar 25 nenes i 25 nens de les escoles nacionals a fer una excursió marítima en vaixell. Els alumnes van ser escollits segons l'edat, la bona conducta i el grau d'aplicació a classe. Atès l'èxit de l'experiència, aquesta sortida es va anar repetint els anys posteriors. Solien sortir de Tamariu i anaven a Sant Feliu de Guíxols. Després tornaven i baixaven a Llafranc.

El setembre de 1959 una representació d'alumnes de l'escola va participar en el festival organitzat per la Caja de Pensiones para la Vejez y de Ahorros de Cataluña y Baleares per commemorar el XXXV Dia Universal del Ahorro. L'excel·lent actuació d'un grup de nenes petites de l'escola que van ballar el Vals de Lilí va sorprendre els assistents. Als alumnes participants, se'ls va obsequiar amb una llibreta d'estalvi i un llibre de contes.

Des de l'any 1951 l'escola participava en el concurs nacional de Cuadernos de Rotación. Es tractava d'uns quaderns en net elaborats pels alumnes on quedava reflectida una síntesi de tot el treball fet a classe. Durant el curs 1962-1963 els alumnes de cinquè de la graduada de nens van rebre un diploma del delegat provincial de Juventudes per la qualitat dels quaderns presentats a concurs aquell any.

Per altra banda, el 26 de juny de 1965, amb motiu del centenari de la cooperativa La Económica Palafrugellense, aquesta entitat va organitzar uns Jocs Florals. Quatre alumnes de l'escola van ser premiats: Xavier Amir, Pilar Avellí, Francesc Juscafresa i Pere Teixidor.

Creació de les mutualitats escolars i important distinció per a Josep Bonay

El dia 17 de novembre de 1961, reunida la Junta Municipal d'Ensenyança Primària es va acordar crear a Palafrugell les Mutualitats Escolars de Sant Martí (nens) i de Santa Margarida (nenes).

Formar part de la mutualitat implicava disposar d'una assegurança —«seguro dotal

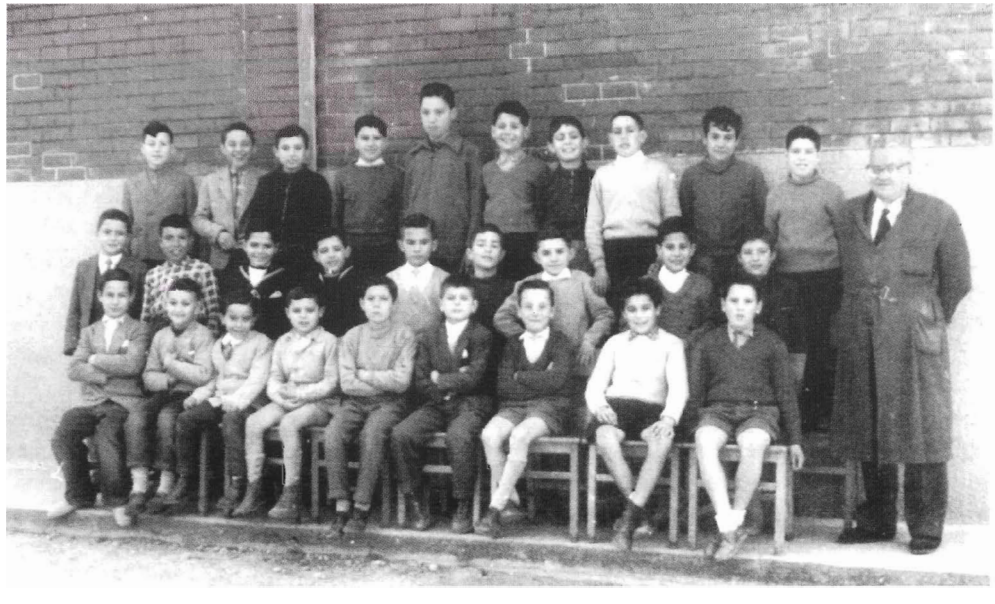

Lliçons generals i credos particulars, 1998

Curs 1958-1959. El mestre Manel Bofill emprava una bata per protegir-se del guix de la pissarra.

infantil»— creada per l'Institut Nacional de Previsió. Es pretenia que els alumnes, fent petites aportacions econòmiques periòdiques, anessin estalviant un capital. Totes les imposicions que es feien eren voluntàries i s'ingressaven a la Libreta de Dote Infantil. Anualment s'enviava a cada mutualista un resum on quedava reflectit el total d'imposicions fetes durant l'any i les bonificacions corresponents. Aquestes imposicions constituïen un estalvi important, que era retornat al mutualista quan complia vint-i-cinc anys: «las aportaciones acumuladas durante los años de la infancia y de la juventud, permitirán al hombre iniciar, con relativo desahogo, una existencia independiente cuando comience a vivir por su cuenta...»

Però fins a l'acte celebrat el dia 26 d'abril de 1962 al teatre del Centro Español no es van constituir de manera oficial les mutualitats escolars. En el decurs de l'acte l'alcalde Gich va distribuir entre els nens i nenes mutualistes llibretes d'estalvi —amb una imposició inicial de 5 pessetes— i diversos lots de llibres.

Aquest acte també va servir perquè Josep Bonay rebés de mans de Lluís Bastons —inspector en cap d'ensenyament primari de la província— la Cruz de Alfonso X el Sabio. Aquest era el màxim guardó que podia atorgar el Ministeri d'Educació Nacional a un mestre com a premi per l'excel·lent tasca docent i pedagògica duta a terme al llarg de la seva vida. A Bonay li va ser concedit en paraules de l'inspector: «en justo premio a su larga, fructífera y ejemplar labor educativa». L'acte va ser molt concorregut, a part de l'inspector en cap hi van assistir l'inspector de la zona, senyor Coromines; el representant de la delegació provincial de l'Institut Nacional de Previsió, senyor Llapart Tharrats, i nombroses autoritats locals.

Lliçons generals i credos particulars, 1998

Classe de Josep Bonay. D'esquerra a dreta i començant per dalt: Bigas, Sabater, Mayol, Tulla, Almagro, Rodrigo, Mascarós, Murillo, Alcántara, Martínez, Cabezuelo, Belzúnces, Teixidor, Galindo, Dalmau, (...), Juscafresa, Macho, Gómez, Muñoz, Iglesias, Aliu, López, Cercós, Pavón, Simón, Sepúlveda, Bosh, Giménez, Masdeu, Moya, Sánchez, Borràs, Colls, Corbí, Grau i Rueda

Carpetes, permanències i altres novetats

El desembre de 1962 el Patronat del Fons Nacional per al Foment del Principi d'Igualdad d'Oportunitats (PIO) va subvencionar 40 carpetes a l'escola graduada de nens i 42 a la de nenes. Aquestes carpetes contenien material escolar divers per als alumnes: una petita enciclopèdia escolar, diversos llibres de lectures formatives, un catecisme, un atles mundial i una antologia literària. L'any següent aquesta iniciativa es va consolidar i hi va haver carpetes per a gairebé tots els alumnes de l'escola.

El 8 d'octubre de 1963 es va engegar a les escoles una nova iniciativa: les permanències. Es tractava d'unes classes de repàs realitzades a l'escola un cop acabat l'horari de classe habitual. Les permanències partien de les premisses marcades pel BOE de 4-9-1963 i anaven adreçades a tots els alumnes de l'escola que les sol·licitessin, menys als més petits (primera secció). El curs 1963-1964 l'escola va enviar tot un pa-

Escuela Nacional Graduada
de Niñ s
PALAFRUGELL

Correspondencia mercantil

Alumno Fidel Ferrer Moreno
Empezado el día 13 de febrero de 1956
Grado Iniciación Profesional (B.M.)

Les classes de tècniques mercantils, les impartia Josep Bonay a la graduada de nens

AMP. col. Fidel Ferrer

quet de sol·licituds de beques d'alumnes interessats en les permanències del PIO. Es van concedir ajuts per a 60 nens i 50 nenes. El curs 1964-1965, en un dels primers acords de consens pres a l'escola per tot l'equip de mestres, es va decidir no sol·licitar les beques del PIO pel fet de no haver estat abonades les del curs anterior. Els mestres van mostrar obertament, en una carta adreçada a Inspecció, les seves queixes: «no se ha dado por parte de la Superioridad ninguna razón que justifique el retraso (...). Todos los maestros lamentan la falta de formalidad de los organismos responsables, en lo relativo al pago de los mencionados atrasos y desean se haga constar en acta su disconformidad». Tot i els retards que sovint es produïen en l'atorgament dels ajuts econòmics, les permanències van ser una pràctica habitual a l'escola fins entrats els anys setanta.

Durant aquests anys l'escola no va quedar al marge dels avenços tecnològics que va suposar el boom dels electrodomèstics i dels petits aparells elèctrics. Al llarg de l'any 1964 va rebre un aparell de projecció de diapositives. Per altra banda, l'Ajuntament va regalar un tocadiscs dual a l'escola per valor de 3.671 pessetes amb l'objectiu que els alumnes poguessin perfeccionar l'aprenentatge de la llengua francesa i la música. També s'hi va instal·lar un nou telèfon.

Agrupació Escolar J. Torres Jonama

El 15 d'octubre de 1964 es va constituir de manera oficial l' Agrupació Escolar J. Torres Jonama. El nom «Torres Jonama» l'havien proposat, professors i professores, nou anys enrere en la sessió conjunta de 27 de juny de 1955.

A partir del 15 d'octubre de 1964 el que eren dues escoles nacionals separades a tots els efectes (EN de nenes i EN de nens) van quedar fusionades en una única agrupació escolar. Dos dies abans havia tingut lloc a l'escola de nenes la darrera reunió segons consta en acta: «El hasta ahora Director de la escuela de niños D. José Bonay ha sido nombrado Director único de la Agrupación escolar de Palafrugell. Se da por cerrado, con la presente, este libro de actas de la graduada de niñas».

A partir d'aquell moment l'equip de mestres passaria a ser un i les decisions començarien a prendre's conjuntament. Aviat l'agrupació escolar entraria en una nova etapa, caracteritzada per les millores d'infraestructura i l'oferta de nous serveis.

Algunes dades de matrícula, d'assistència i de pressupost

Durant els anys de postguerra hi va haver un descens continuat en el nombre d'alumnes matriculats a l'escola. Situació provocada, en part, pel marcat descens de la natalitat que es va produir durant els anys de la Guerra Civil i en els anys immediatament posteriors, i també als alts nivells de desescolarització de Palafrugell en aquella època. El curs 1948-1949 va suposar, quant a matrícules, un mínim històric: 65 nens matriculats, 105 nenes i 8 petits d'entre cinc i sis anys de grau preparatori. Un total només de 178 alumnes! Atesos aquests índexs tan baixos, Inspecció va aconsellar de suprimir una secció a l'escola graduada de nens. La Junta Municipal d'Ensenyança es va plantejar prendre mesures urgents per intentar redreçar la situació: «tal maña negligencia redunda primero en perjuicio del interesado y más tarde en el de la Patria». Calia solucionar el problema dels alts índexs de desescolaritzats que

Reproducció íntegra de l'informe redactat el 8 de març de 1966 amb motiu d'una visita ordinària d'inspecció a l'escola

«Las dos escuelas graduadas de Palafrugell, de acuerdo con las nuevas disposiciones, han pasado a formar una sola Agrupación Escolar Mixta con 5 clases de niños y 6 de niñas, una de las cuales está regentada por la maestra municipal Antonia Peya.

El director de la graduada de niños D. José Bonay Vidal ha pasado a Director interino de toda la Agrupación y pese a que continua al frente del último curso y da clase de Iniciación Profesional de Técnicas Mercantiles, está desarrollando una magnífica labor en todos los órdenes, poniendo esfuerzo y voluntad en grado sumo.

D. Federico Tapiola Gironella, que por su doble condición de Maestro y Sacerdote está en condiciones de realizar una gran labor principalmente en el aspecto formativo, sigue en la 4ª.

En la clase 3ª, está D. Laurentino Belloso Tena que trabaja con ilusión, entusiasmo y verdaderas ansias de superación, pero tendrá que marcharse por haber ganado brillantemente las oposiciones a 10.000.

Sigue desde muchos años en la clase 2ª D. José de la Fuente Fernández que está cerca de la jubilación y aun hace lo que puede.

En la clase 1ª trabaja D. José Requena Rentero que aun puede rendir mucho si sabe llenarse de optimismo y confianza y se inquieta por superarse.

Con las niñas sigue en la clase 6ª Dª Antonia Bonay Vidal, toda una vida entregada a la educación y movida por ansias apostólicas.

En la clase 5ª está Dª Maria Arnau Forns que pese a su edad aun está realizando muy buena labor.

En la 4ª, por enfermedad de la titular Dª Isabel Roig Roig, está la sustituta Dª Rosario Saltor Vila que pone interés, esfuerzo y voluntad.

En la 3ª trabaja Dª Dolors Bofill Frigola que con su práctica consigue bastante y puede conseguir, a poco que se lo proponga, más.

En la 2ª trabaja con tenacidad y buena voluntad Dª Blanca Barrio, que aun puede conseguir más si aumenta su ilusión y confía en sus posibilidades.

Con las niñas más pequeñas está la Maestra Municipal Dª Antonia Peya esforzándose por iniciar a las recién llegadas que, por falta de parvulario, tienen que empezar con las primeras nociones retrasándose así la marcha general.

Sería conveniente crear un parvulario y aumentar las clases de niños y niñas hasta formar una Agrupación completa, aprovechando la circunstancia de disponer de superficie suficiente para la construcción de los nuevos locales que hacen falta.

La matrícula total ha descendido bastante por la creación de otra agrupación escolar en el otro extremo de la población, pero tiende a aumentar nuevamente, y lo hará rápidamente y mejorará aun su buena marcha actual, si se da al conjunto una mayor unificación, se procura en todos una más perfecta puntualidad, se presta mayor atención a los trabajos complementarios y se da una mayor formación social.

A llenarse todos de ilusión y optimismo.

Palafrugell, 8 de mayo de 1966

El Inspector»

Quadern de treballs en net dedicat als pares per Nadal. Any 1956

AMP: col. Fidel Ferrer

hi havia al poble. Es va demanar a totes les escoles una llista d'alumnes inscrits, que després es va confrontar amb les dades del cens de població. Així es va poder detectar aquells infants que no anaven a escola. L'alcalde, tot seguit, va donar ordres taxatives als agutzils perquè vigilessin els carrers de la població i va prometre que, tan bon punt el pressupost ho permetés, posaria un guàrdia urbà per vigilar que en horari escolar no hi hagués nens i nenes als carrers.

A partir del curs 1949-1950 es va trencar la línia descendent en el nombre de matriculats i es va produir un increment espectacular de l'alumnat, especialment a l'escola de nens. Arran d'aquest augment (de 65 nens es va passar a 111) Inspecció va mostrar la seva satisfacció i va acordar no eliminar cap secció de l'escola. A l'inici del curs 1952-1953 es va fer una petició de més taules i cadires ja que les que hi havia començaven a ser insuficients per al nombre d'alumnes.

Un cop recuperats els índexs de matrícula els objectius de l'escola es van centrar en la millora dels índexs d'assistència dels alumnes a classe (al voltant del 75% durant aquests anys) i a missa els diumenges i festius (60%). En la memòria escolar del curs 1954-1955 el mestre de la segona secció José de la Fuente lamentava els problemes d'assistència dels alumnes a classe: «se han dado las distintas disciplinas que componen el programa oficial; si bien algunos niños, por su asistencia irregular y caprichosa, no las han podido seguir con resultados positivos». En relació amb els índexs d'assistència a missa, mai es van acabar d'assolir els requerits per Inspecció. Des de les escoles, no se sabia gaire com justificar-ho: «las especiales circunstancias de las familias y la localidad, hacen particularmente difícil lograr resultados apreciables en esa cuestión». L'escola es va plantejar l'aplicació de mesures estrictes —multes o un altre tipus de sanció als pares— per evitar aquesta situació.

En la visita d'inspecció de 7 de novembre de 1958 l'inspector, Lluís Ma. Mestres, havent constatat l'important augment de la matrícula dels darrers anys, va assenyalar la conveniència d'ampliar les seccions de l'escola o de crear una nova escola a Palafrugell. Momentàniament, i per sortir del pas, va recomanar millorar la distribució dels alumnes en els diferents graus i va proposar fer passar 4 alumnes de primer a segon grau; de segon a tercer, 10 alumnes, i de tercer a quart, 6. Durant els primers mesos del curs 1958-1959 les peticions de més taules bipersonals i cadires van ser constants.

El curs 1960-1961 el nombre d'alumnes era tan elevat que Josep Bonay, en la memòria de final de curs per a la Inspecció, va es-

AMP: col. Fidel Ferrer

criure: «Se prevé que el próximo curso se habrá de suspender la admisión de nuevos alumnos y formar lista de aspirantes hasta que se encuentre una solución para atenderles». I així va ser, ja que el curs següent no van poder entrar tots els alumnes desitjats a l'escola de nens —almenys 15 nens en van quedar fora. L'escola de nenes va rebre més taules bipersonals i va poder absorbir la demanda durant un curs més i prou. Aquest increment en el nombre d'alumnes responia a la situació de creixement econòmic de l'època, que va provocar un augment de la natalitat i l'arribada de famílies provinents d'altres punts de l'Estat (immigració). El dia 17 de gener de 1963 l'escola estava saturada. La situació, del tot insostenible per l'excés de matrícula, va portar a l'equip de mestres a demanar a Inspecció permís per crear a Palafrugell una escola interina provisional. L'Ajuntament va manifestar la voluntat d'adquirir uns terrenys situats al carrer de Pals per a la construcció d'unes escoles noves. La compra es va fer efectiva a mitjan novembre de 1963. Bonay va suggerir sense èxit la conveniència d'adquirir també un solar per a escoles al sector de Vila-seca, que en aquells moments era un dels més emergents de la vila.

El curs 1964-1965 l'agrupació escolar va arribar a 505 alumnes matriculats. Al principi del curs següent la matrícula va disminuir una mica (419), gràcies al traspàs d'alumnes a les escoles noves (Barceló i Matas).

Escola Nacional Nens i Escola Nacional Nenes: evolució de la matrícula

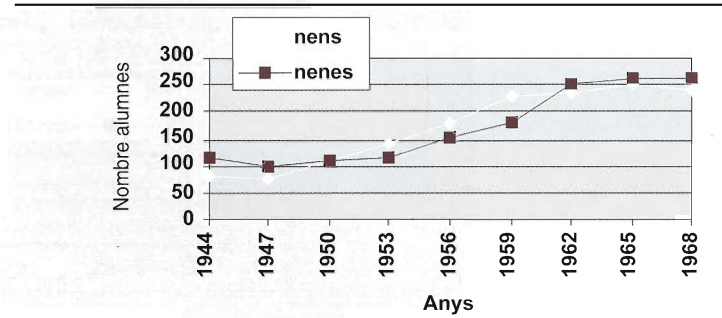

Des de la postguerra fins a l'any 1950 trobem a les Escoles Nacionals més nenes que nens. A partir de llavors i fins a l'any 1961 dominaran els nens. Des de 1962 la situació és d'equilibri.

Nombre total d'alumnes matriculats a les Escoles Nacionals

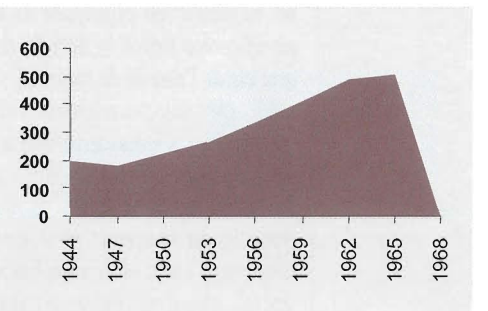

Des de l'any 1939 (fi de la Guerra Civil) fins al 1947 la situació de la matrícula a l'escola és de descens constant. Hi ha una recuperació progressiva al llarg de la dècada dels cinquanta, que culmina a mitjan dels seixanta amb més de 500 alumnes, xifra que quedaria estabilitzada en obrir-se una nova escola pública a Palafrugell.

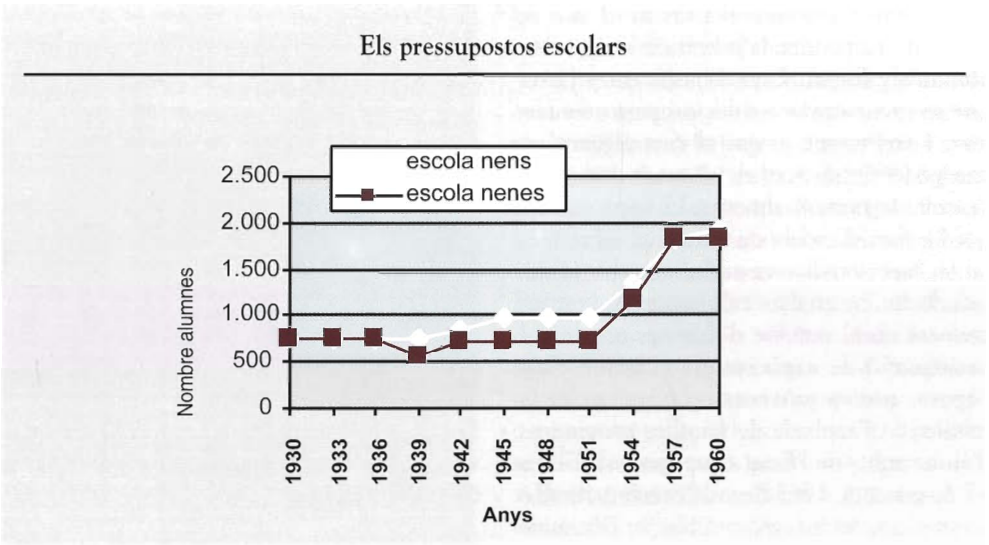

L'evolució del pressupost aprovat cada any a l'escola ens reflecteix una progressió molt lenta, i fins i tot negativa, en el període de la Guerra Civil. Els pressupostos no es veurien incrementats de forma significativa fins a la dècada dels cinquanta. L'escola de nenes es va moure en valors sovint inferiors que els de l'escola de nens.

Ampliació de l'escola i anys de transició política

L'ampliació de l'escola l'any 1971 va servir per resoldre, en bona part, els problemes de massificació i manca d'espais que havia patit el centre els darrers anys. Amb la mort de Franco el 20 de novembre de 1975 i l'arribada de la democràcia es va iniciar un important procés d'obertura que a l'escola va coincidir amb la jubilació de mestres com Josep Bonay i Maria Arnau. A les aules es va recuperar la coeducació i es van anar introduint noves metodologies pedagògiques. Alhora es potenciava l'ensenyament de la llengua catalana i es començaven a emprar llibres de text en català a tots els cursos.

A principi dels anys seixanta el Banc Mundial va estudiar la situació d'Espanya i va fer una sèrie de recomanacions referents a diversos àmbits. En matèria educativa va aconsellar procurar un augment de la qualitat de l'ensenyament. Per altra banda, el Ministeri d'Educación Nacional va decidir realitzar estudis, amb l'assessorament de l'OCDE i la UNESCO, sobre l'estat de l'educació. Resultat d'això, van ser els primers plans operatius en matèria educativa a Espanya.

Palafrugell va experimentar un important augment de la natalitat coincidint amb l'arribada de la població immigrant al llarg dels anys seixanta, cosa que va suposar un increment de la població escolar. Tot i l'obertura d'una escola pública (Barceló i Matas, 1965) i d'una de privada (Prats de la Carrera, 1966) l'escola Torres Jonama va acabar patint greus problemes de manca d'espai i d'infraestructura, que van obligar l'Ajuntament a habilitar aules a la Casa de Cultura i a l'antiga biblioteca del carrer de la Tarongeta.

Durant aquests anys, lentament es van anar suavitzant bona part dels trets que tant havien caracteritzat l'escola franquista de les primeres dècades (himnes, disciplina, autoritarisme, resos...) i alhora va començar a notar-se una certa relaxació en les celebracions de tipus patriòtic i religiós. La situació va acabar de fer un gir important l'any 1970 amb l'aplicació de la Llei general d'educació, impulsada pel ministre Villar Palasí, la qual plantejava una educació bàsica, gratuïta i obligatòria per a tothom fins als catorze anys i intentava respondre a les noves necessitats sorgides al país fruit de l'important procés de desenvolupament que Espanya estava experimentant

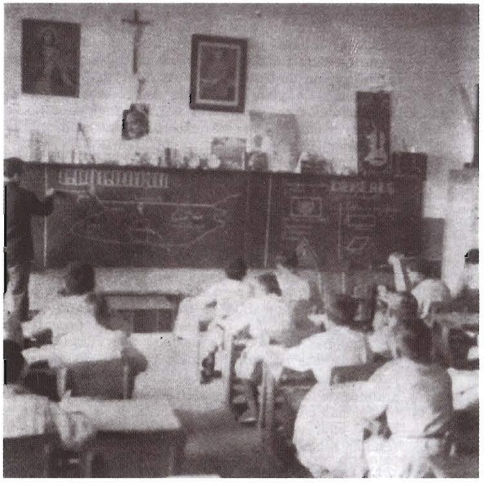

El mestre Laurentino Belloso en plena acció dins l'aula, el 1964.

Revista de Palafrugell, *novembre de 1964*

Temps de canvi i d'obertura per a l'escola

Des de la constitució de l'Agrupació Escolar Torres Jonama (1964) les reunions i trobades conjuntes de mestres van anar prenent un caire rellevant. Allí sorgien temes que eren debatuts amb intensitat, però sempre s'hi intentava arribar a un acord de consens. Entre les diferents propostes que va fer l'equip de mestres a l'Ajuntament destaquen la del 20 de gener de 1966, en què els mestres van enviar una instància a l'alcalde per mostrar la seva disconformitat amb el fet que el pati de l'escola fos utilitzat per als diversos actes festius a l'estiu, i la del 17 d'abril, en què es va acordar demanar a l'Ajuntament un augment de sou per als conserges de l'escola. Es tractava del matrimoni José Rodríguez i Antònia Gordillo, que s'ocupaven de tasques de manteniment del jardí, neteja setmanal de les aules i vigilància de l'escola.

El 25 de febrer de 1967 es va jubilar el mestre José de la Fuente Fernández, després de vint-i-tres anys exercint la docència a l'escola. A la sala d'actes de l'Ajuntament se li va retre un emotiu homenatge. Així reflectia la notícia la *Revista de Pala-*

Lliçons generals i credos particulars, *1998*

Comiat al mestre José de la Fuente el març de 1967. A l'esquerra de la imatge Josep Bonay visiblement emocionat

frugell: «El teniente de alcalde, presidente de la comisión de Cultura, señor Pla Arbonés expuso los hechos que han dado lugar al acuerdo municipal de homenajear al magisterio en la persona del señor de la Fuente e hizo entrega a éste de un artístico pergamino encuadrado en marco dorado. A continuación hizo uso de la palabra en términos laudatorios para la persona del homenajeado el Inspector señor Bastons. El señor de la Fuente visiblemente emocionado dio las gracias a todos y exhortó a sus compañeros de profesión a continuar con entusiasmo su labor educativa. Cerrado el acto con breves y adecuadas palabras del señor alcalde, los maestros ofrecieron en un acreditado hotel de esta villa una comida al señor de la Fuente y a las autoridades. A la hora del brindis se leyó una carta del Jefe Provincial del S.E.M, señor Bover y telegramas de adhesión de personas que no habiendo podido desplazarse a nuestra villa quisieron no obstante hacer presentes sus sentimientos al homenajeado».

El curs 1967-1968 es van posar en funcionament a l'escola dos importants serveis: menjador i transport escolar. Des d'un principi, ambdós van gaudir d'una important acceptació.

El setembre de 1969 a l'escola es va fer una reunió de mestres nacionals i privats. L'acte, organitzat pel Sindicat Espanyol del Magisteri, va servir per organitzar la festivitat de Sant Josep de Calassanç i per recomanar a tots els mestres assistents la seva afiliació al sindicat. El 16 de setembre de 1970 es van incorporar a l'escola: Olga Gastón, Maria Roser Ochoa i Josep Mediñá, que venien a cobrir les places que havien deixat vacants Maria Busquets, Josefina Gálvez i Juli Pallí.

Els primers anys de la dècada dels setanta es van portar a terme a l'escola importants millores d'infraestructura. Es va ampliar l'escola amb un nou edifici i es van rebre diverses partides de material (214 llibres per a la biblioteca escolar, material didàctic divers per a l'ensenyament de les matemàtiques i la geografia, diverses taules i cadires noves per als professors, un equip de meteorologia ENOSA, etc.). El 23 de desembre de 1971 el Ministeri d'Educació va enviar a l'escola 372 taules unipersonals amb les seves cadires respectives. Aquest material es va completar el gener de 1972 amb 12 armaris, 42 taules de pàrvuls i 126 cadires més. Part del mobiliari vell —sobretot taules bipersonals— es va enviar a l'escola de Gualta perquè s'acabés d'aprofitar. En aquesta mateixa època el centre va ser dotat de material d'educació física nou i es van construir diverses pistes esportives dins del recinte escolar.

El 23 de juny de 1972 es va jubilar Antònia Bonay. Els actes d'homenatge i de reconeixement a la seva tasca educativa —47 anys com a mestra, 27 dels quals els va passar a l'escola pública de Palafrugell— van

AMP: col. J. Cortés

Jubilació del mestre José de la Fuente Fernández, 25 de febrer de 1967

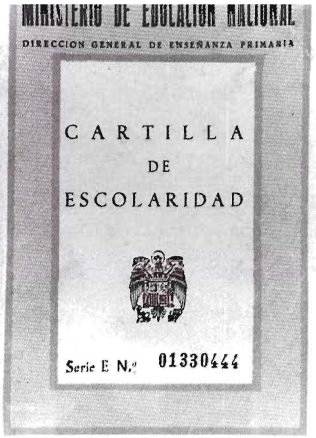

AMP: CEIP Torres Jonama

Les notes dels alumnes es reflectien cada trimestre a la seva Cartilla de Escolaridad (anys seixanta) i posteriorment en el Libro de Escolaridad (anys setanta)

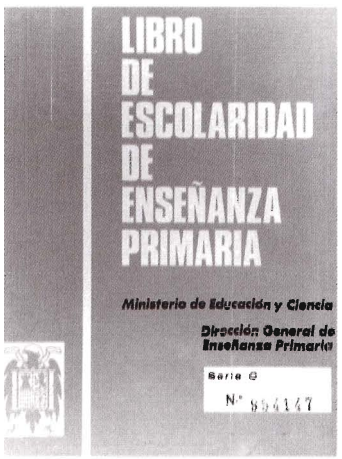

AMP: CEIP Torres Jonama

consistir en una missa, un acte oficial d'agraïment a la sala de plens de l'Ajuntament i, finalment, un dinar de comiat.

El 16 de gener de 1973 es va constituir a l'escola la Junta Econòmica. Durant aquests anys hi va haver un increment progressiu de la plantilla de mestres. El fet de disposar d'unes instal·lacions àmplies va motivar que el 6 de juny de 1973 i el 25 d'abril de 1974 es portessin a terme a l'escola reunions del Centre de Col·laboració Pedagògica. Les jornades, dirigides a mestres i coordinades per la inspectora tècnica Maria Serra, van tenir com a objectiu la reflexió sobre temes d'ensenyament. El primer any van assistir-hi cent mestres; l'any següent es va duplicar amb escreix el nombre de mestres assistents.

L'any 1975, amb la mort de Franco, es va encetar un període de transició política i de canvi. L'arribada de la democràcia va portar canvis en l'estructura de les escoles. Així, a final de 1976, a l'escola es va començar a gestar la creació del Consell Assessor del centre, regulat per l'article 60 de la Llei general d'educació de 1970, el qual va quedar definitivament constituït el 18 de gener de 1977. En formaven part: el director, Josep Bonay; el secretari del claustre de professors, Miquel Astor; tres representants dels pares dels alumnes, Francesc Berta, Enric Geli i Maria Montalbán, i tres persones representatives d'institucions socials, culturals i professionals de Palafrugell: l'alcalde, Joan Rutllant; Francesc Granés, i Jaume Isern. La democràcia portava, doncs, cap a una nova manera de governar els centres escolars, on per primera vegada pares i altres representants de la comunitat tenien el seu paper.

El gener de 1976 va tenir lloc la jubilació de Maria Arnau, a qui es va dedicar un homenatge càlid i íntim. Havia ingressat a l'escola l'octubre de 1934 i havia estat directora de l'escola nacional de nenes durant diverses dècades. Després d'una missa a l'església parroquial, es van reunir mestres,

Curs 1980-1981

	Nombre d'aules	*Professorat*
Pàrvuls	4	Pilar Bernardos Ma. Rosa Marquès Maria Sau Francesca Sarís
Primer	2	Berta Sierra Mercè Vila
Segon	3	Maria Junqué Mercè Vilella Empar Granados
Tercer	2	Ma. Carme Quintana Montserrat Medir
Quart	2	Jaume Calvet Ma.Lluïsa Colom
Cinquè	2	Mercè Serra Anastasio Serrano
Sisè	4	Joan Peñafiel Joan Graboleda Puri Viñas Lluïsa López
Setè	2	Montse Serra Rafael Carmona
Vuitè	2	Rafael Bruguera Jordi Duch

alumnes i exalumnes al col·legi Torres Jonama. L'acte fou intens i ple d'emocions. Després de diversos parlaments, d'Inspecció i de les autoritats locals, Maria Arnau va prendre la paraula per dir que no mereixia l'homentage i que les mostres d'agraïment que estava rebent les oferia al magisteri en general. Després va tenir lloc un dinar de germanor que va reunir 35 persones. L'any següent es va jubilar Josep Bonay després de trenta-tres anys a l'escola —la majoria com a director. L'escola perdia així dues de les seves figures més emblemàtiques durant els anys del franquisme. S'estava produint un important relleu generacional.

La jubilació de Bonay va portar el Consell Assessor de l'escola a reunir-se el dia 30 d'agost de 1977 per valorar els possibles candidats a la direcció de l'escola. Es va donar el vistiplau a tres candidatures: Miquel Camós, Francisco Ramos i Frederic Tapiola. El Consell Assessor va valorar que tots tenien les condicions adequades per ocupar el càrrec i va decidir deixar a criteri d'Inspecció l'elecció del nou director. Però la situació estava canviant i Inspecció, a diferència d'èpoques anteriors, va recomanar que es fessin eleccions per elegir el nou càrrec. Així, l'11 d'octubre es va reunir el claustre de professors —format per 25 mestres— i es va fer l'elecció democràtica d'un nou director. En la votació va sortir escollit per majoria absoluta Francisco Ramos Reyero. Al cap de poc temps va ser nomenada subdirectora de l'escola Pilar Bernardos.

El 31 de maig de 1979 es van portar a terme a l'escola uns Jocs Escolars. Durant dies s'hi van realitzar diferents activitats culturals i esportives. Un partit de futbol que va enfrontar un equip de mestres i un d'alumnes va aixecar molta expectació. Les primeres revistes escolars també van aparèixer aquest

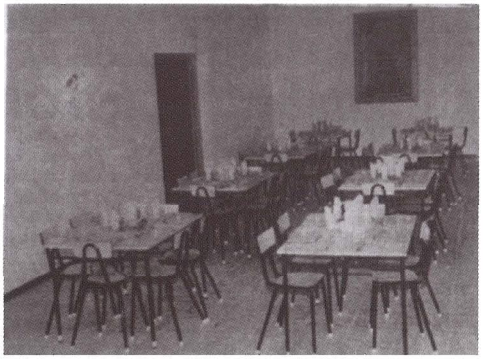

Menjador de l'escola en la seva primera època. Any 1967

Revista de Palafrugell, *octubre de 1967*

any. La primera que es va fer es titulava *Si la coneixem la podem estimar* —dedicada al coneixement de Catalunya— i la segona va ser *La Canalla*, que va sortir coincidint amb les festes de Nadal.

El desenvolupament de la nova llei d'educació al llarg dels anys setanta va coincidir amb un moment de renovació pedagògica. Els mestres començaven a parlar d'ensenyament actiu, d'atenció individualitzada

ESCUELA NACIONAL GRADUADA MIXTA"TORRES JONAMA"
PALAFRUGELL .COMEDOR ESCOLAR

Lunes día 20 mayo 1.968 .....Sopa ternera
Macarrones
Mermelada.

Martes 21 mayo 1.968 .....Entremeses
Puré de patatas
Huevo frito en salsa
Dulces

Miércoles 22 mayo 1.968 .....Caldo de pollo
Patatas fritas
Pollo en salsa.
Mermelada

Jueves 23 mayo 1.968 ..... No hay Comedor

Viernes día 24 mayo 68 ..... Entremeses
Arroz a la marinera
Mermelada

Encargado vigilancia patio Niños Sr. Bach
Encargada vigilancia patio Niñas Srta. Puigdellosas

Palafrugell a 18 de mayo de 1.968
Encargado Comedor Vº Bº Director

AMP. CEIP *Torres Jonama*

Menú del menjador escolar la setmana del 20 al 24 de maig de 1968

a l'alumne, de rebuig al memorialisme, de creativitat, de fomentar el treball en equip... A l'escola el curs 1979-1980 els mestres van decidir establir un sistema de reunions periòdiques per poder anar parlant i reflexionant sobre les noves metodologies i la seva introducció a les aules. També es va determinar que al llarg del curs es farien tres claustres, amb l'assistència obligatòria de tots els mestres.

El Consell Assessor va evolucionar i es va constituir, a partir de 1980, com a Consell de Direcció de l'escola. Les primeres sessions d'aquest consell varen ser maratonianes i carregades de contingut. Un exemple el tenim en la sessió del dia 12 de setembre de 1980, en la qual es van prendre diversos acords com l'augment de les quotes de menjador, l'elecció d'un encarregat de laboratori, el nomenament d'un responsable de material, i es van revisar aspectes concrets del Reglament de règim interior del centre i del servei de neteja de l'escola.

El curs 1980-1981 es va fer un estudi de detecció de nens i nenes amb discapacitat a l'escola per poder-los traslladar a un centre especialialitzat de Palamós. També es va acordar, fruit de noves orientacions en la normativa, donar més importància al procés d'avaluació dels alumnes i especialment als resultats obtinguts en la darrera avaluació (avaluació contínua). Aquest mateix curs es van executar diverses obres de millora de la instal·lació elèctrica i de l'enllumenat. El curs següent, 1981-1982, van deixar l'escola, en virtut d'un concurs de trasllats: Francesc Ramos, director; Ma. Pilar Bernardos; Francesca Sarís, i Montserrat Molar. La nova directora designada va ser Rosa Ma. Marquès.

Dos nous serveis: menjador i transport escolar

El 27 de novembre de 1958 des d'Inspecció de Girona s'havia adreçat una carta a l'escola informant de la possibilitat de demanar una subvenció per al servei de menjador. Segons consta en les actes de l'escola els llavors directors, Maria Arnau i Josep Bonay, no van considerar convenient demanar cap

Puigmau. AMP

El 9 de febrer de 1971 s'inaugurava un edifici nou en el recinte escolar.

Puigmau. AMP

El capellà Josep Oriol Clos beneeix la part nova de l'escola, el 1971.

subvenció per a menjador escolar: «dadas las dificultades que ofrecería la implantación del mismo y por no considerarse de absoluta necesidad en los momentos actuales». Però la demanda al llarg dels anys seixanta va motivar un canvi de posició de l'escola. Així, l'any 1967 s'establia al centre un servei de menjador. La *Revista de Palafrugell* en la seva edició d'octubre de 1967 se'n va fer ressò en la seva secció *Cara i creu*. La cara era per a l'escola: «La creación del comedor en la Agrupación Escolar Mixta "Torres Jonama" y las instalaciones modernas del mismo, merecen el elogio de cuantas personas han tenido ocasión de visitarlo». La creu se l'emportava el mal estat d'alguns carrers de la vila.

La direcció i l'administració del menjador van anar a càrrec de Josep Bonay amb l'ajut dels mestres Miquel Camós, Blanca Barrio i Antònia Peya. Al menjador hi havia una cuinera i una encarregada de la neteja. Els alumnes, mitjançant un sistema de torns, s'ocupaven de servir les taules.

Quant als preus, es va establir una quota inicial de 15 pessetes al dia per alumne assistent assíduament al menjador. En cas que provinguessin d'una família amb una situació econòmica difícil només se'ls cobraven 10 pessetes. Els alumnes eventuals de menjador eren els qui havien de pagar més, 25 pessetes. El mestres que es quedaven a dinar pagaven 10 pessetes. L'èxit del servei de menjador va comportar un fort augment de la demanda en els anys següents. Al curs 1968-1969 des de l'escola es va demanar a l'Ajuntament autorització per adquirir més material i per millorar la dotació general del menjador. Així, entre el juny i l'agost de 1970, es va adquirir: una cuina de gas butà, una rentadora, safates, plats, gots, coberts, estovalles, tovallons, etc. El mes de desembre de 1970 —provinents del PIO— es van rebre les primeres beques per als alumnes del menjador escolar. Durant aquests anys van arribar a assistir al menjador unes 150 persones diàriament. No totes eren alumnes de l'escola, ja que hi havia una vintena d'estudiants de l'institut de batxille-

rat acabat de fer i una quinzena de professors. Al llarg de la dècada dels setanta, la inversió en el menjador va ser constant. Les quotes van anar evolucionant amb l'augment del cost de la vida.

A final de l'any 1979 hi va haver conflictes laborals importants amb les cuineres del menjador i la qüestió va acabar als jutjats. Al setembre de 1980 es va acordar un sistema de vigilància rotatiu entre els mestres per tal que sempre hi hagués algú al pati abans i després del dinar. Com a compensació, els mestres tenien dret a dinar gratuïtament o a cobrar 400 pessetes per dia de vigilància. Posteriorment, es va associar al servei de menjador la ludoteca: un espai habilitat perquè els alumnes, entre les 13.45 i les 14.45 h, poguessin llegir, jugar a jocs de taula o, fins i tot, acabar les tasques escolars.

Per altra banda, paral·lelament al servei de menjador, al curs 1967-1968 es va inaugurar també un servei de transport escolar adreçat als infants de la rodalia de la població, el qual cobria el trajecte Llafranc–Montras–Llofriu–Torrent. Inicialment, n'hi va haver prou amb un autocar i l'empresa cobrava a l'Ajuntament 375 pessetes al dia. Però, a partir del curs 1972-1973, amb l'augment de l'alumnat, van ser necessaris dos autocars i el cost va passar a ser de 675 pessetes diàries.

Ambdós serveis, menjador i transport escolar, han continuat funcionant a l'escola de manera ininterrompuda fins a l'actualitat.

Ampliació de l'escola

Les primeres demandes d'ampliació de l'escola es varen fer l'any 1967. Primer es va pensar únicament en la construcció d'un menjador escolar, però de seguida es va veure la necessitat de plantejar-se un augment del nombre d'aules. Un primer projecte va ser aprovat pel ple de l'Ajuntament el 19 d'abril de 1968. Els esdeveniments posteriors van portar a modificar aquest projecte, de manera que l'aprovació definitiva no va ser fins al 9 de juny de 1969.

Puignau. Col. Francesc Alsius

Parlaments del director de l'escola amb motiu de la inauguració del nou edifici

Puignau. AMP

Les autoritats locals i provincials van assistir a l'acte d'inauguració.

Les obres del nou bloc, construït davant de l'antic pavelló dels nens, van anar a càrrec de Construcciones Atlas, SL de Palafrugell i van quedar enllestides a les darreries de l'any 1970. El dia 9 de febrer de 1971, es va fer la inauguració oficial del nou edifici. A part de les autoritats locals, al capdavant de les quals hi havia l'alcalde Gich, van assistir a l'acte inaugural el governador civil de Girona, Victorí Anguera; el delegat provincial del ministeri d'Educació i Ciència, Artur Calsina; el subdelegat provincial del Movimiento, Rafael Pinedo; la inspectora provincial, Anna Ma. Oriol, i altres personalitats. L'acte es va iniciar amb la benedicció del nou edifici per part de mossèn Josep Oriol. Seguidament, l'alcalde i el governador civil de la província van adreçar unes paraules al públic assistent.

Si bé l'obra estava catalogada com a ampliació, l'edifici construït va ser, tot ell, de nova construcció. Les noves dependències van permetre disposar d'espai per a dotze aules, un menjador amb capacitat per a 160 nens, una cuina ben equipada (gas butà, campana extractora, rebost i cambra frigorífica),diversos despatxos (direcció i secretaria), una sala de reunions comuna, lavabos i un gran porxo. L'edifici estava equipat amb calefacció i radiadors. La il·luminació de les aules, quan no es disposava de llum natural, era amb tubs fluorescents. Les obres d'ampliació van tenir un cost total de 7.363.883 de pessetes, de les quals l'Estat va aportar-ne 6.641.351 i l'Ajuntament les 722.532 restants.

Amb el nou edifici construït hi hauria una redistribució dels espais tal com ho reflectia el comunicat que l'escola va fer arribar a Inspecció el 14 d'abril de 1971: «En el día de hoy la graduada femenina de este Colegio Nacional ha pasado a ocupar el nuevo edificio escolar. La graduada masculina, así

como la clase preparatoria y los de párvulos han quedado instalados en el Grupo antiguo. Se han dejado libres las aulas de la Casa de Cultura y las antiguas de la Biblioteca Provincial utilizadas hasta la fecha». L'ampliació va anar unida a un augment progressiu de la plantilla de professorat. Així, el curs 1972-1973 s'hi van incorporar els mestres: Albert Reixach, Rufino Santamaría, Francisco Ramos, Francesca Sarís i Ma. Rosa Marquès. El curs 1974-1975 ho farien Narcís Arbusé, Anna Brunet, Encarnació Ruiz, Teresa García, Catalina Costa i Alberta Sierra.

Constitució de la Junta Econòmica

El 16 de gener de 1973 es va constituir la Junta Econòmica del centre partint de l'aplicació dels articles 7.1 i 7.2 del Reglament d'Escoles Nacionals de 1967. La van constituir Josep Bonay, director president; Joan Farga, mestre representant del centre, i Frederic Tapiola, secretari. Van assistir a l'acte de presentació de la junta els dinou mestres de l'escola: Maria Arnau, Blanca Barrio, Pilar Bernardos, Dolors Bofill, Miquel Camós, Jaume Calvet, Joan Farga, Olga Gastón, Maria Junqué, Ma. Rosa Marquès, Montserrat Medir, Antònia Peya, Francisco Ramos, Albert Reixach, José Ma. Requena, Encarnación Saldaña, Rufino Santamaría, Paquita Sarís i Frederic Tapiola.

Els primers anys aquesta junta se solia reunir dos cops al llarg del curs, bàsicament per revisar i controlar l'estat de comptes de l'escola. L'any 1977 amb la constitució del Consell Assessor del Centre i el canvi de direcció de l'escola es van renovar tots els càrrecs i s'hi van incorporar dos membres nous. La nova junta estava composta per: Francisco Ramos, nou director; José Ma. Requena, el mestre més antic; Milagros Gamero, mare d'un alumne, i Miguel Astor, secretari. Amb aquests canvis la junta va anar adquirint més importància a l'escola i va assumir tot el que feia referència als projectes de pressupost, la previsió de comptes, la revisió de despeses, la supervisió d'ingressos, l'autorització de compres, etc. Qualsevol proposta de compra o d'excursió havia de ser presentada a la junta per tal que en valorés la viabilitat econòmica. L'any 1979 la junta, per agilitar determinats processos, va acordar que cada mestre pogués disposar de 1.000 pessetes a l'aula per a l'adquisició de material bàsic.

Vista de la part nova l'any 1971. Les aules, les ocupaven les nenes que en la foto juguen a fer rotllanes.

Puigrau. AMP

El català a l'escola

El reconeixement legal de l'ensenyament del català estava previst en la Llei general d'educació de 1970. No obstant això, no es va autoritzar l'ús del català a les escoles fins al 30 de maig de 1975 —va aparèixer un decret regulant la incorporació de les llengües natives als programes de preescolar i d'EGB. Cu-

riosament, un parell de mesos abans, en la sessió ordinària de l'Ajuntament del dia 21 de març ja s'havia aprovat per unanimitat l'ensenyament del català a les escoles de Palafrugell a partir del curs 1975-1976.

Inspecció, al mes de juny de 1975, va convidar tots els mestres a assistir a una conferència col·loqui sobre la normalització de la llengua catalana i les perspectives futures. Però fins al curs 1978-1979 no es va començar a incorporar de manera decidida el català a l'escola: com a assignatura optativa als primers cursos i obligatòria a la segona etapa. El 10 de juny de 1980, en la reunió de planificació que van fer els mestres per al proper curs, l'equip docent va acordar introduir diversos llibres de text en català. Els llibres escollits van ser els de ciències naturals de sisè, setè, vuitè i el de ciències socials de vuitè.

Segons un estudi estadístic elaborat pels alumnes de vuitè i aparegut a la revista de l'escola *Mainada* (núm.2), l'any 1980 un 76% dels alumnes assistents a l'escola eren fills d'immigrants. La llengua habitual del 80 % dels alumnes de l'escola era el castellà i només un 20% parlava català.

La introducció progressiva del català a l'escola va implicar alguns canvis fins i tot pel que fa a la burocràcia. Els mestres van demanar al director on havien de posar l'assignatura de català en els llibres d'escolaritat, ERPAS (fulls en què els mestres anotaven els resultats de les avaluacions) i en els expedients de l'alumne. Aquesta documentació estava dissenyada feia uns anys i no incloïa cap apartat en què es pogués fer constar la qualificació de l'assignatura de llengua catalana. El director, després de fer la consulta pertinent, va recomanar als mestres col·locar-la momentàniament intercalada entre la llengua espanyola i l'idioma estranger. Malgrat això, administrativament, molta documentació va continuar fent-se per inèrcia en castellà. La primera acta de l'escola escrita en català, des dels temps de la República, és la de 12 de setembre de 1980.

Puigmal-AMP

Una de les aules del nou edifici

Amb els traspassos de competències en matèria d'ensenyament a la Generalitat es va anar generalitzant progressivament l'ús del català (correspondència, documentació oficial...). El curs 1981-1982 es va iniciar amb un canvi en el segell oficial de l'escola. Fins ara hi deia «Ministerio de Educación y Ciencia: Colegio Nacional Torres Jonama. Palafrugell». El text nou va ser: «Generalitat de Catalunya: Escola Pública Torres Jonama. Palafrugell (Girona)».

Durant el curs 1982-1983 es van anar estenent l'ús de llibres en català a tots el cicles. L'escola va rebre de l'Ajuntament una bandera municipal, una senyera i una bandera nacional amb l'escut constitucional. El Parlament de Catalunya va aprovar per consens la Llei de normalització lingüística l'any 1983. A partir d'aquest moment es van fer

En la sessió de 21 de març de 1975 l'Ajuntament va aprovar unànimement l'ensenyament del català a les escoles de Palafrugell.

Revista de Palafrugell, maig de 1975

nombroses campanyes d'aprenentatge i de formació de la llengua catalana, i molts mestres van participar en processos de reciclatge de català per tal d'assolir la titulació necessària: mestre de català, capacitació per a la primera etapa, etc.

Col. Joan Bisquets

Alguns dels primers llibres emprats a les escoles de l'època per a l'ensenyament de la llengua catalana

L'escola al tombant del segle XX

Al començament dels anys vuitanta es va produir a l'escola la pràctica renovació de l'equip de mestres. Amb la constitució del Consell Escolar del centre (1986) es va donar un pas determinant cap a una escola més oberta i participativa. A les darreries dels anys vuitanta i a principi dels noranta l'edifici escolar es trobava en un estat d'obsolescència absolut, fet que va portar a la realització d'importants obres de remodelació i d'ampliació al centre. L'any 1996, amb l'aplicació de la reforma educativa, s'hi van produir importants canvis: supressió d'alguns cursos, moviment de mestres i nous plantejaments educatius.

Principals esdeveniments

El curs 1981-1982 el Consell de Direcció de l'escola va elaborar un nou Reglament de règim intern. Durant aquest curs van morir Mercè Vila, que havia estat quinze anys a l'escola de Llofriu i en feia quatre que era a Palafrugell, i Frederic Tapiola, que va estar més de trenta anys a l'escola.

Al juny de 1983 l'escola va lliurar al Museu del Suro mobiliari escolar vell i a l'Arxiu Municipal documentació antiga: llibres de registre i matrícula, correspondència, control de comptes, material didàctic, atles, murals, mapes, quadres de Franco, etc.

Entre els anys 1982 i 1984 hi va haver molt de moviment de mestres a l'escola per diversos concursos de trasllats. En van marxar, entre d'altres, Pere Castellà, Maria Sau, Paco Valenzuela, Roser Escarrà, Salvador Salvà, Anna Guardiola... i s'hi van incorporar Josep Roca, Conxita Haro, Joan Frigola, Enric García, Gil Batllosera, Josep Sors, Dolors Falgàs... Durant el curs 1983-1984 es van introduir a cicle inicial i mitjà les classes de música i psicomotricitat (amb la col·laboració de l'Associació de Pares d'Alumnes de l'escola i l'Ajuntament).

El curs 1984-1985 hi va haver un canvi de direcció: Rosa Ma. Marquès, directora de l'escola els dos darrers cursos, passava a ser-ne cap d'estudis i Pere Costa en va ser escollit director. En aquesta època es va realitzar una actualització del Reglament de règim intern de l'escola i es van posar en marxa diverses iniciatives noves com la incorporació d'una professora de suport i la creació de la Biblioteca d'Aula. Des d'un primer moment el paper de la mestra de suport ha estat d'ajut i de reforç en els cicles en què ha convingut més. Gràcies a la seva tasca, es pot oferir una atenció indi-

vidualitzada a l'alumnat que ho necessita més. La Biblioteca d'Aula s'ha pogut formar al llarg d'aquests anys a cada classe gràcies a la col·laboració dels alumnes ja que cadascun porta un llibre a l'escola i a final de curs té l'opció de deixar-lo a l'aula perquè puguin beneficiar-se de la seva lectura altres nens i nenes en cursos posteriors. El professorat, amb aquesta iniciativa, fomenta l'hàbit de la lectura i pot fer un treball específic orientat a la millora del nivell lectoescriptor de l'alumnat.

El curs 1985-1986 hi va haver un nou canvi d'equip directiu. El director, Pere Costa, va deixar l'escola en virtut d'un concurs general de trasllats. La nova directora va ser Glòria Nadal. A l'abril de 1986, es va jubilar la mestra Maria Junqué; gran defensora de l'ensenyament públic. Havia exercit la seva tasca educativa en poblacions com l'Escala, Bescanó, Parlavà, Juià, Cantenys, Calella i, finalment, a Palafrugell. La revista escolar *De tot, de tot* li va dedicar un número com a reconeixement a la tasca que havia desenvolupat a l'escola.

També durant el curs 1985-1986, van sorgir les primeres veus reclamant de forma clara un arranjament global de l'escola. Les queixes provenien de l'APA, que va adreçar una carta al senyor Guasch, representant de l'Ajuntament, demanant la renovació dels pavellons vells. Des de l'inici dels vuitanta, s'havia començat a produir una clara situació de massificació a l'escola, amb molts cursos desdoblats i, fins i tot, triplicats. L'any 1985 assistien a l'escola 716 alumnes. La ràtio excessiva comportava una disminució de la qualitat de l'ensenyament que s'hi impartia. El problema s'agreujava per l'estat d'obsolescència de l'escola. Des del centre es van plantejar a Inspecció dues solucions possibles: l'ampliació amb l'obertura de noves classes o la creació d'una tercera escola pública a Palafrugell.

A començament del curs 1986-1987 el problema de la massificació es va agreujar encara més, fet que va portar el Consell Escolar —en la sessió de 18 de maig de 1987— a prendre l'acord de tancar la matrícula a tots els cursos menys a pàrvuls. Es tractava, en certa manera, d'una mesura de pressió per intentar que el Departament d'Ensenyament donés el vistiplau a la construcció d'una tercera escola pública a la vila. Però Inspecció del Consell Escolar de Catalunya va declarar il·legal la decisió de tancament de matrícula presa per l'escola i, tot seguit, el Departament d'Ensenyament va convocar una comissió del Consell Escolar del centre a Girona per parlar-ne i cercar-hi solucions. En aquesta reunió, Ensenyament va informar de la impossibilitat de construir una tercera escola pública a Palafrugell, però va manifestar el compromís d'assumir les despeses de remodelació parcial de l'escola. Durant aquest curs es va acabar de perfilar el Projecte educatiu del centre i es van començar a organitzar de forma regular les colònies escolars, que van comptar des del principi amb el suport econòmic de l'Ajuntament.

El curs 1987-1988 l'escola es va adherir a la vaga «Per una reforma educativa de qualitat a Catalunya», que es va convocar de

Montserrat Medir amb els seus alumnes l'any 1983

Col. Montserrat Medir

forma intermitent diferents dies entre els mesos de març, abril i maig de 1988. Durant aquells mesos els mestres d'arreu de Catalunya van lluitar per una equiparació dels sous i per aclarir situacions com la dels mestres interins i provisionals, els concursos de trasllats, la jornada laboral, la formació i promoció del professorat, etc. En la sessió de 9 de maig de 1988 els membres del Consell Escolar del centre van acordar per unanimitat presentar la seva dimissió en solidaritat amb les reivindicacions dels mestres i com a protesta per la manca de resposta per part del Departament d'Ensenyament davant del conflicte.

A mitjan maig de 1989 va tenir lloc a l'escola una Setmana Cultural, el tema central de la qual va ser el quaranta aniversari de la Declaració dels Drets Humans. Aquest mateix mes va començar un nou procés de renovació de l'equip directiu de l'escola. El 8 de juny van ser nomenats Francisco Ma. Arranz, director; Josep Roca, cap d'estudis, i Francesc Salellas, secretari administrador. Aquest equip exerciria només durant un any. Després va ser escollit un nou equip format per Roser Roura, directora; Conxita Haro, cap d'estudis, i Francesc Salellas, secretari administrador. En aquesta època el Consell Comarcal del Baix Empordà va començar a col·laborar en el transport escolar.

Durant el curs 1991-1992 un grup de quatre alumnes de l'escola va guanyar el primer premi del concurs organitzat conjuntament per Coca-Cola i ICONA sobre temes de medi ambient. El treball consistia a resoldre els problemes que plantejava la creació d'un parc natural. Un altre fet destacable va ser el robatori que es va produir a l'escola. Els lladres van sostreure un aparell de vídeo de l'armari de la ludoteca.

A començament del curs 1992-1993 es va aprovar una normativa específica per a l'alumnat (es reprodueix sencera en aquesta mateixa pàgina). Durant aquest curs va visitar l'escola un mestre japonès. A més, dos alumnes de vuitè —Arseni Llenas i Pau

Reproducció íntegra de la normativa de l'escola aprovada pel Consell Escolar el 28 de setembre de 1992

«C.P. TORRES JONAMA
PALAFRUGELL

NORMATIVA DE L'ESCOLA

L'assistència a les classes és obligatòria. Les faltes d'assistència caldrà justificar-les al tutor corresponent.

Cal ésser puntual en totes les activitats acadèmiques.

A les nou i a les tres, quan s'obrin els portals del pati, només poden entrar els alumnes. Es prega als acompanyants que no entrin al pati. Excepcionalment ho podran fer únicament els pares dels alumnes de parvulari de quatre anys i només durant el mes de setembre.

De seguida que soni el timbre els alumnes hauran d'anar a la seva fila corresponent, on trobaran el seu mestre.

S'ha d'estar en silenci als passadissos. Pensem que dintre de les classes hi ha professors i alumnes treballant.

L'alumne no pot sortir del Centre en horari escolar si no és acompanyat del seus pares. Caldrà avisar sempre prèviament el tutor corresponent.

Els alumnes abans de sortir al pati a l'hora d'esbarjo, cal que vagin al lavabo, on han de respectar les normes d'higiene i fer servir adequadament les instal·lacions; seguidament desembolicaran l'esmorzar i deixaran les bosses a la paperera. A continuació sortiran al pati de manera ordenada.

L'esbarjo s'ha de fer en el pati. Cap alumne pot quedar-se dintre de la classe si no és amb la presència del seu mestre.

Qualsevol problema que pugui sorgir durant l'esbarjo el podreu comunicar als mestres vigilants.

Els nens que estan malalts han de romandre a casa

Hem de procurar que tots els espais de l'Escola estiguin nets. Cal complir les normes d'higiene i sanitat vigents a l'actual legislació. Recordem:

- No es pot menjar a les classes sense permís del mestre
- Cal utilitzar bé els sanitaris i procurar no embrutar-los
- S'evitarà llençar coses a terra
- S'ha de fer ús de les papereres
- Els alumnes s'han de responsabilitzar de l'Escola i tenir cura de la seva netedat i conservació
- Es procurarà que tots els alumnes vinguin degudament nets al centre

La conservació de l'edifici i del material escolar és una obligació que ha d'ésser assumida per tothom, individualment i col·lectivament (no escriure a les parets, tenir cura de jocs, arbres, menjador i de tots els espais col·lectius).

Cal respectar la dignitat i funció dels professors i de totes les persones que treballen i integren la Comunitat Educativa.»

Nens i nenes de segon a la piscina municipal. Curs 1997-1998

Goñi— van guanyar el segon i tercer premi, respectivament, en el concurs «Ho volem tot net» organitzat pel Consell Comarcal del Baix Empordà. Per altra banda, el rector de la vila es va oferir per impartir classes de religió als alumnes de l'escola que ho haguessin sol·licitat. Posteriorment, a partir del curs 1994-1995, el Bisbat va assignar i pagar una mestra. En aquesta època s'estava preparant arreu del país el desplegament de la LOGSE (Llei d'ordenació general del sistema educatiu). L'any 1993 a Palafrugell es van organitzar unes jornades informatives sobre la reforma educativa: tres conferències i una taula rodona. En la sessió del Consell Escolar de 28 de juny de 1993, la directora, Roser Roura, va aprofitar per explicar als assistents les innovacions i els canvis que havia de suposar per al centre la introducció de la reforma.

L'any 1995, una nova llei de la funció directiva a les escoles marcava que els càrrecs de direcció s'elegissin cada cinc anys. Això va fer que l'equip directiu, encapçalat per Roser Roura, tingués l'opció de prorrogar per un any més, a la qual cosa va renunciar. Per això el 6 de juny de 1995 es van tornar a fer votacions per escollir un nou equip directiu; aquest cop, si tot anava bé, seria per un període de cinc anys. L'equip votat, i acceptat per majoria absoluta, va ser el constituït per Josep Piferrer, director; Mariví Giménez, cap d'estudis, i Francesc Salellas, secretari administrador. El projecte de direcció presentat per aquest nou equip va proposar una millora de la gestió i dels canals de comunicació interna de l'escola, així com continuar fomentant la línia de diàleg i cooperació amb els pares.

Al juny de 1995 es va jubilar el mestre Gil Batllosera. Havia treballat com a docent a Lloret, a Fonteta, a Vall-llobrega, a Palamós i darrerament a Palafrugell. El novembre del mateix any l'escola va demanar ser centre col·laborador en el règim de la prestació social substitutòria per així poder facilitar la incorporació d'objectors de consciència. A les darreries del curs 1995-1996 l'equip de voleibol de l'escola va quedar campió de Girona en la categoria infantil-escoles.

El mes de setembre de 1996 es va començar a aplicar progressivament la reforma educativa a l'escola. Es van suprimir els cursos de setè i aquests alumnes van començar l'educació secundària obligatòria (ESO) a l'Institut. El curs 1997-1998 van desaparèixer els vuitens. Aquests canvis van motivar que, els dos primers anys d'aplicació de la reforma educativa, diversos mestres fossin traslladats a altres centres.

A mitjan curs 1996-1997, gràcies a un acord entre APA i escola, es van iniciar per als alumnes sessions de natació a les instal·lacions de la piscina municipal. El curs següent es varen incorporar a l'escola els primers objectors de consciència: Enric Deulofeu i Marc Molla, els quals van desenvolupar tasques diverses com ara la mobilitat d'alumnes amb deficiències motrius, la preparació de material, feines administratives, vigilància de la biblioteca, etc. Al mateix temps es va engegar el Pla

d'avaluació del centre, desenvolupat al llarg dels tres cursos següents, que pretén avaluar tant aspectes d'ensenyament i d'aprenentatge com d'organització de l'escola. A part dels aspectes assenyalats, el curs1997-1998 va estar carregat d'activitats extraacadèmiques: el sopar d'homenatge a les exalumnes dels anys quaranta i cinquanta, l'homenatge al mestre Bonay i l'Any Pla. Un fet luctuós va ser la defunció de la professora Carme Plaja. Els alumnes van elaborar un recull de poemes en homentage a la tasca docent desenvolupada per aquesta mestra. Durant aquest curs, la mestra Rosa Ma. Marquès va decidir retirar-se de l'activitat docent i va deixar l'escola.

El curs 1998-1999 els alumnes de cinquè de primària van portar a terme una campanya per recollir diners per als damnificats de l'huracà Mitch. La quantitat recollida va ser de 101.346 pessetes Els diners es van enviar a Centreamèrica mitjançant Farmacèutics Mundi. Aquest mateix curs es va incorporar a l'escola, com a conserge de manteniment, Lluís Cara. Fernando Ordóñez —conserge els deu darrers anys— té previst jubilar-se properament.

Els Consells Escolars

En la sessió del Consell de Direcció de 20 de febrer de 1986 el senyor Guasch, com a representant de l'Ajuntament de Palafrugell, va informar d'una nova llei aprovada pel Parlament (27-11-1985) que obligava tota població amb més d'una escola pública a constituir un consell escolar municipal, que havia d'estar format pels directors de les escoles públiques i de les privades, per representants de l'Ajuntament i per membres de les associacions de pares. A part del Consell Escolar Municipal, cada escola havia de constituir el seu Consell Escolar amb la participació col·legiada de mestres, pares, alumnes, Ajuntament i personal no docent. Així, el 28 de maig de 1986 es va fer a l'escola la darrera reunió del Consell Directiu i el 26 de juny, la primera del Consell Escolar del centre. S'hi van tractar diversos temes rellevants, com ara la necessitat de fer reformes a l'escola i la importància de trobar mecanismes per reduir l'absentisme escolar. En relació amb el problema de l'absentisme, es va decidir prendre una sèrie de mesures urgents: parlar amb la família del/de la nen/a, adreçar una carta certificada als pares, trametre un informe a Serveis Socials de l'Ajuntament i, fins i tot, algú es va plantejar la possibilitat de crear una policia de barri. També es va acordar, en aquesta primera sessió, que qualsevol alumne que arribés a un 35% de faltes d'assistència no seria avaluat. El Consell Escolar continua essent, actualment, el màxim òrgan decisori de l'escola.

Els pares, al llarg d'aquests anys, en les sessions del Consell Escolar s'han preocupat de fer diverses peticions. Algunes relacionades

Francesc Salellas amb els seus alumnes de setè d'EGB. Curs 1991-1992

Crònica d'un any, 1991

amb l'estat de l'escola i d'altres demanant més relació amb els mestres. També s'han fet propostes concretes en relació amb la vigilància dels patis, els lavabos, els horaris, els serveis complementaris, la reutilització de llibres de text, etc. La veu dels alumnes també s'hi ha deixat sentir. Entre les seves demandes destaquen diverses propostes: arreglar el timbre del pati perquè en determinades zones no se sentia bé, controlar l'accés a l'escola de persones que no hi estiguessin relacionades, demanar subvenció per a determinats actes festius, comprar medalles per als campionats esportius de l'escola i samarretes per a un equip de voleibol, equipar els patis amb porteries de futbol i cistelles de bàsquet, millorar les pistes esportives, posar més papereres al pati i assecadors al WC.

El Consell Escolar es va renovant aproximadament cada dos anys. Associades al Consell, pràcticament des del començament, hi ha establertes una sèrie de comissions —la permanent, l'econòmica, la d'obres i serveis i la del Consell Escolar Municipal— que permeten guanyar operativitat i fer molta més feina.

L'any 1998 es va decidir crear la Comissió Econòmica del Centre. Fins llavors els temes econòmics s'havien tractat en les mateixes sessions del Consell Escolar. A partir d'aquell moment el Consell Escolar va delegar a aquesta comissió funcions com la gestió de pressupostos, la supervisió de la despesa i dels ingressos, les autoritzacions de compres, etc.

Obres de remodelació de l'escola el 20 de setembre de 1992

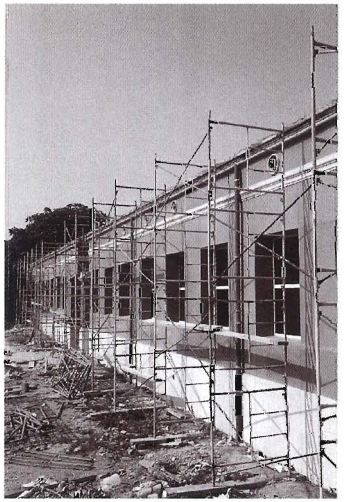

Paco Dalmau. AMP

Remodelació de l'escola

A les darreries de l'any 1985 es van presentar de manera formal les primeres queixes sobre l'estat de conservació d'algunes parts de l'escola. L'Associació de Pares d'Alumnes (APA), amb el suport de tot el claustre de professors, va adreçar una carta a l'Ajuntament demanant la renovació dels pavellons vells. L'Ajuntament va decidir fer un estudi de la situació i, finalment, el 20 de desembre de 1985 l'arquitecte municipal va emetre un informe tècnic sobre l'estat de l'escola. Aquest informe assenyalava clarament l'estat de degradació de tots els equipaments i remarcava especialment deficiències com ara: degoters, filtracions, humitats, esquerdes... En les conclusions, l'arquitecte municipal escrivia: «el tècnic sotasignant considera que és imprescindible realitzar un estudi global de reordenació i reforma d'aquest centre educatiu. Sense aquesta visió de conjunt del problema, qualsevol actuació de millora important podria suposar una despesa inútil a curt termini (...). El que cal fer és un projecte de reforma general del Grup Escolar Torres Jonama».

Vistos els informes municipals, el Departament d'Ensenyament va encarregar un diagnòstic de l'estat de l'escola a l'arquitecte Arcadi Pla, que va presentar al cap d'uns mesos un informe detallat sobre la situació de l'escola i unes propostes de millora.

L'estudi assenyalava deficiències greus a l'edificació: paviments de formigó lliscat inadequats, fusteries exteriors en mal estat, mancances en el sistema de calefacció i en els serveis sanitaris, problemes a les cobertes provinents de soleres i teules, parets exteriors degradades... A part de la decadència física de la construcció, hi havia problemes en la jerarquia i la interconnexió dels espais, accessos inadequats, sobreocupació de les aules i manca d'espais per a treballs de pretecnologia o de laboratori. Arcadi Pla va recomanar diverses solucions pel que fa a l'avantprojecte. La primera consistia en una restauració dels pavellons vells (pressupost de 29.664.000 pessetes). La segona possibilitat era l'arranjament de la part vella de l'escola i la construcció d'una nova escola pública en

un altre indret de la població (pressupostat en 250.417.760 pessetes). La tercera opció implicava una restauració i alhora una ampliació de l'escola (192.426.240 pessetes).

Els Serveis Territorials d'Ensenyament van prometre una solució ràpida. El 18 de maig de 1987 el Departament d'Ensenyament va reiterar a l'escola el seu compromís d'invertir en la remodelació. Però els mesos anaven passant i la situació es feia insostenible. L'APA va reunir 1.300 signatures com a acció reinvindicativa per desencallar el procés. En una visita d'Inspecció del Departament de Sanitat i Seguretat Social feta a l'escola el novembre de 1988, s'apuntava la sospita de l'existència de rosegadors a les dependències del menjador i de la cuina. En l'informe l'inspector escrivia: «En general tota l'escola necessita una remodelació i quasi diríem reestructuració, ja que (...) totes les dependències estan molt abandonades».

Al mes de gener de 1989 el Departament d'Ensenyament i l'Ajuntament de Palafrugell van arribar a un principi d'acord per tal de fer una remodelació a fons de l'escola. El 5 de maig de 1989, Enric Garcia —president del Consell Escolar— adreçava una carta a Albert Vancells —cap dels Serveis Territorials d'Ensenyament de Girona— demanant-li una resposta urgent respecte a l'aprovació del projecte de remodelació, els terminis concrets de sortida a concurs de les obres i el seu inici. Però la resposta es va fer esperar i fins al mes de maig de 1990 no es va rebre cap comunicat. En el text del comunicat s'informava a l'escola que les obres s'iniciarien el mes de gener de 1991 i que implicarien la instal·lació, en uns terrenys annexos a la Llar Municipal d'Infants, d'aules prefabricades on poder continuar l'activitat docent mentre duressin les obres. En la sessió extraordinària del Consell Escolar de 17 de juliol de 1991 es va decidir, a proposta del claustre, que es desplaçarien als barracons els alumnes de quart fins a vuitè. Els més petits es quedarien a l'escola, al pavelló construït l'any 1970. L'1 de març de 1991 el Departament d'Ensenyament va treure a licitació les obres de remodelació de l'escola, que es van concedir finalment a l'empresa Roviras amb un pressupost de 228.000.000 pessetes, i es va concretar el termini de 18 mesos per acabar-les.

El curs 1992-1993 va començar amb una part dels alumnes a l'escola i l'altra a les aules prefabricades, que van ser equipades amb la dotació mínima per poder impartir-hi classes. A més, els alumnes interessats pel servei de menjador, uns 60, van poder anar provisionalment a dinar a l'Institut Frederic Martí Carreras. El trasllat dels alumnes va estar sempre supervisat per l'ajudant de menjador i un mestre. Arribat el mes de maig va sorgir un inconvenient no previst: dins les aules prefabricades s'assolien temperatures superiors als 30ºC. Aquesta calor va afectar

Paco Dalmau. AMP

Obres de remodelació de l'escola el 20 de setembre de 1992

Membres del primer Consell Escolar de l'Escola Pública Torres Jonama. Juny 1986

Òrgans unipersonals:
Director: Enric Garcia
Cap d'Estudis: Narcís Serra
Secretari administrador: Francesc Salellas
Representants dels mestres:
Rosa Ma. Marquès
Conxita Haro
Mariví Giménez
Francina Marquès
Roser Roura
Josep Vives
Representants dels alumnes:
Enric Llimona
Ignasi Goñi
Representants dels pares:
Eugeni Anselmet
Arcadi Carretero
Albert Fontfreda
Joan Casas
Representant de l'Ajuntament:
Jaume Guasch
Representant del personal no docent: Miguel Ortega

negativament el desenvolupament de les classes fins a fi de curs.

Les obres van anar avançant, encara que a un ritme més lent del previst. El 3 d'abril de 1993 uns desconeguts van entrar a l'edifici i van causar diversos desperfectes. El curs 1993-1994 s'havia d'iniciar amb les obres acabades, però no va ser així perquè l'empresa encarregada de la remodelació de l'escola havia fet suspensió de pagaments el 31 de juliol. Des de llavors s'havia abandonat completament l'obra. Les queixes i les mostres d'indignació per part dels pares van ser immediates i es van traduir en una important manifestació davant de l'Ajuntament. A partir d'aquell moment una altra empresa s'hauria d'ocupar d'acabar les obres.

La polèmica es va revifar el mes de novembre de 1993 quan es va comunicar que el conseller d'Ensenyament de la Generalitat tenia previst fer la inauguració oficial de la remodelació de l'escola el dia 17 de desembre de 1993. La directora —amb l'acord del Consell Escolar— va comunicar que era precipitat portar a terme aquesta inauguració atès l'estat de les obres i va demanar un ajornament de l'acte. L'escola encara no estava en condicions perquè hi havia mancances en la instal·lació elèctrica i aules sense calefacció, s'havien d'arreglar algunes portes i finestres, faltava la tanca i la font del parvulari, hi havia goteres i calia millorar la ventilació d'algunes aules. Davant la petició que se li va fer, el delegat Territorial d'Ensenyament va ajornar la inauguració *sine die*.

El desembre de 1993 va visitar Palafrugell Joan Ma. Pujals, conseller d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya, però no es va portar a terme la inauguració oficial de l'escola ja que encara hi havia obres pendents. Fruit d'aquest malestar van aparèixer al voltant de l'escola diverses pintades.

Alguns problemes de disciplina

Un cap de setmana del curs 1981-1982 es va produir l'entrada de nens de l'escola en una de les classes de pàrvuls, fet que va motivar certs canvis en el Reglament de règim intern del centre. Aquest mateix curs hi va haver alguns casos de falsificació de justificants de faltes d'assistència. Aquestes accions van ser sancionades amb expulsions temporals per diversos dies, però amb l'obligació de l'alumne de passar cada dia per l'escola a buscar deures per fer.

En la sessió del Consell Escolar del 4 de desembre de 1986 es va acordar crear una comissió d'ordre i convivència. El Consell Escolar va donar poder a aquesta comissió per tractar amb plena autonomia determinats casos de conducta i comportament inadequats sense la necessitat d'haver-se de reunir tot el Consell. Aquesta comissió la van formar Enric García, director; Narcís Serra, cap d'estudis; Francesc Salellas, secretari; un mestre de l'equip; un pare; dos alumnes, i el tutor de l'alumne conflictiu. En casos de gravetat es convocava tot el Consell Escolar.

El 8 de febrer de 1994 es va produir una situació fora del recinte escolar, però protagonitzada per alumnes de l'escola, que va portar molta polèmica i de la qual es van fer ressò els mitjans de comunicació. Alguns alumnes de setè van celebrar una festa d'aniversari prop de la casa d'una professora de l'escola. Enmig de la festa alguns d'ells van anar a tocar el timbre de casa de la mestra, van donar cops a la porta cridant i insultant-la (ella no era a casa). El soroll va provocar la intervenció d'una veïna, que també va ser increpada. Els fets van ser valorats com a falta molt greu per l'equip directiu i el Consell Escolar i, partint de la normativa referent a drets i deures dels alumnes, es va resoldre obrir expedient disciplinari a aquests alumnes i

Nadal de 1995. El pessebre de l'escola va guanyar el segon premi en el Concurs Municipal de Pessebres

aplicar una sèrie de mesures cautelars. Davant d'aquesta situació, un dels pares dels alumnes afectats va reaccionar amb força contra l'escola intentant evitar les sancions imposades. El Departament d'Ensenyament va obrir una investigació dels fets i va decidir suspendre les sancions i rectificar-les. El fet va provocar molt d'enrenou a l'escola i va arribar també a la Junta de Personal Docent no Universitari de les Comarques Gironines, que va mostrar el seu desacord amb el Department d'Ensenyament.

Associació de Pares d'Alumnes (APA)

El 10 de setembre de 1980 es va constituir oficialment l'Associació de Pares del centre. Així, al curs 1980-1981 el Consell Directiu de l'escola ja va comptar amb la presència de dos membres d'aquesta associació, es tractava de J. Cista i J. Llenas.

El desembre de 1980 l'associació va aprofitar les pàgines de la revista de l'escola *Mainada* per presentar-se oficialment i explicar quin sentit tenia la seva existència. Els primers objectius que es van plantejar els pares van ser diversos: organitzar la festa de fi de curs; muntar un laboratori a l'escola; habilitar un espai de visita mèdica; organitzar sessions de cinema, conferències, cursets de natació, etc.

Tot i començar amb força, l'Associació de Pares d'Alumnes (APA) va passar, aquests primers anys, per períodes complicats. Al desembre de 1984, els seus representants expressaven el seu desencís en l'article «L'Associació de Pares està cansada», aparegut a la revista escolar *Mainada*, per la poca col·laboració i per la manca de resposta per part de molts pares. Les situacions eren diverses: pares que no compraven tot els llibres corresponents al curs, pares que no pagaven l'assegurança escolar o l'aportació voluntària de 100 pessetes, pares que no assistien a les reunions convocades, etc.

A l'inici del curs 1985-1986 l'APA es va lamentar de la massificació de l'escola i es

Castanyada. Curs 1995-1996

van exigir solucions. El paper de l'associació va ser clau en les primeres gestions orientades a la millora i la remodelació de l'escola. Entre les activitats extraescolars desenvolupades durant aquests anys hi va haver bàsquet, futbol sala i un curs d'escacs, que va gaudir de molta acceptació.

Durant el curs 1986-1987 es va produir cert estira i arronsa entre l'Associació de Pares i l'Ajuntament per veure qui pagava el sou del mestre de gimnàstica. Al llarg d'aquest curs es van organitzar nombrosos tallers: esport, fang, ràdio, coral i guitarra.

Al curs 1988-1989 l'APA es va reestructurar i va passar a tenir un representant per cada cicle (parvulari-inicial-mitjà-superior) i una persona responsable en cada una d'aquestes àrees: esports, activitats extraescolars, secretaria, finances i remodelació. Com a activitat nova, durant aquest curs es va introduir l'ensenyament de l'anglès en horari extraescolar —en horari escolar no es va començar a fer anglès fins al curs 1993-1994.

L'APA va organitzar a principi dels anys noranta un concurs de dibuix i va començar a col·laborar en les colònies escolars portades a terme per l'escola. Al gener de 1993, representants dels pares van demanar al Consell Escolar la creació d'una infraestructura mòbil de teatre a l'antic menjador de l'escola. A l'estiu d'aquest any l'APA va organitzar una exposició per reunir fons. Van col·laborar-hi 26 artistes locals, que van cedir gratuïtament una obra cadascun. La recaptació va permetre adquirir material per a la biblioteca, el laboratori i les classes de gimnàstica; aquests ajuts també van permetre impulsar a l'escola les activitats teatrals.

A inici del curs 1993-1994 l'APA va manifestar la seva voluntat de redactar un butlletí informatiu, per a la qual cosa va demanar la col·laboració dels mestres. A més, es va decidir treballar pel sistema de comissions per poder repartir les diferents feines entre tots els pares col·laboradors. Les comissions de l'APA per a aquest curs van ser: obres, biblioteca, teatre, festes, butlletí, activitats extraescolars, esports i escacs, laboratori, música, colònies i excursions, escola de pares i menjador. Durant aquest mateix curs es va organitzar un concurs de dibuix. Els dibuixos es van exposar a la Galeria d'Art Empordà (n'hi havia de 114 alumnes del centre, des de P-3 fins a 8è.).

Al juny de 1995 l'APA va equipar els patis amb elements per jugar-hi. A l'abril de 1996 va organitzar dues sessions de titelles per als nens de l'escola, uns Pastorets per Nadal i unes colònies de tres dies a Puigpardines. Va ser en aquesta època que es va acordar canviar la sigla APA per AMPA (associació de mares i pares d'alumnes). Es reinvindicava així també el paper de les mares.

El maig de 1997 l'Associació de Mares i Pares d'Alumnes de l'escola es va plantejar la possibilitat de reutilitzar els llibres

usats a l'escola. El maig de 1998 es van fer diverses propostes en la línia de modernitzar l'anagrama de l'escola i canviar el disseny dels xandalls. També es va contribuir a equipar l'aula de música amb diversos instruments nous.

Aquests darrers anys l'AMPA s'ha encarregat d'organitzar nombroses activitats extraescolars com anglès, plàstica, dansa, guitarra, decoració de ceràmica, mecanografia, dibuix i teatre. L'Associació ha col·laborat —amb gran encert— a muntar les festes de fi de curs.

L'Aula d'Informàtica

A l'abril de 1985 en el núm.10 de la revista escolar *Mainada* van aparèixer les primeres reflexions sobre la importància de la presència de l'ordinador a l'escola. La informàtica en aquells moments emergia amb força arreu i l'ús de l'ordinador personal s'anava estenent, de manera progressiva, en molts àmbits de la societat. L'escola no podia quedar al marge d'aquests avenços.

Es va disposar d'un primer ordinador a les darreries de l'any 1988. La proposta d'adquisició d'un ordinador s'havia plantejat, juntament amb la d'una fotocopiadora, en la sessió del Consell Escolar del 19 de setembre de 1988 i va ser una realitat gràcies a la col·laboració econòmica de l'Ajuntament, l'escola i l'APA.

A l'inici del curs 1989-1990 es va veure que un sol ordinador era insuficient per a tot el centre, sobretot tenint en compte que vuit mestres de l'escola havien realitzat un curs de formació de 90 hores del Programa d'informàtica educativa de la Generalitat (PIE) i tres més es disposaven a fer-lo. Per aquest motiu es va presentar a la Regidoria de Cultura i Ensenyament de l'Ajuntament una sol·licitud de subvenció de les despeses d'un nou ordinador i d'una impressora.

El 15 de novembre de 1990 el claustre de professors va aprovar el Projecte d'informàtica educativa del centre, que preveia un pla d'actuacions per continuar introduint els mitjans informàtics a l'escola i la demanda d'uns equipaments adequats. El projecte es va presentar a la Delegació Territorial d'Ensenyament amb l'esperança que s'adjudiqués a l'escola una Aula d'Informàtica. Al mes d'abril de 1991 el delegat territorial d'Ensenyament va informar de la concessió de 2.200.000 pessetes per dotar l'escola de l'aula, que va entrar en funcionament al mes de setembre de 1991. Una vegada instal·lat tot el material, Josep Roca —cap d'informàtica de l'escola– va portar a terme una sèrie de sessions infomatives per orientar els mestres en l'ús dels diferents programes informà-

Exposició de dibuixos dels alumnes de l'escola a la Galeria d'Art Empordà. Juny 1994

tics. Així, durant el curs 1991-1992, tots els professors van entrar en contacte amb les noves tecnologies ofertes per l'aula i es van poder fer una idea del potencial educatiu de la informàtica. S'obria per als alumnes un ventall de noves possibilitats d'aprenentatge.

El desenvolupament de les activitats informàtiques a l'escola es va veure interromput per les obres de remodelació del centre, que van afectar l'Aula d'Informàtica del mes de febrer al mes de setembre de 1993. Una de les primeres iniciatives, en tornar-se a muntar l'aula a inici del curs 1993-1994, va ser informatitzar les notes dels alumnes. També es va adquirir un nou ordinador per a la gestió administrativa de l'escola.

El curs 1995-1996, gràcies a l'adquisició d'un ordinador multimèdia i un mòdem, l'escola va poder iniciar-se en la navegació per les autopistes de la informació. Però els continus avenços en el camp del programari fan que constantment el maquinari s'hagi d'actualitzar o renovar, per la qual cosa Josep Roca, al curs 1997-1998, va demanar una actualització dels aparells informàtics. El maig de 1998 l'Aula d'Informàtica va rebre, gràcies a la col·laboració de l'AMPA, cinc nous ordinadors. La informàtica de gestió va rebre també un impuls amb la connexió en xarxa de tres màquines: direcció, secretaria i sala de professors. Més recentment, el Departament d'Ensenyament ha engegat ARGO, un ambiciós programa d'actualització dels equipaments informàtics de les escoles per adaptar-los a les noves necessitats, a les exigències dels nous programes i a Internet. De moment el CEIP Torres Jonama ha rebut, gràcies a ARGO, sis ordinadors nous, un escànner, una impressora de color i una altra de tecnologia làser.

Darrerament, a l'Aula d'Informàtica hi ha un total de deu ordinadors, sis dels quals estan connectats en xarxa. L'escola està enllestint una pàgina WEB a Internet (http//www.xtec.es/centres/b7002481) i disposa d'una bústia de correu electrònic on es poden enviar missatges (b7002481@centres.xtec.es).

El teatre a l'escola

Des de fa anys, en dates com Nadal, Carnestoltes o en els festivals de fi de curs sempre han estat presents a l'escola les representacions de teatre o les interpretacions de petites històries o *sketchs*. Aquesta tradició teatral es va veure recompensada a l'inici dels anys noranta, coincidint amb les obres de remodelació de l'escola, amb la creació d'una aula de teatre. Es tracta d'un espai interior polivalent que dóna al porxo del pati i que es pot dividir, segons convingui, en dues parts diferenciades. L'escenari està constituït per un entarimat gran i uns cortinatges foscos. El 20 de desembre de 1993 es va fer la inauguració oficial de l'aula amb la representació de l'obra de Josep Puig *El Pastoret de desembre*.

Gràcies al suport de l'AMPA, l'esforç dels mestres i dels alumnes l'activitat teatral s'ha anat consolidant a l'escola al llarg dels darrers anys. S'han portat a terme amb èxit, entre d'altres, representacions com la *Llegenda de*

L'any 1993 es va inaugurar l'aula de teatre de l'escola. Des de llavors han estat nombroses les representacions que s'hi han dut a terme.

La Coral de l'escola en plena acció. Curs 1997-1998

Sant Jordi; *Espases, espases, espases*; *La cançó més bonica del món*; *El judidi d'en Carnestoltes* i *Els Pastorets d'en Ferrer Magí.*

La Coral

La idea de crear a l'escola una coral infantil es va gestar a inici de l'any 1995. La presentació i el debut oficial van ser per la diada de Sant Jordi del mateix any. A partir de llavors, un dia a la setmana durant una hora, els alumnes interessats han tingut l'oportunitat d'assajar cançons diverses sota la direcció de Marita Ferrer.

Per l'abril de 1995 la Coral va organitzar una estada d'un cap de setmana a la Casa de Colònies Pou del Glaç de la Bisbal. A partir d'aquest moment cada any s'ha repetit l'experiència en diferents cases de colònies de les nostres contrades (Casa de Colònies l'Ocell de Corçà, Ca l'Aldrich de Romanyà, etc.). Aquestes colònies constitueixen un espai on, a part d'assajar cançons, els alumnes es diverteixen gaudint d'altres activitats com ballar, fer *play-backs*, berenades i jocs diversos. El diumenge al matí els pares assisteixen a un concert que ofereix la Coral.

La Coral ha participat en diversos actes com la cantada organitzada al Centre Fraternal per Sant Jordi de 1997 (Any Pla) o els diversos actes d'homenatge organitzats per exalumnes de l'escola.

Any Pla

En la sessió del Consell Escolar del 4 de novembre de 1996 el director de l'escola —Josep Piferrer— va informar de la creació d'una comissió del claustre de professors per preparar diverses activitats amb motiu de la celebració del centenari del naixement de Josep Pla a Palafrugell.

Així, l'any 1997, es van portar a terme a l'escola nombroses activitats que van servir per commemorar la celebració del naixement de l'escriptor palafrugellenc. L'acte de commemoració del naixement en si es va re-

CEIP Torres Jonama

CEIP Torres Jonama

CEIP Torres Jonama

alitzar el dia 7 de març en el monument de Josep Pla a Palafrugell, davant del qual es van concentrar més de 500 alumnes de l'escola. Nens i nenes de diferents cursos van llegir, davant dels seus companys i del públic assistent, petits fragments de l'obra de Pla a través dels quals es va fer un recorregut per la vida i l'obra de l'escriptor. Aquest acte va acabar ballant, al voltant del monument, la sardana *Port de Llançà* de Ricard Viladesau.

Com a actes més rellevants celebrats al llarg d'aquest any cal destacar el joc *Pla a Pla i tiro perquè em torna a tocar*, el dibuix a l'escola de diversos murals dedicats a l'escriptor, l'elaboració de dossiers recull sobre la seva vida i obra, la ruta Josep Pla, l'elaboració d'una auca, l'edició d'un número de la revista escolar *La Vila* dedicat a la seva figura, la plantada d'un magraner, diverses visites i berenades a la plaça de Josep Pla, treballs monogràfics individuals i en grup, un racó de lectura específic i diversos col·loquis i xerrades.

En el 15è Certamen Literari i Artístic Infantil i Juvenil organitzat pel Departament d'Ensenyament l'escola va ser guardonada amb el primer premi per la seva tasca de difusió de la vida i l'obra de Josep Pla i per haver-ne treballat molts aspectes en els diferents nivells educatius. El premi va ser lliurat, al saló Sant Jordi del Palau de la Generalitat, pel conseller d'Ensenyament Xavier Hernández, a una representació de l'escola, el dia 27 de novembre de 1997.

El 27 de febrer de 1998 es va fer al vestíbul de l'escola l'acte de cloenda de l'Any Pla, al qual van assistir l'alcalde Frederic Sunyer i

A dalt, foto1 i 2, actes de celebració de l'Any Pla protagonitzats pels alumnes (1997) i ,
a baix, lliurament dels premis del 15è Certamen literarioartístic del Departament d'Ensenyament. Palau de la Generalitat. 27 de novembre de 1997

altres convidats. L'acte va consistir a jugar una partida del joc *Pla, 100 anys* dissenyat pels alumnes de l'escola. El joc va comptar amb la participació de quatre equips: pares dels alumnes, Fundació Josep Pla, exalumnes i mestres de l'escola.

Trobades d'exalumnes i homenatges

El dia 18 d'octubre de 1997 es van reunir a Palafrugell 156 dones, totes elles exalumnes del centre als anys quaranta i cinquanta. Els actes es van iniciar amb una missa a la parròquia i tot seguit el grup va realitzar una visita a l'escola, on se les va obsequiar amb un dibuix fet pels alumnes del centre. Després va tenir lloc un sopar conjunt. A mitjan maig de 1998 es va fer la segona part d'aquesta trobada amb una cantada a càrrec de la coral infantil de l'escola. Una representació de les exalumnes va aprofitar l'acte per fer donació de material didàctic al centre.

Per altra banda, un grup també d'exalumnes —aquesta vegada homes— va organitzar, els dies 5 i 6 de juny de 1998, uns actes d'homenatge al mestre i exdirector de l'escola Josep Bonay. El dia 5 es va fer un acte acadèmic a l'escola, que es va iniciar amb diferents parlaments, tot seguit la Coral va oferir una petita cantada, que va ser molt aplaudida pels assistents, i, finalment, es va descobrir una placa dedicada al mestre Bonay a la biblioteca de l'escola. També es va poder visitar la cinquena classe, on el mestre havia impartit

Col. Joan López

Col. Joan Busquets

Col. Joan López

Acte d'homenatge al mestre Bonay (5-6-1998). D'esquerra a dreta: Josep Piferrer, director escola; Frederic Sunyer, alcalde de Palafrugell; i Evarist Puig i Fidel Ferrer, exalumnes. A la biblioteca de l'escola (foto central) s'hi va posar una placa en homenatge a Josep Bonay Vidal. A baix, trobada d'exalumnes a l'escola, 1998

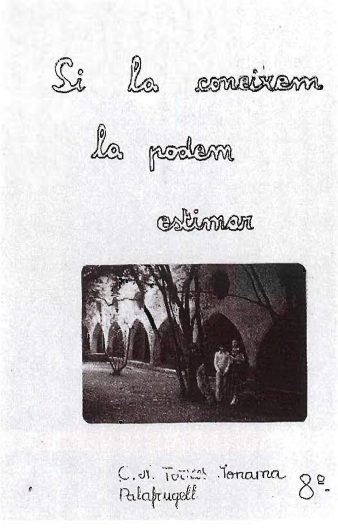

AMP: CEIP Torres Jonama

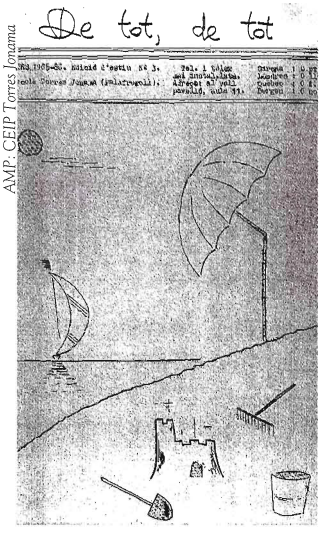

AMP: CEIP Torres Jonama

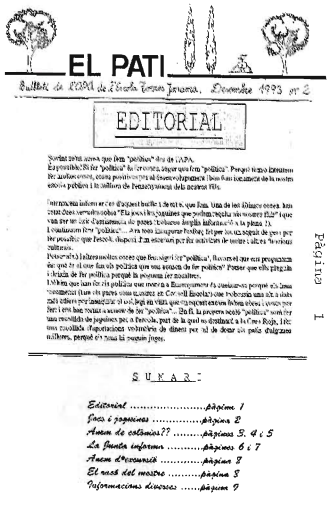

AMP: CEIP Torres Jonama

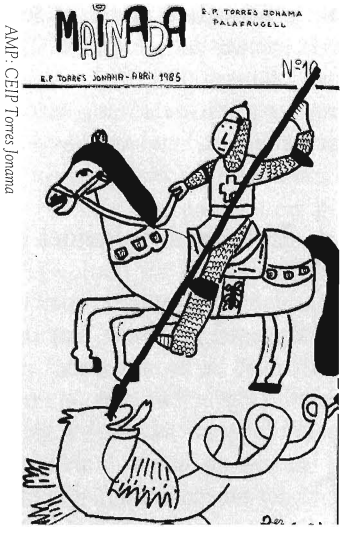

AMP: CEIP Torres Jonama

Diverses portades de revistes escolars: «Si la coneixem la podem estimar», «De tot, de tot», «El Pati» i «Mainada». A sota, «La Vila».

AMP: CEIP Torres Jonama

durant molts anys els seus ensenyaments. El dia 6 es va assistir a una missa cantada per la Coral Mestre Sirés i a un sopar. En ocasió de l'homenatge es va muntar una exposició fotogràfica a Can Rosés i un exalumne, Evarist Puig, va escriure la biografia del mestre Bonay, que va quedar recollida en el llibre *Lliçons generals i credos particulars*.

Al maig de 1998 l'escola va començar a plantejar-se l'organització d'una sèrie d'actes per commemorar el seu 75è. aniversari.

Les revistes escolars

Si la coneixem la podem estimar (1979): va sortir-ne un sol número, elaborat pels alumnes de 8è. d'EGB, dedicat íntegrament al coneixement de Catalunya (es presta especial atenció a bona part de les comarques catalanes costaneres).

La Canalla (fi d'any de 1979): també només es té constància d'un número. La revista va ser feta pels alumnes de cicle superior (de 6è. a 8è.). S'hi explica una sortida al jardí botànic de Cap Roig, una excursió a Girona i és especialment interessant una gràfica indicadora de l'evolució de la població a Palafrugell de 1900 a 1978. També hi trobem notícies esportives i uns passatemps.

Mainada (de 1980 a 1985): en van sortir un total de 10 números. Després d'uns inicis dubtosos la creació d'un equip de direcció va fer que la seva presència es consolidés i que durés cinc anys. Es tracta de la primera revista de l'escola amb una a estructura definida amb apartats com: *El claustre informa, Sortides i excursions, Esports i escola, Col·laboració literària, l'Associació de Pares informa, Passatemps...*

De tot, de tot (1985-1990): en van sortir quatre números. Al llarg d'aquests cinc anys d'existència la revista va fer referència a temes com el fracàs escolar, la llengua a l'escola, la jubilació de Maria Junqué, les activitats escolars, etc. En un dels exemplars es reprodueix l'informe tècnic emès per l'arquitecte de l'Ajuntament sobre les condicions de l'escola abans de la remodelació. Els darrers números de la revista ja es van elaborar amb suport informàtic.

La Vila (de 1992 fins a l'actualitat): se n'han editat vuit exemplars. Revista impresa i amb fotografia que té present tota l'activitat portada a terme a l'escola durant el curs: testimoni dels alumnes, colònies, festes, concursos, acords dels Consells Escolars, teatre, informàtica... Compta amb el suport de mestres, d'alumnes, de l'APA i de diferents centres comercials, que s'anuncien en les seves pàgines.

El Pati (1993): aquesta petita revista ha estat —encara que de manera intermitent— la veu de l'Associació de Pares de l'escola. El maig de 1997 l'AMPA va arribar a un acord amb l'escola per tal d'editar la revista *La Vila* (escola) i la revista *El Pati* (AMPA) conjuntament.

El nom de l'escola i la seva evolució al llarg dels anys

Les noves escoles o les escoles Torres van ser les primeres denominacions que la gent del poble va donar als nous edificis a mitjan anys vint. A partir dels anys trenta, i en ple període republicà, popularment va començar a fer-s'hi referència amb els noms «estudi de la vila» o «escola de la vila».

Durant els anys quaranta i cinquanta hom es referia habitualment a l'escola com les «escoles nacionals». Aquesta denominació va venir molt determinada per les oficials imposades durant els anys del franquisme: «Escuela Nacional Graduada de Niños» i «Escuela Nacional Graduada de Niñas».

El 27 de juny de 1955, en una sessió conjunta dels professors d'ambdues escoles nacionals, per primera vegada va sorgir la proposta de posar el nom de José Torres Jonama a l'escola.

En la reunió de mestres de 15 de febrer de 1963 l'alcalde, J. Gich, va proposar a la Junta Municipal d'Ensenyança —recollint novament la proposta dels mestres de vuit anys enrere— posar el nom de José Torres Jonama a les escoles: «en memoria y agradecimiento a la filantropía y generosidad de costear con su dinero la construcción de estas magníficas escuelas». La proposta va ser acceptada per tothom, inclòs Josep Corominas, inspector de zona. Així, en l'acta de la reunió de mestres de 3 de juliol de 1964 apareix escrita, per primera vegada, referint-se a la graduada de nens i nenes conjuntament, la denominació «Agrupación Escolar J. Torres Jonama». Però la constitució oficial no va ser fins al 15 d'octubre de 1964. A partir d'aquell moment l'agrupació, la van formar les cinc seccions de l'escola de nens i les sis de la de nenes. Totes, sota la direcció única de Josep Bonay Vidal. Aquell any l'equip de mestres, el formaven Dolors Bofill, Blanca Barrio, Antònia Bonay, Antònia Peya, Maria Arnau, Isabel Roig i els mestres Josep Ma. Requena, José de la Fuente, Frederic Tapiola, Laurentino Belloso i Josep Bonay. Tots plegats van signar la primera acta de les escoles com a agrupació escolar. Al cap de quinze dies (30 d'octubre de 1964) es va presentar el primer pressupost conjunt de material, que ascendia a 3.275,5 pessetes. Dins d'aquestes despeses es va incloure un segell oficial nou per a l'agrupació escolar (fins ara hi havia hagut un segell diferenciat per a cada graduada).

El gener de 1966 en diferents documents del centre s'aprecia una petita variació en el nom de l'escola Agrupación Escolar Mixta Torres Jonama. Les denominacions populars de l'escola com «estudi de la vila» o «escoles nacionals» començarien, a partir d'aquests anys, a ser substituïdes per Escola Torres Jonama.

Amb el pas del temps, els canvis polítics i les noves lleis d'educació, s'han introduït lleus matisos en la denominació de l'escola. Així, per exemple, després de la Llei general

El segell de l'escola en diferents èpoques

Joan Busquets

L'edifici escolar actualment

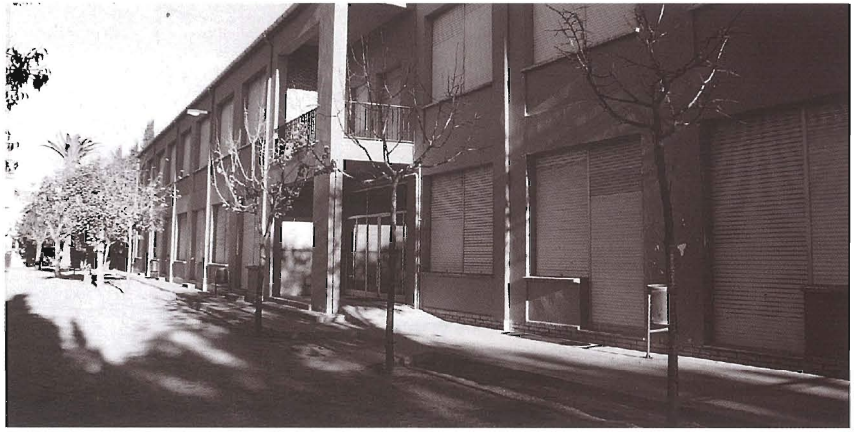
Joan Busquets

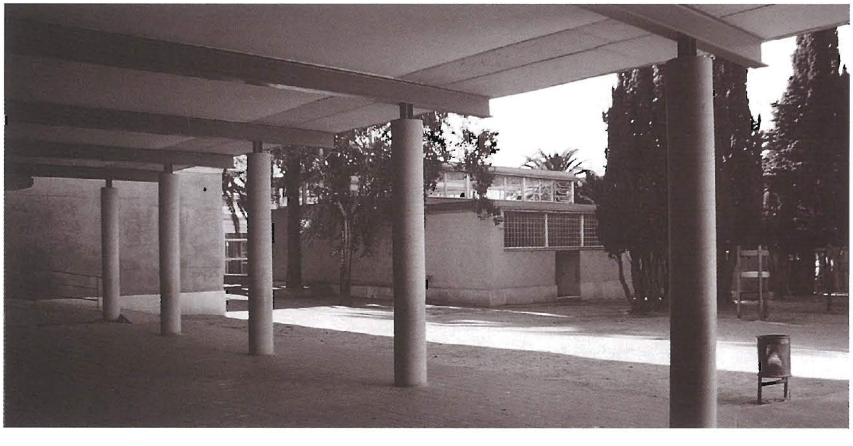
Joan Busquets

d'educació de 1970 l'escola va passar a anomenar-se Colegio Nacional Torres Jonama. Amb el traspàs de competències d'ensenyament a la Generalitat de Catalunya es canviaria per Escola Pública Torres Jonama (1981). Les darreres variacions han vingut determinades per la LOGSE: el nom oficial de l'escola —des del curs 1996-1997— és CEIP Torres Jonama (centre d'educació infantil i primària). Tot i les petites variacions en l'inici del nom, la base de «Torres Jonama» continua essent sempre la mateixa des del curs 1963-1964.

Una escola oberta a tots

L'escola al llarg dels seus anys d'existència ha apostat per un model educatiu obert, tolerant i integrador. En els darrers anys han estat diversos els exemples d'aquesta actitud. El març de 1995 el Consell Escolar del centre va aprovar unes subvencions específiques per a alumnes amb risc de marginació social per tal que a principi de curs poguessin pagar-se les despeses d'adquisició de llibres i d'altre material. A l'inici del curs 1996-1997, el Grup de Recerca i Actuació sobre Minories Culturals i Treballadors Estrangers (GRAMC) va sol·licitar a l'escola poder fer classes de llengua i cultura àrab als alumnes marroquins. El Consell Escolar va aprovar aquesta sol·licitud i les classes es van iniciar l'octubre de 1996; des de llavors s'imparteixen en horari extraescolar dos dies a la setmana, de cinc a sis de la tarda.

Per altra banda, les dependències escolars sempre han estat obertes al poble. Han estat emprades com a casal d'estiu; per jugar-hi a bàsquet; per dur-hi a terme cursos d'informàtica, classes d'anglès per a mestres, cursos de tai-txi, classes de català per a pares, cursets de formació permanent, etc.

Testimonis

Maria Fernández Sola: alumna de l'escola de 1932 a 1941

Vaig començar a anar a escola al curs 1931-1932. En aquella època les noies ocupàvem dos pavellons. En total eren sis classes amb una trentena de nenes a cadascuna.

Durant l'hivern, al passadís hi havia una estufa de llenya, que el conserge jardiner —Ramon Jonama— s'ocupava de mantenir encesa. Però l'escalfor no acabava de repartir-se bé a les aules i passàvem força fred. Jonama no suportava que la mainada toqués les plantes dels jardins, dels quals ell tenia bona cura. Si et veia de lluny remenar alguna flor et llençava una vareta que solia portar al damunt. Apuntava a les cames i si et tocava feia mal.

De la classe de pàrvuls només recordo que era diferent de la resta perquè hi havia moltes cadires i poques taules. A la primera secció hi havia la mestra Quimeta Codina. Aquesta va ser l'única de les que vaig tenir que infligia càstigs físics. Quan s'enfadava tenia un punter, que era un tall de barrot de cadira, amb el qual et picava als dits després de fer-te parar la mà. El problema és que no calia fer cap malifeta, només que enraonessis n'hi havia prou per rebre. Jo abans d'anar a parar la mà ja plorava perquè sabia que em faria mal. Aquell any recordo que va caure a Palafrugell una tempesta molt forta acompanyada d'una gran pedregada. Tot i les paraules tranquil·litzadores de la mestra, jo vaig passar por pels trons i els llamps. L'aigua ho va arrossegar tot, les gàbies de conills del carrer de Palamós, les hagueren d'anar a buscar a les pinedes dels voltants.

Maria Fernández Sola. Curs 1930-1931

Col. Maria Fernández

A segon grau vaig anar amb «Doña Conxita» (Conxita Bosch). A ella, li agradava molt fer-nos cantar. Encara recordo el fragment d'una de les cançons que ens va ensenyar i que no he sentit mai més a ningú:

La mar té branques de corall/
i pellerides platejades,
escuma blanca per guarnir/
tot el voltant de les onades,
i té una vila vora seu/
que la ginesta l'engalana,
ha nascut al peu del mar/
com si fos un lliri d'aigua,
amb la flor dels ametllers/
tot l'aire seu embalsama
flor de mar, flor de mar...

Vaig tenir com a mestra també Ma. Assumpció Soler. Havia escrit contes i crec que era autora de *Colorín colorado*. Ella va escriure la poesia que es va dedicar al mestre Vilalta amb motiu de la seva jubilació.

Per inèrcia de temps anteriors, els primers anys de la República les mestres encara tenien el tractament de «Doña». Recordo «Doña Carolina», «Doña Luisa», «Doña Pepita» i «Doña Conxita». Al cap d'un parell d'anys es va anar introduint el concepte de «Senyoreta».

Una de les senyoretes que més recordo és Victòria Vinyals. Era una mestra que jo adorava. M'agradava molt un vestit que portava de color blau cel, amb incrustacions de flors a les butxaques i que, al darrere, anava cordat amb botons que tenien forma de peix. Era una mestra molt riallera. A l'escola, hi va estar un parell d'anys. La Victòria mai ens va donar cap mal exemple de res. Era afectuosa, estava per tu, t'escoltava; a més era rossa i molt bonica. Per a mi va ser la millor mestra. Després de la Guerra es va veure forçada —arran de les depuracions aplicades pel nou règim— a deixar l'ensenyament públic i va muntar una acadèmia a la Bisbal.

L'any 1936 les classes varen passar a ser mixtes. Va ser per a tots plegats una novetat ja que nenes i nens podíem compartir les mateixes aules i els mateixos professors. Al cap de poc temps va esclatar la Guerra Civil espanyola.

Durant els anys de guerra hi va haver canvis constants en el professorat. Un dels primers mestres a deixar l'escola per la seva mobilització cap al front va ser Josep Riera. Aquest mestre sempre feia classe amb una bata blanca. A nosaltres ens semblava un metge, potser per això ens infonia un punt més de respecte.

Per les circumstàncies de la Guerra, va arribar un moment que no tots els mestres

que teníem eren titulats. Es van incorporar a l'escola persones del poble o de la rodalia que tenien algun tipus d'estudis superior, però que no eren ben bé mestres com Maria Capellà, les germanes Sendra, Paquita Viñas, Teresa Ferrer i d'altres. Recordo que venia a fer-nos classe, cada dia en bicicleta des de Pals, el doctor Mor i Mur —gran cirurgià al cap dels anys. També vaig tenir, durant la Guerra, un mestre de Palamós que es deia Salvador Saballs. No sé exactament quin càrrec tenia, però solia portar pistola. Quan arribava a Palafrugell aparcava el cotxe al carrer de la Rajola i nosaltres, de camí cap a l'escola, l'anàvem a esperar. Tenia una mica de gepa i poca salut. Era una bellíssima persona.

A la tercera classe hi havia el mestre Provençal. D'ell recordo un fet concret. A l'aula hi havia un nen a qui li costava molt aprendre, que es deia Joaquim Feliu, conegut a Palafrugell —anys més tard— per Patot. Aquest alumne, que s'asseia al fons de tot de la classe —a la darrera filera—, un dia va encendre un paper dins el pupitre. En adonar-se'n, el mestre Provençal se li atansà i li va clavar una forta bufetada a la cara. Va ser exagerat. Als alumnes aquell fet ens va colpir de tal manera que vàrem decidir presentar una queixa a l'Ajuntament en contra de l'actuació despòtica i desmesurada d'aquell mestre. Així, una representació d'alumnes ens vàrem dirigir a l'Ajuntament. En arribar allà, una de nosaltres va prendre la iniciativa i va explicar el cas. El resultat fou l'expulsió d'aquesta nena de l'escola! Tot plegat ens va saber molt de greu.

Recordo que, de tant en tant, fèiem alguna sortida per la rodalia. Sovint anàvem a Santa Margarida, que en dèiem la Muntanyeta, altres vegades, a Llafranc o a Calella. A la Muntanyeta jugàvem al joc de la bóta marina, que consistia a posar-se en un lloc una mica alt i deixar-se anar tot rodolant per sobre l'herba fins a baix. Quedàvem ben bruts... L'endemà, a l'escola, ens feien fer una redacció explicant la sortida. De vegades també havíem anat a buscar bolets.

A classe les taules eren bipersonals. A cada una, els mestres hi col·locaven un nen i una nena. Vaig compartir pupitre amb en Ricard Torrelles. Al pupitre del costat hi havia en Josep Vives i una altra nena.

De la situació de guerra, recordo que, de vegades, els mestres ens recordaven que portéssim un tronquet a la butxaca. En cas de venir avions a bombardejar teníem instruccions de mossegar el tronc, ens deien que era per evitar danys a les orelles... Però no va caldre mossegar mai el tronc perquè a Palafrugell no hi va haver bombardejos. Així i tot, a casa —com la majoria de famílies— el tema de la guerra no el vam viure gaire bé. Tenia un oncle que el van ferir i va perdre una cama i altres familiars que ho varen passar molt malament.

Durant aquests anys es va obrir a Palafrugell una altra escola pública aprofitant part dels locals de l'antiga fàbrica Torres, situats entre el carrer de les Cases Noves i el carrer del Cementiri. A aquella escola hi anaven molts nens i nenes d'aquella zona i també la majoria de mainada refugiada que arribava a Palafrugell. Hi havia una mestra madrilenya.

Durant el període de vacances d'estiu m'agradava anar a jugar a la pineda d'en Marquès. Allà hi havia Augusto Vergel —mestre d'una escola privada— a qui entusiasmaven els estels i que sovint organitzava obres de teatre. Recordo el títol d'una de les obres que els seus alumnes van representar: *El sabater de pega*. Hi participaven en García, la Teresa Ribes... Jo de vegades jugava amb els joguets que hi havia per allà. Recordo un aparell de preguntes i respostes que, si un les

encertava, s'encenia una llumeta. En aquella pineda hi havia també uns gronxadors. Aquest mestre al cap de poc va haver de marxar.

Del final de la Guerra em va impactar sobretot l'entrada de les tropes franquistes a la vila. Davant meu vaig veure com atropellaven un nen. Li va passar una tanqueta italiana per sobre el peu. Li va quedar el peu ben morat durant uns dies. Aquest nen era en Josep Colls i Alsius, que és a l'actualitat sogre del polític i cap d'Unió Democràtica de Catalunya Josep A. Duran i Lleida. Hi havia gent que, en arribar els soldats, cridava: «Viva Franco». Alguns dels soldats se'ls notava molt cansats de caminar. També em va sorprendre el crit d'un soldat que davant un «Viva Franco» espontani d'algú del carrer ell va respondre: «Viva Yo!»

M'ho vaig passar molt bé a l'escola. M'agradava dibuixar i fer redaccions; també els verbs i la llengua en general. Les matemàtiques no m'agradaven tant. Tenia moltes amigues amb les quals jugava a vistri ('a amagar'), a pilota, a runy ('a tocar'), a un, dos, tres... (havies de moure't sense que et veiés el que estava de cara a la paret comptant) i sobretot a corda. Recordo que, de vegades, hi havia epidèmies de paràsits i més concretament de polls. A una nena els seus pares li van posar flit pensant que seria un bon remei per solucionar definitivament el problema. El resultat va ser una caiguda generalitzada del cabell...

Amb el franquisme es va produir un canvi radical a l'escola. Vam deixar de fer redaccions, dictats i altres treballs en llengua catalana. Els meus quaderns escolars d'aquella època són un reflex evident d'aquest fet. Els mestres van començar a explicar les lliçons en castellà i, a més, es va eliminar la coeducació de les aules: nens i nenes van ser ubicats novament en blocs separats. Les mestres van recuperar el tracte de «Doña» i els mestres el de «Don». En arribar a l'escola ens feien formar, aixecar el braç enlaire i cantar el *Cara al sol* mentre s'hissava la bandera espanyola. D'aquella època tinc bon record de la mestra Maria Arnau; gràcies a les seves lliçons d'anatomia encara em sé de memòria la majoria d'ossos del cos humà.

Evarist Puig: alumne de l'escola de 1947 a 1955

Vaig estar a l'escola set o vuit cursos, des de 1947, quan tenia cinc anys. En els llibres de notes hi posava «Escuela Nacional Graduada de Niños de Palafrugell», però tothom en deia «l'estudi de la vila».

Hi havia cinc aules i a cadascuna li corresponia un grau. Quan arribàvem a la cinquena repetíem els cursos tres o quatre vegades. Les aules eren seguides, posades de costat i miraven a migdia per unes finestres molt grans. Hi entrava el sol i els dies rúfols d'hivern feia fred. L'estufa no escalfava gens perquè només cremava branques verdes recollides després de l'esporgada dels plàtans de les places de la vila. Li dèiem «la nevera» a aquella estufa. Davant de les finestres hi havia un gran jardí que s'estenia fins als dos edificis de l'escola de les nenes que, de lluny, semblaven idèntics al nostre. L'escola de les nenes era un món a part, un lloc diferent i desconegut. No tenia ni el misteri que sol acompanyar la fruita prohibida. La separació de sexes al nostre col·legi era tan gran que les primeres coneixences femenines dels nois de «la vila» solien fer-se al Camp d'en Prats, on hi havia l'escola de les monges i la separació de sexes no existia ja que tot l'alumnat era femení.

La nostra escola em semblava —pobre de mi— moderna. Probablement, l'existència dels jardins, privilegi senyorial en aquella

època, afavoria l'apreciació. Devia tractar-se dels únics jardins públics del poble. Els del Camp d'en Prats es varen fer més tard, per subscripció popular. En aquella època al Camp d'en Prats només hi havia restes d'enderrocs, com si haguessin bombardejat. El jardiner municipal, el senyor Parals, conreava els arbres i les plantes arbustives dels jardins de l'escola, maltractades pels jocs de la mainada i els impactes de les pilotes. Sempre rondinava contra l'Ajuntament: «tot està podrit!», deia parlant tot sol. Fèiem veure que no sentíem res. No fos que ens castiguessin.

Vaig tenir cinc mestres, un a cada classe. En conservo records massa concentrats i esquemàtics. Només vaig copsar la personalitat dels mestres dels darrers anys. Suposo que, per raons naturals, els infants tendeixen a fixar-se més en festes i vacances que en el retrat del professor. D'anar a córrer camps i carrers mentre la família pensava que eren a l'escola, en deien «fer rodó». No en vaig arribar a fer mai i prou que m'hauria agradat! Hi havia un absentisme natural i tolerat i grans especialistes en l'art de «fer rodó».

Del mestre de la primera classe, el senyor Requena, en tinc un record dèbil, com de persona seriosa i complaent que ens distreia llegint *El Camarada*. Si no ho recordo malament, posava injeccions, la qual cosa infonia temor i admiració alhora. Fins i tot els nens petits coneixíem que la penicilina era, en aquells temps, un remei escàs, conegut només al mercat negre de l'estraperlo i del contraban. De la Fuente, el mestre de la segona, a qui anomenàvem «el señor José» tenia un posat seriós i preocupat. Sempre mirava a terra. Era l'encarregat dels càntics i de la gimnàstica, una assignatura frustrada a l'escola. Feia formar l'alumnat a toc de campana cridant «a cubrirse, ya!». Ens posàvem en fila índia, allargant el braç fins a tocar amb la mà l'espatlla del de davant. Abans de sortir, s'encarregava de fer cantar l'himne d'Espanya. Un dels alumnes formava

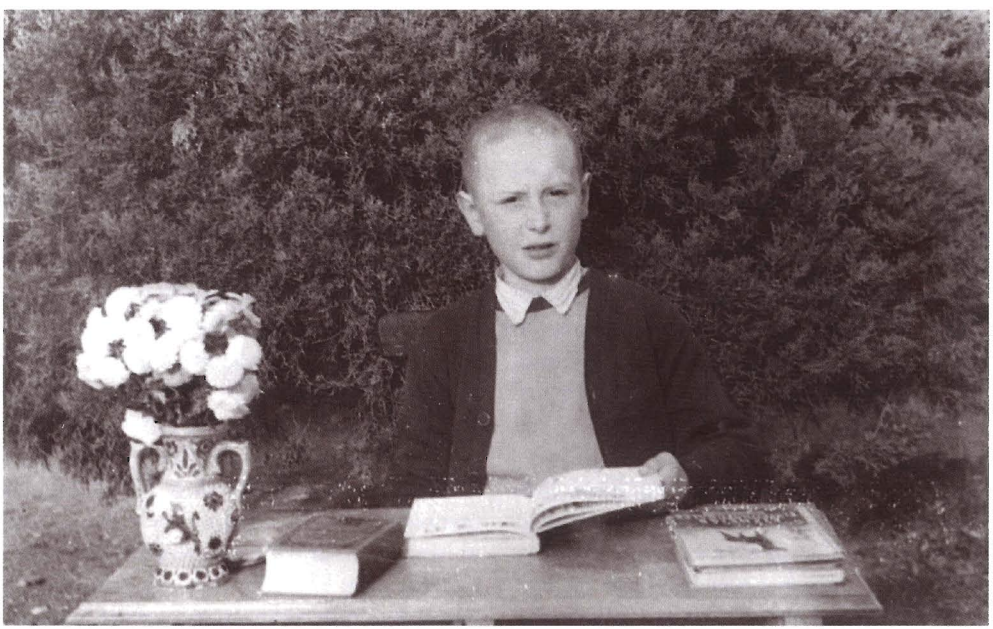

Col. Evarist Puig

Evarist Puig. Curs 1950-1951

aguantant la bandera de l'Estat. La confusió de veus era tan considerable que no vaig arribar a entendre ni aprendre la lletra passades les primeres paraules. A vegades, els grans callàvem a mig cantar i només se sentien les veus dels professors i uns crits ridículs i delicats dels més petits de l'escola. Ens renyaven. Algun cop van creure, equivocadament, que fèiem vaga i, després de fer-nos repetir el càntic diverses vegades sense gaire èxit, els mestres decidien fer-nos quedar més estona per tornar a cantar. Aquella situació era espontània i sense cap malícia ni sentiment. Els dimecres, a l'hora del pati, el senyor José, ens feia cantar *Cara al sol*, *Montañas nevadas* i *Por Dios, la Patria y el Rey murieron nuestros padres*. No ens agradava gens perquè ens treia hores de joc, la nostra il·lusió més gran. El senyor Bofill, el mestre de la tercera, era sever. Devia tractar-se d'un bon mestre, però no ho sabíem apreciar. Des d'aleshores, no he oblidat cap rengló de les taules de multiplicar. Els seus càstigs físics eren temuts. Mossèn Tapiola era el mestre de la quarta i, a més, ensenyava doctrina a tota l'escola. L'adoctrinament era una situació general i intensa. Tota l'educació anava lligada a la religió, a la història sagrada i a la doctrina de José Antonio Primo de Rivera. Per als alumnes l'afiliació a Acció Catòlica i al Frente de Juventudes era tàcit i sobreentès. Per entrar a classe calia dir «Ave María Purísima» i el mestre responia mil vegades cada dia «Sin pecado concebida». Aquell ensinistrament arribava a l'ànima i hauria convençut qualsevol focus d'una resistència, altrament inexistent. Mossèn Tapiola era, a més, capellà de l'exèrcit i mostrava la seva situació castrense mitjançant una insígnia que lluïa en el seu trau superior de la sotana. Paradoxalment, ens feia cantar el *Sol, solet* i amania les sessions de lectura amb les *Aventures d'en Massagran* en una llengua catalana habitual al pati i al carrer, però totalment desconeguda dins de les aules. No recordo quines mesures prenien per arribar a l'exclusivitat de la llengua castellana que, només en el cas de Tapiola, tenia unes excepcions lleugeres i folklòriques. De Josep Bonay i Vidal, el mestre de la cinquena, en conservo els millors records. Per sobre del seu fonamentalisme religiós i d'una adaptació disciplinada a l'ideari falangista, era un mestre extraordinari.

La politització d'aquella època es veu, des de la perspectiva actual, de forma tràgica i lamentable, però llavors no devíem trobar-hi res d'estrany. Els que nasquérem després de la Guerra només havíem conegut aquella situació i ens havíem acostumat a representar papers ben diversos: a l'escola un paper i a fora un altre. Ara sabem que per a molts va ser un drama, però nosaltres devíem creure que era una comèdia semblant a les que vèiem al Casal o a les que, segons tothom deia, Manel Bisbe dirigia al Fraternal. Pretenien educar-nos en el partit únic i ho feien en una disjunció enorme: Fraternal / Centro Español; Plaça Nova / Plaza de España; el català al carrer / el castellà a dintre de l'escola... Trobàvem natural i lògic parlar només castellà a les aules, escriure consignes diàries en els quaderns i rebre alliçonament constant sobre les grandeses religioses i polítiques. Era tan lògic com el toc de campana, fer festa el dijous a la tarda i anar a classe els dissabtes matí i tarda, assistir a les sessions de teatre i de cinema retallat del Casal Popular o al ball de dalt de tot del Fraternal.

A les aules, s'estudiava en silenci. En presència dels mestres hi havia disciplina. Quan el mestre sortia i deixava sols els alumnes, esclatava un xivarri impressionant. Cada mestre devia tenir els seus mètodes per mantenir l'ordre. Generalment, funcionava el temor al cop de regle amb escaires metàl·lics i a la plantofada. Mossèn Tapiola va tenir a classe durant un temps un fuet

que un alumne «pilota» li va regalar pel seu sant. El càstig més habitual del senyor Bonay era, però, l'expulsió momentània de classe al passadís. Feia molt d'efecte moral i això dóna a entendre el caràcter i la seriositat del seu ensenyament. Reflecteix la relació de Bonay amb els alumnes. Diuen que havia imposat el càstig d'anar a llegir a la biblioteca pública del carrer de la Tarongeta. No sé si és cert. Jo, seguint els seus consells, vaig anar-hi moltes vegades sense necessitat de correctius.

De l'horari escolar, en tinc una idea vaga. Suposo que entràvem a les nou del matí i sortíem a les dotze. La tarda, probablement, de dos quarts de tres a les cinc. De dotze a una i de cinc a sis, es feien classes de repàs, pagant un suplement i, a la cinquena classe, uns cursos de comptabilitat i d'idioma francès que anomenaven Tècniques Mercantils i que van assolir un gran prestigi.

Quedo astorat quan veig la quantitat de llibres i matèries que s'estudien a les escoles actuals i la migradesa de les d'aquell temps. Els llibres obligatoris del cinquè grau eren *Catecismo de la Diócesis*, *Enciclopedia Segundo Grado* i *El Libro de España*. Aquell pobre bagatge era complementat per la saviesa dels mestres i amb llibres antics de lectura i de problemes. Llegírem Cervantes i altres autors. Ens donaven lliçons d'àlgebra i d'agrimensura. Els pilars bàsics de l'ensenyament de Bonay, a més de la doctrina cristiana i l'evangeli, foren el càlcul mental, l'anàlisi gramatical, els problemes artimètics, la història d'Espanya i la geografia. Els que assistírem, durant tres o quatre anys seguits, a les seves classes teníem memoritzats els noms dels rius, de les muntanyes i de les ciutats que mancaven als seus mapes muts i teníem memoritzades les formulacions de les regles de tres i dels problemes del màxim comú divisor. Si em preguntessin quina matèria m'agradava més, ara constestaria «la gramàtica i la geografia». Però és una visió actual, probablement modificada pel pas del temps.

No recordo cap sortida escolar ni excursions organitzades, però sí caminades amb companys de classe fins a Sant Sebastià el dilluns de Pasqua i al Cau Toixó i al Crit durant les vacances d'estiu. Des de l'escola ens encaminaven més cap a la missa dels diumenges al matí i la doctrina d'havent dinat al temple parroquial, on ens donaven un val que anomenaven «assistència», que permetia entrar de franc al futbol i al teatre-cinema del Casal Popular.

A les escoles s'estableixen entre els alumnes unes amistats que no s'obliden, encara que semblin esborrades pel pas dels anys. Són les primeres colles, les passejades al carrer de Cavallers, a munt i avall, la decisió de deixar el Casal per anar al cinema dels grans o al ball i de disfressar-nos per Carnaval. Així, recordo en Joan Fornés, en Sebastià Vila, l'Albert Fontfreda, en Carles Roig, en Francesc Aracil, en Josep Tulla, en Lluís Tauler, en Perpiñà, en Serra... tota la classe era una colla d'amics.

El pati era el fòrum i l'àgora, el lloc on hi havia més vida. S'hi jugava, s'hi parlava i s'hi discutia. El col·legi tenia dos patis: el dels grans, a mà esquerra del passeig d'accés, i el dels petits, a la dreta. El joc dominant era el futbol i, durant molt temps, s'enfrontaren dos equips d'alumnes que anomenàvem Barça i Espanyol. Hi jugà, en un o altre, en Lluís Tauler, que va ser porter titular del Palafrugell i Pepito de la Fuente, fill del mestre de la segona, que jugà en clubs de categoria superior. Era sorprenent, però, la rotació d'altres jocs de temporada que apareixien i s'esvaïen sense cap avís ni premonició: cavall fort, saltar i posar, el rei primer, la baldufa, les boles de ferro, el bèlit... Seguien un calendari anàrquic i imprevisible.

El repertori de cançons i de poemes era molt tancat: ens feien aprendre de memòria fàbules de Samaniego i de La Fontaine i cantar, en grup, a més dels himnes polítics, cançons religioses que constrastaven amb les que s'escoltaven pel carrer: *Angelitos negros, Cerezo rosa, Se va el caimán, El bayón* i *Qué mosca te picó!* Per sobre d'aquestes frivolitats, parlàvem de Pol Anka, d'Elvis Presley i d'Abbe Lane.

Sortírem de l'escola amb una formació més fonamentada en els valors del treball i de la sinceritat que en la retòrica de les doctrines que ens explicaven. No sabria dir si es tractà d'un èxit o d'un fracàs dels ensenyants. No aspiràvem a ser teòlegs ni governadors civils o militars. Havíem après a llegir de forma crítica i a cercar dades en llibres, enciclopèdies i diccionaris. Penso que, en el fons, vam gaudir d'un ensenyament positiu tenint en compte el context difícil de la llarga i pobra postguerra. Anava a dir «trista» i no ho faig. La postguerra era trista en molts aspectes, certament. Però l'escola, no. No era trista, ni infeliç.

Recull de frases: testimoni dels alumnes de 5è. i 6è. nivell del curs 1999-2000

Grup classe de 5è.

Aquest any les classes de 5è. han estat barrejades. A mi m'agradaven més les classes d'abans perquè anava amb totes les meves amigues. Ara només vaig amb l'Anna Cruz i l'Ariadna Cateura.

(Mar Mauri 5è.-B-)

Aquest any ens han barrejat una classe amb l'altra perquè n'hi havia una que no funcionava bé.

(Ignasi Moncosí 5è. -A-)

Però al pati i a gimnàstica ja ens veiem.

(Andrea Alonso 5è. -A-)

M'agraden els companys que tinc, són divertits, trapelles, però a més són molt amables perquè et deixen les coses i sempre quan tu els necessites t'ajuden.

(Adriana Garcia 5è.-B-)

Els meus companys són molt divertits, menys alguns que són molt impertinents. Per sort hi ha més gent agradable. L'Andrea i la Gala són les meves millors amigues; a la Cristina López ara l'han canviat de classe però sóc la seva amiga.

(Janin Bellido 5è.-A-)

Grup classe de 6è.

A la classe hi ha molts tipus de caràcters diferents, per això tenim un ambient bo. Els nostres companys són molt agradables perquè ens respecten. Ens ho passem molt bé junts, tot i que alguna vegada ens barallem per petites ximpleries. En general ens caiem molt bé.

(Sandra Genís, Lourdes Fernández, Jordi Manzanas, Ricard Iruela 6è.-A)

A l'escola tenim companys que són bons amics i amigues. Si tenim algun problema ens l'expliquem; també juguem i ens ho passem molt bé. Dels companys que tenim a classe n'hi ha alguns que ens cauen bé i d'altres que no tant. El que més ens agrada és fer grups per preparar treballs en equip.

(Llorenç Burgas, Anna Savalls, Marc Boada , 6è.-B-)

La classe

L'espai de la classe és molt just. Algunes persianes no van gaire bé.

(Mohamed Jaghou 6è.-B-)

Els vidres són massa prims i fan que els crits i els sorolls dels petits, que estan jugant al pati, ens arribin amb molta claredat.

(Beatriz Abril 6è.-B-)

Aquest soroll ens molesta per llegir, treballar, escoltar i concentrar-nos. Les persia-

nes són velles. Els lavabos fan pudor, les cadenes estan dures i les finestres no s'obren. Tot s'hauria de fer de nou.

(Jairo Torres 6è.-B-)

També tenim una aula d'informàtica molt ben equipada. Hi ha ordinadors nous, molt potents.

(Verònica Villalba 6è.-B-)

Assignatures

Fent activitats a l'escola ens ho passem molt bé perquè fem jocs sobre coses que estem estudiant com a anglès i a matemàtiques. A tots els alumnes de l'escola ens agrada jugar amb els ordinadors.

(Cristian Portillo 5è. -A-)

L'escola és molt important. Ens agrada molt l'escola perquè aprenem a desenvolupar la nostra ment, a fer coses divertides i a ser persones.

(Ibtissam, 6è.-A-)

Pati

Nosaltres tenim mitja hora de pati. En el pati hi ha dues pistes de bàsquet i dos camps de futbol, però si no vols jugar a res d'això jugues a la resta de pati al que tu vols.

(Ana Cruz 5è.-B-)

Al pati tots ens ho passem molt bé jugant a futbol, bàsquet i sobretot a *caniques*. També juguem a lladres i policies, etc. Però, sobretot, estem amb els amics i descansem de les assignatures.

(Adrià Blanco 5è.-B-)

El pati és una de les coses que ens agrada més als nens. El nostre pati és el dels grans. Hi ha dos camps de futbol i dos camps de bàsquet i pels voltants dels camps la gent pot jugar al que vol. Hi ha tres patis: el dels grans de 6è. a 3r. , el dels mitjans de 2n. i 1r. i el dels petits de P5 a P3.

(Pau Ristol 5è.-B-)

El pati està molt bé però les nenes s'avorreixen, quasi no hi ha res per jugar, només es diverteixen els nens al futbol, Si no fos per les *caniques*!

(Elisabeth Pérez 5è.-B-)

Quan vaig veure per primera vegada, en fotografia, el pati que tenia abans l'escola, em va semblar que era més bonic que el d'ara perquè tenia més jardins, més color; però sobretot tenia més vida. Actualment ens falta espai per fer altres esports que tant ens agraden.

(Joel Serrat, Pau Batlle, Víctor Illescas, Joel Belmonte, Jordi Manzanas, Juanjo González, Ricard Iruela, 6è.-A-)

Trobem que l'hora del pati està bé perquè ningú s'avorreix, encara que pensem que aquesta estona hauria de ser més llarga.

(Jordi Ristol 6è.-B-)

Al pati hi ha poc material i una de les porteries s'hauria de canviar perquè està feta malbé.

(Adrià Vergés 6è.-B-)

Alumnes de l'escola a l'hora d'esbarjo. Curs 1999-2000

Enric Bugueda

Tenim tres patis: el de pàrvuls, el de cicle inicial i el nostre, els dels grans. El nostre pati és gran, espaiós, amb arbres i racons.

(Sergi Romero i Joan Vicenç, 6è.-B-)

Menjador

El menjador és una aula molt gran on hi ha moltes taules parades. Allà és on es dina. Molts nens es queden a dinar.

(Anna Llorca 5è.-B-)

Com que sóc de Tamariu sempre em quedo al menjador i m'ho passo molt bé. Primer juguem a futbol, després anem a dinar, després tornem a jugar a futbol i si plou mirem un vídeo.

(Martí Rotllan 5è. -A-)

Al menjador ens quedem a dinar, ajudem a desparar les taules i després anem a jugar. El menjador és molt gran i té moltes taules. Hi ha un armari de jocs. De vegades el menjar ens agrada i d'altres no.

(Sandra Genís, Juanjo González, Marta López, Anna Quixal, 6è.-A)

L'AMPA

És una associació de mares i pares que recullen unes quotes per ajudar l'escola. Compren equipament de laboratori, ordinadors, equipament per a educació física, per a l'aula de música, etc. Aquesta associació és molt important perquè funcioni l'escola.

(Cristian Garcia Quiñones 5è.-A)

Els mestres

Els professors són molt divertits, juguen a jocs i ens ho passem molt bé.

(Rosa Font 5è. -A-)

Els professors són molt divertits i t'ensenyen moltes coses.

(Sara Gallardo 5è.-B-)

Tots nosaltres creiem que són molt dolents perquè criden, però tota la raó la tenen ells; perquè, si nosaltres cridem i enraonem, doncs han de cridar. Que ens posin molta feina també és millor perquè així aprendrem més coses i és el que ells volen i és el millor per a nosaltres.

(Ana Belén Ortega 5è.-B-)

Els nostres mestres ens fan d'amics, de professors i de psicòlegs si convé! De vegades es preocupen massa per res.

(Jennifer Sugrañes 6è.-B-)

Les senyoretes i mestres ens agraden molt encara que ens posin molts deures.

(Miriam Domene 6è.-B-)

La majoria dels professors de la nostra escola són molt bons, divertits, simpàtics i comprensius. Quan cal són una mica exigents perquè el que volen és que els alumnes treballin, s'esforcin i treguin profit del seu propi treball . Així són els nostres profes!

(Dani Sánchez, Ibtissam, Víctor Illescas, 6è.-A-)

Edifici

L'edifici el tenen molt ben preparat, amb laboratori, ordinadors i un gimnàs. L'edifici de baix és nou amb el menjador.

(Cristina López 5è.-B-)

Sortides i excursions

Les colònies que organitza l'escola són molt divertides. Gairebé sempre anem a llocs divertits com Puigpardines, al bosc, a museus, a teatres, a piscines o a pobles i ens ho passem molt bé amb els amics, és clar.

(Adrià Blanco 5è.-B-)

Les colònies són molt divertides perquè coneixem coses, juguem i coneixem més els companys perquè dormim junts i ens contem les nostres coses.

(Mònica Lancha 5è.-B-)

Les excursions serveixen per aprendre i fer activitats diferents de les de cada dia. Les colònies són sortides de més d'un dia. Són

molt divertides, pots aprendre moltes coses i gaudir d'un ambient diferent. N'hauríem de fer més sovint.

(Víctor Illescas, Cristóbal Escudero, Noelia I., Sandra Genís, Jessica Rojano, 6è.-A-)

Les colònies i excursions que fem són divertides , però de colònies en fem un any sí i un any no. Les colònies que fem són només de dos dies i una nit. A mi m'agradaria que fossin més llargues.

(Mar Mauri 5è.-B-)

Cada any fem sortides, les colònies un any sí i l'altre no. Aquest any seran divertides, perquè anirem a la neu.

(Gala Genís 5è. -A-)

A l'escola, a més d'estudiar, fem molts jocs i festes. Quan fem sortides aprenem moltes coses, però no ho sembla perquè són divertides.

(Tamara del Rio 5è. -A-)

L'any passat vam anar a L'Ocell de Corçà i vam aprendre molt. Fèiem moltes aventures i ens van ensenyar molts jocs nous, com ara la guineu, l'assassí, la formiga, agafar la poma, etc.

(Cristina Brea 5è. -A-)

El que estudiem és divertit però ens afarta una mica. M'agraden més les excursions i colònies que fem per investigar alguns estudis.

(Mireia Sisó 5è. -A-)

Les excursions són divertides i entretingudes, ens ajuden a entendre i aprendre millor el que fem en algunes assignatures.

(Tania Rull 6è.-B-)

Les colònies també són molt emocionants, especialment les que celebrem aquest últim any de l'escola de primària: el viatge de final de curs.

(Gerard Correa 6è.-B-)

Material

Aquest any els llibres han arribat força tard, fins i tot ara que ja hem començat el mes de novembre encara no tenim el de matemàtiques (6è.-B-)

Activitats extraescolars:

A l'escola es poden escollir diverses activitats extraescolars. Jo els dimarts faig ceràmica, els dimecres conjunt instrumental i els dijous fem cant coral. Fora de l'escola en faig d'altres. És per això que a vegades he d'espavilar-me per fer els deures.

(Mar Mauri 5è.-B-)

Les activitats extraescolars em semblen molt bé, fins i tot jo m'hi vaig apuntar. Els professors ho fan molt bé i ensenyen molt bé, enhorabona!

(Elisabeth Pérez 5è.-B-)

Jo quan surto a les cinc de la tarda vaig a anglès els dimarts i els dijous, els dimecres vaig a dibuix i faig molts dibuixos. Al final de l'any fem una exposició de dibuixos.

(Alba Garcia 5è.-A-)

Jo m'he apuntat a plàstica els dilluns i els dimecres, m'agrada molt i hi poso molt d'interès. Fem fang i fem les figures que volem. Jo he fet un cendrer i una tortuga molt *guai*.

(Cristina Lara 5è. -A-)

Festes de l'escola

Cada any fem diferents festes: la Castanyada, Nadal, Carnestoltes, Sant Jordi i Fi de Curs. Jo trobo que està molt bé que els nens fem les figures del pessebre i per Carnestoltes les disfresses, als de cinquè ens toca fer en Carnestoltes.

(Guillem Casariego 5è.-A-)

El que és molt divertit de l'escola és Nadal. Entre tots fem un pessebre molt gran i maco. Les figures van per nivells. Posem unes taules i unes cadires a l'entrada de l'escola, escampem sorra, fulles seques, escorça... els nens hi posen les figures...

(Bruna Valls 5è.-A-)

Nadal ja és aquí. Tots els nens i nenes fan figures, ànecs, reis, etc. Muntem el pessebre i ens queda molt maco. Tots els pares i mares el van a veure i els agrada molt. Sempre quedem segons en el concurs de pessebres.

(Cristina Hinojosa 5è.-A-)

Quan fem una festa ens ho passem molt bé, la que més m'agrada és la de Carnestoltes, però totes són molt divertides,

(Lídia Blanco 5è.-A-)

Per Carnaval els professors proposen que cada curs faci una disfressa diferent. Quan arriba el dia ens posem les disfresses, ens maquillem i sortim al carrer. Tots els pares veuen la nostra rua, que és molt divertida.

(Esther Pereira 5è. -A-)

A l'escola celebrem totes les festes tradicionals de Catalunya: la Castanyada, Nadal, Carnestoltes, Sant Jordi i també la Festa de Fi de Curs. Una de les festes que més ens agrada és la de Nadal perquè treballem molt el fang per a les figures del pessebre, decorem la classe, fem el tió... En general les festes són molt divertides i ens ho passem molt bé perquè ballem i juguem tots plegats. A vegades ens donen refrescos i gelats.

(Xavier Ramírez, Ibtissam, Ivà Portillo, Ada Pascual, Ricard Iruela, Jordi Manzanas, Víctor Illescas 6è.-A-)

Algunes festes de l'escola són una mica avorrides perquè estan pensades només per als petits. Ens agradaria que es fessin més activitats per als grans.

(Sandra González 6è.-B-)

A la castanyada ens ho passem molt bé. El senyor Fernando, que és l'ultim any que estarà amb nosaltres, ajudat per altres persones, cou les castanyes.

(Lourdes Navarro 6è.-B-)

El Carnaval és *superguai*, cada curs fem disfresses sobre temes diferents, més tard les lluïm quan fem la cercavila pels carrers de Palafrugell.

(Elisa Viar 6è.-B-)

Josep Piferrer, director de l'escola des de 1995: Passem pel 75 camí del 100

Aquest escrit ha de ser capaç de dibuixar la visió que de l'escola, en tenim els protagonistes, a qui, un cop tombat el segle, ens ha tocat viure el seu pas per l'any 75 de la seva, esperem, llarga vida. Com que l'efemèride demana fer recompte històric, t'adones que 75 anys són molts anys, són milers els alumnes i centenars els mestres que l'han habitada. Quina quantitat de vivències! Ells són, amb aquestes vivències, els que escriuen la vertadera història del Torres Jonama i els que, amb la seva empremta, han construït el que és avui l'escola. A voltes s'ajunten a l'escola avis, pares i néts, tots alumnes del mateix centre, tres generacions que són la crònica vivent del Torres Jonama. I quan vius aquestes experiències és quan tens més clar que l'escola no és dels mestres, alumnes i pares que l'habiten actualment sinó que l'escola és de tots. Recordo fa poc, amb motiu de l'Any Pla, que el centre va convidar el senyor Josep Martinell, amic de l'escriptor, i en anar-lo a rebre li volia explicar coses de l'escola, però ell em va tallar: «Vaig ser un dels primers alumnes del Torres Jonama» em va dir, emocionat. És una anècdota que ens il·lustra el seguit de generacions que, havent passat per l'escola, avui encara poden explicar la seva història. Fets com aquest em porten a la memòria històries explicades pel meu pare i els seus germans dels seus anys a "les escoles de la vila" —així era com ells anomenaven l'escola en els anys posteriors a la Guerra. Les aules, els jardins, els jocs al pati, els amics,

algun mestre, formaven part de la seva vida escolar que, quan jo era petit, explicaven amb vivor i gran realisme. I, amb molta amargor, impregnaven en aquestes vivències el record de la seva mare, mestra del Torres Jonama durant aquells durs anys d'acabada la Guerra fins que, encara jove, vídua de guerra i amb tres fills en edat escolar, una malaltia li van segar la vida i tots tres hagueren de continuar anant a escola amb el pes del buit que els deixà la mare. Aquest record familiar no és res més que un bocí dels 75 anys d'existència de l'escola, lligat a la història de moltes famílies del nostre Palafrugell.

Aquest llibre és ple de referències al passat de l'escola i a aquest escrit li toca parlar del seu present i futur. Si ens fixéssim en aquest últims anys, podríem assegurar que l'actual història de l'escola es comença a escriure fa uns quinze anys quan l'escola canvia de concepció i passa a fonamentar-se en tres pilars bàsics: els mestres, els pares i l'Administració, concretament l'Ajuntament. A principi dels vuitanta l'escola Torres Jonama visqué l'arribada d'un planter de mestres nous, acabats de sortir d'una universitat que vessava innovació pertot arreu, amb una visió d'escola molt diferent de la que hi havia fins aquells moments, amb un nou estil de treballar, amb una dedicació molt més activa, amb un treball en equip desconegut fins aleshores, amb una voluntat d'experimentar nous mètodes pedagògics, amb, en definitiva, unes ganes enormes de crear una escola diferent i adaptada als nous temps. La gran majoria d'aquests mestres havien coincidit a la Normal, alguns d'ells eren de Palafrugell i d'altres vingueren de fora, però amb la voluntat d'arrelar a l'escola i a la vila, fet que ja feia preveure una continuïtat en la línia de treball de l'escola. Tinc la temptació d'anomenar-ne uns quants, però, com que personalment no vaig viure aquesta etapa, qualsevol absència per oblit o desconeixement podria desvirtuar aquest merescut reconeixement. En nom de tots, m'agradaria deixar escrit el nom de la malaguanyada Carme Plaja. Ella ens va deixar fa pocs anys, però la seva visió d'escola és la que preval entre nosaltres, una visió que es resumeix en una forma de treballar, una manera de veure l'escola, una estima als alumnes, unes ganes de fer un ensenyament obert a les noves propostes pedagògiques, que, sense proposar-s'ho, creava els fonaments de l'escola actual.

A aquests vents de reforma, cal afegir-hi el segon component importantíssim: l'entrada del pares a l'escola en forma d'organització, l'Associació de Pares d'Alumnes (APA) i la seva participació en els Consells Escolars. El que en uns primers moments dubitatius es podia interpretar com una ingerència en la feina dels mestres, ara, amb el transcurs del anys, s'analitza com una de les fites més importants de l'escola d'avui. I no ha estat una tasca fàcil per a cap de les parts. Cal tenir en compte que ni els mestres ni els pares teníem un model de participació dels

L'equip directiu de l'escola durant el curs 1999-2000

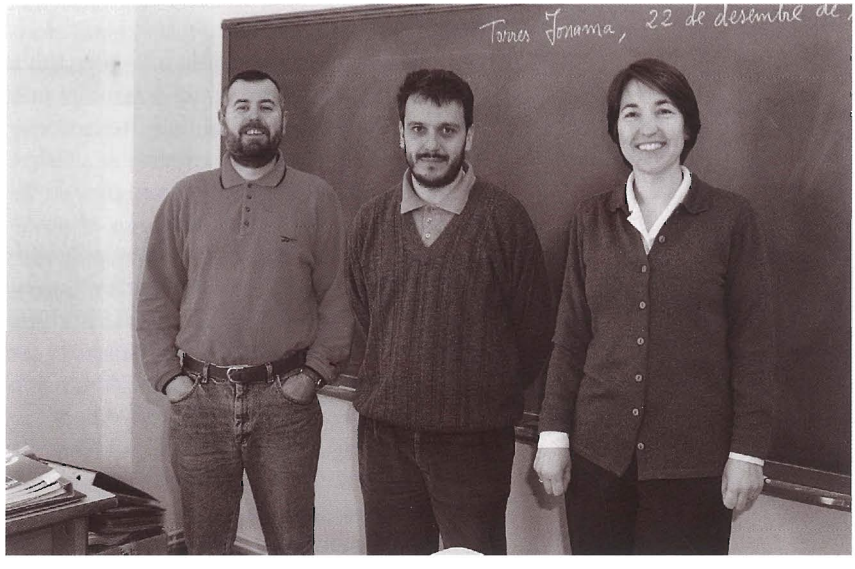

Enric Bruguera

pares a l'escola prou pròxim perquè ens servís de referència. Som un país on, per les inestabilitats polítiques, els canvis soferts en els models de funcionament de les escoles han estat tants, que les experiències viscudes per una generació no han servit de referència per a la pròxima. No té res a veure l'escola d'ara amb la que visqueren els que avui són pares i menys els que ara són avis. Un cop superats uns primers anys d'assentament per a totes les parts, s'ha obert un procés de treball més conjuntat amb l'objectiu —encara no assolit però que amb el temps segur que hi arribarem— que quan parlem d'escola no ens referim solament als que treballen a dintre sinó també a aquells que cada matí deixen els seus fills a la porta. Aquell centre que tanca les portes als pares no té futur.

I, finalment, el tercer pilar bàsic per entendre l'escola actual: l'Administració. Però no la Generalitat, que tenia les competències i els mitjans per fer-ho, sinó l'Ajuntament. L'ens local democràtic va ser el primer a tenir clar que invertir en l'escola pública era una inversió de futur. I el govern del PSUC i PSC va fer una aposta clara i decidida envers els centres públics de primària a Palafrugell i els va equipar amb material i els va dotar de tots aquells recursos humans que Ensenyament no preveia: mestres de música, d'educació física, de suport, exemples de les aportacions que feren a les escoles. Ara, 15 anys després, a l'escola encara es recorda amb molta estima el pas per la Regidoria d'Ensenyament d'en Jaume Guasch, que amb el seu sentit comú i una dedicació acurada va ser capaç de transmetre el sentiment d'un equip de govern que donava suport a l'escola pública. En Jaume era veu que deia «Nois, no esteu sols». Amb els anys, la Generalitat ha anat omplint molts buits que cobria l'Ajuntament. En els governs posteriors de Convergència la Casa de la Vila ha continuat al nostre costat, de tal forma que actualment no trobem gaires ajuntaments que aportin a l'escola pública el que s'inverteix a Palafrugell. Les noves perspectives polítiques aposten per apropar moltes competències de l'ensenyament primari als ajuntaments en un intent que moltes decisions que impliquen les escoles es prenguin a prop seu. Si aquestes competències són vertaderes i si vénen acompanyades dels pressupostos corresponents, estem segurs, perquè l'experiència ens ho ha demostrat, que els nostres polítics locals, tant els que governen ara com els que són a l'oposició, donaran l'empenta necessària perquè l'escola arribi als nivells de qualitat que tots desitgem

Aquesta escola de futur desitjada haurà de preveure un seguit de renovacions per aconseguir una educació més integral de l'alumne, que l'eduqui i el prepari per als nous models socials venidors: una escola més oberta i lligada a l'entorn, un ensenyament impregnat amb noves tecnologies, una escola que aglutini i dirigeixi moltes de les activitats complementàries que actualment els alumnes fan a fora i, finalment, una línia educativa cohesionada durant tota l'ensenyança obligatòria.

Aquesta obertura a l'entorn, tant natural com social, ja fa temps que ha començat però ens trobem lluny del que es podria considerar ideal. Cal un bon coneixement del que ens envolta, Palafrugell com a centre, amb el seu medi natural, la seva indústria, els seus carrers, la seva església, les seves tradicions... ha de ser el primer esglaó en els coneixements dels alumnes i, a partir d'aquí, s'ha de realitzar la projecció cap a la resta dels indrets (comarca, país, continent, món).

Un segon component per a aquesta escola de futur és la innovació tecnològica.

Quan, en aquest últims anys, es parla de noves tecnologies en el món de l'ensenyament es fa referència a la informàtica en general i a Internet en particular. La informàtica a les escoles ha de tenir dues vies de treball: com un contingut a dominar amb els seus programes de tractament de textos, de dades, de dibuix i de multimèdia en general per tal que els alumnes adquireixen el seu domini suficient perquè els sigui útil per a les etapes educatives venidores. I, per altra banda, la informàtica com a procediment per ajudar en la comprensió d'altres assignatures: molts jocs de matemàtiques són més amens i visuals que els simples exercicis a la llibreta; hi ha aspectes de naturals que no són observables i, en canvi, és possible tenir-ne una visió més aproximada amb l'ajut de la informàtica; molts exercicis de socials són més comprensibles amb suport multimèdia... Molt lligat amb la informàtica trobem Internet. Actualment totes les escoles de Catalunya es troben connectades a la xarxa d'Internet i ara és el moment de crear una línia pedagògica que faci d'aquesta finestra oberta al món una eina educativa. Internet per si sol no és un contingut educatiu, no s'ha d'ensenyar el que és Internet. La xarxa ha de ser l'instrument necessari per, un cop dominada la seva praxis, accedir a un munt d'informació, impensable fa uns anys, i a les escoles hem de ser capaços d'ensenyar als alumnes que aquest accés sigui positiu. Perquè això sigui possible no n'hi ha prou amb ordinadors i connexions, cal el reciclatge, que ja es porta a terme, d'un professorat que dia a dia veu com els coneixements adquirits amb els anys són insuficients per donar resposta a les necessitats de la societat actual. Assumir dins el món docent tots aquest canvis no es pot realitzar d'avui per demà, però és una realitat palpable. Cada dia són més els professors que dominen aquest món i són conscients que no es poden aturar perquè les innovacions van a una velocitat tan gran que cal una posada al dia continuada.

Aquesta escola de futur de què estem parlant no es pot limitar, com fins ara, a impartir les matèries que anomenem curriculars. L'alumne necessita per a la seva formació tot un seguit de matèries complementàries que la majoria de les vegades ha d'anar a buscar fora de l'escola. No és lògic veure com a les 5 de la tarda els alumnes surten disparats de classe per anar a altres centres per completar el que els pares consideren necessari per educar bé al seu fill: esports al Pavelló o altres llocs, música a l'Escola de Música o a altres acadèmies, escoles d'informàtica o d'anglès... Mentre això passa, les instal·lacions escolars resten buides. En alguns casos, l'Administració ha de fer esforços econòmics per mal equipar dues instal·lacions quan la seva ocupació podria ser perfectament complementària, però, com que les administracions són de caire diferent, són incapaces de posar-se d'acord. Un exemple bastant il·lustratiu del fet que l'escola no ofereix un ensenyament integral el trobem en el camp de l'esport. Són moltes les famílies que creuen que una bona educació esportiva i la pràctica de l'esport són beneficioses per als seus fills, però les escoles, per si soles, no tenen els recursos necessaris per poder-les oferir. Llavors, els pares busquen a fora de l'escola: en clubs, al Patronat d'Esports o en entitats privades, el que no troben a dins. L'esport és un simple exemple que es podria completar amb altres branques de l'ensenyament, algunes de les quals l'APA intenta suplir amb classes extraescolars, però no és més que afegir pedaços a un món educatiu pensat en parcel·les, poc o gens comunicades entre elles. Si les activitats del Patronat d'Esports han de ser una continuació dels que es fa a les escoles de primària, per què no hi ha

una línia de treball conjunta? L'escola hauria de ser l'eix vertebrador de totes les activitats complementàries per tal de dotar els alumnes d'una educació més integral.

Finalment, una de les renovacions pendents a l'ensenyament públic de Palafrugell és la creació d'una línia educativa cohesionada per als alumnes des que entren a l'escola als tres anys fins que abandonen la secundària als setze anys. La manca de vinculació entre els centres de primària i els de secundària de la vila és un obstacle per als centres públics i no ho és per als centres privats concertats, que ja ho tenen solucionat, per sentit comú, des de l'aplicació de la Reforma l'any 1995. Hi ha una decisió que a moltes famílies crea dubtes: «A quina escola he de portar els meus fills?» El que és incongruent és que les famílies que opten per la privada concertada aquesta decisió sols l'han de prendre un cop, als tres anys, i, si els plau, no tornaran a tenir aquest problema fins als setze anys, mentre que els pares que trien l'ensenyament en escoles públiques aquesta decisió se l'hauran de tornar a plantejar quan els seus fills tinguin dotze anys. Els donaran per escollir entre dos centres sense que a la pràctica hi hagi cap mena de diferència i no podran fer l'elecció en funció de la proximitat o la llunyania dels seus domicilis perquè els dos centres es troben l'un al costat de l'altre. Aquest exemple és solament un, potser el més gràfic, dels molts més que es podrien raonar per demanar la vinculació entre els centres de primària i els de secundària: la possibilitat de compartir projectes, la creació de línies pedagògiques lligades, el fet de mantenir grups cohesionats dins el mateix centre són altres arguments per veure amb bons ulls aquest pont entre les dues etapes educatives i no afegir incertesa.

L'escola és una complexa estructura mòbil que no es pot aturar. Cal que cada dia els seus elements formadors: mestres, pares i Administració, la mantinguin viva i en moviment. Amb nous reptes, amb projectes innovadors, amb engrescadores ganes de treballar i col·laborar, amb ambient distès, lluny de confrontacions inútils, fent possible que el fruit d'aquesta obra —l'educació de les nenes i els nens— sigui que la societat del futur, la que ha de commemorar el centenari de l'escola, estigui ben preparada per als nous temps i sigui una mica més feliç, solidària i humana del que pugui ser avui.

Fons documentals i bibliografia

Arxiu Municipal de Palafrugell:
Fons Ajuntament de Palafrugell
Fons CEIP Torres Jonama
Biblioteca CEIP Torres Jonama
Hemeroteca local

Museu del Suro:
Correspondència Francisco Corredor Martí

Arxiu Diocesà de Girona:
Llibres de baptismes i defuncions de les parròquies de Palafrugell i Mont-ras

CEIP Torres Jonama:
Llibres de comptes i registres del menjador escolar dels anys seixanta i setanta
Actes del Consell Assessor
Actes del Consell de Direcció
Actes dels Consells Escolars
Dossier Any Pla
Correspondència

Publicacions locals:
Can Bech
Crònica d'un Any
Revista de Palafrugell

Bibliografia

Busquets-Molero: *L'ensenyament a Palafrugell.* Quaderns de Palafrugell. Ajuntament de Palafrugell i Diputació de Girona, 1993.

Marquès, S: *L'Escola Pública durant el Franquisme. La província de Girona (1939-1955).* PPU. Barcelona, 1993.

Marquès, S: *L'exili dels mestres (1939-1975).* UdG-Llibres del segle, 1995.

Navarro, R: *La enseñanza Primaria durante el Franquismo (1936-1975).* PPU. Barcelona, 1990.

Pla, J: *El meu país.* Ed. Destino. Barcelona, 1958.

Pla, J: *Quadern gris.* Ed. Destino. Barcelona, 1966.

Puelles, M: *Educación e ideología en la España contemporánea.* Ed. Labor. Barcelona, 1991.

Puig, E: *Lliçons generals, credos particulars.* Escola Pública Torres Jonama. Palafrugell, 1998.

Col·lecció Quaderns de Palafrugell

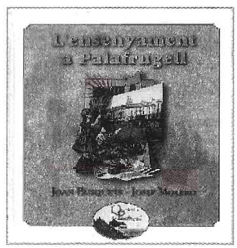

Busquets, Joan; Molero, Josep
L'ensenyament a Palafrugell. 1993.

Història de les diferents institucions pedagògiques de la vila i dels seus principals protagonistes, des del segle XVII fins als nostres dies, amb especial atenció al marc econòmic i social de la vila i la seva incidència en l'ensenyament durant aquests anys.

Febrés, Xavier
Grans hores de la Costa Brava.
Les finques d'Aiguablava, Cap Roig i Mas Juny. 1994.

Presentació d'exemples destacats del primer turisme cosmopolita en aquest sector de la Costa Brava: Bonaventura Sabater i Joan Ventosa, a Aiguablava; el matrimoni Woevodsky, a cap Roig, i Josep M. Sert i els Puig Palau, al mas Juny.

Bagué, Enric
El Palafrugell popular.
Tavernes, cafès, fondes, hostals, casinos, colles i cinemes. 1995.

Estudi del Palafrugell popular al final del segle XIX i a començaments del XX. És el record d'una manera de viure amb mancances materials, però plàcida i tranquil·la, i en la qual l'esbarjo col·lectiu era fonamental per a la vida del poble.

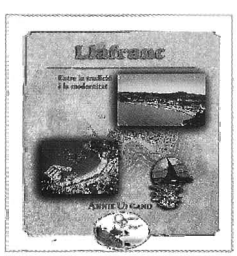

Unland, Annie
Llafranc. Entre la tradició i la modernitat. 1996.

Visió històrica de Llafranc, des de l'era Neolítica fins als nostres dies. Inclou l'estudi demogràfic i urbanístic de la població actual, i l'anàlisi de la seva capacitat per conservar l'originalitat durant els grans moviments turístics del nostre segle.

Col·lecció Quaderns de Palafrugell

Grau, Dolors
Els artesans de la imatge.
Fotografia i cinema amateur a Palafrugell (1860-1985). 1997.

Treball de recerca que reconstrueix la història dels pioners de la fotografia a Palafrugell, des dels inicis de la nova professió de retratista fins als anys seixanta. A més, l'autora dedica un capítol a la recuperació de la història gràfica de la vila, i analitza les onze edicions del Concurs de Cinema Amateur de Palafrugell.

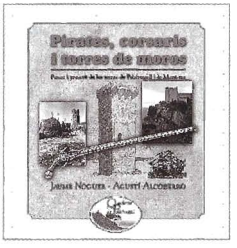

Noguer, Jaume; Alcoberro, Austí
Pirates, corsaris i torres de moros.
Passat i present de les torres de Palafrugell i de Mont-ras. 1998.

Inventari exhaustiu de les torres de moros i reconstrucció de la història de l'amenaça corsària al nostre litoral, particularment intensa del segle XIV al XVIII, i dels esforços de la gent d'aleshores per construir un sistema de defensa.

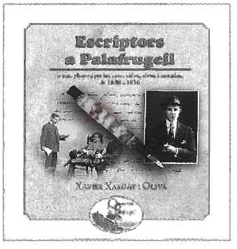

Xargay, Xavier
Escriptors a Palafrugell
o ruta planera per les seves vides,obres i miracles,
de 1880 a 1936. 1999.

Guia de viatge per la riquesa cultural de Palafrugell durant uns cinquanta anys: textos populars, casinos, ateneus, publicacions periòdiques, festes literàries, lectors i lletraferits. La guia és complementada amb una antologia de textos.

Massaguer, Santi
20 anys de democràcia a can Bech.
Crònica política de Palafrugell (1979-1999). 1999.

Relat en clau periodística dels fets polítics esdevinguts a Palafrugell d'ençà de la mort del general Franco fins al final del segle XX: la transició i la crònica d'aquests vint anys de consistoris sortits de la voluntat popular.

Colón descubrió Amé
Colón descubrió Amér
Colón descubrió Amér
Colón descubrió Amé
Colón descubrió Amé
Colón descubrió Amé
Colón descubrió Amé
Colón descubrió Amé
Colón descubrió Amé
Colón descubrió Amé

rica el 12 de octubre de 149
rica el 12 de octubre de 149
ica el 12 de octubre de 149
rica el 12 de octubre de 149
rica el 12 de octubre de 149
rica el 12 de octubre de 149
rica el 12 de octubre de 149
rica el 12 de octubre de 149
rica el 12 de octubre de 149
rica el 12 de octubre de 149

L'Escola Torres Jonama i el seu temps. 75 anys d'escola pública s'inicia amb la biografia del filantrop Josep Torres i Jonama, el qual va pagar la construcció d'una nova escola a Palafrugell i va subvencionar les de Mont-ras, Pals i Regencós. L'autor analitza com la Guerra Civil va afectar l'escola, la difícil situació dels anys de postguerra, la lenta progressió dels anys cinquanta i seixanta, el canvi que va suposar l'arribada de la democràcia, i l'impuls donat als anys vuitanta per un renovat equip de mestres. Finalment, ens descriu com el CEIP Torres Jonama afronta el segle XXI plantejant-se nous reptes. En el darrer capítol diversos testimonis ens aporten el record de temps passats i la visió del moment present.

Joan Busquets i Biarnes (Palafrugell, 1966) és llicenciat en ciències de l'educació i mestre. Ha participat en l'organització d'activitats de lleure infantil i juvenil, en conferències i jornades de contingut educatiu i ha impartit cursos de formació ocupacional. Actualment exerceix de cap d'estudis de les Escoles Taller i dels Tallers d'Ocupació al Consell Comarcal de la Selva i col·labora amb l'Associació Tresc de Girona. Autor d'articles de pedagogia i d'història de l'educació, és coautor de *L'ensenyament a Palafrugell*, primer volum d'aquesta col·lecció.

AJUNTAMENT DE PALAFRUGELL

Diputació de Girona

Disseny: **Pep** *Caballé*